CAP. I

ANUL 1849

Anul cel plin de emoțiuni și de evenimente, 1848, a înregistrat mórtea Mitropolitului Meletie, din Iași, întêmplată la 20 Iulie, adecă 20 de ḑile dupe intrarea Rușilor în țéră. Comisarii împĕrătescĭ Duhamel și Talat Efendi, carĭ aŭ provocat invasiunea streină, nu eraŭ ómenĭ carĭ să asigure culturei române vre-o îndreptare.

M. Sturdza, domnind împreună cu Rușii și cu holera, aŭ prelungit în urma mișcăreĭ din 1848, o efemeră și o tristă domnie, până în 13 Maiŭ 1849, când aŭ plecat din Iași spre Focșanĭ, sub cuvênt de revisiune în țéră. El aflase cele petrecute la conferința d'intre Rusia și Turcia, începută în Februarie și terminată la Aprilie 1849. El scié, că Gr. Ghica va fi numit Domn al Moldoveĭ, iar Barbu Știrbeiŭ în țéra Muntenéscă, și déră din Focșanĭ mérsă direct la Viena, spre a nu se maĭ întórce. Scriitorul acesteĭ cărțĭ, băetan de 14 anĭ, a fost martur la plecarea din Iași a luĭ M. Sturdza. Și astădĭ vĕd în curtea palatuluĭ Domnitoruluĭ, strada Lozonski, trăsurile pentru plecare, garda sub arme și câte-va muĭerĭ bĕtrâne puse cu plată să se bocéscă, pe când din câteva trăsurĭ, carĭ se opriseră în piațeta din fața otelului Ghimuș, câțĭ-va tinerĭ, câțĭ maĭ rĕmăseseră neexilați la 1848, fluieraŭ din rĕsputerĭ, în minutele când trecu pe d'inaintea lor trăsura cu Domnitorul. Va să ḑică, scié tótă lumea, că nu la o călĕtorie de inspecțiune în țéră, ci de finit de Domnie pleca M. Sturdza.

*

MUNTENIA

De îndată ce, cum vĕḑurăm, Eforia reînființată a scólelor muntene a închis scólele în 1848, anul 1849 se presintă cu o reservă de 1.008.390 leĭ, dupe cum se póte vedea în anexatul tabloŭ de starea caseĭ colegiuluĭ la 1 Ianuarie 1849 [1]).

Prin un noŭ tabel de veniturile și cheltuelile anuluĭ 1849, acéstă reservă se reduce la 862.387 leĭ.

Din aceștĭ banĭ se întreține o scólă primară din Lucacĭ, cu 8.000 leĭ, se cheltuesc 49.278 leĭ cu lefile impiegaților administrațieĭ scólelor și 27.300 leĭ pentru cancelaria Eforieĭ.

---

[1]) Veḑĭ anexa.

Se dă o subvenţiune de 3.500 leĭ uneĭ scóle de fete din Bucurescĭ, patronată apoĭ de Dómna luĭ Ştirbeiŭ.

Se reînfiinţéză burse pentru străinétate, pentru 31.739 leĭ; se cumpĕră cărţĭ pentru bibliotecă, de 17.180 leĭ, şi în fine, se plătesc lefĭ profesorilor desfiinţatuluĭ colegiŭ în sumă de 62.060 leĭ. Decĭ, rĕmân banĭ reservaţĭ pentru viitorul colegiŭ 634.014 leĭ [1]).

*

La avenirea la tron a luĭ Ştirbeiŭ Vodá, Eforia, presintă Domnitorulŭi un raport, No. 454, de starea generală a institutelor încredinţate administraţiuneĭ séle.

Din acest raport, de la 18 Iunie anul 1849, se vede:

1) Că până la data raportuluĭ încă nu se redeschisese scólele;

2) Că stipendiile celor 6 tinerĭ din Paris, etc., li s'aŭ plătit până la Ianuarie 1849;

3) Că atât în 1848, dupe căderea guvernuluĭ provisoriŭ, cât şi de atunceĭ încóce, aŭ rĕmas deschise câte-va scolĭ şi anume: una primară în Bucurescĭ (Lucacĭ), cu 2 profesorĭ, una de fete în Slatina, cu o învĕţătóre de lucru de mână şi un profesor pentru cetire şi scriere, plătiţĭ din fondurile scóleĭ Ionaşcu, una de băieţĭ în Cerneţĭ pentru limba germană, plătită din interesul fondului de 23.000 leĭ ce poseda scóla. Asemenea se ţinea la Cerneţĭ o scólă de fete, din plata ce se lua de la copiiĭ carĭ învĕţaŭ limba germană.

In Ploescĭ s'a continuat o scólă de fete cu o învĕţătóre de lucru de mână şi un profesor, plătiţĭ din fondul propriŭ al scólelor de băieţĭ de acolo;

4) Că aşĭa ḑisa Academie ce se deschise la S-tul Sava, de la 1 Maiŭ 1848, ţinu numaĭ până la 11 Iunie, când isbucni revoluţiunea, şi costă pe acest timp 75.442 leĭ;

5) Că tipografia scólelor, făcută cu din banĭ scólelor, acum se susţine cu propriul venit şi are o reservă în cărţĭ şi banĭ de 163.450 leĭ;

6) In fine, că din lefile învĕţătorilor sătescĭ pe 1846 şi 1847, s'a făcut o economie de 50.160 leĭ, pe carĭ Eforia 'ĭ destină la tipărirea de cărţĭ bisericescĭ, séŭ didactice, ca să se dea în dar pe la biserică, séŭ scóle [2]).

*

Din actele maĭ sus analisate, cât şi din cele înregistrate pentru anul 1848, s'aŭ putut vedea, că profesorĭ rĕmaşĭ în fiinţă din desfiinţatul colegiŭ de la S-tul Sava, cum şi câţĭ-va din stipendiştĭ întorşĭ de la studiĭ, aŭ fost însărcinaţĭ de Eforie, să traducă, orĭ să redacteze anumite cărţĭ didactice.

Corespondinţa între Eforie şi Departamentul bisericesc, relativă la acéstă însărcinare a profesorilor, urméză şi în anul 1849 [3]).

Alexe Marin s'a întors din Paris, în Septembre 1849. El rógă Eforia să'l însărcineze şi pe el cu traducerea uneĭ cărţĭ de sciinţele fisice şi chimice ce D-luĭ a studiat.

---

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Veḑĭ anexa.

[3]) Dăm în anexă corespondinţele preschimbate de la Ianuarie 1849, pe timpul Căimăcămieĭ şi cu referinţă la însărcinarea profesorilor de a prelucra cărţĭ până la aprobarea dată de Caimacamul Cantacuzino, din 6 Maiŭ 1849, sub No. 1.917.

Eforia cere aprobare pentru acésta Departamentului bisericesc. Acesta cu adresa No. 6.014 din 21 Septembre 1849, 'i rĕspunde că: «pentru traducerea de opere, slobod este fie-care a tălmăci în specialitatea sa orĭ-ce carte, însă este de părere, ca acele traduceri, să se dea în cercetarea uneĭ comisiunĭ de ómenĭ învĕțațĭ, ce într'adins pentru acest sfĕrșit va întocmi Cinstita Eforie, ca găsindu-se vrednice de a se primi în scóle, să se recomandeze în urmă stăpânireĭ, spre rĕsplătirea ostenelelor aceluĭ traducĕtor.»

I. Bibescu, șeful Departamentului bisericesc, așĭa dĕr, refusa lĕfa fixă pentru lucrarea cărților didactice.

Eforia rĕspunde, în 29 Septembre, sub No. 670, [1]) rĕspunde că: speciali nu se pot ocupa cu facerea operelor speciale, de nu vor avea ajutor de la guvern, căcĭ nu 'și pot da timpul la o lucrare neroditóre.

Apoĭ bursieriĭ, precum e Marin, «aŭ legături cu Eforia ca, dupe ce vor termina studiile ea să 'ĭ utiliseze îndată, orĭ alt-fel, eĭ pot intra în altă profesiune, decât acea scolară.»

Eforia este silită să intervină într'acésta afacere, cu anafora la Domn, promițèndu'ĭ că va îngriji de aprópe, ca operile didactice ce se vor redacta, orĭ traduce, să fie bune morale, corespunzĕtóre.

Dupe aceste corespondințe, se dă D-luĭ Marin 300 leĭ pe lună, de la 1 Octombre, până la redeschiderea scólelor, cu însărcinare de a lucra cartea [2]).

Un alt bursier, I. Zalomit, rĕmâne la Berlin peste timpul până la care i se servísă bursa. Dăm în anexă [3]) raportul Eforieĭ către Căimăcămia din 1849, Aprilie 13, sub No. 300, prin care nu i se mai face ajutor luĭ I. Zalomit.

I. Zalomit se întórce în țĕră în Iunie 1849. Eforia 'l însărcinéză să pregătéscă manualul sĕŭ de logică și de morală; i se promite 800 leĭ pe lună, pentru obținerea cărora maĭ apoĭ e silit să reclame la Domnitor, căcĭ nefiind trecut în lista profesorilor însărcinați cu lucrarea de cărți, de către Sfatul administrativ, i se refusă plata lefeĭ.

Zalomit reclamă, Eforia intervine; asemenea și Departamentul credinței. In fine, secretariatul de externe raportéză casul la Domnilor și dupe încuviințarea luĭ rĕspunde:

«Luând în băgare de sémă raportul aceluĭ Cinstit Departament, cu No. 6.012, cum și cel pe lângă dĕnsul alăturat al Cinstiteĭ Eforiĭ a scólelor, cu No. 592, prin care acesta din urmă arĕtă, că nu scie ce să facă asupra reclamațiuneĭ D-luĭ doctor de filosŏfie Zalomit, adecă să 'l îndatoréscă a lucra vre-un uvragiŭ didactic și să 'ĭ rĕspundă lĕfa prescrisă prin regulamentul scólelor, sĕŭ să 'ĭ dea drept pensie câte o sumă, care să pótă să 'ĭ ajute la trebuințele cotidiane, până când deschidèndu-se vre-un post vacant în catedrele scólelor, să se pótă întrebuința și numitul ca supleant sĕŭ profesor.

Măria Sa Prea Inălțatul nostru Domn, a bine-voit a pune următórea resoluție:

«I se vor da, de la 2 Iunie, câte leĭ 300 pe lună, până ce se vor deschide scólele, și se va îndeletnici în vre-o tălmăcire pentru scóle.»

Secretarul grăbesce a împărtăși aceleĭ Cinstite Eforiĭ [4]).

---

[1]) Dosarul No. 484 din 1848, fila 231, archiva ministeruluĭ de culte.

[2]) Veți adresa Departamentului bisericesc No. 7.021, din 31 Octombre 1849, dosarul supra-citat. Veți în anexă adresa Eforieĭ No. 594 din 10 Septembre, cu actele carĭ le-aŭ provocat.

[3]) Veți anexa.

[4]) Adresa Secretariatului cu No. 2.656, din 8 Octombre 1849, către Departamentul credinței.

Zalomit nu e mulțămit cu acéstă léfa, și reclamă Domnitorului în modul următor:

Prea Inălțate Dómne,

Vĕ rog plecat să bine-voiți a lua în de aprópe băgare de sémă coprinderea acestei jalbe.

La anul 1841, când și Măria Vóstră erați Efor al instrucțiunei publice, am fost trimis cu cheltuiala Statului, ca să învĕț în Berlin sciințele filosofice și juridice.

Am împlinit datoriile cu cea mai mare esactitate și silință, precum dovedesce alăturata diplomă de doctor în filosofie și atestate de legi.

In urma chiămărei ce mi s'a făcut, am grăbit a mĕ întórce în patrie, cu cea mai mare dorință, de a 'mi arĕta recunoscința, făcêndu-mĕ folositor.

La sosirea mea, în luna lui Iunie anul curgĕtor, mi s'a dat a pregăti pentru scóla cursul de logică și de morală, dupe o carte elementară clasică, și m'am vĕdut trecut în statul scólelor cu léfa de lei 800 pe lună.

Am urmat și urmez necontenit împlinirea datorieĭ ce s'a pus asupră'mi, silindu-mĕ a sĕvîrși cu un chip potrivit cu starea și trebuința țĕreĭ.

Lipsa mijlócelor de viețuire și datoria sfântă d'a ține și o mumă vĕduvă, care în mine are tótă nădejdea, m'aŭ făcut să rog atât pe Inălțimea Vóstră, cât și pe Cinstita Eforie a 'mi da cuvenita léfă, ca să pot a întêmpina nisce trebuințe așa de neapĕrate.

Prin porunca Cinstiteĭ Eforiĭ cu No. 717, mĕ vĕd chiămat a primi léfa de leĭ 300 pe lună până la deschiderea scólelor.

Décă Inalta înțelepciune a Mărieĭ Vóstre va socoti, că cu acéstă sumă este cu putință a întêmpina trebuințele vieței, la scumpetea de acum, voiŭ primi-o cu tótă recunoscința; și pe lângă datoriile ce am făcut în aceĭ d'ântêiŭ treĭ anĭ aĭ stărureĭ mele în Berlin, când mi se da numaĭ câte 150 galbenĭ pe an, voiŭ maĭ face și altele, până când mi se va hotărî o léfă maĭ cuviinciósă; iar într'alt chip vĕ rog plecat, Prea Inălțate Dómne, ca să bine-voescĭ a porunci d'a se face la suma de leĭ treĭ sute, adăogirea ce veți bine chibzui.

Am cinste a fi cu cel maĭ adânc respect și cea maĭ mare supunere, al Mărieĭ Vóstre, prea plecat și credincios supus,

I. Zalomit.

Domnitorul se mărginesce a recomanda acéstă petițiune în regularea Eforieĭ.

Décă Eforia refusă o asemenea léfă lunară profesorilor francezĭ Dolun și Dufour, în Noembre 1849, căcĭ n'are nevoie de cărți franceze, nu refuză 800 leĭ pe lună lui T. Anghelidis, care venise din Constantinopole, ca să devină profesor de limba grécă și franceză [1]). Unul din ceĭ d'ântêiŭ profesorĭ, carĭ presintă Eforieĭ cartea lucrată, este Penescu. Opera tradusă: «Istoria nouluĭ testament» dupe Victor Duruy, e depusă la Eforie, la finele anuluĭ 1849, și acésta, în 27 Ianuarie anul 1850, o trimite în cercetarea Mitropolieĭ, ca să védă décă corespunde cu dogmele bisericeĭ ortodoxe.

[1]) Vedĭ adresa Logofețieĭ bisericescĭ No. 1.082, din 13 Decembre 1849. Acest Anghelidis adreséză petițiunea în limba grecéscă, și e de întrebat, cum putea el traduce cărți în românesce? Se vede decĭ, că era o simplă favóre ce i se acorda.

*

Persecuțiunile în contra profesorilor carĭ luaserĕ parte la revoluțiune, continuă și în primele lunĭ din 1849.

Dăm în anexă adresa Departamentuluĭ trebilor bisericescĭ, No. 1.225, din 7 Martie 1849, relativă la arestarea luĭ M. Iliescu în monastirea Văcărescĭ. Acest fost împiegat al Eforieĭ scólelor, fusese acuzat de propagandă între preoțiĭ din sate [1]).

Asemenea în anexă dăm altă adresă a Departamentuluĭ trebilor din lăuntru către Logofeția credinței, No. 3.810, din 31 Martie 1849.

Mitropolitul aruncase blăstem asupra celor carĭ vor făptui contra revoluțiuneĭ; acum i se cere să dea deslegare de obște, ca să ridice din public impresiunea, că abandonând causa revoluțiuneĭ ar rĕmâne sub blăstemul bisericeĭ.

Tot prin acéstă adresă, ce anexăm, Departamentul din lăuntru provócă schimbarea de redacțiune a Fóeĭ sătescĭ, și cere, ca ea să se citéscă regulat în sate, pentru liniștirea duhurilor. Acéstă adresă este comunicată în copie Mitropolituluĭ de către Logofeția bisericéscă [2]).

*

Inainte de deschiderea internatuluĭ, se aplică, în 1849, vechiul regulament din 1847, maĭ ales întru cât privesce plata de 80 galbenĭ pe an. Acéstă plată, în mod excepțional pentru fiul Pitaruluĭ Măldărescu, se acordă din casa scólelor pentru ținerea acestuĭ fiŭ la «vre-un pensionat privat.» Va să dică, începeaŭ a se ține internĭ pe la scólele private, încă din Maiŭ 1849, maĭ înainte ca gimnasiul să fi fost redeschis [3]).

*

Băneasa Elisabeta Știrbeiŭ, înainte ca soțul eĭ să ajungă Domn, patrona o scólă de fete sĕrmane în Bucurescĭ. In favórea acesteĭ scolĭ, Eforia, în 7 Martie 1849, cu raportul No. 192, ceru Căimăcămieĭ învoire, să o subvenționeze cu 500 leĭ pe lună.

Eată raportul Eforieĭ:

«Printre așeḑĕmintele private de învĕțătură, întocmite în acéstă capitală, este și scóla de fete sĕrmane ținută și dirijată subt patronagiul și îngrijirea Dómneĭ Băneasa Safta Știrbeiŭ.

Acéstă scólă, care într'un curs de maĭ mulțĭ anĭ a esistat până acum numaĭ cu fonduri din subscripție particulară, vede din ḑi în ḑi scăḑênd fórte simțit numĕrul subscriitorilor, prin urmare și ajutórele cu care s'a ținut.

De și generositatea patrónеĭ este un puternic miḑloc de chivernisire pentru acest institut, însă Eforia luând în băgare de sémă, că acest așeḑĕmênt este consacrat special în folosul fetelor sĕrmane, care neavênd nicĭ un miḑloc de traiŭ, s'ar rĕtăci în viținrĭ și în năravurĭ rele vătămătóre și pentru dênsele și pentru societate, de nu ar găsi o învĕțătură, care să le dea miḑlocul de a 'șĭ câștiga hrana de tóte ḑilele cu chip cinstit, și a intra la urmă în societate cu obicciurĭ și năravurĭ bune, care tot-d'a-una însoțesc

[1]) Eforia 'l disculpă. (Veḑĭ anexa).

[2]) Veḑĭ anexele.

[3]) Dosarul No. 42 din 1849, archiva ministeruluĭ de culte.

și ajută pe ceĭ ce aŭ învĕțat să muncéscă și să lucreze; a socotit, că este de cuviință ca și guvernul să ia parte în asemenea faptă morală și folositóre, care intereséză atât de mult societatea și să dea și din parte'ĭ sprijin acestuĭ institut.

Regulamentul scóleĭ în .... și dispozițiile sale orênduite a se da ajutóre de banĭ pentru întemeiarea și ținerea unor asemenea așeḑĕminte de învĕțătură și până acum s'a urmat acésta din partea Eforieĭ pentru maĭ multe institute private.

Acum casa scólelor se află în posesie de o reservă o sumă însemnată rĕmasă din veniturile anuluĭ trecut, care reservă se mărésce și cu veniturile acestuĭ an, până la reorganisarea scólelor publice.

Eforia dér, este în părere, ca să se dea de acum înainte din casa scólelor o subvenție de leĭ 500 pe lună la arĕtata scólă de fete sĕrmane, ca să se pótă ține și să atingă scopul filantropic pentru care s'a înființat. De aceea Eforia avênd tótă încrederea, că Cinstita Căĭmăcămie va prețui în tótă întinderea eĭ, o faptă care nu póte aduce decât laudă guvernuluĭ, aștéptă cuviincióșă deslegare de urmare.»

Alexandru Filipescu. Director, *C. N. Brăiloiu.* Secretar, *N. Iliescu.*

Caĭmacamul Cantacuzino otărî:

Căĭmăcămia Prințipatuluĭ ţĕreĭ românescĭ.

Cinstitului Departament al Credinţeĭ

«Se trimite pe lângă acésta Cinstitului Departament adresul Eforieĭ scólelor No. 192, atingĕtor de lipsa în care se află acum institutul de fete sĕrmane, ținut și dirigiat subt patronagiul și îngrijirea D-neĭ Băneasa Safta Știrbeiŭ, din pricina tragereĭ subscriitorilor, cu care ajutóre numaĭ se ținea acea scólă de fete; și de ajutorul ce se chibzuesce a se face ḑisuluĭ institut din sumele caseĭ scólelor. Și este poftit Cinstitul departament a 'l supune desbatereĭ Cinstitului Sfat administrativ extraordinar, spre a chibzui și otărî asupra subvenției ce este de părere Eforia a se da de acum înainte din casa scólelor, în sumă de leĭ 500 pe fie-care lună; de care să fie Căĭmăcămia încunosciințată.»

Caĭmacamul, *Constantin Cantacuzino.*

Anexăm întru acest obiect și jurnalul Sfatuluĭ administrativ aprobător, cum și raportul la Caĭmamie, supunênd opiniunea Sfatuluĭ la otărîrea eĭ. [1])

*

Cu referință la scólele sătescĭ găsim, în 20 Maiŭ 1849, următórea circulară a Eforieĭ către cârmuitorĭ, sub No. 380 și 396.

Circulară către ocârmuirile județelor

20 Maiŭ, 1849.

«Cu circulara de la 10 Ianuarie anul curgĕtor, Eforia a scris și aceleĭ onor. Ocârmuirĭ, despre trebuința ce este, ca tóte casele, ce aŭ slujit de scolĭ pentru învĕțătura copiilor de prin sate, să se închidă fără a le întrebuința spre vre-o altă locuință, iar mobilele ce are fie-care clasă să se așeḑe prin acele case și apoĭ să se pecetluéscă acele case și să se dea sub îngrijirea juraților.

[1]) Veḑĭ anexa de pe dosarul No. 22 din 1849, archiva ministeruluĭ de culte.

Pentru acéstă urmare Eforia a poftit pe astă onor Ocârmuire, ca să facă fără zăbavă punere la cale și să însciințeze Eforiei; dér onor Ocârmuire nicĭ un rĕspuns până acum nu a trimis. Se scrie dér și să arétă aceleĭ onor. Cinstite Ocârmuirĭ, ca de lucrarea, ce va fi făcut să însciințeze fără zăbavă Eforia, dupe regulă.»

In 4 Octombre 1849, Eforia adreséză Domnitoruluĭ Știrbeiŭ raportul următor, sub No. 685.

«Eforia bine convinsă, că pentru orĭ-ce obiect ar intra în sfera îngrijirilor sale, este datóre a păstra acecașĭ întrégă privighere, și cunoscênd, că Măria vóstră primiĭ cu bună voință orĭ-ce relație de interes în folosul public, plecat supune la înalta cunoscință Mărieĭ Vóstre următórea sciință:

Eforia cunoscênd trebuința pentru bine cuvêntate pricinĭ, a închide și scólele comunale de prin sate, și temêndu-se ca nu cum-va învĕțătorii acelor scóle să priméscă pe lângă lefile pe trimestrul luĭ Ianuarie anul 1848, care a fost aprobate de dênsa, ca pentru o vreme slujită și lefile pe trimestrele de Aprilie, Iulie și Octombre acelaș an, căcĭ pe aceste nouĕ lunĭ, dupe ce că tóte acele scolĭ aŭ fost închise, apoĭ și aceĭ învĕțătorĭ aŭ fost luat parte activă în evenimentele anuluĭ, dupe poruncile guvernuluĭ revoluționar; Eforia a comunicat în Octombre anul trecut tuturor cârmuitorilor de județe, că învĕțătoriĭ scólelor comunale, ce se închid, aŭ a rĕmânea la orênduiala în care vor fi fost maĭ d'inainte, și că lefile lor pe arĕtatele treĭ trimestre ale anuluĭ 1848, nu aŭ a li se maĭ sloboḑi, și acele 60 parale analogul din 2 leĭ ce rĕspunseseră fie-care enoriaș dupe legiuire, să intre în cutiile satelor. Tot atuncĭ Eforia s'a adresat și către Cinstita desființata Caĭmăcămie, și din poruncile ce s'aŭ sloboḑit dupe aceca de către Cinstitul departament din 'năuntru, s'a vĕḑut că se pusese îndatorire tuturor cârmuirilor, ca fără întârḑiere să împlinéscă de la învĕțătorĭ lefile, ce vor fi primit pe arĕtatele treĭ trimestre și pe care 'ĭ-aŭ rĕspuns enoriașiĭ fie-căruĭ sat; și să'ĭ întórcă locuitorilor, care nu aŭ a maĭ rĕspunde pe viitor o asemenea platĭ. Décă însă aceĭ banĭ s'aŭ întors locuitorilor, séŭ s'aŭ depus în cutiile satelor, Eforia nu a putut a se deslușĭ, séŭ a se încredința încă; din împotrivă dupe plângerile ce 'ĭ-aŭ făcut mulțĭ din învĕțătorĭ, 'ĭ aŭ încunoscințat că eĭ n'aŭ primit lefile nu numaĭ pe trimestrile de Aprilie, Iulie și Octombre anul 1848, dér nicĭ chiar pe acele de Ianuarie, în vreme ce aceĭ duoĭ leĭ dupe legiuire sunt rĕspunșĭ pe deplin din pungile enoriașilor. Pentru acéstă anomalie, Eforia vede cu mâhnire, că nu póte da Mărieĭ Vóstre, o maĭ deslușitóre dovadă pentru ce n'are acum, profesorĭ prin județe, scie însă de sigur, Prea Înălțate Dómne, că aceĭ duoĭ leĭ rĕspunșĭ de către fie-care enoriaș din tóte satele Prințipatuluĭ, pentru lefile învĕțătorilor pe anul 1848, se urcă la o sumă de peste leĭ 700.000, calculată pe numĕrul cunoscut al populației acelora.

Ca să se dea dér, Mărieĭ Vóstre, décă va bine-voi, o maĭ adevĕrată și întrégă sciință despre câte Eforia, plecat a expus printr'acest raport, iĕ îndrăsnélă a adăuga, că la fie-care sub-cârmuire de plasă sunt date din partea Cinstitului Departament din 'năuntru și pe anul 1848, câte duoĕ condicĭ șnuruite și pecetluite, din care una slujea ca să trécă sub-cârmuitorul într'însa banĭ ce se împlinesc de la enoriașiĭ fie-căruĭ sat, pentru lefile învĕțătorilor, iar alta, ca să iscăléscă într'însa învĕțătoriĭ, pentru primirea lefilor. De aceea și cercetarea ce Măria Vóstră va hotărî a se face pentru acéstă însemnătóre luare—dare de banĭ, lesne se va putea deslușĭ din acele condicĭ, décă și acestea nu vor fi cercat din vre-o nenorocire, lipsă din adevĕratul lor numĕr.

Al. Filipescu. C. N. Brăiloiu.

*

Dupe venirea la tron a luĭ Ştirbeiŭ, la rubrica bursierilo din streinĕtate aflăm unele acte maĭ favorbile decât sub Căimăcămie. Aşĭa este decretul Domnitoruluĭ Ştirbeiŭ în favórea luĭ C. Bosianu:

Noĭ Barbu Dimitrie Ştirbeiŭ,

Cu mila luĭ Dumnedeŭ, Domn stăpânitor a tótă ţéra românéscă.

Către Departamentul Credinţeĭ.

Din raportul Eforieĭ scólelor, No. 877, vĕdĕnd recomandaţia ce ni se face în favorul Serdaruluĭ Costache Bozianu, unul din zeloşiĭ scolarĭ ce urméză cursul învĕţăturilor juridice la Paris, de a 'i se da stipendiul otărît de către guvern de 200 galbenĭ pe an până la 1 ale viitoruluĭ Maiŭ şi care i s'aŭ fost suspendat încă din anul trecut, din pricină că casa scólelor se afla în lipsă; Domnia Nóstră privind la cuvintele ce se expune priu maĭ sus pomenitul raport, poruncim aceluĭ Departament, a se înţelege cu Eforia scólelor, spre a 'i se baniĭ cuveniţĭ până la 1 Maiŭ 1850, când atunci este a lua sfârşit termenul otărît pentru ţinerea sa la Paris.

Asemenea se acordă un stipendiŭ de 250 galbenĭ pe an, prin următorul act:

Eforia scólelor

Prea Înălţate Dómne,

«Dupe sciinţa luată de Eforie, scolarul C. Cornescu fiul D-luĭ Logofĕtuluĭ C. Cornescu, sĕvĕrşind la universitatea din Paris învĕţăturile de colegiŭ şi intrând acum în învĕţătura dreptuluĭ, Eforia rógă plecat pe Înălţimea Vóstră, să bine-voiţĭ de a 'ĭ da voĭe a 'ĭ urma stipendiul de duoĕ sute cinci-dĕcĭ galbenĭ pe an şi în viitor, cum şi de a'ĭ plăti stipendiul pe anul curgĕtor, adică de la 1 Decembre 1889 până la 1 Decembre 1850. (No. 930, anul 1850 Noembre 15.)

Secretaruluĭ prin adresa cu No. 5.199 de la Noembre 27 acel an, comunică Departamentul credinţeĭ aprobarea domnéscă la maĭ sus numerotatul raport, şi acesta prin adresa cu No. 7.848, din 28 Noembre, o dă şi în cunoscinţa Eforieĭ scólelor.

Dr. Picolo se stabilesce la 1 Octombre 1849, corespondent al Eforieĭ, la Paris, cu 200 galbenĭ pe an.

In 29 August 1849, treĭ tinerĭ: C. Bordénu, I. Lăzărescu şi Constantin Burilénu aŭ petiţionat la comisarul turc Fuad-Efendi, să fie primiţĭ în scóla de medicină din Constantinopole. Fuad comunică guvernuluĭ, prin nota 420, că a raportat la Sultanul cererea tinerilor şi 'ĭ s'a rĕspuns, că sunt primiţĭ împreună şi cu al patrulea tĕnĕr: Gr. Călinescu.

Domnitorul ca să se aréte simpatic pentru Turcia, ordonă Eforieĭ să dea acestor tinerĭ câte 2.000 de leĭ pentru drum şi câte o bursă de o sută leĭ pe lună de fie-care şi să fie puşĭ subt îngrijirea agentuluĭ ţĕreĭ N. Aristarki. [1])

[1]) Dosarul No. 70, archiva ministeruluĭ de culte.

In 13 Septembre 1849, Domnitorul mai acordă 150 lei pe lună tènĕruluĭ D. Nica și 10 galbenĭ pe lună luĭ Pikipio, carĭ vor să studieze tot la Constantinopole. Cu referință la tènĕrul Pikipio eată decretul domnesc No. 706, din 24 Decembre 1849, către Departamentul credinței:

«Trebuința limbeĭ turcescĭ și lipsa de ómenĭ, carĭ să cunóscă bine și să fie deprinșĭ cu lucrările cancelaricescĭ, ne aŭ silit a ne chibzui asupra acestuĭ obiect, și a lua mĕsurĭ spre a întâmpina greutatea ce ar simți Statul, de nu se vor face din vreme cuviincióselе pregătirĭ. De aceea găsind pe tènĕrul Pikipio înaintat în cunoscința acesteĭ limbĭ, a otărît a 'ĭ înlesni mijlóce de a urma să se ocupeze cu dènsa, spre a putea cu vreme fi folositor țĕreĭ, și pentru acest sfĕrșit poruncim aceluĭ Departament a se înțelege cu Eforia scólelor, ca să slobódă numituluĭ, prin agentele țĕreĭ din Constantinopole, câte galbenĭ 10 pe fie-care lună, din casa scólelor, cu începere din 1 Agust anul curent.

(Urmézĕ iscălitura Mărieĭ Sale)

Întocmaĭ cu originalul.
Al. Burche.

La finea anuluĭ 1849, statul lefilor ne dă numele personaluluĭ numit pentru gimnasiul reînființènd cum și lefile ce li s'aŭ acordat. Dăm în anexă acest act. [1])

*

MOLDOVA

Venirea la tronul Moldoveĭ a luĭ Gr. Ghica, reînseninézĕ cerul posomorit al culturеĭ naționale din acéstă țĕră.

Una din cele d'ântèiŭ mĕsurĭ a nouluĭ Domnitor, la începutul anuluĭ scolar 1849—1850, este desființarea Epitropieĭ învĕțăturilor publice și alipirea scólelor la Departamentul *Vornicia* averilor bisericescĭ și a învĕțăturilor publice, prin următorul decret domnesc:

No. 803. Ofis domnesc din 3 Septembre 1849, sub No. 46, către Sfatul cărmuitor, prin care se hotărésce, ca ramul învĕțăturilor publice să fie lipit către Departamentul averilor bisericescĭ.

Fiind dovedit prin ispită și prin urmarea păzită și în alte țĕrĭ luminate, ca ramul învĕțăturilor publice nu póte fi cărmuit cu nimerit și sistematic folos, de nu va face parte de un Departament lucrător și statornic, și dupe principiul obștesce priinit, fiind de priință a se lipi către Departamentul averilor bisericescĭ, cu care are maĭ multă afinitate; Noĭ primind încuviințarea ambelor înalte curțĭ pentru punerea în lucrare de pe acum a acesteĭ îmbunătățirĭ, facem cunoscut Sfatuluĭ că direcția învĕțăturilor publice se cunósce de acum întrunită către ḑisul Departament, al căruia șef va purta numire de Vornic al averilor bisericescĭ și al învĕțăturilor publice, și prin urmare, Epitropia pănă acum în lucrare rĕmâne de la sine desființată; iar apoĭ acéstă dispositie se va împărtăși în vreme, spre statornica regulare Comitetuluĭ de revisia regulamentuluĭ, ce urmézĕ a se înființa dupe art. 3 de la Balta-Liman. [2])

---

[1]) Vedĭ anexa.

[2]) Acest ofis la 6 Septembre 1849 sub No. 2.248 s'aŭ împărtășit Departamentuluĭ bisericesc și sub No. 2.249, Epitropieĭ scólelor. (Manual admin. Tom. II, pag. 302.)

In Februarie 1850, se desființéză, ca o consecință a decretului de sus, și comitetul central «dupe care nu rĕmâne sub deosebită Epitropie, decât generalnica Epitropie a spitalelor și cutia milelor; acéstă cutie va fi lipită apoĭ către Departamentul bisericesc.»

Negreșit că reorganisarea scólelor nu se póte face imediat, dar Domnitorul avizéză la reforma legeĭ învĕțămêntuluĭ.

Dăm în anexă informațiunile culese în dosarele anuluĭ, de la Ministerul de culte și din care se vede confirmarea aserțiuneĭ nóstre, că o mișcare în bine se póte observa deja în decursul ultimelor luní ale anuluĭ 1849. Scriitorul acestor anale a fost primul scolar, care a părăsit cancelaria ministeruluĭ de interne, unde intrase din momentul închidereĭ Academieĭ și s'a presintat cu petițiune la noul Domnitor, cerênd să fie primit în noul internat al reînființatuluĭ gimnasiŭ. 'Mĭ aduc aminte și astădĭ de părintésca primire ce Gr. Ghica făcu mie, unuĭ biet scolar și cum mângâindu-mĕ cu mâna pe față, lăuda zelul meŭ, și mĕ asigura, că neîntêrdiat Academia se va redeschide și că voiŭ fi reprimit [1]).

*

In 15 Ianuarie 1849, Epitropia scólelor desființéză bursa luĭ G. Panaiteanu, trimis în străinĕtate pentru pictură și litografie.

Gr. Ghica a continuat încă pe mulțĭ anĭ acéstă bursă a actualuluĭ director atât de competent al scóleĭ de bele-arte din Iași.

Noul Vornic bisericesc P. Casimir, al căruia nume se va uni cu glorie la așeĭĕmêntul noŭ al scólelor, a acordat bursă cu încuviințarea Domnuluĭ, tênĕruluĭ G. Eraclid din Roman. Acesta a fost încredințat la Paris supravegherei luĭ Malgouverné, care dupe căderea guvernămêntuluĭ reacționar, abandonase Iașiĭ. Eraclid primi bursa până la 1857.

Dupe recomandațiunea doctoruluĭ Cuciureanu, P. Casimir a maĭ acordat un ajutor anual de 70 galbenĭ tênĕruluĭ moldovean Ión Alinescu, care învĕța medicina cu multă silință la Viena.

Cultura generală

Din respectul cultureĭ generale, să înregistrăm unele acte manifestând o tendință în bine: literatura didactică reié óre-care avênt maĭ pronunțat în aniĭ următorĭ. Eforia din Bucurescĭ retipărésce manualul de silabire, asemenea geometria luĭ Sirot, tradusă de I. Pop, și aritmetica luĭ Francoeur, tradusă de acelașĭ I. Pop [2]).

Alăturea cu cărțĭ bune, Eforia cheltuia și banĭ de geaba, așĭa în Maiŭ 1849, cerea Caimacamuluĭ învoire, să cumpere 3.500 exemplare din cartea intitulată: «Enchiridion, mănelnicul blagoslavniculuĭ Christian,» care nu costa maĭ puțin de 7 sfanțĭ exemplarul; tot așĭa în 18 Ianuarie 1849, se angagiază a plăti orĭ a da cu împrumut, fără speranță de a maĭ fi restituit împrumutul, galbenĭ 230 luĭ Iancu Pascal, ca să tipăréscă un vocabular dialog rusesc, turcesc și românesc.

Maĭ intervine și Caimacamul în favórea vre-uneĭ cărțĭ străine. Așĭa, în 22 Maiŭ 1849, cu ofisul No. 2.167, Caimacamul recomanda cartea grecéscă a luĭ T. A. Rali,

[1]) Veți articolul ce am scris în numĕrul-jubileŭ al *Convorbirilor* în 1892.

[2]) Dosarul No. 508.

profesor de drept comercial în scóla politechnică din Atena, carte sub titlul: «Comentarul dreptuluĭ comercial».

Caimacamul ordonă să se aboneze Eforia la 30 de exemplare a câte 21 drachme exemplarul. Se cheltuiaŭ astfel baniĭ țĕreĭ, pe când scólele eraŭ închise! [1])

*

Conservatorul muzĕuluĭ din Bucuresci, Wallenstein 'l reorganisézá. Caimacamul visitând muzĕul, împreună cu comisarul rusesc, găsesce că nu lipsesce în muzĕŭ decât portretul împĕratuluĭ N. Pavlovicĭ!

In 19 Ianuarie 1849, Wallenstein 'l cere Eforieĭ [2]).

*

Musica încércă a merge înainte.

In Septembre 1849, Ludovig Guglielmi, compositor, profesor de cântare, fost scolar al colegiuluĭ Regal de Neapole, propune Domnitoruluĭ Știrbeiŭ să se înființeze o scólă filarmonică națională, cu scop de a face bunĭ cântăreț̦ĭ de biserică și coruĭ pentru teatruĭ [3]).

In 9 Decembre 1849, Arch. Visarion propune reorganisarea așeḑământuluĭ coral de care am vorbit maĭ sus, pentru introducerea cântăreĭ bisericescĭ moderne, dupe metodul rusesc.

La Iași, A. Petrino se distinge ca profesor de musica vocală și instrumentală.

---

[1]) Dosarele No. 44 și 504 din 1849, archiva ministeruluĭ de culte.

[2]) Dosarul No. 490, archiva ministeruluĭ de culte; acest dosar este fórte important pentru istoria muzĕuluĭ.

[3]) Dosarul No. 443, archiva ministeruluĭ de culte.

CAP. II

ANUL 1850

Anul 1850 nu este încă anul redeschidereĭ depline și viguróse a scólelor.

Atâta e de adevĕrat, că putem strica într'o ḑi, dér nu reclădi cu aceeașĭ înlesnire!

Domnitorul Știrbeiŭ a numit o comisiune, care să se ocupe cu pregătirea programeĭ noue scolare.

In vedere cu redeschiderea gimnasiuluĭ, noua Eforie chibzuesce să fie strămutat gimnasiul acesta în localul mitoculuĭ Mitropolieĭ din strada Măgureanu.

Cu adresa No. 2.967, din 5 August 1850, a Departamentuluĭ trebilor din lăuntru, se pune la dispoṣiṭiunea Eforieĭ, prin ofisul Domnesc cu No. 1.071, acest local pentru gimnasiŭ.

Dar internatul precum și scóla, nu se pot organisa imediat, și Domnitorul continua a trimite bursieri pe comptul Statuluĭ în institutul privat al luĭ Monti [1]).

Asemenea în 28 Octombre 1850, cu ofisul No. 1.428, se trimit interni bursieri aĭ Statuluĭ tot la Monti: Alex. *sin* Bezadea Scarlat Ghica, T. *sin* Post. C. Văcărescu, Alex. *sin* repausatul Baron Ștefan Moitani și Grigore *sin* repausatul Pach. C. Argintoianu.

Deja în 15 Martie, Barbu D. Știrbeiŭ dăduse luĭ Monti o subvenṭiune anuală de 350 galbenĭ, pentru închirierea unuĭ local maĭ încăpĕtor, prin oficiul No. 321, ce dăm în anexă [2]).

Asemenea ajutoruri la scolĭ private maĭ dă Domnitorul, în 1850, Iunie: 1.000 leĭ din casa scólelor luĭ Canela, care a deschis scólă privată în Buzĕŭ, și în 16 Septembre, 6.000 leĭ gratificaṭie luĭ Gianiloni Ludovig [3]).

In August 1850, Domnitorul făcènd excursiune în ṭĕră, visitéză scóla privată a luĭ Carol Bucholtzer, singura existând de când s'aŭ închis scólele publice.

Știrbeiŭ acordă luĭ Bucholtzer, din casa scólelor, o subvenṭiune lunară de 1.500 leĭ, cu începere de la 1 Ianuarie 1850.

Eforia scólelor vĕḑènd ajutorurile ce Domnitorul acorda instituturilor private, începe

---

[1]) Veḑĭ în anexă petiṭiunea luĭ N. Cherculescu din Pitescĭ și ofisul domnesc în privinṭa acésta.

[2]) Veḑĭ anexa.

[3]) Dosarul No. 561 din 1850, archiva ministeruluĭ de culte.

a se îngriji și a priveghea mai de aprópe aceste institute. Ea provocă din nou pe cărmuitorii de județe, să urmărésca închiderea scólelor neautorisate.

Cu acésta ocasiune, Eforia, în Maiu 1850, cu actul No. 403, autorisă scóla privată deschisă în Giurgiu de Vasile Marinovici, și 'i comunică programul și instrucțiunile ce dăm în anexă [1]).

*

Numai în 27 Septembre anul 1850, comisiunea însărcinată de Domnitor pentru a pregăti programele tutulor scólelor din țéra Muntenéscă, presintă Domnitorului raportul séu, care împarte învețământul în primar, gimnasial și de facultăți.

Eată acest raport:

Inălțimeĭ sale Domnuluĭ stăpânitor a tótă țéra românéscă,
Barbu Dimitrie Știrbeiu

Comisia întocmită pentru alcătuirea programeĭ învățăturilor publice

Raport.

Sub-iscăliții însărcinați de către Inălțimea Vóstră a pregăti o programă de învățătură pentru scólele Principatului, plecat alăturăm aci resultatul îndeletnicirilor nóstre și cuvintele ce ne aŭ slujit drept pas la a nóstră lucrare.

Organisația învățăturilor publice a ocupat în tóte țările, precum și la noi, și va ocupa necontenit mintea și țintirea guvernelor, ca un obiect ce este fórte strîns legat cu condiția socială a fie-căruĭném în parte, cu starea luĭ intelectuală, cu obiceiurile și năravurile publice, și cu gradul chiar al culturei limbeĭ părintescĭ.

Aceste considerații tóte sunt pricinĭ de necontenite încercărĭ și schimbărĭ în organisația instrucției publice, căcĭ unii privind exclusiv numaĭ la desvoltarea facultăților intelectuale, recomand o sistemă de învățătură clasică, în care studiul limbelor mórte ié locul cel d'ântêiŭ, ca modeluri de perfecție; iar alții preocupați numaĭ de interesele materiale ale vieținei, recomand cu osebire o sistemă de învățăturĭ profesionale și studiul exclusiv al limbelor vorbitóre moderne, ca cel maĭ nemerit mijloc de comunicație pentru întinderea relațiilor comerciale și preferarea meșteșugurilor și artelor.

Ceea ce a preocupat maĭ cu sémă pe subt-iscăliții este, că o societate în sistema învățăturilor ce voĭesce a primi, este maĭ cu osebire datóre și silită a îngriji să îndestuleze trebuințele elementare fără care nu póte fi; și acelea sunt de a torma maĭ întêiŭ dregatorĭ și slujbașĭ publicĭ, înzestrați cu sciințe potrivite misiuneĭ lor, și în deobște a moralisa pe toți tineriĭ, prin învățăturĭ religióse, dându-le și gustul ocupațiilor serióse, care statornicesc mintea și sunt cel maĭ temeĭnic element de odihnă și de linisce a duhurilor.

Mărginiți în acest ocol, și privind pe de o parte la șirul trebuincióselor învățăturĭ, iar pe de alta la treptelnica desvoltare a puterilor intelectuale din vêrsta tinerilor; în programa ce am întocmit, am adoptat cea de căpetenie împărțire a învățăturilor în *primare*, colegiale (séŭ de al duoilea grad), și înalte séŭ sciințifice speciale.

Scóle primare.—In aceste scóle învățătura s'a graduat dupe puterea vîrsteĭ elevilor

[1]) Vedĭ anexa.

chiămați a se folosi de dênsa la deprindere în citire, scriere, adăpare de principii religióse, elemente de calcul, de geometrie usuală, de geografie și de gramatică, fiind-că tóte aceste elemente urmézá a sluji ca o prescurtată introducție pentru o mai desvoltată învățătură în colegiuri, și sunt ca neapărate începuturi pentru întâia educație. Împărțirea materiilor s'a regulat dupe programa din anul 1847, cu o mică preschimbare, și cu acésta osebire, că în loc de duoĕ clase împărțite în patru despărțiri, am adoptat împățirea în patru clase. Temeiul nostru în acésta a fost, că mai întâiŭ cu acésta împărțială se osebesc mai viŭ și mai caracterisat nu numai materiile învĕțăturei, dar și eleviĭ dupe vêrsta și puterea conceptuluĭ lor ; al duoilea, că dupe organisația anuluĭ 1847, un învĕțător era însărcinat cu câte duoĕ clase într'o singură sală, și acésta împreunare a elevilor a duoĕ clase de deosebită putere și înaintare, era pricină de confusie la predarea învĕțăturilor, mai cu sémă în a treia și a patra clasă, unde osebirea puterilor elevilor este mai simțitóre, și învĕțătorul dator a fi mai cu multă îngrijire și băgare de sémă la lucrarea și a sa și a elevilor.

Osebirea dar a învĕțăturilor din scólele primare s'aŭ făcut cu scop și cu nădejde, că clasele a III-a și a IV-a se vor încredința la osebiți învĕțătorĭ.

Colegiurĭ séŭ gimnasii. — Învĕțăturile în programa nouă s'aŭ îmbinat cu scop de a putea forma judecata elevilor, a le înlesni învĕțătura limbeĭ părintescĭ, și a înzestra pre ceĭ ce nu se înlesnesc a desĕvêrși tóte cursurile colegiuluĭ, cu óre-care cunoscințe usuale clasice și matematice, cu care să se pótă folosi în cariera negoțuluĭ și a meseriilor.

Tot-d'o-dată cu îndestularea trebuințelor acesteĭ deosebite clase de elevĭ, pre cât firea lucrurilor ne a certat, silința nóstră a fost a nu bântui caracterul clasic ce urmézá a păstra învĕțăturile unuĭ colegiŭ. Spre acest sfîrșit am întins învĕțătura limbeĭ latine de la începutul claselor colegiale până la cele mai 'nalte; geografia s'a împărțit în treĭ anĭ ; desemnul împreună cu caligrafia (care se socotesce ca o introducere la desemn), în patru anĭ; istoria în patru anĭ; logica cu filosofia și cu retorica în acelașĭ an în clasa cea mai 'naltă, în care eleviĭ sunt mai matorĭ în vîrstă și când urmézá a trece la facultățĭ speciale.

Nu ar fi fost însă îndestul, a mărgini studiile colegiuluĭ numai în învĕțăturĭ cunoscute sub numire de clasice. Educația, ca să fie mai temĕinică și mai complectă, trebue să îmbrățișeze pe lângă învĕțătura clasică și învĕțătura de sciințe esacte, precum matematica, istoria naturală, fisica și chimia.

Spre acest sfîrșit în loc de a lăsa aceste învĕțăturĭ în clase complimentare, precum eraŭ rênduite în programele vechĭ, le am îmbinat cu cele-alte învĕțăturĭ în cele treĭ mai înalte clase, ca un studiŭ ce nu numai este strîns legat cu învĕțătura geografieĭ, fisice și matematice, dar și cu filosofia, slujindu-le în acceașĭ vreme ca fundament și instrument, și contribuind a da facultăților de judecată o deosebită putere de apreciație și de exactitate.

Cât despre limbile străine, aceea care ni s'a părut mai de cuviință a se adopta mai obligatorie, este limba latină. Construcția acesteĭ limbĭ, rola eĭ în literatura clasică, și mai cu sémă rudenia în care se află cu dênsa limba românéscă, sunt destule pricinĭ ca să ne îndemne a o adopta de o potrivă cu cele-alte națiĭ, ca o bază în studiile clasice, și de a 'ĭ da o preferință asupra altor limbĭ, carĭ nu aŭ aceeașĭ importanță pentru studiile clasice. Aceeașĭ considerație ne ar fi îndemnat să întroducem și limba elenă în front cu cea latină. Dar având trebuință și de ajutorul altor limbĭ străine din cele vorbitóre pentru partea sciințifică a învĕțăturilor, precum sunt limbele francesă și ger-

mană, ne am temut, că nu cum-va să încărcăm mintea elevilor cu prea multe limbi, și să prefacem o învățătură sciințifică într'o învățătură de lux și de podóbă, care n'ar avea pentru majoritatea elevilor, nici un resultat serios. De aceea am combinat învățătura limbelor francesă și germană cu importanța studiilor ce se predaŭ în cele treĭ maĭ 'nalte clase, lăsând la alegerea elevilor să urmeze una dintr'însele și făcêndu-o obligatóre pe cea alésă, ca să se pótă ajuta prin ele precum am ḑis la studiul sciințelor.

Privind în aceeași vreme la osebitele aplecărĭ ale elevilor și la trebuințele ce se nasc din relațiile comerciale și politice ale țĕreĭ, am introdus și cursurĭ slobode de limbile elenă, ruséscă și turcéscă, în treĭ anĭ, care cursurĭ le pot asculta toțĭ elevĭ de tóte clasele, după a lor voință și alegere.

Facultățĭ.—Scopul pentru care se cer așeḑĕminte de instrucție publică nu s'ar îndeplini, déca învățătura publică s'ar popri numaĭ în învățăturĭ gimnasiale. De aceea trebue să se complecteze sistema învățăturilor și cu óre-care facultățĭ, pe cât miḑlócele ne ert și care să dea Statuluĭ slujbașĭ destoĭnicĭ și tinerilor o caricră de viețuire. Spre acest sfîrșit am adăugat în programă o scólă specială de inginerie civilă și alta de legĭ.

In scóla de inginerie, materiile învățăturilor s'aŭ combinat cu scop de a da elevilor cele maĭ temeĭnice principiurĭ de topografie, construcție a podurilor și șoselelor, și de architectură prin învățătura sciințelor matematice aplecate la desemn, la mĕsurătóre, la calcul, la cunoscința putereĭ materiilor de construcțiĭ, la mecanică, și prin învățătura osebitelor ordinĕ de architectură.

In scóla de legĭ s'a adoptat drept materiĭ de învățătură: dreptul roman care este temeiul legislațieĭ nóstre civile, dreptul civil special românesc, dreptul comercial, dreptul judecătoresc și de procedură, dreptul criminal, dreptul administrativ românesc, trebuincios maĭ cu sémă pentru amploiațiĭ admnistrațieĭ, și chiar pentru judecătorĭ, spre a depărta conflictele dintre dregătoriĭ, iconomia politică, spre a da ideĭ exacte și adevĕrate despre formarea bogățiilor, negoțuluĭ, industrieĭ și despre netăgăduitele base ale proproprietățeĭ; și în sfîrșit istoria dreptuluĭ, prin care elevĭ pot dobândi ideĭ exacte despre progresul și schimbările legislațieĭ.

Acestea sunt în general principiile teoretice, dupe care s'a întocmit programa învățăturilor. Cât despre aplicația lor și despre împărțirea scólelor în Principat, bazul adoptat a fost, ca în fie-care județ să se așeḑe, în orașele de căpetenie, câte o scólă primară, afară din Bucurescĭ și Craiova, care aceste duoĕ orașe fiind maĭ populate, să aibă Bucurescĭĭ pentru fie-care văpsia câte o scólă primară, peste tóte cincĭ, iar orașul Craiova, duoĕ scóle primare.

Gimnasiĭ să fie duoĕ, unul în Bucurescĭ și altul în Craiova ca să pótă maĭ cu înlesnire și maĭ cu puțină cheltuială să se foloséscă toțĭ tinerĭĭ studioșĭ din tóte părțile Principatuluĭ.

Iar scólele cele-alte de inginerie civilă și de legĭ să fie de o cam dată așeḑate numaĭ în orașul Bucurescĭ.

De cuviință am socotit că ar fi, ca în orașul Brăila să se adaoge învățăturile celor treĭ d'ântêiŭ clase colegiale, cu modificație, ca în locul limbeĭ latine, să se predea limbile italiană, grecéscă și ruséscă, dupe alegerea elevilor, însă obligatorie, dupe ce o dată 'șĭ vor face alegerea.

Cu acéstă adăugire de treĭ clase în scóla primară, se va îndeplini o trebuință neapărată pentru comerciul acestuĭ oraș, căruia 'i se va da un noŭ impuls de înflorire.

Maĭ adăogăm însă, că spre a se putea păzi o bună disciplină în scólă, și spre a se da

corpului profesoral o organisație mai omogenă și mai strînsă, trebuința cere ca în gimnasiŭ și în scólele mai 'nalte de inginerie civilă și de legi, să se orênduéscă unul din profesorii lor, ca căpetenie, sub titlul de rector, care să aibă dreptul de inspecție și de priveghere imediată asupra celor-alți profesori și a pazei bunei orênduelĭ în clase.

Acestea sunt Prea Inălțate Dómne, modificațiile și bazurile adoptate întru întocmirea programei învĕțăturilor pentru scólele publice, care le supunem plecat la Inalta Mărieĭ Vóstre chibzuire.

P. Poenaru. Simeon Marcovici. C. N. Brăiloiu.

1850, Septembre 27.

In detaliĭ programa gimnasială pentru Bucurescĭ și Craiova pe 6 clase coprinde decĭ următórele materiĭ:

Clasul I. Limba română, limba latină, geografia Europeĭ și mai cu sémă a țĕrilor, România și Moldova, cu statistica și chronologia lor, catichisul și caligrafia.

Clasul II. Limba română, limba latină, geografia celor-alte părți ale pămêntuluĭ cu partea corespondentă a chronologieĭ, morala religiuneĭ creștine pe basa scripturilor, caligrafia și desemnul liniar.

Clasul III. Limba română, limba latină, Istoria țĕreĭ românescĭ, aritmetica aplecată la operațiĭ comerciale și ținerea registrelor, geografia fisică, matematica, istoria sfântă și desemnul liniar.

Clasul IV. Limba latină, istoria veche până la întiințarea imperiuluĭ roman, aritmetica rațională, desemnul de figurĭ și limba francesă séŭ germană.

Clasul V. Continuația istorieĭ vechĭ și a vécurilor de mijloc, algebra, literatura latină, elemente de istoria naturală și limba francesă séŭ germană.

Clasul VI. Istoria modernă, logica cu filosofia morală, retorica generală cu aplicație la literatura limbeĭ române, elemente de fisică și chimie, geometria și limba francesă séŭ germană.

Cursurĭ facultative

Limba ruséscă, în treĭ anĭ.
» turcéscă, idem.
» grécésca, idem.

Cursurĭ speciale de legĭ

Anul I. Dreptul roman și dreptul civil românesc (despre persóne și lucrurĭ).

Anul II. Dreptul civil românesc (tocmelĭ, moșteniri, darurĭ și testamente), dreptul judecătoresc, (organisația judecătoriilor, cu procedura) și dreptul criminal cu procedura criminală.

Anul III. Dreptul comercial, dreptul administrativ, economia politică și istoria dreptuluĭ.

Curs special de matematicĭ

Acest curs e menit să formeze ingineri topografici, ingineri de șosele și architecți.

Anul I. Trigonometria aplicată la ridicarea de planurĭ; Cunoscințe mineralogice a materialelor și puterea lemnelor; Geometria descriptivă și desemnul topografic și de peisagiurĭ, în tóte ḑilele.

Anul II. Elemente de mecanică aplicată la deosebite mașinĭ usuale; Principiile clădireĭ șoselelor și a podurilor de lemn și de piatră; Principiurĭ de architectură și deosebite ordine cu podóbele lor.

BIBLIOTECA Centrală Universitară Bucureşti

Anul III. C. Perspectiva și construcția umbrelor. D. Compositia în architectură de felul de clădiri civile și religióse, în semestrul de iarnă.

E. Operații practice la ridicarea de planuri.

F. Idem la construcții technice în sciințele de mai sus. In semestrul de véră.

Anul IV. Semestrul de iarnă:

Mai întâiu cele de la *E* și *F*. Lucrarea hărților și calculul operațiilor practice în timpul verei al anului al III-lea semestrul de véră.

Dupe ce scolarii vor da examen în luna lui Aprilie și vor lua diploma pentru acest curs, se vor alătura, pentru mai multă practică, pe lângă vre-un șef architect séu inginer de poduri și șosele, séu hotarnic, dupe specialitatea ce vor voi a îmbrățișa fie-care scolar.

Acest program e urmat de acestea:

Observații

1) Toți cei ce vor dori a intra în ori-ce funcție publică, până la cel mai mic scriitor, vor fi neapărat datori, să sevârșéscă cursul complect de umanióre, dupe programul ce s'a publicat acum și să ia atestat doveditor, că a trecut aceste învățături, cu tótă cerșuta silință și bună purtare;

2) Toți cei ce vor dori a îmbrățișa carieri administrative mai 'nalte, nu vor fi primiți de la șefi de secție [1]) în sus, de nu vor avea diplomă doveditóre că aŭ sevârșit și cursul facultatei legilor;

3) Nimeni nu va fi primit în slujbă judecătorésca, începând de la grefier de tribunal de întâia instanță, de nu va înfățișa diploma pentru cursul de legi;

4) Nimeni nu va fi primit în funcția de inginerí pentru poduri și șosele, séu inginer architect, séu inginer topograf, décă nu va înfățișa diploma pentru cursul de inginerie civilă;

5) Nimeni nu va fi primit a exercita profesia de hotarnic, séu de advocat, de nu va avea diploma pentru cursuri de legi.

Hotarnicul, care va voi să fie și inginer topograf, va fi dator să aibă diplomă și pentru cursul special de inginerie civilă, precum s'a dis la art. 4;

6) Amploiații cancelarieĭ agenției țĕreĭ de la Constantinopole, pe lângă cursurile de umanióre, vor fi datori să cunóscă și limbile turcésă și grecéscă vorbitóre;

7) Amploiații carantinescĭ, pe lângă învățăturile umanióre, trebue să învețe și limbile pe care trebuința neapĕrată va cere;

8) La acest articol se dispunea trimiterea de scolari, să învețe limbile turcéscă, grecéscă și rusésca. Acest articol a fost șters de eforí. Ei însemnéză pe margine, că cu mâna lor aŭ corectat.

Programul este semnat de membrii comisieĭ: P. Poenaru, S. Marcovici și N. Brăiloiu.

Comisia propune și un stat anume pentru lefile personalului didactic, dupe programele de mai sus. 'L dăm în anexă [2]) împreună și cu statul real dupe care aŭ fost plătite lefile în Decembre 1850.

In acelaș timp în care comisiunea de mai sus lucra, Domnitorul și Eforia priveghiaŭ de aprópe afacerea cărților didactice și regulaŭ socotelile scólelor pe anii 1847—1850.

Eată raportul Departamentului credinței în privința socotelelor și oficiul domnesc,

---

[1]) Comisiunea care a întocmit programa cerusă de la șeful de masă în sus.

[2]) Veți anexa.

prin care banii făcuți economie la școli pe anii 1847—1850, în sumă de 1.450.000, în loc de a se lăsa scólelor reînființânde, se întorc visteriei:

Raportul Departamentului credinței la Domn, No. 5.736 din 25 Octombre

Prea Înălțate Dómne!

Potrivit înaltei ordine coprinse în luminatul ofis, cu No. 1.423, Departamentul, dupe înțelegerea ce a avut cu Cinstita Eforie a scólelor, plecat supune Măriei Vóstre pe lângă acest raport, lista, sub încredințarea Cinstitei Eforii, arătătóre pe fie-care an, până la sfârșitul anului 1850, de banii ce 'i-aŭ primit scólele, și de cei ce aŭ primit și câți aŭ cheltuit. Osebit, Departamentul aduce la cunoscința Măriei Vóstre, că suma de lei 100.000, ce se vede însemnată prin colóna a II-a, în potriva anului 1847, ca primiți mai mult din casa centrală peste fondul disponibil de lei 350.000, urmézā și accea a fi scădută din datoria totală a casei centrale, însemnată în colóna a III-a de 1.415.006 lei, rămânênd de primit din acéstă casă numai lei 1.315.006, căci prin luminatul ofis cu No. 4, se hotărésce 1° ca fondul special de lei 500.000, prescris în art. 10 din legiuirea reorganisației instrucției publice pentru clădire de un colegiŭ noŭ, să rămână destinat numai pentru acéstă trebuință, fără a se putea deturna la nici o împregiurare un ban din a sa destinație, și al 2-lea că se consideréză observațiile cinstituluĭ control și ale cinstituluĭ Obștesc Divan, în privința adăogirei venitului scólelor, ca adecă: acel adaos să 'și aibă urmarea de la începutul anului 1848, pentru motivul, că nici o legiuire nu póte avea efect retroactiv».

OFISUL LUI VODĂ

Noi, Barbu Dimitrie Știrbeiŭ,

Cu mila luĭ Dumnedeŭ, Domn stăpânitor a tótă țéra românéscă.

Către Departamentul Credinței

«Vědênd raportul aceluĭ Cinstit Departament sub No. 5.736, și alăturata pe lângă acest raport socotélă din partea Eforiei scólelor;

Vědênd suma de lei 1.315.006, ce dupe acéstă socotélă, are a mai rěspunde casa centrală către scóle, până la sfârșitul anuluĭ 1850, și care dupe raportul Divanuluĭ obștesc sub No. 347, s'a socotit a se da în ajutorul Visteriei;

Noi, poruncim aceluĭ Departament a rěspunde la Visterie, spre răfuire, suma de lei 1.315.006.

Prescurtare de socotéla caseĭ colegiuluĭ de la anul 1847 până la sfârșitul anuluĭ 1850

ANUL	Sumele cuvenite a se primi de la casa centrală		Sumele rěspunse de casa centrală		Sumele ce mai rămâne datóre casa centrală		Deosebite alte primiri ale caseĭ colegiuluĭ		Totalul primirilor		Totalul cheltuelilor		Mai mult		Mai puțin	
	Leĭ	P.	Leĭ	P.	Leĭ	P.	Leĭ	P.	Leĭ	P.	Leĭ	P.	Leĭ	P.	Leĭ	P
1847.	350.000	—	450.000	—	—	—	44.541	10	494.541	10	427.045	13	—	—	67.495	37
1848.	850.000	—	490.000	—	360.000	—	48.796	—	538.796	—	587.326	08	48.530	08	—	—
1849.	850.000	—	216.993	2	633.006	38	62.352	16	279 345	18	298.311	07	18.965	29	—	—
1850.	850.000	—	428.000	—	422.000	—	37.019	04	465.019	04	448 561	39	—	—	16.457	11
	2.900.000	-	1.584.993	2	1.415.006	38	192.708	30	1.777.701	32	1.761.244	27	67.495	37	83.953	08

Arsaky. S. Marcovicĭ.

Casier, *C. Cernăvodeanu.*

În privința cărților didactice ce se lucrau de profesorî, Domnitorul, prin ofisul cu No. 298, din 8 Martie 1850, ordonă Departamentului credinței, să înceteze risipa de bani dați în lefî încă de la începerea scólelor, și cere: «ni se va trimite tóte manuscrisele lucrate în cursul închiderei scólelor de către profesorii cărora s'a urmat respunderea simbriei.»

Eforia respunde în modul următor:

Copie dupe raportul Eforiei scólelor cu No. 265 anul 1850, Marte 30, către Domn

«Conformându-se cu cele poruncite în oficiul Înălțimei Vóstre cu No. 298, ca spre a se da o deplină dovadă de lucrările ce fac în traducții de cărți didactice, profesorii colegiului, cari pentru lipsa de ocupație în clase, ce sunt de o cam dată închise, primesc lefile lor dupe oficiala orênduială, să se dea chiar acele lucrări la cunoscința Înălțimei Vóstre, Eforia plecat trimite tóte acele traduceri ce aceî profesorî aŭ lucrat până acum; și tot-d'o-dată. Eforia însemnéză aci uvragiul ce s'a dat fie-cărui din aceî profesorî, ca să 'l lucreze în specialitatea sa.

Profesorii dar cu uvragiile lor sunt aceștia:

D-luĭ Dimitrie Pavel s'a dat a traduce trigonometria și algebra.

Acest profesor a sĕvêrșit trigonometria, precum se arĕtă în manuscriptul No. 1.

Tot acesta a lucrat și din algebra patru tetrade în 4° foĭ 128 precum se arĕtă în manuscrisul cu No. 2.

D-luĭ Georgie Pop, s'a dat a lucra aritmetica și geometria.

Acesta a sĕvêrșit aritmetica elementara, care s'a și pus subt tipar în tipografia colegiuluĭ; și din geometria teoretică și practică de *P. L. Sirod* a lucrat $5^1/_2$ tedrade în 4^0, foĭ 194, precum se vede în manuscrisul No. 3.

D-luĭ Alecu Orĕscu, s'a dat a lucra geometria descriptivă, de *Lefĕbure de Fourcy*, din care a lucrat până acum 9 tetrade în folio, foĭ 155, dupe manuscrisul No. 4.

D-luĭ S. Marcovicĭ, s'a dat istoria de *Bierrette Dumon*.

D-luĭ G. Ionidĭ, are a lucra un dicționar greco-român dupe Vizantie, și un tractat de maxime morale. Acest profesor a sĕvêrșit lucrarea tractatuluĭ în 9 tetrade în 4^0, cu foĭ 542, dupe manuscrisul No. 5.

D-luĭ G. Hill, s'a dat a lucra gramatica latină de *Burnouf*, și un dicționar latino-român; dintr'acesta a lucrat până acum litera A în 8 tetrade în folio, cu foĭ 128, în manuscrisul No. 6; iar pentru gramatica luĭ *Burnouf* observéză numitul profesor, ca gramatica ce o are tot numitul, compusă și tipărită în aniĭ trecuțĭ, este îndestul pentru trebuința claselor, și că se află acum îndeletnicindu-se în lucrarea și a unuĭ dicționar româno-francez, ce se simte cu adevĕrat de lipsă în literatura română.

D-luĭ Ion Pop are a lucra partea morală din autorii francezĭ *Noël* și *Chapsal*, cum și geografia politică de *H. Vablon*. Acest profesor a sĕvêrșit partea morală în $4^1/_2$ tetrade în 4^0, cu foĭ 156, dupe cum se arĕtă în manuscrisul No. 7; are tradusă și din geografia politică de *Vablon* 4 tetrade, tot în 4^0, în foĭ 119, dupe manuscrisul No. 8. A mai sĕvêrșit numitul și alăturatul tractat de punctuație într'un tetrad cu foĭ 61, precum se arĕtă în manuscrisul No. 9.

D-luĭ Alecu Pop, s'a dat a lucra ținerea registrelor, pe care a și sĕvêrșit'o în 9 tetrade în 4^0, foĭ 292, precum se vede în manuscrisul No. 10.

D-luĭ Ion Poenaru, dându-i-se a lucra desemnul din *învĕțătura elementară*, a sĕ-

vîrșit acest curs, în $3\,^1/_1$ tetrade, în 4^0, și foĭ 106, dupe manuscrisul No. 11, și un uvragiŭ de *arpentagiŭ* séŭ *geometria practică*, precum se vede în manuscrisul No. 12, desĕvîrșit.

D-luĭ Iosif Genilie, s'a dat a lucra geografia de *Victor Duruy;* din geografia fisică generală, a lucrat pănă acum 9 tetrade, în folio, cu foĭ 144, precum se arĕtă în manuscrisul No. 13.

D-luĭ Scarlat Valenstein, s'a dat a lucra Istoria naturală de *Hollard*. Acesta a lucrat $2\,^1/_2$ tetrade în 4^0, file 202, dupe manuscrisul No. 14.

D-luĭ F. Théot, îndatorîndu-se a traduce gramatica franceso-română, a și sĕvîrșit lucrarea eĭ, cu alăturatul manuscris în folio No. 15.

D-luĭ I. Limburg, s'a dat a tălmăci gramatica germano-română, din care a lucrat pănă acum 5 tetrade în folio, file 190, dupe manuscrisul No. 16.

Lucrézĕ și D-luĭ I. Zalomit, un tractat de filosofie, dupe manuscrisul No. 17.

Efor, *A. Filipescu* și Director, *C. N. Brăiloiu*.

30 Martie, 1850.

*

Asupra acestuĭ raport al Eforieĭ, Domnitorul Barbu Știrbeiŭ, prin decretul sĕŭ cu No. 453, din 15 Aprilie 1850, alcătuesce o comisie, compusă din D-niĭ: Pavlid, Hill, Ioanid, Zalomit și I. Pop. Acâstă comisie va cerceta manuscrisele de franceso-române și germano-române, dicționarul latino-român, pănă unde este sĕvîrșit, geometria descriptivă, aritmetica și geometria, algebra și trigonometria, ținerea registrelor dupe dopia scriptură. Acestea sunt, dice Domnitorul, uvragiele cele maĭ de întêia trebuință, și urmézĕ a începe îndată a lor tipărire, ca treptat într'un an de ĝile, de va fi cu putință, să iasă din tipar.

Comisia se va aduna de treĭ orĭ pe sĕptĕmână regulat la ĝile și ore hotărîte.

Atribuțiile sĕle sunt:

1) A prețui fie-care uvragiŭ și a hotărî de corespunde cu trebuința scólelor și de meritézĕ a se tipări;

2) Comisia va îndrepta stilul operilor alese, apoĭ le va iscăli și înainta cu raport la Eforie, care ni le va supune spre a da poruncă de tipărire;

3) Autorii aŭ privegherea și corectura tiparuluĭ.

«Introducêndu-se învĕțătura limbeĭ latine în tóte clasurile colegiurilor din Prințipat, cărțile cele de maĭ neapĕrată trebuință sunt cele latino-române, *avênd unul și acelașĭ profesor a preda de o dată limba latină și română*. Insă fiind-că nu avem cărțĭ elementare de predare, se vor da pentru a lor alcătuire și premiĭ potrivite cu gradul trebuinței și cu meritul cărțeĭ.»

*

Comisiunea acésta recomandă, în Iunie 20, cu raporturile No. 2 și 4 ca bune:

1) Aritmetica rațională dupe Francoeur, tradusă de I. Pop;

2) Trigonometria de Pavlid.

B. Boerescu tradusese, în Noembre 1850, «Visul luĭ Scipione» de Cicero. Cercetată

acéstă traducere de profesorul Hill, a fost respinsă de comisiune. Asemenea a fost respinsă geometria lucrată de I. Poenaru.

*

In fine, Domnitorul dă în Octombre 17, oficiul No. 1389, ordonând deschiderea scólelor de la 1 Ianuarie 1851. Până la acea dată Eforia e ordonată să îngrijéscă de alegerea profesorilor și clasificarea elevilor.

Oficiul domnesc convine, că învĕțătura nu trebuesce să fie considerată de tinerime ca scop, ci ca mijloc de a ajunge la un resultat, iar acel mijloc nu va fi bun decât pe cât timp va face pe om capabil să împlinéscă o funcție specială și utilă societăței din care face parte și în care este chiămat să trăiască.

Un alt principiŭ pus de Domnitor este, că învĕțătura trebue să fie adaptată la trebuința publică. De aceea Domnitorul în aplausele țĕreĭ proclamă, că învĕțătura trebue să fie națională și suficientă la trebuința diferitelor clase ale societăței.

Ast-fel țéra cu noua Domnie repudia doctrinele anti-naționale ale domniei luĭ Bibescu, redând limbeĭ române dreptul sĕŭ firesc în scóla.

Adevĕrat că oficiul domnesc admite alăturea cu limba română și limba latina ca organ de învĕțĕmênt [1]), dar numaĭ cu acel temperament carŭia este adoptată ca basă a studiilor clasice și mamă a limbeĭ române.

Limbele francesă și germană încep a fi predate numaĭ de la clasa IV-a gimnasială înainte și lăsate la alegerea scolaruluĭ.

Programul gimnasiuluĭ este așĭa combinat, ca eleviĭ carĭ din lipsă de mijlóce ar abandona studiile de la finea claseĭ a III-a, o vor putea face acésta fără mare daună, căcĭ până la acéstă clasă se póte căpăta un complet de cunoscinție suficiente pentru a se deda la o industrie óre-care.

In cursul superior se reînființéză facultatea de drept și o facultate de sciințe exacte împărțită în 3 secțiunĭ: topografia, podurĭ și șosele și architectură.

Pe lângă aceste duoĕ facultățĭ Domnitorul promite organisarea uneĭ scóle de agricultură și economie rurală și a uneĭ scóle de arte.

In fine Domnitorul promulgă dispositiunea, care mărginesce admisibilitatea la funcțiunile publice în favórea acelora, carĭ aŭ terminat cursurile în scólele publice.

Ca consecință acestuĭ decret domnesc, la 28 Octombre 1850, Eforia (Dr. Asaki, A. Filipescu, S. Marcovicĭ, P. Poenaru și Florescu) numesce duoĕ comisiunĭ de profesorĭ, ca să cerceteze și clasifice pe eleviĭ carĭ vor cere să intre în scólă. Comisia I e compusă din I. Pop, Genilie, I. Poenaru, A. Pop și Valenstein pentru scolariĭ de clasele I—III inclusiv.

Comisia a II-a compusă din:

G. Hill, I. Zalomit, G. Pop, Walenstein, Theot, Limburg, Marcovicĭ, D. Pavel și A. Marin, cercetéză scolariĭ de la clasele III—VI inclusiv.

In anexa ce dăm [2]) la acéstă pagină, se dispune, că clasificația elevilor pentru scólele primare, se va face de profesoriĭ ulterior arĕtațĭ prin publicațiunĭ.

---

[1]) Veți anexa.

[2]) Veți anexa.

Pentru cursurile speciale, tinerii chiar de vor avea atestat colegial, vor fi datori să trécă un *examen general* pentru că așia să pótă aceĭ tinerĭ urma cu succes cursurile.

Intre acestea, Eforia s'a preocupat de localele scolare ; așia în 23 Octombre, sub No. 857, Eforia a scris Departamentuluĭ dreptățeĭ să se mute din localul scóleĭ, căcĭ de la 1 Noembre viitor, acest local trebuesce scóleĭ.

Scólele din județe se ordonă a se redeschide, prin ofisul Domnesc din 17 Octombre 1850. Deschiderea se va face la 1 Ianuarie 1851. Eforia întrébă până atuncĭ pe dregătoriĭ de județe în ce stare se află localele ? In 30 Octombre 1850, cu circulara sub No. 859—871, Eforia amintesce cârmuitorilor, că eĭ sunt presidenții comitetuluĭ de inspecțiune, și decĭ să grăbéscă lucrarea.

In 4 Noembre, Eforia cere de la toțĭ profesoriĭ de colegiŭ și de specialităț, programul detaliat al cursurilor lor.

Eată actele principale relative la redeschiderea scólelor primare din județe :

REDESCHIDEREA SCÓLEĬ ÎN JUDEȚE

Eforia scólelor

Domnule Ocârmuitor al județuluĭ !

«Prin luminatul oficiŭ al Mărieĭ Séle Prea Inălțatuluĭ nostru Domn, de la 17 ale curgĕtóreĭ lunĭ, No. 1.389, se poruncesce Eforieĭ a deschide scólele până la 1 Ianuarie anul viitor, precum vĕ veț îndestula din alăturata publicație.

Trebuință dĕr neapĕrată avênd Eforia a cunósce starea în care se află localul scóleĭ publice din reședința aceluĭ județ și privind că : dupe art. 130 al legiuireĭ din anul 1832, asupra scólelor, sunteț chiămat a presida comitetul de inspecție, de județ, să bine-voițĭ a ĭ împărtăși cât maĭ fără zăbăvire sciințe și tótă lămurirea, spre a se chibzui cuvenitele mĕsurĭ pentru îndeplinirea porunceĭ Mărieĭ Séle.

S. Marcovicĭ. I. Poenaru, etc.

No. 859—87. 1850, Octombre 20.

Pentru alegerea profesorilor de scolĭ județene, jurnalul *Vestitorul* publică următórea dispositiune luată de Eforie :

Publicație

Fiind-că multț prin jalbe către Eforia scólelor aŭ arĕtat dorința de a fi primiț ca profesorĭ publicĭ pentru scólele primare, și ca să le pótă încredința o asemenea delicată sarcină la persóne îndestrate cu cerută capacitate, Eforia face cunoscut, că nisce asemenea doritorĭ urmézĕ neapărat a trece toțĭ fără nicĭ o excepție un examen asupra învĕțăturilor otărîte pentru asemenea scóle.

Către acestea câțĭ din D-lor vor fi ținut scóle private, séŭ vor fi exersat mesceria profesorală pe la particularĭ, sunt poftițĭ, ceĭ d'ântêiŭ a aduce un atestat al orășenilor, și ceĭ de al duoilea un înscris din partea părinților, coprinzĕtor de rîvna, capacitatea și purtarea învĕțătoruluĭ și adeverite, și unele și altele, de ocârmuirea locală și de magistrat.

Examenele unor asemenea doritorĭ se vor ține la 20 ale curgĕtóreĭ lunĭ, în cancelaria Eforieĭ, și examinatorĭ vor fi D-niĭ profesorĭ :

1. Serdarul I. Genilie, pentru geografie, catechism și istoria sfântă.

2. Medelnicerul I. Popp, pentru gramatica limbeĭ române.

3. Slugerul G. Popp, pentru aritmetică și elemente de geometrie, înbinate cu principiĭ generale de desemn liniar.

4. Valenstein, pentru principiurile generale de desemn liniar arĕtat la No. 3 de maĭ sus.

5. Pitarul Alecu Popp, pentru caligrafie. Capacitatea și moralitatea vor fi singurele condițiĭ de admisibilitate, din carĭ Eforia nu se póte abate, fără a se compromite înaintea tinerimeĭ, și prin urmare a neamuluĭ.

Al. Filipescu. Poenaru. Marcovicĭ. Florescu.

1850, Noembre 4.

Eată programa definitiv adoptată pentru scólele primare:

Scélele primare de prin orașe

Clasa I

1. Silabisire, cetire și scriere.
2. Invĕțătură pe din afară a rugăciunilor.
3. Deprindere la scrierea și însemnarea numerelor aritmetice.
4. Principiurĭ de numerație și calcul din gând.

Clasa II

1. Citire pe extracte din sânta scriptură.
2. Scriere dupe modelul de caligrafie și dictando.
3. Catechismul.
4. Aritmetica, (cele 4 lucrărĭ cu numere întregĭ).

Clasa III

1. Cetire cu înțelegere și explicație pe deosebite cărțĭ religióse și morale.
2. Caligrafia.
3. Istoria sfântă în prescurtare.
4. Aritmetica, (cele 4 lucrărĭ cu frângerĭ și explicația sistemuluĭ mĕsurilor și greutăților obicĭnuite în țĕră).
5. Elemente de geografia fisică, (cele de căpetenie împărțirĭ ale globuluĭ cu o scurtă descriere a statelor Europeĭ, și maĭ amĕruntă a Principatelor Românĭa și Moldova).
6. Inceputurĭ de gramatică.

Clasa IV

1. Cetire cu explicație pe cartea intitulată *Prietenul tinerimeĭ*, și altele asemenea.
2. Elemente de geografie înbinată cu principiurĭ de desemn liniar.
3. Elemente de geografia civilă a tutulor părților globuluĭ, cu o maĭ amĕruntă descriere a statelor Europeĭ.
4. Elemente de gramatică.

NB. In césurile de cetire, profesorul se va aplica cu deosebire a da elevilor într'acéstă clasă sciință de istorie, (maĭ cu sémă de istoria țĕreĭ românescĭ), și cunoscințe fisice și matematice și de economia casnică, alegênd cărțĭ proprĭĭ pentru acest sfĕrșit.

Acésta programă va coprinde tóte părțile sciinței cu cuvenitele desvoltări spre a se putea înțelege cu înlesnire, fără a se pune într'însa amănunturi cari formézä obiectul profesărei... Acéstă programă va fi ca o tabelă, în scurt de pătruns cu o căutătură răpede fără atentă.»

Eforia mai dispune ca profesorii să gătéscă textul cursului în anul d'ântêiŭ și revêdendu'l să 'l dea în cunoscința Eforiei spre a se tipări în curgerea anului al duoilea. Ast-fel scolarii nu vor lua în clase decât note mai desluşitóre decât cele din text. [1])

*

Domnitorul nu se împacă cu ideea că profesorii de la gimnasiŭ, fără să fi început a preda, primiaŭ lefi; de aceea din noŭ, în 5 Noembre 1850, cu ofisul No. 1.481, provócă pe Eforie, să înceteze cu lefile de la 1 Decembre viitor, și să nu plătéscă lefi decât acelor profesori, cari vor fi primit definitiva întărire.

Eforia cu raportul sĕŭ No. 297 din 15 Noembre, rĕspunde Domnitoruluĭ [2]), că de și n'aŭ început profesorii a preda, dar lucrézä în diferitele comisiunĭ și că este drept să fie plătiți pentru acésta. Eforia supune Domnitoruluĭ lista profesorilor, cu arĕtarea de lefile hotărîte de fie-care catedră, de la 1 Decembre.

Eforia arĕtă Domnitoruluĭ și unele modificațiuni aduse în programul gimnasiuluĭ. Așĭa, desparte geografia fisică de istoria țĕrei românescĭ. Desparte limba francesă la 2 profesorĭ, cum este la limba germană, adecă unul de clasa IV-a și a V-a și altul de clasa VI-a.

Mai adaugă Eforia un institutor pe lângă ceĭ duoĭ existenți de la Lucacĭ, cu începere de la 1 Decembre.

Dispune ca limba elenă să se încépă tot de la 1 Decembre și să se predea împreună și limba grecéscă modernă.

Scolarii încep a fi examinați de comisiune la 16 Decembre, dupe publicațiunea din jurnalul *Vestitorul*, din 2 Decembre, sub No. 968.

La 30 Decembre Eforia [3]) arĕtă resultatul lucrărilor înaintate; constată că s'aŭ înscris în gimnasiŭ 214, adecă cu 15 mai mulți câți eraŭ la desființare; apoĭ din noŭ supune Domnitoruluĭ statul personaluluĭ scólei, compus din vechiĭ profesorĭ, din câți-va noĭ aleși prin concurs și din câți-va orĕnduiți vremelnicesce până la noŭ concurs.

Eforia mai cere deschiderea uneĭ scolĭ primare în culórea de verde și adăugirea claseĭ a IV-a în colórea de negru, la Lucacĭ.

Din cursurile facultative nu se deschide decât limba elenă.

Scólele vor începe la 8 Ianuarie 1851.

*

Pe lângă cursul de legĭ, se decide a se organisa și «Facultatea inginerieĭ». Cu jur-

[1]) In 2 Decembre 1850, Eforia reînnoesce obligațiunea pentru profesorĭ de a 'și găti manuscrisul pentru anul al duoilea, și pentru a 'i îndemna să facă acésta Eforia, ia hotărîrea să plătéscă în bană pe autorĭ, de cóla de tipar în 8°, conținênd 31 de rênduri pe față, de la 100—200 leĭ dupe greutatea lucrărei și acésta la fie-care nouă ediție; se mai dă autoruluĭ câte 10 exemplare din carte. Proprietatea opereĭ devine a Eforiei. (Vedĭ anexa.)

[2]) Vedĭ anexa.

[3]) Vedĭ anexa.

nalul sĕŭ No. 1.544, din 11 Decembre 1850, Eforia admite, că vor fi primiţĭ tinerĭi absolvenţĭ aĭ cursurilor complimentare din desfiinţatul colegiŭ şi, dând exmen de aritmetică, algebră şi geometrie, şi fără cursurĭ colegiale complimentare. Asemenea măsură se publică în jurnale.

*

Pentru ocuparea catedrelor vacante la facultatea de legĭ şi la cea de inginerie şi asemenea pentru istoria universală, se publică concurs, pentru cele ântêiŭ pe ḑiua de 15 Aprilie 1851, iar pentru istorie pe 20 Iunie.

Asemenea se pun la concurs catedrele de logică şi de morală şi istoria naturală, fisică şi himie, tot pentru 20 Iunie.

*

Am vĕḑut în 1847 înfiinţându-se o scólă militară de cadeţĭ. Acea scólă încă s'a închis dupe căderea guvernuluĭ revoluţiuneĭ, ba chiar maĭ înainte, din causa holereĭ [1]).

Barbu D. Ştirbeiŭ, cu decretul No. 19, din 23 Ianuarie 1850, (ce dăm în anexă), reînfiinţézĕ scóla, dupe raportul şefuluĭ oştireĭ, sub No. 101, dupe budgetul întocmit de comisiunea numită ad-hoc de Domnitor, pe suma de 84.000 leĭ pe an. Domnitorul ordonă Eforieĭ să dea din budgetul scólelor 6.367 leĭ, o-dată pentru tot-d'a-una, pentru facerea doteĭ scóleĭ, cum şi leĭ 7.000 cheltuelile scóleĭ pe fie-ce lună.

Scóla ostăşéscă din Bucurescĭ s'a şi deschis la 7 Maiŭ 1850, în casele Pitaruluĭ Gr. Mareş, la S-ta Vineri, cu deosebită solemnitate. Diminéţa a fost serviciŭ bisericesc, şi la 10 ore profesorul Pavlid a ţinut o cuvêntare.

In acceaşĭ ḑi la 2 ore, Domnitorul a visitat scóla, însoţit de Majorul Voinescu. Colonelul Florescu rosti o nouă cuvêntare. Direcţiunea scóleĭ se dete Adjutantuluĭ Major Salman.

*

Seminarul Mitropolitan încă se reorganiséză, cât şi cele eparchiale din ţéra românéscă, pe 6 anĭ.

Profesorul Nifon Bălăşescu, închipuesce programul noŭ, pe care 'l dăm în anexă [2]).

*

Prin decretul luĭ Barbu D. Ştirbeiŭ din 1850, cu No. 87, înfiinţându-se o pepiniera centrală de duḑĭ, se decide şi organisarea uneĭ ferme model. Domnitorul ordonă Eforieĭ prin acest decret, a întocmi o comisie, care să proiecteze regulamentul acesteĭ ferme model, şi să fie gata înainte de anul noŭ 1851.

---

[1]) Profesorele D. Pavlid, la 15 Septembre 1847, fusese numit la acéstă scólă pentru matematicĭ, cu léfă de 600 leĭ pe lună. El reclamă în 1850 léfa sa de la 4 Iunie 1848, până încetă scóla din causa holereĭ, până la 17 August 1849, când a fost chiămat prin oficiŭ domnesc, în comisiunea însărcinată cu reorganisarea scóleĭ militare. Anexăm actele relative la acéstă afacere.

[2]) Veḑĭ anexa.

Dăm în anexă [1]) acest domnesc hrisov, cum și proiectul pentru întinderea culturei dudilor și organisarea unei scoli de educația gândacilor de mătase, având elevi dintre învățătorii sătesci.

E de observat că în decretul mai sus menționat, Știrbeiu cere Eforiei lucrarea și a unui proiect de organisare a unei scóle de arte și meșteșuguri «apărându-se de ori ce teorii absolute și privind numai la efectivele ei de trebuință, potrivit cu starea și midlócele țĕrei, ca prin mĕsuri practice și bine combinate sĕ pótă produce folosuri imediate.» [2])

*

In Moldova încă sunt pe cale de organisare aprópe tóte scólele și cu deosebire gimnasiul din Iași.

Conform actului de la Balta-Liman, în locul Adunărei obștesci se organiséză Divanul general. In Februarie 1850, între cele d'ântâiu lucrări ale acestui Divan, Domnitorul Gr. Ghica trimite și proiectul de regulament, lucrat de o comisiune, dar mai ales de Petrache Casimir, directorul Departamentului bisericesc și al învățăturei publice [3])

Acest bărbat nu avu fericirea a 'și vedea aplicată opera înțeléptă, căci la finea lui Septembre muri, plâns de scóla română. [4])

Divanul obștesc adoptă, sub președinția Domnitorului, regulamentul cel nou al scólelor, care nu întârdie a fi pus în lucrare, mai cu sémă de la începutul semestrului scolar 1850—1851.

Una din primele lucrări aŭ fost relative la reînființarea internatelor de băeți și de fete. Eată raportul Departamentului învățăturilor publice în privința acésta:

Raport la Domn

«Proiectul pentru reorganisarea învățăturei publice, care de curênd s'a discutat și adoptat de către Sfatul extraordinar subt a Inaltei Vóstre președintie, coprinde în § 66 înființarea unui internat pentru tineri și în § 27 înființarea unui asemenea aședĕmênt pentru fete. Internatul pentru tineri fiind o mĕsură, ce în deobște este cerută și se doresce, și care făgăduesce un resultat folositor pentru buna crescere și învățătura publică, acest Departament socóte, că cât privesce internatul pentru tineri el se póte înființa și înainte de a se pune în lucrare coprinderea în totul a sus citatului proiect. Iar internatul pentru fete există astădi, în cât acum nu se cere alt, decât organisarea lui în chip ca să priméscă o desvoltare mai mare. Subt-iscălitul găsind de a sa datorie . . .

---

[1]) Vedi anexa.

[2]) Dosarul No. 87, archiva ministeruluĭ de culte.

[3]) Vedi *Gazeta de Moldova* No. 52 din 17 Julie 1850 și No. 70 din 18 Septembre 1850.

[4]) In memoria lui aŭ scris versuri G. Sion, D. Gusti și A... (Alexandri?) Ele fură publicate în *Zimbrul* și reproduse în *Gazeta de Moldavia*. G. Sion dicé:

»Casimir cu bărbăție
Pentru scólă se lupta:
El doria ca toți să fie
Vrednici de patria sa!«

Casimir era numai de 28 anĭ, când mórtea 'l răpi opercĭ sale naționale. (Vedi *Gazeta de Moldavia* No. 75 de la 5 Octombre 1850.)

etc. «să bine-voiți a încuviința de la 1 Octombre anul curgător înființarea internatului pentru tineri și tot de la acea vreme, întemeerea internatului pentru fete; amênduoë să se organiseze dupe coprinderea proiectului și pe cât încăperile de astădi ale scólelor publice din capitală ar ierta.» [1])

Directorul Departamentului, *H. Casimir.* [2])

Secția I, din Departamentul averilor bisericesci și al învățăturilor publice.

Șeful secției, *D. Gusti.*

No. 2.942. 850, Iulie 10.

Se publică în «*Intrunitele foi*» deschiderea internatului și condițiile de admitere.

Se cere la tóte scólele din județe a alege câte duoi tineri absolvenți ai scólei, ceï cu note mai bune și săraci, să fie admiși în internat.

Internatul nu se póte cu tóte acestea deschide la data hotărită prin buletinul oficial No. 57 din 1850. Departamentul face cunoscut, prin *Gazeta de Moldova* No. 69, din 11 Septembre 1850, amânarea deschiderei internatului, din causă de impedicări neprevĕdute.

Pentru scóla de fete se cumpĕră casele Postelniculuï Ión Ghica, case în care până astădi se afla Școla centrală de la Iași. Directorul scólei de fete este Th. Stamati. Se decide a se primi interne solvente cu o mie de leï pe an, [3]) prin următórele acte:

No. 804. Anaforaua Sfatului administrativ din 26 Ianuarie 1850, sub No. 124, cu Inalta resoluție, pentru a se primi la institutul de fete pe lângă stipendiste și un numĕr de pensionare cu o ușóră plată.

«Departamentul averilor bisericesci și al învățăturilor publice, pe lângă referatul cu No. 3.378, aŭ înfățișat Sfatului anaforaoa cu No. 3.247, prin care el a mijlocit către Înălțimea Vóstră, că la institutul de fete, pe lângă stipendistele ce sunt dupe regulament, să se primésca și un numĕr de pensionare, întru cât închipuirile și încăperile institutului vor ierta, carï primite fiind cu o ușóră plată din partea rudelor lor, să li se dea ca și stipendistelor crescere și învățăturile prescrise de aședĕmênt. Sfatul în urmarea domnesceï resoluții asupra numerateï anaforale, luând în de aprópe privire o așia privire, care este o mĕsură propășitóre în rĕspunderea învĕțătureï, plecat vĕ aduce la cunoscință, că el găsesce nemerită arĕtata propunere a Departamentului dis, care déca se va da în cuviință de Înălțimea Vóstră, să se și pună în lucrare.»

Acéstă anafora din 6 Februarie 1850, sub. No. 279, s'a împărtășit Departamentului averilor bisericesci. [4])

Inaltă resoluție

«Se încuviințéză acéstă propunere a Departamentului cultului și se va publica spre obștésca sciință.»

---

[1]) Dosarul No. 246, archiva Ministeruluï de culte, din 1850.

[2]) Acest raport este scris în brulion chiar de mâna luï P. Casimir.

[3]) Veți *Gazeta Moldoveï*, No. 66 din 4 Septembre 1850.

[4]) *e/* Manualul admnistr. Tomul II, pag. 303.

G. Sĕulescu, conduce reorganisaţia scólelor şi se ocupă în 1850, cu regularea personaluluĭ didactic, aşĭa că cu aplicarea noueĭ legiuirĭ, gimnasiul să pótă funcţiona, măcar cu clasele I-a şi a II-a. In curênd G. Sĕulescu este numit şi inspector.

*

Noul regulament scolar se publică în broşură în 4⁰ la tipografia franceso-română în 1851.

Noul aşeḑĕmênt pentru reorganisarea învĕţăturilor publice este cu mult superior la tóte legile scolare anterióre şi asigură învĕţămêntuluĭ public o direcţiune eminamente naţională şi liberală. El asigură gratuitatea învĕţămêntuluĭ în Moldova. Proclamând importanţa scólelor de agricultură, de meseriĭ şi reale, aşeḑĕmêntul organiséză şi învĕţătura gimnasială şi cea 'naltă. Invĕţătura gimnasială se va face în direcţiunea clasicismuluĭ latino-elen. Invĕţătura 'naltă va începe în facultăţĭ, de îndată dupe organisaţia deplină a scólelor secundare.

Limba naţională va fi *singurul* organ de învĕţământ.

Eată în acest principiŭ triumful ultim al limbeĭ contra reacţiuneĭ din ţéră şi a voinţeĭ străinuluĭ!

Invĕţătura 'naltă coprinde 4 facultăţĭ: Filosofia, juridica, theologica şi medicala.

In facultatea filosofică sunt duoĕ secţiunĭ: I. Literară, şi a II-a de sciinţe exacte cu architectura şi ingineria de podurĭ şi şosele.

Pentru asigurarea succesuluĭ scólelor, se prevede facerea uneĭ legĭ de admisibilitate, uneĭ legĭ publice pe basa atestaturilor scolare.

Multă prevedere este în redactarea noueĭ legĭ scolare. Ea se preocupă de ceĭ duoĭ însemnaţĭ factorĭ aĭ uneĭ scóle: profesorul şi cartea.

Pentru a pregăti profesorĭ primarĭ, se va înfiinţa scolĭ pedagogice. Pentru învĕţământul secundar şi superior se vor chiăma profesorĭ bărbaţĭ învĕţaţĭ şi se vor trimite tinerĭ bine pregătiţĭ pe spesele Statuluĭ la universităţĭ străine.

§ 10, se preocupă de cărţile didactice.

Acestea se vor traduce dupe cărţile usitate în Prusia, publicându-se concurs pentru acésta. Cărţile premiate se tipăresc cu cheltuiala Statuluĭ.

Chiar şi pentru cărţĭ de cultură generală, noul aşeḑĕmênt are frumóse dispositiunĭ.

Pentru ântĕiaşĭ dată o lege scolară moldovenéscă se gândesce şi la învĕţătura sătĕnuluĭ, prevĕḑênd înfiinţarea la sate de scolĭ ḑise elementare, cu scop de a forma din fiiĭ sătenilor ómenĭ cu cunoscinţĭ neapărate stăreĭ lor şi gospodarĭ bunĭ şi cu frica luĭ Dumneḑeŭ.»

De o cam dată legea cere înfiinţarea de 63 scolĭ sătescĭ, adecă câte una de fie-care plasă. Departamentul învĕţăturilor publice la închipuirĭ de midlóce, va crea de asemenea scolĭ şi pe la sate şi maĭ ântĕiŭ pe la moşiile mŏnăstirescĭ, unde este maĭ multă înlesnire.

Pe viitor nu se vor maĭ da hrisóve de târgurĭ séŭ iarmaróce, decât dupe ce proprietarul moşieĭ va fi înfiinţat scóla elementară.

Programa scólelor elementare sună aşĭa: Religia, citirea, scrierea, 4 speţiĭ, compuneri practice, şi anume: contracturĭ, jalbe, etc., cunoscinţĭ practice din industria agri-

colă și domestică, agrimensura, cotitul vaselor, cunóscerea mĕsurilor, etc., dupe un manual general dobêndit prin concurs și care manual va coprinde și cunoscinți generale ținitóre spre desrădăcinarea prejudițiilor și rele deprinderĭ, precum și pentru lățirea cunoscințelor folositóre pentru starea locuitorilor.

Acest manual se va vinde fórte eftin, ca să și 'l pótă procura locuitorĭi. Cursul scóleĭ elementare va fi de treĭ anĭ.

Décă programul de maĭ sus se va părea cuĭ-va cu tendințe de a împedica pe țĕranĭ să se foloséscă de învĕțămêntul secundar și superior, vom aminti aceluia, coprinderea paragrafuluĭ 21, care dispune, că scolariĭ din scólele elementare, carĭ se vor deosebi la învĕțătură, câte duoĭ pe fie-care an, la alegere prin concurs, dintre scolariĭ distinși de la tóte scólele elementare din județe, se vor ține pe socotéla Statuluĭ în scóla primară a județuluĭ și apoĭ vor fi primiți bursierĭ în internatul liceuluĭ din Iași. Se póte mĕsură maĭ frumósă, maĭ românéscă și maĭ democratică de-cât acésta?

*

Scolĭ primare se înființéză orĭ continuă a existe pe la tóte reședințele din județe, târguri și târgușóre, dupe următorul program:

a) Sântele rugăciunĭ.

b) Cetirea și scrierea română.

c) Memorisațiĭ.

d) Catechismul și istoria sântă (testamentul vechiŭ și acel noŭ).

e) Gramatica românéscă și scrierea dictando.

f) Caligrafia.

g) Cunoscinți generale de geografie și în special din acéea a Principatelor.

h) Aritmetica, calcularea de rost și cunóscerea de mĕsurĭ, greutați și monete.

i) Cunoscinți istorice din biografiĭ și prescurtare din istoria Patrieĭ.

j) Cetirea și scrierea latină.

Obiectele acestea se vor învĕța în curs de 4 anĭ; un program special le va împărți pe anĭ și césurĭ.

Scóle primare de băeți vor fi în Iași la Treĭ Erarchĭ, la Tătărași, la Păcurari, la Târgușor și la Sărărie.

Scóle de fete vor fi în tóte reședințele ținutale, iar acum de o dată cel puțin în Botoșanĭ, Roman, Bârlad, Hușĭ, Bacăŭ și Galațĭ.

Așeḑĕmêntul prevede internate pe lângă fie-care scólă de fete.

In Iași se maĭ înființéză doue scolĭ filiale cu câte doue clase, deosebĭ de scóla existentă de fete.

Iată programul scólelor de fete:

a) Sântele rugăciunĭ.

b) Cetirea.

c) Scrierea.

d) Calcularea de rost.

e) Religia, catichismul și istoria sântă (vechiul și noul testament).

f) Gramatica românéscă și scrierea dictando.

g) Aritmetica și cunóscerea mĕsurilor, greutăților și monetelor.

h) Cunoscinți din istoria naturală și elemente de fisică.

i) O limbă străină, în scóla centrală.

j) Un tractat de morală adaptat la starea ce elevele aŭ a ocupa în societate.

k) Cunoscinți din geografie și istorie, iar maĭ ales din geografia și istoria patriceĭ.

l) Musica vocală dupe metodul cel maĭ lesnicios.

m) Lucrurĭ femeescĭ de mână, precum: a spĕla și a călca pânzurĭ, a lucra cu ac de ciur (crochet), a țese covóre, a lucra horbote și altele.

o) Desemnul de florĭ și peisagiurĭ.

p) Ținerea socotelelor de cheltuelĭ.

Obiectele acestea se vor învĕța în curs de 5 anĭ.

Un program special le va impărți pe anĭ și césurĭ.

La scóla principală din Iașĭ, se dispune a se ține un numĕr de interne pentru a se forma din ele învĕțătóre la scolile de fete. Acestea pe lângă cursul de 5 anĭ vor maĭ învĕța alțĭ duoĭ anĭ pedagogia și vor ajutora pe învĕțătóre în exercițiul lor pentru a face practică.

Pentru pregătirea de învĕțătorĭ sătescĭ, se cere absolvirea cursuluĭ primar și un an de scólă pedagogică.

Vor fi cursurĭ primare și la scóla de meserie și la casărmĭ pentru soldați.

Asemenea se vor reforma scólele armene primare și se vor obliga communitățile evreescĭ să înființeze și ele de aceste scolĭ.

*

In învĕțământul secundar, noul aședĕmênt clasézĕ: scolile reale, ferma model, scolile gimnasiale.

Nu putem da cu amĕnuntul aci dispositiunile aședĕmêntuluĭ în privința scólelor secondare și înalte și ne mărginim, pentru a nu mări inutil acest studiŭ, să trimitem pe lector la aședĕmêntul dat în anexă. [1])

Aci vom aminti numaĭ că scólele reale, aŭ a se înființa în Iașĭ, Botoșanĭ și Galațĭ, aŭ un curs de 5 anĭ și programul osebit.

Obiectele carĭ aŭ a se învĕța în scólele reale în curs de 5 anĭ, sunt următórele:

1) Religia, maĭ pe larg de cât în scólele primare și un tractat de morală potrivit la datorințele omuluĭ creștin și cetățén;

2) Gramatica românéscă în tótă a eĭ copriudere, scrierea dictando;

3) Stilul în tótă a luĭ întindere cu exerciții de compunerĭ de tot felul, iar maĭ ales de acele usuale;

4) Matematica;

5) Geografia, statistica și istoria în general, și a principatelor în special;

6) Caligrafia și desemnul liniar;

7) Fisica experimentală;

8) Gimnastica;

9) Istoria naturală;

[1]) Vedĭ anexa.

10) In Iași și în Botoșanĭ, limba italiană și acea germană; în Galațĭ, acea italiană, englesă și acea grecéscă, din carĭ câte una va fi îndatoritóre;

11) Technologia, în ceĭ de pe urmă duoĭ anĭ.

Aceste obiecte sunt îndatoritóre pentru toțĭ, iar din specialitățile maĭ jos însemnate, elevĭĭ vor fi datorĭ a'șĭ alege măcar una, care va fi neapĕrată pentru eĭ. Aceste specialităț sunt:

a) Economia rurală și elemente de chimie cu aplicația la agricultură și industrie.

b) Mecanica populară și desemnul atingĕtor de ea.

c) Architectura și desemnul atingĕtor de ea.

d) Geometria teoretică și practică.

e) Sciințele comerciale, între carĭ și condica de comerciŭ și de cambiĭ, dopia scriptură, istoria comerciuluĭ și aceea a invențiilor, geografia comercială.

Elevĭĭ carĭ vor dori a învĕța și alte limbĭ străine, vor putea îndestula acéstă dorință în gimnasiĭ, unde se vor combina césurile predăreĭ lor în chip indemânătoriŭ pentru ea.

Ferma model, cu un curs de 3 anĭ, urmézĕ a căpăta program ulteriormente.

Gimnasiul va avea 7 clase cu programul următor:

1) Religia;
2) Caligrafia;
3) Limba latină și elenă, cu literatura lor, îndeletnicirea cu autorĭĭ clasicĭ;
4) Limba francesă, italiană, germană, ruséscă și turcéscă, din care una va fi îndatoritóre, dupe alegerea scolarilor, séŭ a părinților lor;
5) Gramatica românéscă în tótă a eĭ întindere;
6) Matematica;
7) Geografia nouă și statistica în tótă a lor întindere în general, și a principatelor în special;
8) Geografia veche;
9) Istoria universală și a principatelor;
10) Antichităților romanilor și ale elenilor;
11) Poetica, retorica, stilul, în tótă a lor întindere;
12) Mitologia;
13) Istoria naturală;
14) Fisica experimentală și elemente de chimie;
15) Desemnul;
16) Gimnastica;
17) Introducerea în filosofie dupe sistemul adoptat în Prusia.

Scolĭ gimnasiale se vor înființa nu numaĭ în Iașĭ, ci treptat dupe midlóce și în alte capitale de județe, începênd cu Bĕrladul.

La facultatea medicală se prevede înființarea uneĭ scolĭ pentru móșe și a uneĭ scolĭ de chirurgie, lăsându-se pe maĭ târdiŭ organisarea proprie a facultăteĭ de medicină.

Asemenea pe lângă scóla de chirurgie se cere o clinică de veterinărie.

De seminariĭ legea cea nouă, la § 64, face greșéla de a subordona reorganisarea lor la înțelegerea prealabilă cu Mitropolitul și Episcopiĭ.

*

Deja în 25 Februarie 1850, prin ofisul Domnesc No. 17, Domnitorul Ghica a ridicat de la comitetul central casa învĕţăturilor publice şi cutia milelor, şi le aŭ alipit la noul înfiinţat Departament al Vornicieĭ averilor bisericescĭ şi al învĕţăturilor publice. [1])

Acum prin noul aşeḑĕmênt, la § 84, se ḑice că «Departamentul învĕţăturilor publice este însărcinat cu administraţia scólelor din Principat. Pentru acésta orĭ şi ce scólă trebue să fie supusă autorisaţieĭ şi privegherеĭ Luĭ.»

La acéstă misiune Departamentul se ajută de un Sfat scolar şi de un inspector general. Sfatul scolar se compune din inspectorul general, ca preşedinte, când nu preşede Ministrul séŭ directorul; din directorul internatuluĭ; din 3 profesorĭ aleşĭ de profesoriĭ scólelor secondare şi din toţĭ profesoriĭ învĕţăturilor înalte. Intre alte atribute administrative şi sciinţifice, Sfatul are şi cultura şi propăşirea limbeĭ, cum şi statornicirea regulelor gramaticale şi compunerea orĭ traducerea cărţilor didactice.

In privinţa numireĭ profesorilor se stabilesce, prin art. 143, concursul. Pentru formarea de învĕţătorĭ sătescĭ, se înfiinţéză la Treĭ-Ierarchĭ o scólă preparandă.

Inamovibilitatea este asigurată corpuluĭ profesoral prin § 150.

Depărtarea unuĭ profesor de la catedră se face în urma uneĭ judecăţĭ a sfatuluĭ scolar. Numaĭ învĕţătoriĭ scólelor elementare, carĭ sunt numiţĭ la posturĭ d'a dreptul de Departament, vor putea fi destituiţĭ de către dênsul.

Din respectul cultural, noul aşeḑĕmênt prevede biblioteca, la § 200 şi cele următóre: Toţĭ autoriĭ séŭ editoriĭ şi redactoriĭ de jurnale vor fi datorĭ să dea gratis la bibliotecă câte 6 exemplare.

Se prevede asemenea obligaţiunea de a se trece în budgetul anual un § pentru cumpĕrarea de instrumente de fisică şi chimie, de geometrie şi mecanică, de medicină şi chirurgie, modelurĭ pentru architectură şi agricultură.

In fine regulamentul pune sub dependinţa Departamentuluĭ învĕţăturilor publice tóte scólele private. Autorisarea este obligatóre pentru toţĭ directoriĭ de scolĭ private, precum şi pentru toţĭ profesoriĭ şi pedagogiĭ din ele.

Ceĭ necrescinĭ nu pot ţinea scolarĭ decât de legea lor, dér pot avea profesorĭ creştinĭ. Invĕţământul privat nu póte merge decât până la clasa VI gimnasială, dupe care scolariĭ sunt obligaţĭ să mérgă la liceele publice; învĕţătura în scolĭ private va fi conformă şi asemĕnată cu cea de la scólele publice.

O dispositiune de laudă a noului aşeḑĕmênt este supresiunea pedepselor corporale din scólele publice şi private.

*

Invĕţământul seminarial a fost un moment iar ameninţat de isbire, prin intervenţiunea Episcopuluĭ de Roman, care încă din 1849, cu anaforaoa No. 237, a fost cerut

[1]) Manual admin. Tom. II. pag. 37.

Domnitoruluĭ voia de a chirotoni candidaţiĭ netrecuţi în seminar, sub pretext că lipsesc de aceştia şi că 'ĭ trebuesc 118 preoţi la eparchiĭ. Corespondenţa continuă şi înaintea Sfatuluĭ cârmuitor, şi până în Aprilie 1850. Sfatul respinge neîntemeiata cerere a Episcopuluĭ şi Domnitorul aprobă respingerea în 19 Aprilie 1850. [1])

*

Primul rênd de călfĭ din scóla de arte, séŭ maistriĭ, cu atestate în regulă, ese de la examenul din Iunie 1850.

No. 818. Anaforaua Sfatuluĭ din 21 Iunie 1850, sub No. 1.924, cu înalta resoluţie din 29 Iunie 1850, pentru suma ce urméză a se sloboḑi elevilor ce vor eşi maestri din scóla de arte şi meşteşugurĭ, şi pentru cheltuiala drumuluĭ în mergerea la locul de unde aŭ fost trimişĭ la învĕţătură.

Departamentul din 'năuntru, a referat Sfatuluĭ, sub No. 11.975, că la examenul dat de elevii scóleĭ de arte, 16 din eĭ aŭ eşit maestri, atestuiţĭ în ramul învĕţătătureĭ lor, pentru care miḑlocesc, ca pe lângă uneltele meşteşugului ce dupe aşeḑĕmênt li s'aŭ dat de către direcţie, să li se hărăzéscă câte 500 leĭ de fie-care, spre încuragiarea şi înlesnirea întru deschiderea atelierelor, la locul unde urméză a se aşeḑa. Sfatul încuviinţând a li se da acest ajutor bănesc, o dată pentru tot-d'a-una, din venitul Eforiilor târgurilor, la carĭ aceştĭ maestri sunt destinaţĭ; plecat aduce la cunoscinţa Înălţimeĭ Vóstre spre deseĭvêrşirea hotărîreĭ.

Acéstă încuviinţare de către secretarul de către Stat prin adresa din 1 Iulie 1850, sub No. 1.995, s'aŭ împărtăşit Departamentuluĭ din lăuntru şi sub No. 1996, Departamentuluĭ averilor bisericescĭ şi al învĕţăturilor publice.

Înaltă resoluţie

'Se încuviinţéză a se sloboḑi numiţilor maestri câte 500 leĭ de la ḑisele Eforiĭ, iar Departamentul bisericesc le va sloboḑi cheltuiala cuvenită pentru drum. [2])

*

Bursierĭ moldovenĭ din 1850, eraŭ următorĭĭ: Panaiteanu la München, acum de fórte mulţĭ anĭ; G. Apostoleanu la Berlin, pentru jure şi camerariile; Scheleti la Postdam, fără indicare de studiŭ; Veisa la Paris: matematicĕ şi sciinţele naturale. Eraclide la Paris, studiază dreptul. Botezatul în Rusia, fără indicare de studiŭ. Alinescu în Viena, medicina. Panaite Donicĕ la Paris, matematicĕ; N. Ionescu la Paris, literatura.

Pe aceştĭ duoĭ din urmă 'ĭ recomanda pentru burse G. Sĕulescu, şi li se dă câte 4.000 leĭ pe an. [3])

Bursa acestor duoĭ din urmă este acordată numaĭ pe duoĭ anĭ!

Domnitorul Ghica maĭ ordonă ajutor anual fiuluĭ Postelniculuĭ Boteanu, din Iaşĭ, ca să înveţe la Petersburg, pe 4 anĭ. Nicu Ghica Vornicul bisericesc, se supune la acest act de favóre, în Ianuarie 1850, şi refusă continuarea burseĭ la tineriĭ de valóre, ca N. Ionescu şi V. Donicĕ!

---

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Manualul admin. Tom. II, pag. 352.

[3]) Dosarul No. 633, archiva ministeruluĭ de culte.

In Aprilie 1852, se scrie D-luĭ N. Ionescu să se întórcă în țéră!

Puținele scolĭ, carĭ funcționézä încă înainte de aplicarea în Moldova a noueĭ legĭ scolare, avură un budget de 200.000 leĭ. Veniturile scólelor, la începutul anuluĭ 1850, erau de 596.980 leĭ și cu o reservă de leĭ 136.852. [1])

*

Din respectul cultureĭ generale, să amintim că în anul acesta, Domnitorul Știrbeiŭ, dă decretul din 24 Decembre 1850, pentru organisarea uneĭ galeriĭ de tablouri.

Eată acest decret:

Noĭ Barbu Dimitrie Știrbeiŭ,

Cu mila luĭ Dumnedeŭ, Domn stăpânitor a tótă țéra românéscă,

Departamentul Credinței.

«Bazurile uneĭ bibliotecĭ, a unuĭ muzeŭ de istorie naturală și a unuĭ cabinet de fisică și de chimie, s'aŭ pus de vre-o câțĭ-va anĭ, și aceste treĭ stabilimente neapărate pentru instrucția publică, se înaintézä din ți în ți, prin cumpĕrăturĭ din fondurile scólelor și prin dăniĭ generóse din partea iubitorilor de luminarea neamuluĭ.

O lipsă rĕmăsese neîndeplinită, aceea a uneĭ galeriĭ de tablouri pentru studiul tinerimeĭ, care ar avea aplicare se îmbrățișeze acéstă frumósă artă.

Dorind a se pune temelia și pentru îndestularea acesteĭ trebuințe, și a se începe formarea uneĭ asemenea galeriĭ, poruncim aceluĭ Departament a se înțelege cu Eforia scólelor, ca să se adune tóte gravurile și tablourile ce a avut scóla, să se așeze într'o sală potrivită, dupe felul și meritul lor, și să se înscrie într'un registru șnuruit și pecetluit.

Spre acest sfĕrșit, trămitem și noĭ pe lângă acest ofis, duoĕ tablouri lucrate de duoĭ românĭ, anume: G. Tătărescu, care se află în Roma, cu cheltuiala Sfinteĭ Episcopiĭ de Buzĕŭ, și P. Alexandrescu, care, dovedind o aplicare și un talent deosebit pentru pictură, se va trămite pe patru anĭ la Roma, cu cheltuiala din casa scólelor, ca să se desĕvîrșéscă în acéstă specialitate, și cu vreme să se deschidă și acéstă carieră tinerimeĭ, pe lângă altele ce s'aŭ aședat cu noua organisare a scólelor.

Subvenția anuală a acestuĭ tĕnĕr, va fi de duoĕ sute galbenĭ pe an, și se va începe de la 1 Martie anul viitor 1851 [2]).

No. 1.751. 1850, Decembre 24.

Wallenstein este numit conservator și al acesteĭ galeriĭ.

Deja în 5 Ianuarie 1850, cu ofisul No. 9, Știrbeiŭ aprobase propunerea Departamentuluĭ Credinței, de a face treĭ tablouri representênd încoronarea luĭ la 4 Ianuarie în diferite posițiĭ a serbăreĭ. Acestea se vor aședa în sala Obștesceĭ Adunărĭ, la Mitropolie.

S'aŭ și dat 400 galbenĭ artistuluĭ Satmari, acompt pentru acéstă lucrare, dĕr nu scim de aŭ realisat măcar unul din aceste tablouri.

---

[1]) *Gazeta de Moldavia* din 26 Octombre 1850.

[2]) Dosarul No. 1 și 239, archiva ministeruluĭ de culte.

*

Din respectul musicei semnalăm, în 1850, activitatea capelmaestruluĭ Herfner, din Iași; stăruințele arch. Visarion pentru reorganisația coruluĭ vocal. Lucrările musicale ale luĭ Flechtenmacher pentru teatru din Iași și ale luĭ Wachman celuĭ din Bucurescĭ.

In Iași; continuă și trupa franceză sub direcțiunea luĭ Delmary. La Bucurescĭ opera italiană aclimatiséză cu mare înlesnire musica.

Alexandru Petrino din Iași, publică: *Gramatica vocală*, pentru clasul filarmonic. Petrino e profesor de musica vocală la seminariŭ și director al capeleĭ militare.

Se produc în Bucurescĭ și Iași maĭ mulțĭ concertiștĭ.

Se înmulțesc piesele din repertorul românesc, maĭ cu sémă la Iași, unde se juca *Nunta țĕrănéscă* și *Tuzu calicul*, sub direcțiunea luĭ Matheiŭ Milo.

*

Din efemeridele sciințifice, vom aminti, că în Martie 1850, profesoriĭ Marin, Wallenstein, aleg și așédă instrumentele de fisică de la Bucurescĭ.

Apare în 1850, remarcabila operă a Principeluĭ N. Șuțu, în limba franceză: Notices statistiques sur la Moldavie.

Guvernul moldav este provocat de guvernul turcesc, să ia parte la exposițiunea ce este a se organisa la Londra, în Palatul de cristal.

La 12 Decembre 1850, Domnitorul Ghica numesce o comisiune însărcinată cu adunarea obiectelor de trămis la exposițiune.

Sunt numițĭ membriĭ în acéstă comisiune: Vorn. C. Sturdza, Post. G. Asaki, Major M. Kogălniceanu, Căminarul A. Constantin și Hristea Gheorghiu.

La Martie 1850, D. M. Kogălniceanu e însărcinat a preda la Constantinopole obiectele adunate pentru exposițiune [1]).

Lucrările archeologieĭ și istorieĭ sunt representate în Moldova prin publicațiunea de documente ce face N. Istrate, în foiletonul gazeteĭ de Moldova și prin atențiunea purtată asupra unora din monumentele vechĭ; așĭa fu crucea luĭ Ferenț de la Iași [2]).

Departamentul din lăuntru scrie, cu adresa No. 16067, către Eforia scólelor, că «dupe trebuințele ce se simte; din înalta poruncă dată de Inaltul Domn pentru organisația uneĭ scóle de aplicație pe timpul ierneĭ pentru aspiranțiĭ de ingineri la poduri și șosele, în carĭ aceștia să 'șĭ pótă complecta studiile lor relative la acéstă ramură....»

Departamentul a cerut avisul comisieĭ lucrărilor sistematice și ea a întocmit programa acesteĭ scolĭ și s'a aprobat de Domnitor.

Vor fi în acéstă scólă 15 elevĭ conductorĭ.

Profesorĭ vor fi din aĭ gimnasiuluĭ, cu adăugire la léfă.

Acéstă scólă nu se póte deschide în 1850, ci numaĭ în iarna anuluĭ 1851—1852.

D. Al. Orĕscu este numit profesor la acéstă scólă.

Din efemeridele anuluĭ, maĭ amintim aci, că G. Asaki, la 9 Ianuarie 1850, schimbă titlul jurnaluluĭ sĕŭ *Albina românéscă*, în acel de *Gazeta de Moldova*, dicênd că în

[1]) Veḑĭ Gazeta de Moldova No. 21 din 1851.

[2]) Veḑĭ Gazeta de Moldova din 22 Maiŭ 1850.

mijlocul nouelor împregiurări, gazeta *Albina* s'ar părea un anacronism. Asaki pretinde, ca noua gazetă va fi sub redacția uneĭ noue societăți.

Foiletonul noueĭ gazete păstrézá numele de *Albina românéscă*.

In Iulie 1850, apare *Zimbrul*, la noua tipografie a luĭ T. Codrescu, sub redacțiunea nominală a luĭ A. Fotino, pe când în realitate Codrescu, Gusti, Th. Stamati, scriaŭ în acest jurnal.

La exposițiunea din 30 Aprilie 1850, a scóleĭ de meseriĭ, aŭ fost expuse 285 obiecte, sub direcția luĭ G. Caliman, care dirigea de duoĭ anĭ de ḑile, primind de la Stat o subvențiune de 36.500 leĭ pe an.

Gr. Ghica a visitat exposițiunea scóleĭ la 30 Aprilie, însoțit de directorul învățăturilor publice, Panaite Casimir [1]).

In 22 Iunie 1850, fiind director lucrărilor publice D. Major M. Kogălniceanu, Domnitorul Ghica pune temelia casărmeĭ de la Copou, avênd architect pe profesorul A. Costinescu.

In Septembre 1850, luĭ Nicu Ghica succede la Departamentul bisericesc Spătarul Grigore Cuza, numit la acest post cu oficiul Domnesc No. 57.

*

La examenele de iarnă, începute la 14 Februarie și terminate la 28, aŭ asistat Aga N. Ghica și referendarul P. Casimir.

Aŭ fost numĕrul elevilor 420, și la scóla de fete 85.

*

Inființarea grădineĭ Kiseleff, este încă operă a anuluĭ acesta.

*

Domnitorul Gr. Ghica, făcu în tómna anuluĭ 1850, o escursiune în Nordul Moldoveĭ. In fie-care oraș visită scóla și se interesă de ea.

La Tèrgu-Neamțu, în 11 Septembre, puse temelia scóleĭ primare, ce zidi acolo monastirea, din venitul eĭ, prin Arch. Neonil, Starețul Monastireĭ. Se puse în temeliĭ un pergament. Domnitorul generos donă 3.000 leĭ architectuluĭ și meseriașilor. (Gazeta de Moldova).

[1]) Veḑĭ Gazeta de Moldova din 4 Maiŭ 1850.

CAP. III

ANUL 1851 - 1852

Cu adresa Eforiei, din 5 Ianuarie 1851, sub No. 9, Mitropolitul este rugat să facă sfeștanie, la 8 Ianuarie, pentru redeschiderea scólelor din Bucuresci.

Profesorii noui, numiți prin concurs, în 10 Ianuarie 1851, ca suplinitori vremelnicesci, dupe art. 151 din regulamentul scólelor, aŭ fost următorii:

Maxim, pentru limba latină clasa I și II gimnasială, cu lefă de lei 400 pe lună, prin adresa No. 26.

Lazăr Drugeanu, pentru morala religiósă și Istoria Sfântă, la clasa II și III, cu lei 300, prin adresa No. 27.

Baraș, Istoria Naturală clasa V, 400 lei, prin adresa No. 28.

Alexe Marin, fisica și chimia clasa VI, 600 lei, prin adresa No. 29.

Barbu Ștefănescu, clasa I, 300 lei, prin adresa No. 30, și

B. Stilescu, la clasa IV cu 450 lei, prin adresa No. 31.

Ceĭ-alți profesorĭ sunt cunoscuți, ceĭ vechĭ.

Prin oficiul No. 36, din 7 Ianuarie 1851, Domnitorul Știrbeiŭ aprobă statul lefilor cu reservele ce se arétă la vale:

Noĭ Barbu Dimitrie Știrbeiŭ,

Cu mila luĭ Dumneḑeŭ, Domn stăpânitor a tótă țéra românéscă.

Către Departamentul credinței

«Vĕḑênd raportul aceluĭ Departament, sub No. 59, prin care ni se supune acela al Eforiei scólelor, subt No. 1.076, în privința deschidereĭ scólelor, a întocmireĭ de catedre, și statul legilor;

Noĭ nu putem decât a ne raporta cu încredere la lucrările Eforieĭ și la presentația ce ne face.

Primim dar pe ceĭ eșiți din concurs, rĕmâind a se supune și aceștia, ca toți ceĭ-alți, la cercare de un an; iar pentru câți nu aŭ concurat, se va deschide concursul la Iulie viitor, pentru care se vor face cuvenitele publicații de acum.

Lefile se vor rĕspunde din ḑiua de când se va deschide fie-care curs, beneficiindu-se profesoruluĭ ḑece ḑile peste ḑiua începereĭ.

Cursurile se vor urma dupe orênduiala așeḑată în propramă, fără abatere și dupe puterea scolarilor. Așĭa dar, nu vedem cum ar începe de o dată de la fisică și himie, când urméză a avea cunoscințe pregătitóre.

Pe lângă acestea băgăm de sémă, că uniĭ din profesorĭ se însărcinéză cu câte nu pot îmbrățișa, precum Serdarul Genilie, care este bibliotecar, se însărcinéză cu geografia în clasele I, II-a și a III-a, și apoĭ i se dă și un curs de istorie în clasele a V-a și a VI-a.

Aceste îndreptărĭ urméză a se face, căcĭ trebue să căutăm a da o nouă impulsie la ramura învĕțăturei, ferindu-se de moliciunea ce paralisézĕ cele-alte ramurĭ, și de pretenții nesprijinite de cuvenita energie, și de un folos ce trebuința imediată ar cere.

Catihismul nu se va preda, precum nicĭ cursul de filosofie nu se va începe până maĭ ântêiŭ nu se va alcătui textul, și se va aproba, dupe cercetarea la care se va supune.

(Urméză iscălitura Mărieĭ Séle).

Intocmaĭ dupe originalul,

I. Opreanu.

No. 36. Anul 1851, Ianuarie 7.

Asupra acestuĭ oficiŭ, Eforia rĕspunde Domnitoruluĭ, cu anaforaoa din 17 Ianuarie, sub No. 59, supunêndu'ĭ spre aprobare tipărirea cărțeĭ de catechism.

Pentru cursul de filosofie, Eforia spune, că manuscrisul e gata, dar fiind-că I. Zalomit, care era însărcinat cu acest curs, a fost în urmă însărcinat să facă Istoria universală, în locul Serdaruluĭ Genilie și nu 'l încape timpul să facă și cursul de filosofie, Eforia propune, să rĕmână acest curs până la anul viitor scolar, adică până la tómna anuluĭ 1852, când atuncĭ se va numi profesor de istorie.

Eforia cere Domnitoruluĭ întărirea provisorie a luĭ Zalomit pentru filosofie, de la clasele IV—VI, cu 1.000 leĭ pe lună. In locul orelor de filosofie rĕmase neocupate se pune istoria naturală în clasa VI-a și fisica într'a V-a, rĕmâind chimia la locul eĭ. [1])

Dăm în altă anexă [2]) orariul definitiv ale gimnasiuluĭ din Bucurescĭ pe Ianuarie până la Iulie.

*

O dificultate destul de mare financiară a întêmpinat Eforia la organisarea scólelor, cu desființarea contractelor luĭ Monti și a celor-alțĭ profesorĭ francezĭ, aduși dupe desființarea colegiuluĭ românesc de la S-tul Sava la 1847.

Eforia este nevoită să intre la învoială cu Monti și să'ĭ dea ca despăgurire pentru anularea contractuluĭ 47.750 leĭ. De profesorii Varaigne și Hurard a scăpat însă Eforia fără altă cheltuială. [3])

Dar de abia s'a anulat contractul cu Monti și el isbutesce, bucurându-se de altmintrelea de bună opiniune în societatea înaltă bucurescénă, să recapete direcțiunea internatuluĭ reorganisatuluĭ colegiŭ.

Dăm în anexă [4]) actele în acéstă privință. Eforia propune, să se dea luĭ Monti plata

---

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Veḑĭ anexa.

[3]) Veḑĭ anexa.

[4]) Idem. Veḑĭ în anexă numele bursierilor primiți.

celor 20 de bursieri ce Statul hotărește să întrețină pe comptul său. Cu acestă ocasiune Eforia dobândește de la Domnitor, din casa Statului, acordarea sumei de 850.000 lei pe anul 1851.

*

La finea anului 1851, în luna Decembre, scolile din județe, ca și liceul S-tul Sava, funcționaŭ cu personalul și lefile arĕtate în anexatul [1]) stat, pe luna Decembre.

Eforia cere Domnitoruluĭ, în Februarie 1851, deschiderea scólelor din Cerneți, Jiĭ, Tèrgovișstea, Slatina și Brăila și propune câte duoĭ profesorĭ de fie-care din aceste scolĭ. Tuturor profesorilor din județe li s'aŭ plătit caĭ de postă pentru a merge la post.

Orășeniĭ din Craiova și din alte județe ale Olteniei se jeluesc Domnitoruluĭ, că n'aŭ încă scóle deschise, în Aprilie 1851. Domnitorul pune resoluțiune:

«O recomandăm cu osebire la Eforia scólelor. Urmézĕ ca până la Septembre să începĕ negreșit atât în Craiova, cât și în orașele de căpetenie. Va lua de acum îndată mĕsurĭ.»

In 9 Maiŭ 1851, dupe stăruințele încă din anul trecut ale județenilor, Eforia propune Domnitoruluĭ, cu raportul No. 537, strămutarea în Măgurele a scóleĭ Roșiĭ-de-Vede și în Severin a scóleĭ din Cerneți [2]) fiind-că Roșiĭ-de-Vede și Cerneții aŭ încetat de a maĭ fi capitale de județe. Acéstă mĕsură Domnitorul o aprobă, în 24 Maiŭ 1851. Tot într'acéstă di se aprobă deschiderea și a scóleĭ din Caracal.

Pentru a activa deschiderea scólelor din județe, Eforia, prin jurnalul 1.148, din 25 Iulie 1851, dispune cumpĕrarea uneĭ căruțe noue, cu care directorul scólelor să mérgă prin județe să activeze reînființarea scólelor până în Septembre, dupe porunca Domnitoruluĭ.

Cu ocasiunea organisăreĭ personaluluĭ didactic de la S-tul Sava s'a agitat pentru prima dată chestiunea până astădĭ nerezolvată a *cumululuĭ de catedre.* [3]) Departamentul trebilor bisericescĭ rĕspundènd Eforieĭ, în 23 Ianuarie 1851, sub No. 366, observă că prin propunerea sa de a însărcina pe I. Zalomit cu istoria universală și cu filosofia, acesta se împovĕrézĕ cu studiĭ de alte clase, «pe care de și le ar îmbrățișa cu destulă rîvnă, raportându-se la scopul buneĭ rĕsplătirĭ; dar totuși este de creḑut, că i se va slăbi energia...» Departamentul arĕtă Eforieĭ și aceea, că I. Zalomit nu este specialist în istorie. Șeful Departamentuluĭ, Ión Bibescu, este contra cumululuĭ și îndémnă pe Eforie să bine-voiască a nu aproba prin chipul indulgenteĭ, voințele aspiranților de îndoite sĕu întreite funcțiĭ.» [4])

De și I. Bibescu făcu asemenea judicióse observărĭ Eforieĭ, el supuse Domnitoruluĭ raportul eĭ, de care maĭ sus vorbirăm și Domnitorul 'l aprobă.

---

[1]) In Maiŭ 1851, se așĕdă câțĭ-va bursieri și la pensionatul Bucholtzer. (Veḑĭ și anexa).

[2]) Cernețenii, în Octombre 1851, cerură restabilirea scóleĭ. (Dosarul No. 257 archiva ministeruluĭ de culte.)

[3]) S'a resolat cestiunea în urmă, cu legea specială, promulgată sub regele Carol I.

[4]) Dosarul No. 563 din 1850, fila 99 verso, archiva ministeruluĭ de culte.

Cu No. 164 din 7 Februarie 1851, preotul Alexandru Popescu, a fost numit prin concurs vremelnicesce profesor la noua catedră de catechism a liceuluĭ.

Eforia publică încă concursurĭ pentru 4 catedre și anume: Istoria universală și a țĕreĭ românescĭ întrupată cu dênsa; fisica, chimia și istoria naturală.

In 4 Iunie 1851, cu decretul No. 652, Baraș Iulius, doctor, este numit profesor de istoria naturală, la colegiul din Bucurescĭ.

Se publică egalmente concursurĭ pentru tóte catedrele de legĭ și acelea de matematicĕ.

*

In 14 Iulie 1851, urmă la Bucurescĭ solemnitatea examenuluĭ general și împărțirea premiilor, în presența Domnitoruluĭ. Acesta rosti discursul ce dăm în anexă. [1]) Domnitorul amintesce, că a fost tot-d'a-una amic al scólelor. Era nerăbdător să le véḑă deschise. Cere ca instrucția să fie seriósă: «instrucția nu stă în câte-va ideĭ corente, séŭ cuvêntărĭ sonore pe care declamându-le, séŭ înșiruindu-le pe hârtie un tênĕr, să se îngâmfeze, să nu se maĭ înduoiască de nimic și să privéscă pe sineșĭ de natură deosebită, maĭ pe sus decât acelor-alțĭ... adevĕratul și singurul scop al educațieĭ este acela, a desvolta facultățile fisice și intelectuale ale unuĭ tînĕr și a 'ĭ da miḑlóce de o viețuire și petrecere cât prin putință maĭ plăcute, făcêndu'l destoinic de a îndeplini vre-o slujbă specială și folositóre societățeĭ...» Știrbeiŭ arétă, că pe aceste base s'a organisat învĕțământul, prin oficiul séŭ din 17 Octombre 1850. Cu acest scop s'aŭ făcut pregătirĭ pentru deschiderea până în tómnă, séŭ cel mult până în primăvĕră, de cursurĭ speciale: adecă scóla militară, scóla de legĭ, scóla de topografĭ, de podurĭ și șosele, scóla de agricultură, scóla de mesteșugurĭ și scóla de fete.

Domnitorul trece apoĭ în revisie starea societățeĭ și apelă la toțĭ: «Puneți silința a înzestra patria nóstră de bărbațĭ împodobițĭ cu sciințe positive și speciale în osebitele ramurĭ... Vedeți ruinele ce ne împrejóră de tóte părțile, ruine afară, ruine în casele nóstre... E vremea *a ne uni o dată* spre reclădire...» Domnitorul termină mulțămind Departamentuluĭ credinței, Eforieĭ și directoruluĭ scólelor și îndémnă pe profesorĭ la muncă.

*

Cu noul an scolar 1851—1852, Eforia plănuesce a clădi o casă pe un loc al mónăstireĭ Colțea, de lângă S-tul Sava. In acéstă casă voia să înființeze apoĭ un internat de 300 de elevĭ. Locul l'aŭ luat și casa de pe el a fost dărîmată, dar proiectul rĕmase proiect, până maĭ târdiŭ, când pe acest loc și a localuluĭ S-tul Sava se zidi palatul actual al universitățeĭ.

Cu ocasiunea reîncepereĭ nouluĭ an scolar, Eforia luă și propuse aprobăreĭ Domnitoruluĭ, unele nouĭ dispositiunĭ, pe care lectorul le póte vedea în actul și în tabelele cu programe ce urmézĕ, lucrărĭ aprobate de Domnitor, cu oficiul séŭ No. 1.421.

---

[1]) Veḑĭ anexa dupe pag. 252 a *Gazeteĭ de Moldova* No. 62 din 6 August 1851. Din anexatul discurs al ministruluĭ instrucțiuneĭ publice I. Bibescu, se vede, că până în Iulie 1851, populațiunea scolară era: 332 în gimnasiul din Bucurescĭ și 1.257 în 9 scolĭ primare, din care 3 în Bucurescĭ. Tóte proiectele înaintate sunt enumĕrate în discursul luĭ I. Bibescu.

Inălțimei Sêle Domnului stăpânitor a tótă țéra românéscă,
Barbu Dimitrie Știrbeiŭ

Eforia scólelor

Raport.

Cu prilegiul reîncepereĭ învĕțăturilor gimnasiale, Eforia a socotit de neapĕrată trebuință, a lua óre-carĭ dispositiĭ, dovedite neapĕrate prin experiență.

Ca să se pótă învĕța maĭ bine limba latină și tot-d'o-dată să se desvolte și cea română, Eforia a chibzuit, să se predea în paralel amêndouŏ aceste limbĭ de unul și acelașĭ profesor, iar nu de duoĭ ca până acum. Alegerea a căḑut asupra D-luĭ I. Maxim, care posede tóte calitățile cerute pentru acest sfîrșit.

Lefile ce se plătesc dupe programă pentru amêndouŏ aceste limbĭ, în sumă leĭ una mie pe lună, adică leĭ 600 D-luĭ I. Pop, pentru limba română în clasele I-a, a II-a și a III-a și leĭ 400 D-luĭ I. Maxim, pentru limba latină în clasele I-a și a II-a, fiind-că D. Maxim se însărcinéză acum și cu limba română, Eforia este de părere a 'ĭ se da leĭ 600 în loc de 400 pe lună și va rĕmânea în casa scólelor o economie de leĭ 400 pe tótă luna.

Către acésta, Eforia, privind, că D. A. Marin, I. Maxim și A. Drugeanu, împlinind vremelnicesce în curs de un an scolastic, postul de profesor, cel d'ântêiŭ de fisică și himie, cel de al duoilea de limba latină, și cel de al treilea de învĕțăturĭ religióse, aŭ dat dovedĭ de a D-lor capacitate, și bună purtare, rógă plecat pe Inălțimea Vóstră, să bine-voițĭ a 'ĭ întări, pe temeiŭl art. 151 din legiuirea scólelor.

Trebuința cerênd a se complecta învĕțăturile gimnasiale cu cursurile prevĕḑute prin programa întărită de Inălțimea Vóstră, Eforia a vĕḑut, că nu póte îndestula acéstă neapĕrată trebuință, de nu va întinde numĕrul claselor, ca să nu se îngrenuneze scolariĭ, cu câte 7 și 8 cursurĭ pe an; care acésta fiind o povară maĭ presus de înțelegerea și puterea lor, le întunecă mintea și le vatĕmă sănĕtatea. Așĭa dér, pe lângă cele 6 în ființă clase gimnasiale a maĭ pus 2 clase complimentare, în care pe de o parte a trecut studiile cele maĭ grele și pregătitóre pentru specialităț; iar pe de alta a adăugat: 1) Istoria naturală, cu care a însărcinat pe D. doctor Baraș, 2) elemente de logică și de morală, cu care a însărcinat pe D. doctor de filosofie I. Zalomit, și 3) limba elenă, cu care a însărcinat pe vechiul eĭ profesor D. Medelnicer I. Ionid.

Lefile acestor profesorĭ sunt cele hotărîte prin programă.

Folósele acesteĭ împărțirĭ sunt: 1) că cursurile fiind maĭ resfirate se învĕță maĭ bine, dupe cum se cuvine și se cere, și al 2-lea că scolariĭ vin numaĭ o dată pe ḑi la colegiŭ, iar nu de duoĕ orĭ ca până acum, cu care acésta se expun maĭ rar la preumblărĭ pe uliță, se bântuesc maĭ puțin de întêmperiile vremilor celor aspre, și aŭ maĭ multă vreme de meditație.

In sfîrșit, Eforia avênd în vedere, că cu înmulțirea scolarilor este neapĕrată trebuința a se exersa o maĭ de aprópe și maĭ strașnică privighere, pentru buna disciplină, a chibzuit a însărcina cu ținerea acesteĭ discipline în colegiŭ, pe D. Medelnicer I. Pop, care dupe dovedile ce a dat, în câtă vreme a fost profesor, despre bunele mĕsurĭ de severitate întrebuințate spre paza moralităței, este în stare a menține orênduiala, cu atât maĭ lesne, cu cât este cunoscut scolarilor ca un profesor vechiŭ și în tótă vremea respectat. Léfa acestuĭ post de inspector, prevĕḑută prin § 4 al budgetuluĭ scólelor, supus la întărirea Inălțimeĭ Vóstre, este de leĭ 600 pe lună. Eforia plecat rógă pe Inălțimea Vóstră, să bine-voițĭ, a da luminată întărire, atât pentru orênduirea D-luĭ I. Pop de la

1 ale curgătóreĭ lunĭ, cât și asupra întindereĭ claselor, ce se arétă maĭ cu deslușire, în alăturata tablă, subt iscălitura mădularelor Eforieĭ.

Cât pentru cursul de istorie, D. I. Zalomit va urma a 'l face vremelnicesce, până când Eforia luând de bază concursurile, va orêndui pe altul, chiar în tómna acésta, și atunci va supune pe noul candidat la cunoscința Inălțimeĭ Vóstre.

No. 988. 1851, Septembre 7.

*

Tabla de învețăturile ce aŭ a se urma în gimnasiul din Bucurescĭ pe anul 1851—1852

Clasa I.

Limba română în paralel cu cea latină	D-nul I. Maxim
Geografia	» I. Genilie
Caligrafia	» A. Pop
Catechismul	» L. Drugeanu [1])

Clasa II.

Geografia	D-nul I. Genilie
Caligrafia	» A. Pop
Limba română împărțită cu cea latină	» I. Maxim
Desemnul liniar	» C. Lecca
Morala religieĭ	» L. Drugeanu

Clasa III.

Limba latină împărțită cu cea română	D-nul G. Hil
Desemnul lineal [2])	» C. Leca
Istoria sfântă	» L. Drugénu
Geografia fisică și matematică	» I. Genilie

Clasa IV.

Desemnul de figurĭ și peisajurĭ	D-nul C. Leca
Istoria veche	
Limba latină	» G. Hil
Limba germană	» Limburg
Limba francesă	» Bouzenot

Clasa V.

Limba francesă	D-nul Bouzenot
Istoria mediană	
Literatura limbeĭ latine	» G. Hil
Aritmetica și ținerea registrelor [3])	» C. Marcovicĭ
Limba germană	» Limburg

[1]) Numele profesorilor se vede șters și cu slova luĭ Vodă scris: »Un sigur profesor.«

[2]) Aceeașĭ observare ca la clasele I-a și a II-a.

[3]) Acésta e scris de Vodă, iar cursul însemnat de Eforie era retorica, care s'a șters.

Clasa VI.

Aritmetica raţionată	D-nul G. Pop
Limba germană	» Sveder
Istoria modernă	
Limba francesă	» T. Theot
Retorica [1])	» G. Iónid

Clase complimentare

Clasa VII.

Elemente de logică şi moral	D-nul I. Zalomit
Algebra	» D. Pavel
Fisica	» A. Marin
Istoria naturală	» Baraş
Limba elenă (ştersă)	» G. Iónid

Clasa VIII.

Geometria	D-nul G. Pop
Istoria naturală	» Baraş
Chimia	» A. Marin
Limba elenă (ştersă)	» G. Iónid

Arsaki. P Poenaru. S. Marcovici. S. N. Iliescu.

Programul mai primesce modificări noue şi atunci se redactéză din noŭ precum 'l dăm în anexă. [2])

*

De la 1 Septembre 1851, I. Pop a fost numit inspector în colegiŭ (sub-director) cu obligaţiune :

«Sa stea la orele de clasă în colegiŭ, să se preâmble prin clase şi prin curte, pentru paza buneĭ orênduelĭ. Plângerile scolarilor, el să le aplaneze şi să raporteze directorului neorênduelile mai serióse.

Acéstă dispositiune e întărită de Domnitor, cu ofisul No. 421. Prin acest oficiŭ Domnitorul introduce însuşi schimbări în programul proiectat de Eforie pentru colegiŭ. Modificările Domnitorului sunt în cea mai mare parte potrivite, şi se pot vedea din decretul Domnesc, care aci urméză :

Copie dupe ofisul Măriei Séle luĭ Vodă, cu No. 1.421, anul 1851, Septembre 16, către Departamentul Credinţeĭ.

«Vĕdênd raportul Eforieĭ scólelor cu No. 988, de la 7 ale curgĕtoruluĭ Septembre, alăturat pe lângă al aceluĭ Departament, cu aceeaşĭ dată, sub No. 4.588, prin care ni se supun dispositiile ce acea Eforie chibzuesce de trebuinţă a se lua în privinţa învĕţăturilor gimnasiale ;

---

[1]) In locul retoricei, care e scris de mâna luĭ Vodă, de Eforie era scris limba elenă care s'a şters.

[2]) Vedĭ anexa.

Noĭ primim adăogirea de duoĕ clase complementare pe lângă cele șése gimnasiale.

Aprobăm orênduirea unuĭ sub-director pentru ținerea disciplineĭ în colegiŭ, și numirea la acest post a Medelniceruluĭ Ioan Popp, cu lĕfă de leĭ 600 pe lună ; iar despre întocmirea învĕțătorilor pe fie-care clasĕ, facem următórele observațiĭ :

Pentru cele d'ântêiŭ treĭ clase se va orêndui câte un profesor osebit pentru fie-care clasă, și acel profesor va face duoĕ cursurĭ pe ḑi, unul diminĕța și altul dupe amiaḑĭ ; și însuși va preda tóte învĕțăturile claseĭ, fără a maĭ fi alt profesor, precum se urmézĕ în tóte colegiile universităților strĕine.

Din clasa IV se va scóte aritmetica și ținerea registrelor și se va trece în clasa V-a.

Din clasa a V-a se va scóte retorica și se va trece în clasa a VI-a.

Limba elenă se va scóte din clasa a VI, precum și din cele a VII-a și a VIII-a.

Acéstă limbă are trebuință de o învĕțătură seriósă, iar nu să figureze drept singură formă.

In clasele a VII-a și a VIII-a, nu se vor înființa cursurile decât treptat și pe cât vor fi scolarĭ pregătiți și destoĭnicĭ a le urma și a se folosi, și într'un numĕr cuviincios, căcĭ pentru duoĭ séŭ treĭ scolarĭ numaĭ, nu se póte înființa o catedră.

Pe aceste temeiurĭ, întocmindu-se tabla de învĕțăturĭ, se trămite spre a se păzi și a se pune întocmaĭ în lucrare.»

(Urmézĕ iscălitura Mărieĭ Séle).

*

In 1 Noembre 1851, Eforia publică în *Vestitorul român*, că la 15 Noembre se deschid cursurile de legĭ, și ca să se înscrie studenții doritorĭ.

*

In 2 Noembre 1851, cu raportul la Domn No. 1.300, cere aprobarea personaluluĭ facultăței de legĭ: Serdarul C. Bozianu, pentru dreptul roman și Serdarul G. Costaforu, pentru dreptul civil românesc. Sunt întăriți de Domnitor și numiți în 16 Noembre 1851.

*

In 30 Octombre 1851, Eforia propune în fine Domnitoruluĭ, reorganisarea gimnasiuluĭ din Craiova, [1]) cu raportul sĕŭ No. 1.281.

Vor fi 4 clase, dĕr a III-a de-o-cam-dată Eforia o unesce cu a IV-a. Profesorul B. Caloianu însă raportézĕ, că sunt scolarĭ pentru câțeși patru clasele, și anume: 40 pentru I-a, 14 pentru a II-a, 9 pentru a III-a, și 13 pentru a IV-a.

Se numesc deciĭ profesorĭ :

1. Nichifor, de limba latină în paralel cu cea română, de geografia Europeĭ și în deosebĭ a Principatelor cu statistica lor și de catichism la clasa I, cu lĕfa de 500 leĭ.

2. Drăgoescu la clasa II, de limba latină în paralel cu cea română, geografia celor-alte părți ale lumeĭ, cu chronologia corespundĕtóre și morala religiósă.

---

[1]) In 9 Noembre 1851, Departamentul bisericesc cere Eforieĭ, să întocméscă la Craiova un pensionat precum era la Bucurescĭ al luĭ Monti, și apoĭ al luĭ Bucholtzer. Deciĭ se subvenționézĕ cu 400 galbenĭ pe an pensionatul Raimond.

3. Fontanini, la clasa III-a pentru limba latină în paralel cu cea română, geografia, fisica, matematica și Istoria Sfântă.

Fontanini este numit și inspector al scóleĭ, adăogându-i-se și 300 leĭ la léfa de profesor.

In fine, se va numi un singur profesor de desemn și caligrafie la tóte clasele.

*

Din ramura scólelor primare, avem de amintit o încercare de inovațiune la orariul scólelor primare din Capitală, în ḑilele de iarnă.

Profesoriĭ scólelor primare din capitală I. Poenaru, B. Gredeanu, B. Stilescu, D. Iarca,[1]) G. Eustație, V. Stefănescu, I. N. Șoimescu, T. Sergiescu și Christ. Ionin, propun Eforieĭ, în 29 Noembre 1851, ca, spre a se evita scolarilor facerea de duoĕ drumurĭ pe ḑi până la scólă, să se întrerumpă clasele matinale cu o jumĕtate oră repaus la ora 12, și apoĭ să încépă iarăși clasele de dupe amiaḑĭ pentru cele duoĕ ore, ca apoĭ scolariĭ la 2 și jumĕtate să mérgă a casă.

Eforia aprobă mĕsură ca încercare și numaĭ în Bucurescĭ și anume numaĭ pentru vremea ierneĭ.[2])

Pedépsa corporală se desființéză și în scólele din țéra românéscă, prin circulara No. 3 din 1851, în coprinderea următóre:

Circulara către D-niĭ profesorĭ de clasa III-a și a IV-a primară

1851, Decembre 3.

Mustrarea cu bătaĭe se ridică cu totul dintre pedepsele copiilor; fie-care din D-niĭ profesorĭ va întrebuința dupe mĕsură vineĭ: povĕțuirea, dojana, punerea în picióre séŭ în genuche pe vremea clasuluĭ, oprirea în scólă pe tótă ḑiua și alte asemenea mĕsurĭ părintescĭ. Décă dupe repetate punerĭ în lucrare a acestor pedepse, profesorul va vedea că nu este miḑloc de îndreptare, atuncĭ se va înțelege cu cinstitul comitet de inspecție, spre a se depărta din scólă îndărătnicul, nesupusul, séŭ leneșul copil, ca să nu dea pildă rea și celor-alțĭ.

Copilul ce se va depărta din scólă, se va putea reprimi de a duoa óră dupe trecere de duoĕ lunĭ, de va da semne de pocăință și îndreptare. Déca și dupe acésta se va abate la neorênduelĭ, atuncĭ se va scóte din scólă dupe chipul de maĭ sus, și nu se va maĭ primi până la anul următor scolar.

No. 1.482 profesoruluĭ de clasa III-a de la Severin.
No. 1.483 » » » » » » Tĕrgul-Jiul.
No. 1.484 » » » » » » Caracal.
No. 1.485 » » » » » » Rŏmnicul-Vâlceĭ.

In 31 Octombre 1851, Eforia cere la Domn, cu raportul No. 1.293, să se înființeze inspectorĭ pentru scólele din județe, de și art. 143 din Regulamentul scólelor, prevede numaĭ un revisor, dar nu ajunge; de aceea s'aŭ orênduit 4 revisorĭ, chiar în 1847. Eforia cere acum duoĭ revisorĭ peste unul existent. Acesta e Serdarul Christodor Butate însărcinat cu revisia scólelor primare din capitală, ca să le oblige a se conforma pro-

[1]) Iarca este numit în Octombre 1851, la din noŭ înființata scólă primară din Radu-Vodă.
[2]) Veḑĭ anexele.

gramelor publice. Eforia recomándă chiar la unul din cele duoĕ nouc revisorate pe Simonide, actual institutor la clasa IV-a de la Stejar (Cismigiŭ) și fost revisor în 1848. I se acordă 800 leĭ pe lună, pentru că are spese de călĕtorie prin județe.

*

Jurnalul Eforieĭ No. 266 din 21 Februarie 1851, dispune ca pe lângă cele duoĕ-spre-dĕce praznice și Duminicĭ, să nu se maĭ țină alte sĕrbătorĭ, decât: S-tul Ión Botezătorul, S-tul Gheorghe, Constantin și Elena, Petru și Pavel, Treĭ-Ierarchĭ, S-tul Ilie, S-tul Dimitrie, Mihail și Gavril și S-tul Nicolae.

In 29 Septembre 1851, cu raport la Domn, conform art. 150 din legea scólelor, sub No. 1.089, se numesc profesoriĭ scólelor normale din județe, dintre vechiĭ profesorĭ, unia, și câțĭ-va din noŭ, pe calea concursuluĭ. [1])

---

[1]) **J u r n a l**

Eforia, înșciințându-se, în urma întrebăreĭ ce deobște a făcut către tóte ocârmuirile județelor, că la orașele Cerneți, Târgul-Jiuluĭ, Slatina și Brăila încăperile de scóle pe la unele din aceste reședințe sunt slobode, iar pe la altele, că s'aŭ închiriat într'adins de magistrate alte case;

Fiind datóre ca, potrivit cu oficiul Înălțimeĭ Sĕle și cu programa învĕțăturilor, să se deschidă pe lângă învĕțăturile gimnasiale și scólele primare de prin reședințele județelor;

Cunoscênd că și uniĭ atât din profesoriĭ ceĭ vechĭ și rĕmașĭ curați din evenimentele trecute, cât și din aceĭ candidați ce aŭ dat examen pentru clasele primare, s'ar putea îndeplini de o cam dată la arĕtatele scolĭ clasele I-a, II-a și a III-a, rĕmânênd pentru estimp vacantă clasa IV-a, până ce Eforia se va îndestula maĭ bine, décă într'acele încăperĭ este sală și pentru clasa IV-a și décă sunt scolarĭ înaintați pentru acéstă clasă;

Chibzuesce a deschide de o cam dată acestĕ scolĭ, aședênd pe ceĭ maĭ jos însemnați prŏfesorĭ, adecă:

La Cerneți

Profesor pentru clasa I și a II-a, pe D. Dimitrie Șerbănescu
» » » III-a, pe Pitarul D. Frumușénu.

La Târgul-Jiul

Profesor pentru clasa I și a II-a, pe D. Ión Iliescu
» » » III-a, pe Pitarul C. Stanciovicĭ.

La Târgoviște

Profesor pentru clasa I și a II-a, pe D. Ión Fusea
» » » III-a, pe D. A. Poenaru.

La Slatina

Profesor pentru clasa I și a II-a, pe D. N. Șerbănescu
» » » III-a, pe D. B. Urzescu.

La Brăila

Profesor pentru clasa I și a II-a, pe D. Dimitrie Pizo
» » » III-a, pe D. N. Calebuneanu.

Și profesoriĭ de clasa I și a II-a, vor avea léfă pe lună câte leĭ 300, afară de acela de la Brăila ce va avea leĭ 350, iar ceĭ de clasa III-a vor avea câte leĭ 350 pe lună, afară de acela de la Brăila, ce va avea leĭ 400.

Profesoriĭ din noŭ acum orênduițĭ se numesc vremelnicesce, potrivit cu art. 150 din regulamentul scólelor și sunt supușĭ la tóte condițiunile ce s'aŭ arĕtat prin obștésca publicațiune de la 4 Noembre 1850, ca la orênduirea lor să înfățișeze doveḑĭ despre a lor bună conduită.

Începerea lefeĭ acestor profesorĭ se va socoti de la ḑiua deslegăreĭ domnescĭ ce se va aștepta.

La Brăila, Slatina și Craiova se numesc câte 3 institutorĭ pentru 4 clase, *fiind scolarĭ îndestuĭ;* iar la Buzĕŭ, Focșani, Giurgiu, Ploescĭ, Tergoviște, C.-Lung, Pitescĭ, Turnu, Caracal, R.-Vâlcea, Jiĭ și Severin câte duoĭ institutorĭ pentru clasele I, II-a și a III-a până ce vor fi de ajuns scolarĭ și pentru clasa IV-a, când atuncĭ se va numi și un al treilea institutor.

«Marea întindere a capitalei aducênd multă greutate copiilor în frageda vêrstă de a merge la cele treĭ scolĭ primare ce se află în ființă, neîndemânarea localelor de a primi mulțimea lor și rugătórea cerere a părinților din mahalele depărtate, precum din văpséua de albastru și parte din văpséua de verde;» îndémnă Eforia a cere să se maĭ deschidă o a patra scólă, între aceste duoĕ colorĭ. Eforia înființézĕ și duoĕ posturĭ de suplinitorĭ, cu câte 200 leĭ pe lună, carĭ să țină locurile institutorilor normalĭ din capitală la cas de bólă și să visiteze și scólele private «precât privesce învĕțăturile începĕtóre.» Acéstă *fonesie* era și maĭ 'nainte înființată și a dat resultate bune.

La Craiova s'a prevĕdut în program 2 scolĭ primare, dar Eforia așédă numaĭ una și promite că maĭ târdiŭ va da și pe a duoa. [1])

*

De cărțile didactice s'a ocupat serios Eforia cea nouă a scólelor muntene.

Eforia scólelor

D-lor profesorĭ aicĭ însemnați

Eforia dorind a retipări manualul de aritmetică pentru clasele primare, tras din tabelele lancastrice și cunoscênd, că pe cât o asemenea carte didactică, are un metod maĭ

Profesorĭ otărîți pentru scólele primare și aflați aci în capitală se vor înlesni din casa Eforieĭ pentru mergerea lor pe la județe, cu progonul în banĭ, de câte patru caĭ de poștă în ducerea de aicĭ.

Pentru deschiderea învĕțăturilor în arĕtatele scóle și numirea profesorilor se va face raport către Măria Sa.

Marcovicĭ. Al. Filipescu. Florescu. Poenaru. Secretar, *Iliescu.*

Jurnal

Chibzuind Eforia asupra mĭlócelor de a se încredința în tótă vremea învĕțătura scólelor normale la profesorĭ cu capacitate și tot-d'a-una să îndemne și pe acești din urmă a se perfecționa prin studiul serios, ca să pășéscă maĭ 'nainte în cariera profesorală, a socotit de cuviință a lua mĕsurile următóre:

1) La vacanța de profesor în verĭ-o scólă normală, profesorul séŭ profesorĭĭ de clasele cele maĭ de jos din aceeași scólă, vor avea precădere a se orêndui în vacantul post, dând examen pentru tóte învĕțăturile cerute pentru clasele normale de maĭ sus (și de se va întêmpla iarăși vacanță într'o clasă normală maĭ înaltă, va trece îndată fără examen profesorul claseĭ următóre, ce va fi dat examen.)

2) Décă profesorul séŭ profesorĭĭ claselor maĭ de jos a uneĭ scóle normale, mulțămindu-se pe clasele lor, nu vor voi să dea examen ca să ieà catedra vacantă din scóla lor, atuncĭ Eforia va face publicațiune către toți profesorĭĭ claselor normale de maĭ jos, ca să dea examen, precum maĭ sus s'a dis, pentru ocuparea catedreĭ vacante maĭ înaltă.

3) Mutarea unuĭ profesor normal de la o scólă la alta pentru aceeași clasă, nu 'l supune la examen.

Coprinderea acestuĭ jurnal se va publica, spre scĭința D-lor profesorĭ de scóle normale.

Al. Filipescu. Marcovicĭ. Poenaru. Florescu.

No. 513. 1851, Aprilie.

[1]) Dosarul No. 563 din 1850, archiva ministerului de culte.

simplu, cu atât mai mult se dă și o înlesnire mai grabnică geniului scolarului, însărcinézâ pe D-vóstre profesorii și anume:

Pitarul, *N. Simonid.* Pitarul, *I. Poenaru.* Pitarul, *T. Sergiescu.* Pitarul, *A. Zotu. D. Stilescu. G. Constantinescu*, carî prin îndelunga întrebuințare ce aț făcut acesteĭ aritmeticĭ în clasele începetóre, aț luat cercare și cunoscință și despre înțelegerea scolaruluĭ; și vĕ poftesce Eforia, ca adunându-vĕ D-vóstre, în patru cincĭ seanțe, în vreuna din sălile gimnasiuluĭ, să desbateț cu amĕnuntul acest manual de aritmetică, să faceț observație la orĭ-ce lucrare și operație calculată, de este îndestulă, séŭ trebue a fi redusă orĭ adăogată? să vĕ dați părerea despre metodul eĭ, și să vĕ aretați chibzuirea în scris, pe care să o comunicați Eforieĭ prin raport. [1])

Alexandru Filipescu. Arsake. P. Poenaru. Florescu. S. Marcovicĭ.

Secretar, *N. Iliescu*

No. 246. 1851, Februarie 26.

Acéstă comisiune a întârdiat lucrarea sa și atuncĭ Eforia a închiat următorul jurnal:

Jurnal

Vĕdênd Eforia, că D-niĭ profesorĭ aĭ scólelor normale din capitală, însărcinați să revizuéscă manualul de aritmetică, n'aŭ sĕvârșit încă lucrarea D-lor;

Luând în băgare de sémă, că amênduoĕ edițiile ale acestuĭ manual s'aŭ isprăvit, încât mulțimea scolarilor din scólele începetóre întêmpină marĭ greutățĭ la învĕțătura acesteĭ neapĕrate sciințe, din pricina lipseĭ uneĭ cărți tipărite; chibzuesce cele următóre:

1) Să se dea deslegare D-luĭ inspector al tipografieĭ colegiuluĭ, a tipări îndată 5.000 exemplare dupe ḑisul manual, ce se alătură, poftind pe D. Alexe Marin autorul eĭ, să facă corectura cu tótă ceruta îngrijire și pentru ostenéla D-séle să i se dea ḑece exemplare legate. Va supune raport la Eforie pentru cheltuială, spre a se hotărî prețul și a se tipări pe carte, care se va lega cu scórțe de mucava;

2) Acest manual de aritmetică va sluji pentru câte patru clasele din scólele începetóre, împărțit pe an dupe modul următor:

a) In clasa I și a II-a se vor preda cele d'âmtêiŭ 4 lucrărĭ cu numere întregĭ, adecă de la § I până la § 26 inclusiv;

b) In clasul al III-lea făcêndu-se repetiție cu deamĕnuntul celor învĕțate în clasele I și a II-a, se vor preda lucrările cu fracțiĭ și cu numere completite, adecă de la § 27 până la § 39 iclusiv;

c) In clasul al IV-lea se va face asemenea o repetiție generală cu cuvenita desvoltare și exercițiurĭ și se vor preda proporțiile geometrice, regula de treĭ simplă, de treĭ compusă, de dobândă, de tovărășie, de amestecătură de midlocie și de posiție mincinósă; adecă de la § 40 până la § 45 inclusiv séŭ până la sfîrșit.

Arsake. Florescu. P. Poenaru. S. Marcovicĭ.

No. 584. 1851, Aprilie 21.

S'a scris la 21 Aprilie, cu No. 462, în urma acesteĭ chibzuințe a Eforieĭ, directoruluĭ tipografieĭ Andreiŭ Adamovicĭ, ca să tipăréscă manualul de aritmetică al D-luĭ Alexe Marin, în 5.000 exemplare. Dupe acésta la 3 Septembre D. Marin vine cu o prescur-

[1]) Dosarul No. 559, archiva ministeruluĭ de culte.

tare de aritmetică de $2\,^1/_2$ cóle, propunênd Eforieĭ a o aproba și tipări numaĭ pentru usul claselor I și a II-a primare, pe care D. efor P. Poenaru pune resoluția următóre:

«Se va da în cercetarea uneĭ comisiĭ orênduită într'adins și compusă din D. A. Orĕscu și D. Pavel (Viorénu) ca să cerceteze acéstă lucrare, că de se va găsi maĭ bună decât cea veche, să se tipăréscă la retipărirea tablelor lancastrice.»

Vasile Stilescu vine și el la 6 Septembre, cu o lucrare de aritmetică și cu raportul No. 6, 'i recomandă Eforia utilitatea, și cere a se pune în tipar; dupe el vine imediat un profesor al claseĭ a III-a din orașul Têrgoviștеĭ, A. G. Poenaru, cerênd Eforieĭ a tipări traducerea de dênsul a uneĭ aritmeticĭ, pe care el o crede și o recomandă ca potrivită usuluĭ claselor elementare; și Eforia se referă la resoluția pusă pe jalba profesoruluĭ Alexe Marin, atât la raportul Stilesculuĭ, cât și la petițiunea acestuia. Și ca urmare, asupra acestor cereriĭ, Eforia, în 19 Septembre acel an, prin adresa cu No. 1.030, poftesce pe cinstita Comisie, care o scim că era compusă din D-niĭ Orĕscu și D. Pavel, ca să iea în de aprópe cercetare manuscrisele depuse de numiții, și să 'și aréte socotința asupra fie-căruia.

Ce socotință, ce chibzuință, va fi dat acéstă cinstită Comisie, dosarul acesta nu ne o arétă; din lucrările ce în el se maĭ coprind, se vede, la 24 Octombre raportul directoruluĭ tipografieĭ, cu No. 111, prin care depune comptul imprimatuluĭ celor 5.000 exemplare de aritmetica D-luĭ Marin, în sumă de leĭ 8.192, parale 20, dupe care se motivéză jurnalul Eforieĭ cu No. 1.689 din 27 Octombre, prin care fixéză prețul vînzĕreĭ unuĭ exemplar cu leĭ 2, parale 10. Și maĭ apoĭ tot relativ la tipărirea manualuluĭ de aritmetică al D-luĭ Marin. Eforia în 28 Noembre acelașĭ an, prin jurnalul No. 1.909, găsesce cu cale și scrie și directoruluĭ tipografieĭ, prin adresa cu No. 1.443, ca pe lângă suma ce 'i s'a ordonat de maĭ 'nainte a'ĭ da de leĭ 1.481, parale 10, să'ĭ maĭ dea acum încă D-luĭ Marin leĭ 1.000.

In 11 Decembre 1851, Eforia introduce modificațiunĭ la regulamentul confecționăreĭ cărților didactice, din 2 Decembre 1850, maĭ scăzênd plata de cóla tradusă, orĭ prelucrată, pentru ca să se pótă eftini cărțile. De la 100 reduce plata uneĭ colĭ în 8^0 de câte 31 rênduriĭ pe față, la 70 leĭ minimum, iar maximum de 200 leĭ 'l lasă neschimbat. [1])

O lucrare importantă didactică este aceea a dicționaruluĭ eleno-român, comandată profesoruluĭ G. Ionide. Eforia cere aprobarea Domnitoruluĭ pentru acéstă afacere, prin raportul No. 1.566, din 17 Decembre 1851. Domnitorul aprobă a se plăti luĭ Ionide câte 10 galbenĭ de cólă și a se tipări în broșurĭ a câte 10 cóle broșura. [2])

Domnitorul Barbu D. Știrbeiŭ s'a preocupat și de *Fóia Sătéscă*. El ține în ofisul sĕŭ No. 396, din 9 Septembre 1851, că: «scopul înființăreĭ acesteĭ foĭ a fost de a se redigea cu chip în cât să intereseze pe sătean, să 'ĭ aducă plăcere de a o ceti și prin acest mijloc să 'l deprindă cu cunoscințe folositóre întru a sa viețuire și căsnicie. Drept aceea trebue dată o nouă direcție acesteĭ foĭ sătescĭ, care se vede astăzĭ depărtată de duhul, care a presidiut la a eĭ întocmire [3])»

*

Să nu negligem, înainte de a trece la scólele din Moldova, de a aduce informațiunĭ

---

[1]) Veți anexa.

[2]) Veți anexele.

[3]) Dosarul No. 353, archiva ministeruluĭ de culte.

și despre lucrările Eforiei pentru înființarea unei scoli de fete. Eforia presentéză Domnitorului un referat, prin care arétă istoricul încercărilor înființărei unei scoli de fete la monastirea S-tului Spiridon din Bucuresci [1])

Domnitorul, asupra referatului acesta al Eforiei, cu No. 314, aprobă deschiderea pensionatului de fete de la S-tul Spiridon, de la 1 Octombre. Eforia întârdiază de a pregăti programe și statute, și Departamentul bisericesc găsesce cu cale, ca în locul scólei proiectate, să se dea pensionatului privat al Conteseï de Grand-Pres, o subvenție de 600 galbeni anual, cu obligațiune a primi 10 stipendiste gratuite. Domnitorul trămite acest raport al Departamentului la Eforia scólelor. Acésta rĕspunde cu mult patriotism, în modul următor:

Adresa Eforiei scólelor cu No. 1.410, din acel an 1851, Noembre 22, ca rĕspuns la adresa ce 'i făcuse Departamentul Credinței din 6 Noembre, cu No. 5.944, prin care 'i comunicase raportul ce făcuse la Domn, (fără asentimentul Eforiei), cum și rĕspunsul ce primise prin Secretariat.

«Eforia luând în considerație cele coprinse în raportul aceluĭ Cinstit Departament No. 5.492, ce a depus Mărieĭ Séle pentru deschiderea chiar în timpul acesta a pensionatului de fete, hotărît prin legiuire a se ținea din fondurile S-tului Spiridon și comunicat cu adresa No. 5.944, cu cinste rĕspunde, că reserva de 200.000 leĭ este hotărîtă pentru zidirea pensionatului și nu se scie de va ajunge; că până la clădirea nouluĭ pensionat, Eforia este poruncită a închiria o casă ca să deschidă acest pensionat în primavéra viitóre, dupe dispositiĭ definitive; că suma anuală de 40.000 leĭ, póte să nu ajungă nici chiar pentru ținerea acestuĭ pensionat, și că prin urmare, cu tótă buna-voința ce are Eforia a veni în ajutorul orĭ-caruĭ aședĕmènt de educație, ea nu scie de unde ar lua fondul propus pentru subvenția D-neĭ Contese de Grands-Pres.

Arsaky, P. Poenaru, S. Marcovicĭ.

Eforia se și grăbesce a chiăma la direcțiunea scóleĭ de fete înființânde, pe D-na Polcovniceasa Iacobsohn, care cam întârdie a rĕspunde că primesce, nefiind în țĕră.

Rĕspunsul eĭ afirmativ vine numaĭ în 20 Decembre 1851.

Ca să nu se maĭ întârdie, până ce se va clădi local nou la S-tul Spiridon, Eforia ia o casă cu chirie, a lui Manuc, pe podul Târgului de afară.

Scóla de fete organisată la Craiova, precum vĕdurăm în anii trecuți din a patra parte a venitului bisericeĭ Maĭca Domnului, cu decretul lui Știrbeiŭ No. 1.566, din 26 Octombre 1851, trece împreună cu veniturile proprii sub administrația Eforieĭ scólelor avènd a o reorganiza acéstă scólă Lazaro-Otetelesană, precum se va reorganiza și scóla de fete de la S-tul Spiridon [2]).

MOLDOVA

Gazeta de Moldova No. 52, încă din 17 Iulie 1850, anunțase cu laudă trămiterea de Domnitorul Gr. Ghica în desbaterea Divanului Obștesc a nouluĭ aședĕmènt al scólelor. Eată ce dicea Asaki:

---

[1]) Vedĭ anexele.

[2]) Dosarul No. 639, archiva ministeruluĭ de culte.

«In numĕrul proiectelor însemnătóre împărtăşite Divanuluĭ general, în sesia ce s'a încheiat, se cuvine să cităm un reglement atingĕtor de reorganisarea învĕţăturilor publice din Moldova.

Meritul persónelor ce compunŭ comisia specială, căreia Prea I. Domn întru a Sa îngrijire pentru ist. rom., a fost încredinţat asemenea lucrare, ne insuflă o deplină încredere despre înţelepciunea mĕsurilor acestuĭ reglement, a căruĭa aplicaţie, fără îndoială nu va întârdia. Paza nestrămutată a unuĭ singur sistem în învĕţătura publică, adaptat cu posiţia şi nevoile ţĕreĭ, judecând din formarea unor junĭ, ce sunt acum folositorĭ slujbeĭ publice, până în epoca în care am ajuns, ar fi produs resultate însemnătóre.

Să credem, că cercarea diferitelor moduri, prin carĭ aŭ trecut scólele în cursul cel scurt de 16 anĭ, cel puţin va fi putut arĕta chiar sistemul cel adevĕrat, ale căruia principiurĭ se află în aşedĕmintele nóstre cele organice, şi pe carĭ reglementul nou, nesmintit le-aŭ desvoltat, folosindu-se şi de cercarea epoceĭ trecute. Una din dispoziţiile aceluĭ reglement, împrumutată din Statutile maĭ înainte înfiinţate, a căreia aplicaţie plinesce voturile tutulor doritorilor luminăreĭ, este reaşedarea internatuluĭ (ţinerea elevilor în institut pe cheltuiala Statuluĭ). Desfiinţarea aceleĭ dispoziţiĭ, cutezăm a dice rĕŭ motivată desfiinţare, ce de patru anĭ lipsesce pe juniĭ ceĭ neînstariţi, de binefacerile învĕţătureĭ, aŭ fost şi o călcare de voinţa cea sfântă a fondatoruluĭ Academieĭ Vasiliane, care a dănuit'o cu averĭ nemişcătóre, cu scop înadins de a ţinea un internat de junĭ.»

La 1 Ianuarie 1851, Domnitorul Ghica, promulgă noul aşedĕmênt scolar dicênd: «Acest reglement scolar, se va tipări spre obştésca sciinţă, de către D-luĭ Vorn. bisericesc, cu cheltuiala din veniturile scólelor, şi aplicaţia luĭ se va face treptat, potrivit cu duhul acestuĭ aşedĕmênt şi cu închipuirile bănescĭ, ce va avea casa scólelor. Pentru orĭ-ce parte din acest reglement, ce se va socoti neapărată trebuinţă a se aduce în aplicaţie, D-luĭ Vornicul Bisericesc ne va refera întru acestea.»

Intre acestea, până la promulgarea noueĭ legĭ, examenele de iarnă se făcură în Aprilie 1851, afară de ale seminaruluĭ de la Socola, care a avut loc între 5—15 Febrarie 1851 [1]).

La 18 Aprilie, Domnitorul Ghica visită scóla de fete aflată sub direcţiunea D-luĭ D. Lazărescu. Eraŭ presinte 200 eleve, din carĭ 50 bursiere.

La 15 Iulie s'aŭ terminat examenele de vĕră ale scólelor din Iaşĭ, în absenţa Domnitoruluĭ, care făcea excursiune prin ţĕră.

*

In vedere cu noul semestru 1851—1852, Departamentul instrucţiuneĭ publice, hotarésce deschiderea internatuluĭ de băieţĭ, încă din luna Octombre, şi prin *Buletinul oficial* vestesce acésta.

Bătrênul G. Asaki, în *Gazeta de Moldova* No. 52, din 17 Iulie 1851, încunosciinţéza acésta astfel:

Buletinul oficial publică de la 1 Octombre viitor, restatornicirea internatuluĭ pen-

[1]) Examenele de vĕră de la Socola se ţinură între 14—25 Iunie 1851.

tru un număr de 120 elevi, din cari 80 cu cheltuiala Statului, iar 40 întreținuți pe a lor cheltuială, cu 2.000 lei pe an. Toți acești elevi vor avea a lor locuință, îndestulare, încălțire și luminare în institut, unde studiile lor și moralitatea vor urma sub îngrijirea de profesori și privighetori. Numĕrul lor va putea mai în urmă a se adăugi în proporția sporirei venitului casei scólelor. Dreptul de a fi primit ca stipendist, atârnă de la însușirile adevĕrate: de talent, sîrguință, moralitate, și lipsa mijlócelor. Chiar și elevii ce doresc a fi primiți pe socotéla lor, vor fi datori a întruni tus-trele cele întâiu condiții, cari nu tot-d'a-una s'au putut păzi cu asprime, dér cari suntem încredințați, că ministerul va cere în interesul dreptului și al folosului acestui aședĕmênt.»

Departamentul averilor bisericesci, precum făcu și Eforia scólelor din Bucuresci, scădu prețul solvenților internatului de la 2.000 lei la 1.200 pe an, pentru a înlesni învĕțătura fiilor de părinți cu averi mai mici.

No. 806. Anaforaua Sfatului cârmuitor, din 18 Iulie 1851, sub No. 2.196, cu inalta resoluție din 19 Iulie 1851, pentru cătimea plății ce au a da părinții la internarea în scólă a fiilor lor.

«Departamentul averilor bisericesci și al învĕțăturilor publice, prin anaforaoa sub No. 3.051, v'a propus ca suma de 2.000 lei pe an, ce părinții avuți sunt datori, dupe dispositia făcută, a da pentru internatul fiilor lor în scólă, să se reducă la 1.200 lei pe an, spre înlesnirea mijlócelor de a căpăta învĕțătură tinerimea, iar Înălțimea Vóstră ați bine-voit a resolva: «Sfatul nostru extra-ordinar va lua în considerație propunerea acésta și ne va refera a lui socotință»; spre acéstă Sfatul plecat aduce la cunoscința Înălțimei Vóstre, că el încuviințézĕ asemenea propunere, ca una ce este înlesnitóre pentru acei ce trămit pe fiii lor la studii, și nu aduce jicnire casei scólelor prin scăderea ce se face; desĕvîrșita hotărîre rĕmâne la înalta încuviințare.

Acéstă anafora de către Secretariatul de Stat, la 24 Iulie 1851, sub No. 2.241, s'a comunicat Departamentului cultelor» [1]).

Înaltă resoluție

«Se încuviințézĕ și mĕsura acésta ce se publică.»

Nu avem de a aduce nouĭ program al reorganisatului liceŭ, căci el este coprins în însuși noul aședĕmênt scolar.

Intusiasmul redeschiderei acestui liceŭ, este mare în tótă țéra și provócă o reală mișcare culturală, mai ales prin faptul că, pe când în țéra românéscă emigrații de la 1848 nu sunt admiși, moldovenii s'au întors cu toții în patrie, ba încă au venit la Iași și câți-va dintre munteni, cari înmulțesc forțile culturale ale Moldovei. Reorganisarea definitivă a liceului, începută de G. Sĕulescu, o îndeplini Aug. Tr. Laurian, pe care Domnitorul Ghica 'l chiamă din Transilvania, ca inspector în locul lui G. Sĕulescu, retras la pensiune.

Laurian dete liceului și în genere tutulor scólelor din țéră, o mare impulsiune, și nu întârdie de a readuce liceului o mare autoritate morală. La acésta fu ajutat mult și de noui profesori: D. N. Ionescu, de curênd reîntors din Paris, și căruia se încre-

[1]) Manualul administrativ Tom. II, pag. 340.

dința catedra de istorie ; Chinezu, egalmente întors din Paris, care luă matematicele ; Cosin pentru latina și limba franceză în paralel.

In cursul inferior, latina se predă de Zacharia Columb, un pedagog excelent.

Din vechiĭ profesorĭ rămaseră Vasiliu, (Lazarini), însărcinat cu matematicele în clasele gimnasiale inferióre; Dumitru Pop la limba francesă, în același curs; Econumu G. Ionescu ținu curs de religiune; Partenie Antoniu continuă a preda caligrafia și desemnul linial. Istoria românilor o luă din nouŭ venitul din Ardeal, profesorul Patriciu.

Acesta avu și direcțiunea internatuluĭ.

Cursul de sciințele naturale încă se duplică : Stamate conservă clasele superióre, iar în cele inferióre fu numit D. Gr. Cobâlcescu.

D. Iordan rămase profesor de limba franceză, pentru clasele superióre ; iar Metaxa conservă limba elenă.

Ocupațiunea ruséscă continuând în Principate, Gr. Ghica orĭ guvernul sĕŭ, spre a se face plăcut Rusieĭ, introduse limba ruséscă în Seminar, ba și în gimnasiŭ. Ca să aibă profesor de acéstă limbă, guvernul se adresă la consulul rusesc. Acesta, cu adresa sa No. 2.856, din 4 Septembre 1851, recomanda maĭ multe persóne din Basarabia, și anume: M. Cotruță, Al. Ratcu, G. Bilerin și Ioan Doncev. Vodă Gr. Ghica, pune resoluțiunea : D. Vorn. bisericesc, nu rĕmâne îndoială, că profesorul recomandat de Nacealstva învĕțăturilor din Rusia, D. Ratco, trebue să aibă cele maĭ nemerite însușirĭ ; prin urmare, se va primi și de Departament. Pentru care va și înainta lucrarea cuvenită.»

NB. Vornicul bisericesc a fost supus la Domn, nota consululuĭ, cu anaforaua sub No. 4.196, din 8 Septembre 1851.

Cu nota No. 4. 303, din 13 Septembre, se scrie consululuĭ să vie Ratcu, care va avea 6.000 leĭ léfă pe an și progonul călĕtorieĭ.

Ratco cere acest progon la 8 Februarie 1852, nu maĭ mic de 6.000 leĭ, și Gr. Cuza cere luĭ Vodă, cu anaforaoa No. 584 autorisarea a'ĭ plăti acéstă sumă mare.

In anul 1851 se deschiseră numaĭ 4 clase, iar a V-a se înființă în 1852, așĭa că liceul va fi complect cu 7 clase numaĭ în 1855.

Ca să se judece de lector valórea studiilor introduse în noul liceŭ, vom spune, că maĭ toțĭ scolariĭ, carĭ aŭ fost în clasa maĭ înaintată a reînființatuluĭ liceŭ, a ajuns apoĭ la cele maĭ înalte trepte în țéra lor. Așĭa vom cita pe D-niĭ : Dabija, ajuns general și mort ca ministru de rĕsboiŭ, N. Culianu, actualul rector al Universităței din Iași, G. Mârzescu, fost ministru al instrucțiuneĭ publice, General Pilat, Colonel Peiu, pe care mórtea 'l-a răpit prea de tĕnĕr, N. Voinov, fost ministru, Carp N., repausatul Gheorghiu M., fost profesor, V. A. Urechiă, etc.

*

Scólele primare primiră noul program, conform legeĭ. Inspecțiunea activă a luĭ Laurian, energia luĭ, imparțialitatea care o cerea de la toțĭ în împlinirea datoriilor, a făcut să se simță neîntârdiat marĭ îmbunătățirĭ și în scólele primare. Acestora li s'aŭ trămis noua lege încă din Martie 1851, cu circulara No. 1.121—1.139 [1])

Scólele primare întêmpinaŭ dificultățĭ din partea Eforiilor județene, în privința localuluĭ și al materialuluĭ.

---

[1]) Dosarul No. 388 curent, archiva Statuluĭ.

Departamentul averilor bisericescĭ cercase a maĭ adăugi budgetul scólelor primare din județe, cu sume nouĭ, ce s'ar înscrie în budgetul Eforiilor respective. Acéstă mĕsură nu a fost aprobată de Sfatul administrativ.

No. 807. Anaforaoa Sfatuluĭ din 18 Iulie 1851, sub No. 2.493, înalt încuviințată la 19 Iulie 1851, pentru a se înlesni din veniturile scólei, ținerea scólelor publice de la târgurile ținutale.

«Departamentul averilor bisericescĭ și al învĕțăturilor publice, prin anaforaoa sub No. 1.176, aŭ supus cunoscinței Înălțimeĭ Vóstre, greutățile ce se întêmpină întru ținerea scólelor publice de la târgurile ținutale, numaĭ cu sumele hotărîte de art. XVIII al Regulamentuluĭ organic (anexa H litera Z), a se sloboḑi din Eforiile acelor târgurĭ, și v'aŭ propus, că ar fi cu cale a se face sporire la acele sumĭ, din veniturile municipale, pe cât comitetele de inspecție vor găsi de cuviință.

Acea anafora fiind resolvată de Înălțimea Vóstră: «Sfatul nostru va deslega casul de față luând în privire socotința D-sĕle Vornicului bisericesc» Sfatul este de socotință, că adaosul cerut la sumele prevĕḑute de Reglement, să se slobódă din casa scólelor, din a căreia midlóce trebue a se face educația tinerimeĭ, iar nicĭ de cum din Eforiile târgurilor, ale căreia venitur sunt menite a sluji pentru îmbunătățirile materiale ce privesc pe comunități, și care însuși acestea nu pot fi aduse la vreme întru împlinire, din pricina neînchipuireĭ de bănescĭ midlóce; desĕvîrșita hotărîre rĕmâne însă la încuviințarea Înălțimeĭ Vóstre».

Acéstă anafora, de către Secretariatul de Stat, la 24 Iulie 1851, subt No. 2.247, s'aŭ comunicat Departamentuluĭ din lăuntru și sub No. 2.248 celuĭ al cultuluĭ. [1])

În comptul budgetuluĭ Eforiilor județene, se maĭ adause numaĭ sumele necesare pentru trămiterea la Iași a câte duoĭ scolarĭ pentru scóla de arte. Ba încă și acéstă adăugire se făcu numaĭ pentru câte-va Eforiĭ, precum se vede în actul următor:

No. 849. Anaforaoa Sfatuluĭ din 12 Martie 1851, sub No. 678, înalt încuviințată la 15 Martie 1851, pentru ca cheltuiala drumuluĭ trămiterei elevilor la scóla de arte din capitalie, să fie din Eforiĭ.

«Departamentul din lăuntru a referat Sfatuluĭ sub No. 24.705, că dupe mijlocirea Departamentuluĭ averilor bisericescĭ și al învĕțăturilor publice, urmând a se trămite de către Eforiile târgurilor Fălticenĭ, Târgul Ocneĭ, Romanul, Buzĕul, Tecuciul, Bârladul și Focșani, câte duoĭ tinerĭ la scóla de arte din Capitală și unul din Eforia Târgului Frumos, se cere deslegare: de unde să se plătéscă cheltuiala venireĭ acelor elevĭ în Capitală? Sfatul încuviințând, că banĭ ce ar fi de neapărată cheltuială a drumuluĭ, pentru trămiterea tinerilor, să se dea din veniturile Eforiilor competinte, plecat aduce la cunoscința Înălțimeĭ Vóstre spre desĕvîrșita hotărîre.»

Acéstă încuviințare de către Secretariatul de Stat, a împărtășit-o Departamentul din lăuntru, cu adresa No. 729, din 17 Martie 1851 [2]).

În 18 Iunie 1851, se deschide cu solemnitate scóla publică din Dorohoiŭ, deși vacanțele sosisĕră, atâta era de viue dorința uneĭ asemenea scolĭ.

[1]) *f)* Manual administr. Tom. II, pag. 341.

[2]) Manualul administrativ, tomul II, pag. 352.

D. G. Hasnaș, revisorul Departamentului din lăuntru, donéză scóleĭ din Falticeni 350 leĭ pentru cumpĕrarea de cărțĭ la elevii săracĭ.

Vasile Apostoleanu, a fost numit, în 4 Ianuarie 1851, inspectorul scólelor din districte.

*

Scóla centrală de fete, pe care am vĕdut'o funcționând și în anul trecut cu succes, continuă în 1851, Noembre, sub direcțiunea luĭ D. Lăzărescu. Acesta prin raportul cu No. 55, către Departamentul averilor bisericescĭ și al învĕțăturilor publice, arétă, că patróna institutuluĭ, dupe înțelegerea cu Domnitorul, a angagiat din străinĕtate pe D-na Fani Enhard, din Ducatul Oldenburg, ca guvernantă și profesóră de lucru de mână, croelĭ, facerea de rochiĭ, albiturĭ, broderiĭ de tot felul, etc.; angagiamentul este pe 10 anĭ, câte 10 galbenĭ și tótă întreținerea în institut. Domnitorul aprobă anaforaoa Departamentuluĭ, cu No. 5.341, din 10 Noembre.

*

Seminarul Veniamin încă se reorganiséză în anul 1851, cu lege specială trămisă în cercetarea Divanuluĭ obștesc:

No. 828. Anaforaoa Divanuluĭ obștesc, din 22 Iunie 1851, sub No. 91, cu înalta resoluție din 28 Iunie 1851, pe lângă care se alăturézĕ proiectul pentru organisația învĕțăturilor bisericescĭ din Moldova, cercetate de catre Divan.

«Secretariatul de Stat, cu adresa sub No. 1.384, dupe apostilul Înălțimeĭ Vóstre, a trămis Divanuluĭ spre desbatere proiectul pentru organisația învĕțăturilor bisericescĭ din Moldova, ce v'a supus pe lângă anaforaoa Prea Sântuluĭ Mitropolit, Prea Sânțiĭ Episcopĭ și șeful Departamentuluĭ averilor bisericescĭ și al învĕțăturilor publice. Divanul intrând în deliberarea acelui proiect l'a încuviințat, cu óreșĭ-care modificație, ce s'a găsit de trebuință; supuindu-se dĕr pe lângă acésta Înălțimeĭ Vóstre în copie citatul proiect, cu modificările ce s'aŭ făcut, carĭ s'aŭ însemnat în dreptul fie-căruia articol, vĕ rógă ca să binĕ-voițĭ a da hotărîrea cea desĕvĕrșită.»

Înaltă resoluție.

«Se întărește asedĕmêntul seminariilor, care se va și tipări de către Departamentul bisericesc; el ne va aduce la cunoscință și mijlócele bănescĭ ce sunt menite spre acest sfîrșit, și pe când seminariile de pe la eparchiĭ vor putea fi înființate.»

La 19 Iunie 1851, Divanul a desbătut legea și programul seminaruluĭ Veniamin.

Dăm în anexă [1]) legea acésta aprobată de Domnitor. Acolo se póte vedea programul cel noŭ al seminariuluĭ. Tot acolo se va vedea și triumful Episcopilor ignoranțĭ carĭ 'șĭ legitimézĕ preoțirea de ignoranțĭ, ca și dênșiĭ eșițĭ numaĭ cu studiile de la 4 clase seminariale. Scólele catichetice ținutale, se conservă prin noua lege, sub pretext ca să

[1]) Vedĭ anexa.

serve de pepiniere pentru formarea claselor în seminariile ce se vor forma pe la Eparchii.

Epitropia seminarului Veniamin, primesce comunicațiune de la Departamentul averilor bisericescĭ, cu noua lege, prin adresa No. 4.455, din 25 Septembre 1851.

Eată cum judecă acéstă nouă lege D. profesor Erbiceanu:

«Acéstă legiuire este opera luĭ Scriban. Décă alt-ceva n'ar fi făcut bun acest bărbat decât numaĭ acéstă legiuire, încă ar trebui să fie mult respectat de posteritate. Carĭ sunt reformele propuse în acéstă legiuire? I) Programa luĭ Meletie Mitropolitul, ce o impusese seminarieĭ, trece la cursul scólelor ținutale de candidați, cu fórte micĭ excepțiunĭ. II) Se instituesc seminariĭ eparhiale, adecă la Roman și Hușĭ, cu un curs de patru anĭ. III) Se ridică cursul învățăturilor la seminariul Socola la un curs complect de opt anĭ, cu clausa că pot eși elevĭ din seminariul Socola și dupe terminarea cursuluĭ de patru anĭ. IV) Se dispune ca Proestoșiĭ, Protoiereiĭ, Dicasterioțiĭ, Egumeniĭ, Archimandriții și Archiereiĭ, să nu se ridice la aceste grade decât numaĭ décă vor înfățișa maĭ întêiŭ atestat de îndeplinirea cursuluĭ învățăturilor teologice, (§ I). V) Se interdice absolut de a se maĭ hirotonisi preoți dintre candidați, ci numaĭ dintre elevĭ carĭ aŭ terminat cursul de patru anĭ, (§ 5). VI) Scólele ținutale se declară de scóle preparatóre pentru aspiranțiĭ de a intra în seminariŭ, (§ 5), etc. Administrația generală a așeḑĕmênturilor seminaricescĭ este încredințată uneĭ Epitropiĭ, alcătuită din Mitropolitul țĕreĭ, pentru Socola, din Episcopiĭ eparhioți, fieș-care în eparhia sa, și din ministrul averilor bisericescĭ și al învățăturilor publice.» (Istor. Sem. Veniamin, pag. 96).

Pentru administrația interióră a seminariilor, noua lege constituĕ un comitet compus din rectorul seminariuluĭ, inspectorul, catichetul, economul și secretarul.

Profesoriĭ chiămați la seminariŭ în 1851, aŭ fost:

1) Archimandritul Filaret Scriban, 2) Archimandritul Gherman Vida, 3) Archimandritul Neofit Scriban, 4) Protosing. Melchisedek, 5) Dr. Anton Velini, 6) Hristofor Scriban, 7) Ion Mandinescu, 8) Isaia Teodorescu, 9) Ieromonachul Ieremia, 10) Alex. Petrino, 11) Isaia Vicol, 12) George Sandovicĭ Diaconul, 13) Monachul Benedict. Până la 1852 nu eraŭ în seminariĭ decât 4 clase.

Putem ḑice, că în urma acesteĭ reorganisărĭ a seminariilor, nu se vor maĭ întêmpla prefacerĭ până la promulgarea legeĭ actuale a scólelor, din 1864.

In August, Domnitorul Gr. Ghica visitând Hușĭ, a ales'însuși casele pentru deschiderea seminariuluĭ eparhial, care s'a și deschis în Octombre 1851, dupe planul făcut de Suchopan, Egumenul de Doljescĭ, în anul 1851, luna August.

Cultura generală

In 1851, se agită în Bucurescĭ chestiunea de creărĭ de scolĭ române pentru israeliți, dupe ofisul Domnitoruluĭ cu No. 779, pe care îl dăm în anexă.

Invățătura religiósă se va preda de duoĭ rabinĭ, carĭ vor preda și limba evree împreună cu limba germană, iar învățăturile profane se vor preda de duoĭ profesorĭ românĭ, orênduiți de Eforia scólelor, cu întărire domnéscă, unul pentru clasa I și II, și cel-alt la clasa III și IV. Programul scólelor primare publice este obligatoriŭ, afară de religiune.

Intreținerea scóleĭ va fi din venitul gabeleĭ, din care se va trămite la Eforia scólelor pe fie-care trimestru înainte càte 600 leĭ, pentru ca lefile profesorilor să se rĕspundă de casierul Eforieĭ [1]).

In Iașĭ nu s'a făcut nicĭ un pas în privința scólelor israelite, din ḑiua când, cum vĕḑurăm, G. Asaki, cu adànca luĭ prevedere, ceruse Epitropieĭ să se ocupe cu acéstă chestiune.

*

In direcțiunea artelor frumóse și a sciințelor, cum și a literatureĭ, anaiele anuluĭ 1851, încep din noŭ a fi mănóse, grație protecțiuneĭ ce Domnitoriĭ acordă acestor manifestațiunĭ culturale.

Grigore Ghica este primul Domnitor, carĕ însărcinézĕ pe un român să mérgă în Europa, să studieze organisarea scólelor. D. Alex. Teriachiu a fost ales în 18 Iulie 1851, de Domnitorul Moldoveĭ, cu otisul No. 3.335, și însărcinat să mérgă în Prusia, ca să culégă notițe asupra scólelor și să presinte un memoriŭ asupra sistemuluĭ cel maĭ bun de învĕțământ. Acéstă misiune s'a făcut cunoscută țĕreĭ prin *Fóia oficială* din 21 Iulie 1851. [2])

Acestașĭ Domnitor al Moldoveĭ a ajutat cu 40 galbenĭ pĕ an, începènd de la Iunie 1851, pe George Popovicĭ, care studia medicina la Lemberg.

In 26 Februarie 1851, Domnitorul Ghica donézĕ Cabinetuluĭ de sciințele naturale 6.000 leĭ, ca să'șĭ înmulțéscă colecțiunile.

In 1851, Sfatul administrativ extraordinar al Moldoveĭ, decide a se rădica un noŭ plan topografic al Iașilor și pentru acésta se deschide concurs între geometri.

Eclipsa din Iulie 1851, este studiată din cabinetul de fisică al liceuluĭ, de profesorul Th. Stamati. Studiile acestuia daŭ ocasiune la o polemică plină de umur, publicată între jurnalele *Zimbrul* (No. 5) și *Gazeta de Moldavia*.

Din punctul de vedere al pictureĭ, în Iașĭ se face puțin lucru, ba ce se face e rĕŭ. Egumenul grec de la Treĭ-Ierarchĭ, sub pretext de restaurare, revăpsesce fără nicĭ un control vechile icóne ale bisericeĭ luĭ Vasile Lupu.

Numaĭ deșteptul G. Asaki protestézĕ în jurnalul sĕŭ, contra acestuĭ sacrilegiŭ, în No. 62 din 6 August. La acéstă ocasiune, egumenul grec a topit și marele policandru atât de original alcătuit din marca Moldoveĭ, cu apendice de ouĕ de struț, asemenea policandruluĭ mic, care a scăpat grație protestuluĭ energic al tinerimeĭ scolare împinsă de neuitatul lor profesor de retorică Dimitrie G sti. Autorul acestor anale 'șĭ amintesce de duiósa lecțiune incidentar făcută de Gusti, în ora de retorică, asupra desființăreĭ odórelor bisericescĭ ale luĭ Vasile Lupu. Inflăcărațĭ de patriotica vorbire a profesoruluĭ, maĭ mulțĭ scolarĭ, între care și autorul, merg la Treĭ-Ierarchĭ și intiméză egumenuluĭ, ca de va maĭ topi vre unul din odórele titorescĭ 'ĭ *smulg barba*... Amenințarea avu efect și policandrul al duoilea fu scăpat. Să sperăm că nu se vor maĭ repeti profanațiunĭ astădĭ la ocasiunea noueĭ restaurațiunĭ a Treĭ-Ierarchilor, de și datorĭ suntem a semnala indignațiuneĭ române fapta, că până de unădĭ vĕḑurăm cum într'un mormînt domnesc arhitectul (care ? nu scim) a pus o gură de calorifer !

---

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Veḑĭ dosarul 635, archiva ministeruluĭ de culte.

Redeschiderea bisericeĭ profanată de egumenĭ, se făcu cu mare solemnitate, în 2 Decembre 1851, în presența Domnitoruluĭ Ghica și, guvernuluĭ țĕreĭ.

G. Asaki singur continuă a protege pictura. El publică în litografia făcută de fiul sĕŭ Alexandru, tabelul bătalieĭ de la Baia, a luĭ Ștefan cel Mare și 'l anexéză împreună cu explicațiunile necesarii la *Gazeta de Moldova*, din Iunie 1851.

In țéra românéscă Domnitorul acordă o protecțiune maĭ eficace frumóselor arte și în special pictureĭ. Se cumpĕră pentru muzeul de pictură, câte-va tablouri de la pictorul Leca.

Copie dupe raportul Cănstiteĭ Eforiĭ a scólelor, cu No. 1.608, anul 1851, Decembre 18.

«Galeria de tablouri fondată dupe porunca Inălțimeĭ Tale, este destinată cu vreme a sluji și de podóbă națională și de model de studiĭ pentru artiștiĭ, ce vor fi înzestrațĭ cu talentul pictureĭ. Pe cât a putut și pe cât a ĭertat miĭlócele pecuniare, Eforia s'a silit a cumpĕra, din vreme în vreme, tablouri, dupe încredințările ce a luat de la cunoscĕtorĭ.

Acum găsind la D. Pitar C. Leca, artist român, cinceĭ tablouri, din care duoĕ originale, iar treĭ copiate dupe modeluri clasice, s'a învoit a le lua cu preț de 30 galbenĭ fie-care, peste tot galbenĭ 150; baniĭ însă să se plătéscă din fondul scólelor.

Eforia iea îndrăsnéla a supune plecat acéstă chibzuire la cunoscința și aprobația Inălțimeĭ Vóstre, și vĕ rógă să bine-voițĭ a 'ĭ da înaltă deslegare dupe cum vețĭ bine chibzui.»

Arsaki. P. Poenaru. S. Marcovici.

*

Deja în Ianuarie acestaș an, cu ofisul No...., Domnitorul a ordonat trimiterea D-luĭ P. Alexandrescu pe 4 anĭ, la Roma, pentru a studia pictura, cu bursă din casa scólelor. D. P. Alexandrescu a trecut la Paris, unde 'l găsim la 1856, în atelierul pictoruluĭ Coignet. [1])

*

Musica are în 1851, pretențiunĭ maĭ marĭ. Nu scim de la cine Domnitorul Știrbeiŭ primesce «Planul pentru un conservator românesc, spre înaintarea musiceĭ vocale.» Acest plan pe care 'l dăm în anexă. [2]) Domnitorul îl trimite la Eforia scólelor cu resoluțiunea: «Dorința ne ar fi să încuragiăm teatrul național prin miĭlóce putinciósе și maĭ mult practice, căcĭ în nicĭ o parte nu e scólă pentru profesia de actorĭ.»

Eróre din partea Domnitoruluĭ, dar scuzabilă pentru 1851!

Proiectul cu resoluțiunea este trimis de Secretariatul de Stat la Eforie, cu adresa No. 343, din Ianuarie 27 anul 1851.

Eforia pune pe adresa anexată aci, resoluțiunea următóre:

«Eforia va chibzui asupra acestuĭ proiect, dupe ce va întocmi tóte scólele dupe cum și cea de agricultură și de arte, pe care o socotesce maĭ de àntĕia trebuință pentru ob-

[1]) Dosarul No. 573, archiva ministeruluĭ de culte.

[2]) Veḑĭ anexa.

ste.» Deci: la calendele grecesci! Dar acésta nu satisface trebuința ce începuse a se simți în public de artă musicală. In Bucuresci se găseaŭ câți-va artiști de valóre, ca Wachman, Wiest etc. Acest din urmă provócă Departamentul credinței și instrucțiuneĭ publice, séŭ mai bine direct pe Domnitor, cu un noŭ proiect de scólă de musică. De astă dată Domnitorul pune o resoluțiune mult mai favorabilă. El dice: «Acest stabiliment bine întocmindu-se póte să producă cele mai folositóre resultaturi, mai ales pentru teatrul național. Eforia scóletor va lua în osebită băgare de séma cele aici expuse în alăturatul proiect și hotărând basele care să chezășuiască viitorimea acestuĭ așeḑământ, ne va raporta, spre a'i da tótă putinciósa încuragiare.»

Wiest baséză existența scóleĭ pe subscripțiunea, ce s'ar culege reînființându-se o asociațiune filarmonică.

Acésta se vede că încuragiază și pe Eforie, care în 27 Februarie, cu adresa No. 1.442, și înaintéză Departamentuluĭ bisericesc anafora către Domnitor, prin care 'i supune din noŭ proiectul luĭ Wiest, cu adăugirea unuĭ comitet compus din 3 membri, luați din deosebite clase ale societățeĭ și ajutați de al patrulea membru Wiest. Comitetul se va ocupa numaĭ cu adunarea subscripțiilor și adunarea materială a conservatoruluĭ. Anaforaoa Eforieĭ pare să fie fost uĭtată până în Decembre. La 17 ale acesteĭ luni, Domnitorul Știrbeiŭ, cu ofisul No. 1.749, aprobă înființarea conservatoruluĭ de musică și numesce membri aĭ Comitetuluĭ pe Vornicul I. Otetelișeanu, Ludovig Wiest, Paharnicul Stefan Bellu și Paharnicul Ión Samurcaș. [1])

Décă nu va isbuti asemenea scólă, sub patronagiul Domnitoruluĭ Știrbeiŭ, este a se atribui împregiurăreĭ, că s'a sperat prea mult de la înființarea prin subscripțiune a societățeĭ filarmonice. La noĭ inițiativa privată și asociațiunile nu găsesc chiar nicĭ astădĭ un teren pregătit.

Teatru național și în genere spectacole artistice, fie de pură literatură fie de musică, n'aŭ lipsit în 1851. La acésta dată teatrul național din Iași, grație compositiunilor luĭ Alexandri și mareluĭ talent al luĭ Millo, este în prima linie și a făcut să se uite succesele de altă dată ale artistuluĭ Caragiali din Bucuresci.

Pe lângă Millo gravitéza stele de primul ordin; în dramă: Poni, tot atât de bun actor ca și poet; D-na Theodorini sora cu Poni; iar în comédie și vodeville: D-niĭ Theodoru și Boncin și D-nele Sterian, Nini Valeri și Gabriela, mai apoĭ soția unuĭ nu mai puțin celebru artist comediant N. Luchian.

S'aŭ jucat în 1850, 1851 și 1852, cu un imens succes piesele: Poetul romantic, [2]) Cocóna Chiriță, Un trîntor câte ḑece, Muza de la Burdujeni, Șoldan vitézul, Inturnarea plăeșilor, de G. Asaki, [3]) și din traduceri, *Braco de Venetia* (25 Noembre 1851),

---

[1]) Veḑi anexele.

[2]) Poetul romantic a fost jucat împreună cu alte piese și de către boerine, în beneficiul incendiaților din Bérlad. Intre nobilele actrițe improvisate era și D-na Smaralda Mavrocordat, iar între actorĭ V. Alexandri.

[3]) Plaeșul Codrat (Teodorini) dice):

» . . . Românul nu se perde
Cât va fi Carpat;
Cât pe miel iubi-va óia,
Riul cât n'o sta,
Cât pe fluer și cimpoia
Doinĭ vor resuna . . . «

Acéstă piesă s'a jucat la 15 Martie 1851, sub direcțiunea luĭ Milo.

Negutătorul din Veneția, a lui Schakespear (10 Decembre 1851), în care Poni avu un imens succes.

Mateiŭ Milo cu trupa sa din Iași, cum și cu trupa francesă de sub direcțiunea lui Delmari, aŭ făcut, în Aprilie începênd, o escursiune, până la Bucurescĭ. La Focșanĭ Milo întêmpină óre-carĭ pedicĭ de a trece Milcovul, gelosia actorilor din Bucurescĭ cercând să împedice sosirea lui cu trupa în capitala muntéană. Reclamațiunile preseĭ din Iași înlăturară aceste pedicĭ și Milo cu trupa luĭ făcură deliciile bucurescenilor, grație atât imensuluĭ séŭ talent, cât și nouluĭ repertoriŭ național, creat în Iași. Din Bucurescĭ Milo se întórce la Iași, numaĭ la 20 Octombre 1851. Aci la Pascĭ 1852, va fi deschisă o primă stagiune de operă italiană, care déca va favorisa rĕspândirea gustuluĭ musicel, va paralisa totuși mult mijlócele teatruluĭ național, societatea înaltă începênd a preferi opera, în care Pietro-Tozolli și D-na Trufaldi, etc. se vor ilustra.

Vorbind de operă, e locul să înregistrăm concertele principale din acest an. Celebrul Consky, apoĭ Miculi din Bucovina și Frankenstein, unul dupe altul vor încânta pe rênd ambele capitale române, care nu duc lipsă nicĭ ele de artiștĭ de valóre ca Wachman, Wiest, Flechtenmacher, etc.

Se scie că Miculi va îmbogăți biblioteca musicală română, cu cântece culese din țéră.

*

Am arĕtat și aiurea pentru ce nu ne maĭ credem datorĭ a face pe larg bibliografia anuluĭ. Aci vom aminti numaĭ de comisiunea de examinare a cărților didactice din Bucurescĭ; ea e compusă, în 1851, de profesoriĭ Iónid, I. Pop, Hill, Alexandru Orĕscu și I. Zalomit.

Se tipăresc, prin aprobărĭ domnescĭ, maĭ multe cărțĭ didactice, precum: Ținerea registrelor, de Alexandru Pop; Gramatica românéscă de I. Pop; Epitome historiae graecae de Maxim, pentru clasa I gimnasială. Se retipărésce Geografia luĭ Genili. Se pun în vîndare: Gramatica româno-germană de Limburg, Introductio în linquam latinam de I. Maxim, Iisus Christos séŭ legea nouă, traducere de I. Penéscu; Abecedar românesc de G. Sĕulescu, ediția VI-a; Gramatica limbeĭ românescĭ de Vasile Ianovicĭ, tipărită la Viena; Manual de gramatica română pentru scólele primare de Const. Platon; Gramatica română pentru scólele primare de N. Macarescu, profesor; Dicționaraș românesc de cuvinte technice de Dr. T. Stamati, (Iași); Prescurtare de geografia sântă și veche, de archiereul Dionisie; (Bucurescĭ). Urzirĭ istorice, séŭ curs metodic de istorie, de Neofit Scriban, (Iași); Geometria descriptivă, traducere de A. Orĕscu (Bucurescĭ); Logica judecătorésca, de Alexandru Aman, (Bucurescĭ); O ședĕtóre la țéră orĭ povestea luĭ Moș Albu de Anton Pan, etc.

In acest *etc.* nu voim să nu coprindem cartea unică apărută în Chișineu de atâția amarĭ de auĭ amuțit: Fabule alcătuite în limba moldovenéscă de I. Sĕrbu.

O mențiune specială merită încă dicționarul eleno-român, ce începe a publica profesorul Iónid, ajutat, precum vĕdurăm, de Eforia scólelor, din Decembre 1851.

Librarul Iónid editéză numeróse cărțĭ, dar din nenorocire scriitoriĭ ceĭ buniĭ românĭ fiind neîntorșĭ în patrie, din emigrațiunea fortată de la 1848, Iónide nu are de editat decât rele traducerĭ de rele romane francese.

Este totuşi epoca, când în Moldova nu va întârdia să renască literatura română, graţie mareĭ pleade de bărbaţi de valóre, ca Alexandri, Kogălniceanu, Negruzzi, Negri, Ralet, Gusti, Sion, A. Rusu, Th. Stamati, T. Codrescu, G. Sĕulescu, şi o sumă de tineri, carĭ se exercită la condeiŭ sub patronagiul acestora.

In Bucurescĭ însă, afară de profesoriĭ ocupaţi cu tipărirea de cărţi didactice, numaĭ traduceri informe din editura Ionid, traduceri în carĭ traducĕtoriĭ dovedeaŭ că nu sciaŭ chiar limba din care traduceaŭ [1]), scriaŭ bĕtrâniĭ din pleada de la 1848, dar scriaŭ pentru jurnalele străine, séŭ tipăreaŭ cărţi proibite de a intra în ţéră şi acestea maĭ tóte cu referinţă la mişcarea de la 1848.

In Transilvania, sângeros agitată prin mişcarea de la 1848, românimea căutasĕ a se folosi momentan de favórea vaĭ! trecĕtóre a naţiuneĭ pe lângă corónă, ca rĕsplătire a generosuluĭ sânge ce românii vĕrsaseră pentru ea.

In August 1851, românii din Braşov primesc cu manifestaţiunĭ de devotament pe Schwartzenberg şi în *Gazeta Transilvanieĭ* se publică o odă la adresa luĭ, pentru că a bine voit să ţică la solemnitatea primireĭ şi câte-va vorbe în limba românéscă...

In Moldova încă provócă versurĭ intusiaste escursiunea prin ţéră a Domnitoruluĭ Ghica.

Descinderea Domnitoruluĭ în grópa de sare de la Tîrgul-Ocneĭ, a provocat la cântare pre maĭ mulţi poeţi, orĭ versificatorĭ ca D. Gusti, Verescu, etc.

N. Istrate publică în acest timp drama sa naţională *Mihul Stîrcea;* el întrebuinţéză la acéstă scriere versul ţis alb, adică fără rimă.

Mare cértă se nasce prin jurnale asupra acesteĭ drame între G. Sion şi N. Istrate, ajutat de partizanĭ ca Harhaz, Hermeziu, etc. [2])

Şi cu tóte acestea, Domnitorul Ghica manifestă până în finea anuluĭ 1851, nerăbdarea luĭ de a ceti nu numaĭ laude, ci şi critice. Un jurnal ceva maĭ independent decât al luĭ G. Asaki, simţi îndată tótă rigórea censureĭ, care funcţiona aprópe ca şi sub domnia luĭ M. Sturdza.

Jurnalul *Zimbru* este suprimat în Ianuarie 1851, pentru că a publicat versurĭ satirice ale luĭ G. Sion. [3])

*

Cu asemenea rigorĭ ale censureĭ, presa nu progresézĕ, nicĭ în Bucurescĭ, nicĭ în Iaşi.

La Galaţi, *Jurnalul de Galaţi* anunţă, în Martie 1851, că trece sub o asociaţiune de moldovenĭ şi că 'şĭ schimbă numele în *Patria.*

In Bucurescĭ continuă *Vestitorul* luĭ Carcalechi, fóie semi-oficială; *Fóia satuluĭ* (anul al IX-lea); *Buletinul oficial; Ecoul eclesiastic* al archimandrituluĭ Dionisie.

In Iaşi tronézĕ fóia luĭ G. Asaki, în luptă curênd de concurenţă cu *Zimbrul* luĭ T. Codrescu, care va reapare.

In Ardeal continuă cele douĕ foĭ ale luĭ Barițiŭ, *Gazeta Transilvanieĭ* şi *Fóia pentru minte, animă şi literatură.*

---

[1]) Cu tóte acestea Eforia, în 5 Februarie 1851, cumpără 400 exemplare din cartea: Rosalin, de contesa de Lindenburg!

[2]) Veţi *Gazeta de Moldavia*, din Martie 1851.

[3]) Veţi anexa.

Mai străbat în țările române, pe ascuns, și câte-va numere din *Junimea română*, publicată la Paris.

*

Inainte de a termina analele pe 1851, să amintim aci câte-va fapte, carî de și nu aparțin direct studiului nostru, sunt în atingere directă cu el.

La 10 Februarie 1851, se face alegerea noului Mitropolit Sofronie Miclescu. Corpul didactic ieа parte la ceremonia înscăunăreĭ. [1])

In 31 Martie 1851, archimandritul Gr. Grupensky donéză pentru scóla din Hârlău casele séle, cu patru fălcĭ de loc.

In 15 Septembre prima cursă de caĭ organisată la Iași, sub patronagiul Domnitoruluĭ.

In Maiŭ 1851, cu ofis domnesc, municipalitatea Iașilor adoptă sigiliul ce 'l ține până astădĭ, sigiliŭ proiectat de Asaki și Sĕulescu, carî aŭ susținut că este întemeiat pe istorie, lucru ce astădĭ nu se prea confirmă. [2])

[1]) *Gazeta de Moldova* No. 40.

[2]) *Gazeta de Moldova* No. 39, din 17 Maiŭ 1851.

CAP. IV

ANUL 1852—1855

Redeschiderea scólelor din țéra românéscă se făcu fără o mare prefacere a legeĭ reacționare, cu care guvernul luĭ Bibescu năpustise cultura națională; de aci urméză necesitatea simțită de o nouă reformă a legeĭ scólelor. Până însă acésta să se pótă face de Divanul obștesc, Eforia caută să introducă macar parțial îmbunătățirĭ. [1])

Așĭa în 1852, Eforia găsind un numĕr de scolarĭ, 190, în clasa I, propune Domnitoruluĭ dividerea claseĭ în duoĕ secțiunĭ; din secțiunea a II-a se va nasce apoĭ gimnasiul «Lazăr», mĕsură pe care Domnitorul o aprobă în Iunie 1852.

Eată raportul Eforieĭ către Domnitor:

«In clasa I-a gimnasială, numĕrul scolarilor se urcă până la 190; acest însemnat numĕr face ca să fie imposibilă o priveghere activă din partea profesoruluĭ în timpul predăreĭ lecțieĭ. Pe lângă acésta, fiind numĕrul scolarilor prea mare, vine prea rar rîndul fie-căruia dintr'înșiĭ la cercetările ce trebue să facă un profesor în tot cursul anuluĭ spre a se asigura de gradul silinței fie-căruia scolar la învĕțăturile acestuĭ clas, carĭ sunt fundamentul studiilor gimnasiale.

«Din aceste cause nefăcênd învĕțătura tot progresul dorit, Eforia a chibzuit că s'ar cuveni, ca ḑisul clas să se împarță în duoĕ divisiĭ, fie-care cu profesorul sĕŭ, și profesorul va face în fie-care divisie tóte lecțiile clasuluĭ I, afară de caligrafie și desemn, potrivit cu oficiul Inălțimeĭ Vóstre din anul 1851, No. 1.421.

«Acéstă a eĭ chibzuire, Eforia supuind'o Inălțimeĭ Vóstre, aștéptă înaltă deslegare.» (No. 1.113, Iunie 1852.)

Aprobarea Mărieĭ Séle luĭ Vodă, comunicată cu adresa Departamentuluĭ logofețieĭ bisericescĭ, No. 3.189 din 19 Iunie, anul 1852, Eforieĭ scólelor.

«Primit, tot cu un profesor de o clasă, și dupe vacanță.»

Dupe aprobarea acésta, Eforia înaintéză publicațiunea la 10 Iulie 1852, pentru tóte catedrele vacante și aceea din noŭ înființată, cu separarea clasuluĭ I gimnasial în duoĕ divisiunĭ, ca doritoriĭ de a le ocupa să se presinte la concurs, la 15 August. Eforia a scris, cu No. 1.324 (aceeași dată de maĭ sus), redacțieĭ *Vestitoruluĭ românesc*, a publica acésta în acel d'ântêiŭ numĕr, spre cunoscința doritorilor.

[1]) Vedĭ programele scólelor în 1851—1852, în anexă.

Până ce să fie ocupate tóte catedrele vacante şi tóte scólele deschise, Eforia specula fondul scólelor!... Aşĭa, în Februarie 1852, ea dete 12.000 galbenĭ cu împrumutare logofĕtuluĭ Ión Văcărescu!

In 25 Maiŭ 1853, Eforia stărue la Domnitor a se adăugi în programul gimnasiuluĭ, religiunea, prin următorul raport: [1])

«Prin ofisul cu No. 1.421 din anul 1851, adresat către cinstitul Departament al trebilor bisericescĭ şi al instrucţieĭ publice, Inălţimea Vóstră aţĭ bine-voit a porunci, ca la cele d'ântêiŭ 3 clase gimnasiale să se orênduiască, de fie-care, câte un profesor, pentru tóte lecţiile claseĭ, afară de un profesor de desemn şi caligrafie. Acéstă Inaltă dispositie, Eforia o va şi pune în lucrare de la 1 Septembre viitor, când se începe anul scolastic. Dér despre ceea ce privesce învĕţătura religieĭ, fiind-că nu s'a luat până acum nicĭ o hotărîre, cum trebue să se urmeze, când cele d'ântêiŭ treĭ clasurĭ gimnasiale se vor organisa dupe chipul maĭ sus arătat, Eforia, considerând că religia este un principiŭ vital al orĭ căreĭ societăţĭ şi singurul asil inviolabil al omuluĭ, când îngrozit de nenorocirĭ grele nu găsesce nicĭ în sine însuşĭ nicĭ în semeniĭ sĕĭ mĭlóce de mântuire;

Că pentru aceste cuvinte, cultura sentimentuluĭ religios în om este obiectul uneĭ îngrijirĭ stăruitóre din partea civilisaţieĭ moderne; a chibzuit ca învĕţătura religiósă în cele d'ântêiŭ 3 clase gimnasiale să se facă, ca şi până acum, de un profesor special. Acéstă însă chibzuire, Eforia o supune plecat înalteĭ aprobaţiĭ a Mărieĭ Vóstre.»

La acest raport s'a primit înalta deslegare, că s'aŭ primit «unul pentru tóte clasele, unde se daŭ prelecţiĭ de religie», şi care s'a comunicat Eforieĭ prin adresa Cinstituluĭ Departament al trebilor bisericescĭ, cu No. 3.242 din 18 Iunie anul 1853.

Tot în 1853, avem de înregistrat şi alte îmbunătăţirĭ aduse gimnasiuluĭ S-tul Sava. Eforia cere, ca limba latină să continue şi în clasa VI-a, şi ca arĕta Domnitoruluĭ, că conform dorinţeĭ séle din 1851, se tinde a se ajunge a avea de fie-care clasă câte un singur profesor. Eată raportul Eforieĭ:

«Studiul celor duoĕ limbĭ clasice antice, limba grécă şi limba latină, este recunoscut astădĭ ca cel maĭ bun mĭdloc pentru cultivarea înţelegereĭ şi gustuluĭ junimeĭ şi special studiul limbeĭ latine, pe lângă acest mare folos înlesnesce perfecţia şi cunoscinţa limbelor noue ce se trag dintr'însa. De acest adevĕr pătruns Inălţimea Vóstră, aţĭ hotărît, prin programa ce aţĭ bine voit a da instrucţieĭ publice, să se studie cu stăruinţă limba latină, în paralel cu cea română, în curs de 5 anĭ, începênd de la I-a clasă gimnasială până la a V-a inclusiv. In adevĕr numaĭ dintr'un asemenea studiŭ comparativ se póte vedea diferinţa şi asemĕnarea acestor duoĕ limbĭ, şi se póte prin urmare cunósce natura proprie a fie-căreia.

«Eforia a executat cu activitate Inalta cugetare a Mărieĭ Vóstre, şi mărturisesce recunoscinţa şi progresul ce vede dintr'un asemenea fel de studiŭ, dar din experienţa ce a făcut a recunoscut, că studiul de cincĭ anĭ al limbeĭ latine încă nu este de ajuns spre a putea scolariĭ înţelege cu înlesnire deosebitiĭ autorĭ clasicĭ. La tóte naţiunile civilisate, cu tóte că aŭ o literatură a lor proprie, studiul limbeĭ latine se face necontenit de la cea d'ântêiŭ până la cea din urmă clasă gimnasială, dar la noĭ care avem de o cam dată lipsă de modeluri clasice în limba nóstră este mult maĭ mare trebuinţă, a se studia maĭ cu dinadinsul acéstă limbă, spre a se putea maĭ bine scolariĭ deprinde într'însa.

[1]) Veţĭ în anexă programul pe anul 1852—1853.

«De aceste considerații Eforia, îndemnată, iĕ îndrăsnélă a supune Înalteĭ Mărieĭ Vóstre aprobațiĭ, a eĭ părere de a se pune studiul limbeĭ latine și în clasa VI-a gimnasială.

«Décă Înălțimea Vóstră veți bine-voi a aproba acéstă părere, atuncĭ D. Hil profesorul de acum de limba latină în clasele a III-a, a IV-a și a V-a, va face limba latină în clasa a V-a și a VI-a cu léfă de leĭ 800 pe lună, în loc de 700 ce primesce acum. Acest adaos de remunerație i se face considerându-se adaosul de muncă ce va trebui să aibă în clasa VI-a, unde se va face un studiŭ maĭ adânc al limbeĭ latine.

«D. Maxim, profesor de acéstă limbă, în clasele I-a și a II-a, va face în clasa III-a limba latină și cosmografia și în clasa IV-a limba latină, cu léfă de leĭ 700 pe lună. Acest profesor, dupe budget, i se hotărésce leĭ 700 pe lună, cu însărcinare de a face în clasa III-a treĭ lecțiĭ, adecă limba latină, geografia și Istoria sântă; dar dupe deslegarea ce Înălțimea Vóstră ațĭ bine-voit a da la raportul Eforieĭ, cu No. 906, religia se va face de un profesor special, prin urmare D. Maxim rĕmâne să facă și în clasa III-a numaĭ limba latină și geografia și pentru că se însărcinézā să facă limba latina și în clasa IV-a, rĕmânc cu sarcina tot de treĭ lecțiĭ, de aceea i se va și lăsa léfa hotărîtă prin budget.

«In clasa I-a și a duoa gimnasială se va pune de fie-care clasă, ca și în clasa III-a, câte un singur profesor, conform luminateĭ resoluțiĭ a Înălțimeĭ Vóstre, pusă la raportul Eforieĭ din anul 1851, cu No. 1338. Dar în cursul anuluĭ scolastic următoriŭ se vor pune numaĭ împlinitorĭ provisorĭ aĭ loculuĭ de profesorĭ, duoĭ din candidațiĭ ce s'aŭ ales maĭ bunĭ la concursul ce s'a făcut și anume D. Nestor în clasa I și D. Iacomi în clasa II-a; căcĭ cu tóte că acești candidați aŭ dovedit la concurs, că aŭ maĭ tóte cunoscințele trebuincióse pentru facerea prediselor duoĕ cursurĭ, dar nu însă în gradul ce ar fi drept să se céră, ca să pótă dobândi rangul de profesorĭ; de aceea Eforia a chibzuit, ca în cursul acestuĭ an să fie numaĭ îndeplinitorĭ de profesorĭ și la anul viitor să se supună la un al duoilea concurs, iar remunerația lor să fie de leĭ 400 pe lună de fie-care.

«Lefile hotărîte pentru catedrele maĭ sus arĕtate, precum și léfa de leĭ 500 pe lună, ce s'a dat până acum profesoruluĭ de religie în clasa I-a, a duoa și a III-a gimnasială, se vor plăti din sumele următóre hotărîte prin budget, adecă dupe budget se hotărésce:

Léfa ajutoruluĭ profesoruluĭ claseĭ I, pe lună leĭ	250
Léfa profesoruluĭ claseĭ I gimnasială, pe lună leĭ	600
Idem al claseĭ a II-a	600
Idem al claseĭ a III-a	700
Idem de limba latină în clasele a IV-a, a V-a și a VI-a	700
Peste tot pe lună . . .	2.850

Din acéstă sumă să se dea:

Implinitoruluĭ de profesor în clasa I, pe lună leĭ	400
Idem în clasa II-a leĭ	400
Profesoruluĭ de limba latină și geografie în clasa III-a și de limba latină în clasa a IV-a, pe lună leĭ	700
Profesoruluĭ de limba latină în clasa a V-a și a VI-a, pe lună leĭ	800
Profesoruluĭ de religie în clasele I-a, a II-a și a III-a, pe lună leĭ	500
	2.800
Rĕmâne economie din sumele hotărîte prin budget, leĭ	50

No. 1491. 1853, Septembre 10.»

Dăm în anexă programa scólelor muntene de la 1853 până la Iunie 1854, cum și aceea pe anul scolar de la 1 Septembre 1854 până la 9 Iunie 1855. [1])

*

Evenimentele politice vin în mod neașteptat să oprésca orĭ în totul orĭ în parte aventul noŭ ce luase scóla națională. Abia țĕrile române căpătase domniĭ noue, abia oștirile străine le evacuaseră, până în Maĭ 1850, și se declară rĕsboiul noŭ turco-rus, la carele Francia, Anglia și Italia vor lua o parte atât de gloriósă și de salvatóre pentru noĭ românii. O nouă ocupațiune rusésca în Moldova, aduce neașteptată întrerupere de domnie a luĭ Gr. Ghica, care în 14 Septembre 1853, părăsesce cu jale Tronul Moldoveĭ. [2]) Generalul Urusoff, apucă în numele Rusieĭ guvernul Moldoveĭ, pe când generalul Budberg adjutantul împĕrătesc ié președința Divanurilor ambelor principate.

Contele Ostensaken a fost numit vice-președinte în Moldova.

In urma evenimentelor de la Dunăre și a introducereĭ Austrieĭ ca factor în împregiurările politice, se scie că rușiĭ aŭ fost siliți, dupe ce Franța, Anglia și Italia s'aŭ declarat aliate ale Turcieĭ, se abandone maĭ întĕiŭ Valachia și apoĭ Moldova.

Nu este misiunea nóstră de a aminti pe larg aceste evenimente, nicĭ episodul refusuluĭ armateĭ moldovene de a se duce cu Rușiĭ peste Prut; ne vom mărgini a înregistra aci unele acte relative la scolĭ, din timpul ocupațiuneĭ muscălescĭ, de la 1853—4 Septembre 1854.

In 28 Decembre 1853, Eforia scólelor din Bucurescĭ a supus luĭ Budberg budgetul anuluĭ 1854, cu raportul No. 1.986, ce dăm în anexă. [3])

Să analisăm acest raport către Generalul Budberg.

Veniturile totale consignate în budgetul proiectat se urcă la suma de 956.155 leĭ; acest venit provine din 850.000 hotărîțĭ pentru scolĭ din casa centrală a Statuluĭ și din 106.155 leĭ provenind din dobênda a 10 la sută pe baniĭ dațĭ cu dobêndă de Eforia scólelor.

Cheltuelile înscrise în budgetul supus luĭ Budberg se urcă la suma de 855.285 leĭ, care sumă scădută din totalul veniturilor rĕmâne un excedent de 100.870 leĭ, care dupe legea din 1847, este trecut în budgetul scóleĭ Obedeanu.

Adausele făcute de Eforie pentru 1854, ea le arĕtă prin condeile principale următóre:

2.400 leĭ pentru al duoilea profesor de musica vocală. Deja în 1853 se introdusese un profesor de acest obiect, dupe hotărîrea luată de a se introduce treptat musica vocală în tóte scólele primare.

4.800 leĭ, pentru o nouă catedră de limba gréca în clasa V-a gimnasială, de la 1 Ianuarie 1854, căcĭ Eforia a considerat ca o adevĕrată lacună în învĕțămênt neființa acesteĭ limbe în clasa V-a.

2.400 leĭ, duoĭ pedagogĭ, carĭ să privegheze scolariĭ în timpul recreațiunilor și în clase până ce intră profesoriĭ.

2.400 leĭ, adăugirea unuĭ profesor de musica vocală la scóla primară din Craiova.

Asemenea 2.400 leĭ, asemenea catedra de la scóla primară Ionașcu din Slatina.

1.400 leĭ, diferite adăugirĭ la serviciul medical și sanitar din veniturile scóleĭ Ionașcu.

---

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Veḑĭ în anexă un raport al revisoruluĭ I. Merișescu, relativ la pornirea din țĕră a luĭ Gr. Ghica.

[3]) Veḑĭ anexa.

Lăsăm de a aduce aci micĭ adăugirĭ la material și administrațiune și reducerĭ cu care Eforia căuta să echilibreze adăugirile.

Raportul Eforieĭ dă, pe larg, sumele necesitate în plus și minus de scóla de agricultură și de crescerea duḑilor, cum și a scóleĭ de arte și meseriĭ.

Despre pensionatul de fete din S-tul Spiridon, încă se ocupă raportul Eforieĭ și propune o adăugire de 12.600 leĭ, pentru întreținerea internatuluĭ.

La scóla din Ploescĭ se adaogă din veniturile propriĭ câte 4.800 leĭ pentru catedrele de limba francesă și grécă modernă și 3.600 leĭ, pentru catedra de ținerea registrelor.

*

Dăm în anexă și budgetul scólelor muntene pe 1855. [1])

Veniturile normale acestuĭ an sunt aceĭ 850.000 leĭ de la casa centrală a Statuluĭ și în plus 103.120 leĭ, dobânda banilor daț cu împrumut.

Cheltuelile din aceste venitur lasă o reservă pentru 1856 de 71.780 leĭ.

Bine înțeles, că scóla Obedeanu, scóla Ionașcu, scóla de agronomie, scóla de duḑĭ, scóla de arte, scóla de fete, nu intră în budgetul acesta de venitur și cheltuelĭ, ci 'șĭ aŭ propriile venitur și budget special pentru ele, despre care ne vom ocupa la rêndul lor.

Aruncând o ochire asupra budgetuluĭ acestuia, găsim că scólele din județe costă câte 10.200 leĭ pe an, avênd duoĭ institutorĭ. Cele din Focșanĭ, Pitescĭ și Ploescĭ câte 14.400 leĭ pe an. La Brăila fiind lefile maĭ marĭ, scóla cu 3 institutorĭ costă 16.600 leĭ pe an. In Bucurescĭ scóle primare în Negru, în Verde, în Galben și în Albastru, cu lefĭ, ca la Brăila, la câte 3 profesorĭ. La Negru și la Verde este și câte un profesor de musica vocală. Se maĭ plătesc 4.800 pe an la duoĭ supleanțĭ de institutorĭ.

La liceŭ nu avem adăugirĭ pe 1855.

Eată lista profesorilor la finele anuluĭ 1854, cum o află D. profesor Vitzu : [2])

I. C. Maxim, Limba latină și română, clasa I și a II-a.
Hill, Limba latină, clasa V—VI.
Lazăr Drugeanu, Istoria sântă, clasa I—III.
Paul, Geografia fisică și matematică, clasa a III-a.
Alexandrescu, Geografia, clasa II-a.
Al. Creţescu, Istoria.
G. Ionid, Limba elenă.
Alexe Marin, Mineralogia, fisica și chimia.
Zalomit, Logica și morala.
G. Pop, Aritmetica rațională și Geometria.
Roques, *Bouzenot*, *Monti*, *Marsillac* — Limba francesă

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) »Studiŭ asupra învĕțământuluĭ secundar.« — Vom vedea câte erorĭ sunt de îndreptat în acest tabel din datele ce urmézĕ dupe el.

Baraș, Istoria naturală.
Orĕscu, Geometria descriptivă } Scóla de podurĭ
Constantinescu, Geometria analitică }
Iacomi, Limba latină.
Al. Pop, Ţinerea registrelor.
Limburg, Limba germană.
Lecca, Desemn.

La facultatea de drept se adaugă, de la Septembre 1855, dreptul administrativ și altă catedră de dreptul comercial [1]).

Cursul de ingineria civilă capătă anul II, de la 1 Septembre 1855, patru catedre nouĭ, și anume: principiĭ de architectură, elemente de mecanică, aplicația geometrieĭ descriptive la perspective, stereotipice și umbre, și mineralogia, câte 2.000 leĭ pe an.

Cu cheltuiala Statuluĭ se țin 20 bursierĭ, cu câte 1.000 leĭ pe an, dĕr se maĭ cheltuesce 28.795 leĭ pentru pensionatul Bucholtzer.

O importantă sumă de 36.700 leĭ se dispune pentru trimiterea a 9 bursierĭ nouĭ în străinĕtate, peste ceĭ existenți de maĭ înainte, și afară de Marcovicĭ, care studiază medicina la Viena.

In interesul cultureĭ, budgetul muntenesc pe 1855, coprinde suma circa de 25.000 leĭ pentru muzĕŭ, bibliotecă, galerie de tablouri, cumpĕrarea de cărți didactice, colecțiune de modeluri de desemn, etc.

Instrucțiunea și educațiunea fetelor continuă a nu figura în budgetul scólelor muntene, de-cât ca subvențiunĭ date la scóle de fete particulare, pensionat Elisabetan, Grand-Prés și Elencu Vecerésa.

La Slatina este o scólă deosebită primară pentru fete, din veniturile Ionașculuĭ, iar așĭa ḑisul pensionat Domnesc pentru fete din Capitală, din veniturile bisericeĭ S-tuluĭ Spiridon-Noŭ, cu adăugire de 11.750 leĭ pe 1855, din baniĭ propriĭ aĭ scólelor, se reduce la simpla plată a 20 de bursiere, câte 80 galbenĭ pe an, la plata chirieĭ localuluĭ și a 50 de stânjenĭ lemne de foc.

*

In vedere cu budgetele și une-orĭ alăturea cu ele, de la 1852—1855, s'aŭ petrecut unele fapte pe carĭ credem util a le păstra înregistrate aci.

1) Maĭ întĕiŭ cât privesce schimbările supravenite în personal:

Clucerul S. Marcovicĭ, în 25 Ianuarie 1852, demisionézĕ de la catedra de retoricĕ ce o avea în liceul S-tul Sava, trecênd la Eforie. In locul luĭ Marcovicĭ e numit vremelnicesce A. Drugianu, profesorul definitiv de Catechism [2]).

Jurnal

2) «Astădĭ, 3 Octombre, dupe cea din urmă înscriere orală pentru concursul de istorie, Eforia, dupe deliberație, în unanimitate a chibzuit ca D. Alecu Crețescu, să fie supleant de profesor de istorie în gimnasiul din Capitală.»

Arsaki. P. Poenaru. C. Bosianu.

No. 1.813· 1852, Octombre 3.

---

[1]) Dosarul No. 359 din 1854, archiva ministeruluĭ de culte.

[2]) Vedĭ anexa.

3) Ordinile Eforiei către D-nii Nestor și Iacomi din 1 Septembre, celui d'ântêiŭ pentru clasa I, al duoilea pentru clasa II, numiți profesorĭ provisorii, pentru catedra de limba română, în paralel cu cea latină și geografie.

«Eforia scólelor, luând în băgare de sémă jurnalul profesorilor numiți judecătorĭ la concursurile de limba latină și geografie în clasa I și II gimnasială, și părerea D-lor că poți D-ta fi însărcinat a face provisoriŭ prescrisele lecții, cu îndatorire însă, ca să poți dobândi calitatea de profesor de a da un al duoilea concurs în anul viitor.

Cercetând, și însăși Eforia cu luare aminte deosebitele probe ce aĭ dat asupra limbeĭ române, geografieĭ și limbeĭ latine, aprobă părerea D-lor profesorĭ comisarĭ, și te însărcinéză să facĭ provisoriŭ, în cursul anuluĭ scolastic viitor, lecțiile de limba latină și geografie în clasa . . . gimnasială, cu îndatorire, ca să poți dobândi calitatea de profesor, de a îndeplini condiția arĕtată de D-nii profesorĭ comisarĭ.

Pentru remunerația munceĭ D-tale, veĭ primi din casa scólelor o sumă de leĭ 400 pe lună.»

Dupe aprobarea Domnéscă la raportul Eforieĭ, cu No. 1.742, prin care, în lipsă de concurenți destoînicĭ a ocupa catedrele de limba latină, se propusese înființarea a treĭ supleanți și a un adjunct, Eforia numesce pe D. Andreiŭ Nestor adjunct cu léfă de leĭ 250 pe lună, prin ordinul cu No. 1.876, din 9 Octombre, punêndu'ĭ în vedere îndatoririle séle ast-fel :

«Eforia recomandând pe D-vóstră prin raportul cu No. 1.743, de adjunct profesoruluĭ de limba latină în clasa I gimnasială, Înălțimea Sa a bine-voit a întări acéstă cerere.

Indatoririle ce aveți D-vóstră, sunt cele următóre : să învețați pe scolarĭ dupe metodul profesoruluĭ principal, sub a căruia ascultare sunteți. Studiul limbeĭ latine în clasa I se face în douĕ secțiĭ. El, profesorul, va face lecțiile într'un chip alternativ, când într'una, când în cea-altă dintr'aceste douĕ secțiĭ; iar D-vóstră veți împlini locul profesoruluĭ în secția unde acesta nu se va afla.

Eforia dér, vĕ numesce împlinitor provisoriŭ al funcțieĭ de adjunct, cu onorariŭ de leĭ 250 pe lună, și cu începere din ḑiua ce veți intra în funcție.»

Eforia primind în acelașĭ timp deslegare și la raportul cu No. 1.777, ce i s'a comunicat, cu adresa Secretariatuluĭ de Stat No. 5.606, dă în cunoscința D-lor Mihail Căpățineanu și Mihail Iacomi, cele ce urméză :

«Eforia vĕ numesce supleant de profesorĭ de limba latină, îndatoririle puse asupră-vĕ fiind cele următóre :

1. Să vĕ aplicați special la studiul acesteĭ limbĭ.

2. Să urmați cu stăruință limba latină în clasele IV și V gimnasială.

3. La fie-care treĭ luni să vĕ înfățișați la Eforie, ca să 'ĭ dați încredințarea, prin comisia profesorală, ce se va numi ad-hoc, de progresul ce aĭ făcut în studiul ḑiseĭ limbĭ.

4. Să vĕ înfățișați și să luați parte la concursurile ce se vor face pentru alegerea de profesorĭ de limbă.

Să fiți datorĭ, la întêmplare de a n erita aprobația judecătorilor concursuluĭ, a ocupa catedra de limba latină ce vi se va arĕta de Eforie.

Ca să nu vĕ cheltuiți timpul în alte ocupații, și ca să 'l puteți da studiuluĭ în cea maĭ mare parte limbeĭ latine, Eforia a și cerut voia Inălțimeĭ Séle Domnuluĭ Stăpâni-

tor, de a vi se da o remunerație de leĭ 150 pe lună, pe care aveți a o primi regulat pe tótă luna.

Raport la Domn.

4) «Dupe trecerea din viéță a D-luĭ Serdaruluĭ Genilie, fost profesor de geografie în clasele I, II și III din colegiŭ, Eforia a chibzuit ca ceĭ duoĭ supleanți aĭ scólelor primare din Capitală, și anume: D. Paul Dimitrie și Șerban Alexandrescu, să îndeplinéscă vremelnicesce acele treĭ clase, adecă: cel ântêiŭ clasa I și III, iar cel al duoilea clasa II. Numiții aŭ și intrat în funcție de la 1 a următóreĭ lunĭ.

Pentru adausul însărcinăreĭ ce li s'aŭ pus, Eforia chibzuesce, ca pe lângă onorariul de leĭ 200 pe lună ce primesc fie-care din numiții, în calitate de supleanți, să li se adauge, din suma de leĭ 500, hotărîtă, pe lună, pentru sus-ḑisele treĭ clase, însă: D-luĭ Paul Dimitriu leĭ 200 pe lună, iar D-luĭ Șerban Alexandrescu leĭ 100 pe lună.

Iar restul de leĭ 200, din sus-ḑisa sumă de leĭ 500, rĕmân ca reservă, spre a se da onorariŭ la alți supleanți, dacă trebuința va cere.

Acésta, Eforia o supune plecat Înălțimeĭ Vóstre, așteptând Inalta deslegare.»

No. 166. 1852, Februarie 28.

Adresa Departamentuluĭ Cultuluĭ, cu No. 652, din 5 Februarie 1892, către Eforia prin care comunică Inalta aprobare pentru numirea celor duoĭ suplinitorĭ de geografie în clasele gimnasiale I-a, a II-a și a III-a în locul rĕposatuluĭ Genilie, acéstă adresă Eforia o comunică D-lor Dimitrie Paul și Alexandrescu Șerban, la 11 Februarie acel an, prin ordinile cu No. 263 și 264.

Nu tot așĭa s'a urmat și la numirea suplinitoruluĭ catedreĭ de retorică, D. Lazăr Drugeanu, în locul demisionatuluĭ Simeon Marcovicĭ; ci la 11 Februarie, Departamentul, prin ordinul cu No. 774, a comunicat Eforieĭ în copie adresa Secretariatuĭ Statuluĭ în coprinderea de maĭ jos:

Către Departamentul credinței,

«Înfățișându-se Mărieĭ Sale raportul Cinstiteĭ Eforiĭ a scólelor, cu No. 168, alăturat pe lângă al aceluĭ Cinstit Departament No. 337, prin care se recomandă Lazăr Drugeanu a se orêndui vremelnicesce profesor de retorică, în locul clucerului Simeon Marcovicĭ, Înălțimea bine-voind a dat următórea resoluție:

«Va grăbi a se face concursul, căcĭ fără concurs la un asemenea însemnat clas nu găsim cu cale a se orêndui. Apoĭ cumulul a multor și felurite îndeletnicirĭ asupra unuia și aceluiașĭ profesor, este un mĭjloc împedicător sporireĭ studiuluĭ. Și despre acésta poftim pe Eforie, ca precum în tóte cele-alte, să fie cu cuvenita îngrijire.

«Acestea cu cinste se împărtășesce aceluĭ Cinstit Departament spre cele de cuviință.»

No. 446. 1852, Februarie 5.

Potrivit acesteĭ decretărĭ domnescĭ, Eforia, la 9 Februarie acel an, cu No. 275, publică concurs și examene pentru 15 August, pentru tóte catedrele vacante la colegiul din Bucurescĭ, la cel din Craiova și la 13 scóle primare de prin orașele județelor. Textul publicațieĭ este acesta:

Eforia scólelor

Publicaţie,

«Catedrele din scólele aicĭ însemnate, sunt vacante pentru următórele învĕţăturĭ adecă:

In colegiul din Bucurescĭ

Istoria generală, în clasele IV, V şi VI.
Retorica în clasa VI-a.

In colegiul din Craiova

Limba latină, în clasa a IV-a.
Elemente de limba francesă, idem.
Principiurĭ de limba germană, idem.
Istoria partea I, idem.

In 13 scolĭ primare de prin oraşele judeţelor

Clasa IV-a pentru învĕţăturile arĕtate în program. Şi fiind-că aceste învĕţăturĭ, aŭ a se aşeda de la 1 a viitoruluĭ Septembre, Eforia face cunoscut de obşte, că pentru învĕţăturile din clasele gimnasiale din Bucurescĭ şi Craiova aŭ a se face concursurĭ; iar pentru cele primare aŭ să se dea examene faţă cu mădularii Eforieĭ, şi aceste concursurĭ şi examene se vor începe la 15 August viitor.

Doritorii de a se supune la acestea vor bine-voi a veni de acum în cancelaria Eforieĭ ca să'şĭ înscrie numele.»

5) In urma scrisóreĭ adresată din Franţa (Boulogne) în 12 (24) Noembre 1853, prin care cere profesorele de limba francesă în a IV-a şi a V-a gimnasială, Bouzenot, prelungirea congediuluĭ ce 'şĭ luase pentru căutarea sănĕtăţeĭ, până la primăvĕră, alăturându'şĭ un certificat medical, atestat de identitatea semnăturеĭ şi a persóneĭ atestatoruluĭ de primarul din Boulogne, Eforia, la 12 Decembre acel an, încheie un jurnal, prin care numesce suplinitor, până la întórcerea numituluĭ, cu léfa de leĭ 500 pe lună, pe D. Roques, de la 1 Ianuarie înainte, ca unul ce a dat îndestul doveţĭ de capacitate la concursurile trecute.

6) Eforia scólelor, tot aseměnat aceleĭ domnescĭ hotărîrĭ, face la 19 Februarie următórea altă publicaţie:

Eforia scólelor

Publicaţie

«Potrivit cu aprobaţia şi deslegarea Mărieĭ Séle Prea Inălţatuluĭ nostru Domn, Eforia are a aşeda de la 1 Septembre a anuluĭ viitor scolar, câte un singur profesor la fie-care din clasele I-a, a II-a şi a III-a gimnasială din Bucurescĭ, ca să predea învĕţăturile acolo coprinse şi arĕtate aicĭ maĭ jos, afară de cursul de caligrafie şi desemn, pentru care sunt deosebiţĭ profesorĭ, adecă:

In clasa I-a

Limba română în pararel cu cea latină.
Geografia.
Catechismul.

In clasa II-a

Geografia.
Limba română în paralel cu cea latină.
Morala religieĭ.

In clasa III-a

Limba română în paralel cu cea latină.
Istoria sântă.
Geografia fisică și matematică.

Și fiind-că pentru capacitatea persónelor ce se vor însărcina cu câte una din acele clase, Eforia se cunósce datóre, dupe orênduiala ce se păzesce, a lua maĭ ântêiŭ sciință din dovedile ce vor da acele persóne, prin concursurĭ; Eforia publică că pentru învățătura arătatelor treĭ clase, aŭ a se face concursurĭ față cu membriĭ Eforieĭ și a se începe la 15 August viitor. Persónele dar doritóre de a primi acele clase prin chipul arătat vor bine-voi a veni din vreme, ca să'șĭ înscrie numele în registrul cancelarieĭ, apoĭ a se înfățișa la prescrisa di, ca să se supună examenuluĭ.»

Arsaki. Florescu. P. Poenaru. C. Bosianu.

7) Demisionând Thot din postul de limba francesă a claseĭ a IV-a, și pentru a rĕsplăti pe Monti de pagube ce avea la direcțiunea pensionatuluĭ în 1852, Domnitorul, asupra raportuluĭ Eforieĭ din 25 August acel an, sub No. 1.498, chiamă pe Monti la catedra vacantă, cu onoriŭ de 1.050 leĭ pe lună. Monti primesce, dar starea sănătĕĭ sale 'l obligă să renunțe la catedră, în Noembre 1852. [1])

Monti mai continue a ține internatul și pensionatul frances până în anul următor 1853, luna Iulie, când cere reziliarea contractuluĭ sub cuvênt că nu 'ĭ ajung baniĭ ce primesce pentru susținerea internatuluĭ și voesce a se întórce în Franța. Dăm în anexă numeróse corespondențe dintre Monti, Domnitor și Eforie în privința acestora. [2])

In 26 Iulie 1855, Eforia cere Domnitoruluĭ Știrbeiŭ, cu raportul No. 1.170, ca în locul desființatuluĭ pensionat Monti, să se înființeze un al duoilea internat de 20 stipendiștĭ.

Domnitorul aprobă și Eforia, care deja în 9 Noembre 1854, dăduse 4 bursieriĭ luĭ Bucholtzer și 2 la pensionatul Rîureanu, acum pe 14 rĕmașĭ de la Monti 'ĭ încredințéză tot luĭ Rîureanu, cu câte 1.000 leĭ pe an.

*

8) Prefacerile urmate în gimnasiul de la Craiova sunt arĕtate în actul următor:

Raport

Prin raportul cu No. . . . , Eforia a supus Inălțimeĭ Tale, că în concursul de limba latină, nu s'a putut alege nicĭ o persónă cu calitățile necesariĭ, ca să fie învestită cu

[1]) Vedĭ anexa.
[2]) Vedĭ anexa.

funcția de profesor pentru acéstă limbă. La gimnasiul din Craiova, clasa a IV-a urmând a se inființa în acest an, Eforia a chibzuit, ca provisoriŭ, numaĭ pentru anul scolastic următor, să urmeze cu cursul de limba latină în acest clas, D. G. M. Fontanini, inspectorul aceluĭ gimnasiŭ și profesorul în clasa III-a, și pentru acest adaos de însărcinare, să se dea numitului, drept remunerație, leĭ 250 pe lună, jumĕtate din suma de leĭ 500, léfa hotărîtă dupe budget. Iar pentru limba francesă, tot în clasa IV-a, Eforia a socotit de cuviință, să se restatornicéscă în funcția de profesor D. Dufour, ce a fost profesor de acéstă limbă, tot în gimnasiul din Craiova și care a încetat lecțiile din causa suspendăreĭ cursurilor din aniĭ din urmă, și drept remunerație muncеĭ sale, să i se dea leĭ 300 pe lună, din leĭ 500, hotărîțĭ dupe budget pentru clasele a IV-a și a V-a.

Acéstă a eĭ chibzuire, Eforia o supune plecat Înălțimeĭ-Vóstre, așteptând Inalta deslegare. [1])

No. 1.777. 1852, Septembre 22.

*

9) Cu ocasiunea diverselor prefaceri în corpul didactic, Eforia aplică, în 1852, dispoșițiunea prohibind cumulul de catedre, în casul următor:

«Luând în băgare de sémă Eforia, că D. Dimitrie Paul, ce este supleant la scólele primare din văpseli, precum și supleant la clasele I-a și a III-a din gimnasiŭ, pentru predarea geografieĭ, s'a orênduit acum supleant și la scóla ostășéscă, din care urméză a nu 'i prisosi timp spre a putea îndeplini și funcția de supleant la scólele primare; Eforia chibzuesce, ca să rĕmână supleant numaĭ la clasa III-a din gimnasiŭ, cu léfa de leĭ 200 pe lună, ce a avut și în post de supleant la scóle primare se orênduesce D. Dimitrie Constans, cu léfă de leĭ 200 pe lună; acest jurnal se va pune în lucrare de la 1 Octombre.»

Arsaki. P. Poenaru. C. Bosianu.

No. 1.747. 1852. Septembre 23.

*

10) Trecênd de la personal la cercetarea principalelor mĕsurĭ luate între 1852—1855, înregistrăm pe cele următóre:

Ordinul Eforieĭ către toțĭ profesoriĭ gimnasiuluĭ,

«Sunteți poftiți, potrivit dispoșițieĭ X, prevĕdută în regulele disciplinare pentru scolarĭ, să bine-voițĭ a îndatora pe totĭ scolariĭ claseĭ D-vóstre, ca să ia note asupra lecțieĭ ce veți preda și în urmă să le dea o redacție regulată.

La sfîrșitul fie-căreĭ luni, pe lângă examinarea ce veți face scolarilor, le veți cere și acele note, ca să vedeți déca le aŭ regulate și chipul cu care sunt redigiate, ca din acésta să puteți judeca apoĭ și maĭ bine capacitatea fie-căruia.»

No. 232. 1852, Februarie 5.

Jurnal

11) Eforia considerând că premiurile ce se daŭ scolarilor la examene sunt o rĕsplătire pentru junimea studiósă și de bună conduită și un îndemn pentru scolariĭ carĭ n'aŭ fost norociți de a eși biruitorĭ din lupta scolastică;

[1]) Veți anexele.

Că aceste premiurĭ date într'un numĕr prea mare, devenind prea obicĭnuite, nu pot produce efectul ce se aştéptă de la dênsele;

Hotăresce, că de acum înainte premiurile să se dea dupe chipul următor:

a) De fie-care clasă dintr'o scólă primară, séŭ gimnasială, se vor da numaĭ câte treĭ premiurĭ cu cununĭ.

b) Se vor alege prin concurs treĭ din scolariĭ carĭ la examen aŭ eşit premianţĭ la tóte lecţiile uneĭ clase şi acestora se vor da cele treĭ premiĭ cu cunună. Iar ceĭ-alţĭ din premianţĭi ḑişĭ carĭ nu s'aŭ înfăţişat, séŭ carĭ n'aŭ fost aleşĭ la concurs, vor lua numaĭ premiul I fără cunună.

c) Scolariĭ carĭ în lecţiile uneĭ clase vor avea majoritate de eminenţe şi minoritate de numĕrul 1, vor lua premiul al II-lea asemenea fără cunună.

d) Afară de ceĭ arĕtaţĭ maĭ sus la nicĭ un alt scolar nu se va putea da premiurĭ.

e) Studiul desemnuluĭ şi al caligrafieĭ nu se coprinde în regulele din aceste precedente. Pentru desemn Eforia va da premiurĭ speciale, când va socoti de cuviinţă.

f) La solemnitatea împărţireĭ premiurilor, se vor înfăţişa Înălţimeĭ Séle Domnuluĭ stăpânitor numaĭ scolariĭ ce vor fi meritat cununa, iar ceĭ-alţĭ premianţĭ maĭ sus arĕtaţĭ li se vor citi numaĭ numele.

g) Scolariĭ a căror conduită va fi rea, vor lua un premiŭ cu un grad maĭ jos decât acela ce ar fi luat avênd o bună conduită, şi déca vor fi din ceĭ eminenţĭ la tóte lecţiile claseĭ lor nu se vor putea nicĭ a se înfăţişa la concursul arĕtat prin art. 6.

h) Acest jurnal se va comunica la toţĭ capiĭ de pensionate de amênduoĕ sexele şi se vor îndatora a se conforma, fără cea maĭ mică abatere, cu dispoşiţiile luĭ.»

Arsaki. I. Florescu. P. Poenaru. C. Bosianu.

*

12) S'aŭ agitat în anul 1852, întrebarea: déca preoţiĭ nu trebue să fie preferiţĭ ca învĕţătorĭ de religiune prin scólele de judeţe şi déca în scólele sătescĭ asemenea nu se cuvine, ca în locul candidaţilor, ce până acum era, să fie orênduit preotul din sat? Acéstă cestiune o agitéză Episcopul din Buzĕŭ, prin raport către Domnitor, din 8 Februarie 1852, cu No. 533. In 27 Febric acelaş an, Eforia, cu raportul No. 376, către Departamentul credinţeĭ, rĕspunde că alegerea profesorilor se face prin concurs şi că nimenĭ nu opresce persónele de partea bisericéscă a se presenta la concursurĭ. Cât privesce posturile de învĕţătorĭ sătescĭ, Eforia amintesce, că scólele acestea sunt încă închise din causă că ceĭ câte duoĭ leĭ de familie de sătén se întrebuinţéză acum pentru alte scolĭ. [1])

Departamentul trebilor bisericescĭ, cu o adresă No. 5.532, din 1853, comunică Eforieĭ aprobarea, la raportul eĭ No. 1491, în privinţa înfiinţăreĭ catedreĭ de limba latină în clasa VI-a şi a modificaţiilor celor-alte în învĕţământul gimnasial, ce s'a maĭ propus printr'însul. [2])

*

13) Facultatea de drept atrage în 1852—1853, particulara atenţiune a guvernuluĭ muntén.

In Septembre 1852, Eforia supune Domnuluĭ următorul raport:

---

[1]) Veḑĭ anexele.

[2]) Veḑĭ anexa.

Raport la Domn

«Prin budgetul anuluĭ următor se hotăresce, ca în acest an, pe lângă cursurile de dreptul român şi cel civil român, începute încă din anul din urmă, să încépă şi cursul dreptuluĭ penal, procedura penală şi cea civilă.

Eforia nu a lipsit de a lua tóte mĕsurile posibile, ca să se găséscă o persónă ale cărei cunoscinţe să rĕspundă cu importanţa obiectuluĭ ḑisuluĭ curs; dar în sfîrşit a socotit, că persóna ale cărei cunoscinţe 'ĭ promit un bun curs de drept penal, procedura penală şi cea civilă, este D. doctor în drept, Serdarul G. Costaforu, profesorul de drept civil.

Eforia dar a chibzuit, ca numitul profesor să se însărcinze şi cu dreptul penal, procedura penală şi cea civilă, luând pe lângă léfa ce primesce în calitate de profesor de dreptul civil, şi leĭ 700 pe lună léfa hotărîtă prin budget, pentru cursul de drept penal procedura penală şi cea civilă.

Acéstă a eĭ chibzuire, Eforia o supune plecat Înălţimeĭ Vóstre, aşteptând Înaltă deslegare.»

No. 1.776. 1852, Septembre 22.

Eforia prin ordinul No. 1.955 din 20 Octombre, dă asemenea în cunoscinţa Serdaruluĭ Gheorghe Costaforu profesorul de drept civil, că s'a primit aprobarea Domnuluĭ la raportul cu No. 1.776, şi prin urmare se numesce profesor şi de dreptul penal şi de procedurile dreptuluĭ civil şi dreptul penal, cu remunerariŭ de 700 leĭ, şi cu îndatorire, ca conform propunereĭ Eforieĭ şi a aprobăreĭ domnescĭ dată, să 'şĭ gătéscă manuscrisul cursuluĭ sĕŭ în timp de un an şi cu al duoilea an să 'l revisuéscă, şi să 'l dea la tipar.

În anul 1853, Eforia supune Domnitoruluĭ un noŭ raport în privinţa facultăţeĭ de drept. C. Bosianu, numit în 19 Ianuarie 1852, cu oficiul No. 52, director al scólelor în locul luĭ S. Marcovicĭ, chiămat la alt post, [1]) nu se putea să nu 'şĭ pórte atenţiunea asupra facultăţeĭ de drept.

Eacă aci, în şir, actele carĭ se ocasionară din iniţiativa luĭ C. Bosianu:

Raport

«În anul viitor scolastic, al treilea an al cursuluĭ de drept, este a se deschide, conform cu programa întărită de Înălţimea Vóstră, cursul administrativ. Eforia dorind a încredinţa acest curs uneĭ persóne ale căria cunoscinţe şi experienţă să rĕspundă cu importanţa ḑisuluĭ studiŭ, alegerea a căḑut precum şi urma, pe persóna vechiuluĭ profesor de dreptul civil, D. Serdarul Stefan Ferechidis, care, primind acéstă însărcinare, Eforia aduce plecată rugăciune Înălţimeĭ Vóstre, să bine-voiţĭ a da înalta aprobaţie alegereĭ făcută de dênsa în persóna D-luĭ Ferechidis, ca profesor de dreptul administrativ, cu remuneraţia hotărîtă prin budget de leĭ . . . pe lună.»

No. 1.272. 1853, Iulie 22.

Departamentul Logofeţieĭ bisericescĭ şi al instrucţiuneĭ publice

Cinstiteĭ Eforiĭ a scólelor

«Cinstitul Secretariat al Statuluĭ, încunosciinţéză prin adresa cu No. 3.550, că supunênd la cunoscinţa Mărieĭ Séle Prea Înaltuluĭ nostru Domn, raportul acestuĭ Departament sub No. 4.102, împreună cu acela al Cinstiteĭ Eforiĭ No. 1.272, din 22 ale

[1]) Dosarul No. 653, archiva ministeruluĭ cultelor.

trecuteĭ luniĭ, atingĕtor de orĕnduirea D-luĭ Serdaruluĭ Stefan Ferechides, de profesor pentru cursul de drept administrativ; Măria Sa a bine-voit a pune asupră'ĭ următórea luminată resoluție:

«Ni se va supune programă de cursul întreg al legilor cum are a se urma pe deplin, în câțĭ anĭ și câte catedre?»

«Acésta cu cinste se comunică Cinstiteĭ Eforiĭ, spre cuvenita urmare.»

Șeful Departamentuluĭ, *Ioan Manu.*

No. 4.468. 1853, August 14.

Raport

«Conform cu resoluția ce Înălțimea Vóstră ați bine-voit a pune la raportul Eforieĭ, cu No. 1.272, din 22 Iulie, Ea vĕ supune plecat aci alăturatul programal cursuluĭ de drept.

Dupe acest program, cursul de drept se împarte pe treĭ anĭ: în anul 1-iŭ se urmézĕ dreptul roman și dreptul civil românesc, în anul al 2-lea dreptul penal și procedura penală, dreptul roman, ce se sfĕrșesce și dreptul civil care se continuă; în anul al 3-lea se învață dreptul administrativ, dreptul comercial, dreptul civil, în cel d'ântĕiŭ semestru se sfĕrșesce, și în cel din urmă semestru se face procedura civilă.

Starea de acum a cursuluĭ de drept este cea următóre:

In anul scolastic 1851—1852, s'aŭ făcut cursurile anuluĭ ântĕiŭ — în anul 1852 până la 1853, cursurile anuluĭ al 2-lea — și în anul 1853—1854 ce începe, se vor face cursurile anuluĭ al 3-lea. Tot în acest din urmă an vor începe din noŭ cursurile anuluĭ ântĕiŭ. Așĭa, cursul dreptuluĭ începe la fie-care duoĭ anĭ.

Despre ceea-ce privesce recomandația ce se dă fie-căruia profesor, se arĕtă cu deslușire în alăturata programă, care este conformă cu budgetul anuluĭ următor, întărit de Înălțimea Vóstră.»

No. 1.443. 1853, Septembre 1.

Programa cursuluĭ de drept

No. curent	MATERIA	Numele profesorilor	Pe lună la un profesor		Pe an	
			Leĭ	p.	Leĭ	p.
	Anul 1-iu					
1	Dreptul roman	C. Bosianu.	800	—	9.600	—
2	Dreptul civil.	G. Costaforu.	800	—	9.600	—
					19.200	—
	Anul al 2-lea					
1	Dreptul roman, continuație	C. Bosianu.	800	—	9.600	—
2	Dreptul civil românesc, continuație . . .	G. Costaforu.	800	—	9.600	—
3	Dreptul penal și procedura penală . .	G. Costaforu.	800	—	9.600	—
					28.800	—
	Anul al 3-lea					
1	Dreptul civil sfĕrșitul și procedura civilă.	G. Costaforu.	800	—	9.600	—
2	Dreptul administrativ	Nu s'a numit.	800	—	9.600	—
3	Dreptul comercial.	Nu s'a numit.	800	—	9.600	—
					28.800	—
	Iar peste tot pe treĭ anĭ, se urcă lefile profesorilor la leĭ	—	—	—	76.800	—

NB. Fie-care profesor își ĭea remunerația sa numaĭ pentru lecțiile anuluĭ în care se află.

Departamentul Logofeției trebilor bisericesci și al instrucției publice

Cinstitei Eforii a scólelor

Cinstitul Secretariat al Statului, prin adresa cu No. 3.978, încunosciințéză, că supunênd la cunoscința Mărieĭ Séle Prea Înălțatului Nostru Domn, raportul Cinstiteĭ Eforiĭ, cu No. 1.443, însoțit de programul cursului de drept, Înălțimea Sa a bine-voit a da asupră-i următórea luminată resoluție:

«Prea rĕŭ cumpănit. Dreptul civil în treĭ anĭ, principiile dreptului roman în duoĭ anĭ, iar condica penală cu procedura criminală într'un an, precum dreptul administrativ împreună cu condica comercială și cu a eĭ procedură într'un an.

Cerem o cumpănire logică despre împărțirea acestor cursurĭ, avênd în vedere și programul nostru din 1850.

Primit profesor D. Ferekides.»

No. 5.122. 1853, Septembre 21.

Raport la Domn

«Eforia a citit cu cea maĭ respectuósă luare aminte resoluția ce Înălțimea Vóstră ațĭ bine-voit a pune la raportul eĭ cu No. 1.433, prin care vi s'a supus programa cursului de drept, și pe care Înălțimea Vóstră n'aț bine-voit a o aproba.

Eforia supune plecat Înălțimeĭ Vóstre că în alcătuirea acesteĭ programe, ea a avut de principiŭ natura fie-căria ramure din sciința dreptului și trebuințele țĕreĭ, și a dat fie-căruia fel de studiŭ numaĭ timpul neapărat trebuincios profesorului, ca să explice și să desvăléscă înaintea studenților principiurile carĭ înlesnesc înțelegerea și aplicația uneĭ legiuirĭ.

Așĭa, considerând ântêiŭ: că studiul dreptului privat, (roman séŭ civil românesc), din pricina rapórtelor multiplice și complicate, în carĭ se află interesele private, cere un timp mult maĭ lung de-cât cele-alte ramurĭ ale dreptului; că pe lângă acésta dreptul roman și dreptul civil sunt óre-cum fundamentul sciinței dreptului; că prin urmare un student, care va trece în studiul celor-alte ramurĭ ale acesteĭ sciințe, necunoscênd destul dreptul privat, ale cărĭ principiĭ domnesc pe tótă surfața eĭ, nu va dobêndi, dupe orĭ-ce strădanie, de-cât niște cunoscințe incomplecte și nesigure; că în sfêrșit, starea de imperfecție a legislației civile a nóstre cere neapărat un studiŭ maĭ serios de modelurĭ clasice în dreptul roman; pe aceste considerațiĭ, Eforia a hotărît, ca studiul dreptului civil să se facă în duoĭ anĭ și jumĕtate, căcĭ în al 2-lea semestru din al 3-lea an, se face procedura civilă; dreptul roman în duoĭ anĭ, iar cele-alte ramurĭ al dreptului, adecă dreptul penal cu procedura penală, dreptul administrativ, dreptul comercial, să se studieze fie-care în curs de un an, și tóte aceste studiĭ, precum se arétă în maĭ sus disa programă, sunt împărțite ast-tel, ca cursul dreptului să se sĕvîrșéscă în treĭ anĭ.

Pe lângă acestea, considerând că adesea încercarea este cea maĭ bună dovadă a bunătățeĭ uneĭ teoriĭ, Eforia nu a lipsit de a consulta și programele facultăților de drept din Franța, despre întinderea ce daŭ cursului dreptului, când este destinat de a forma, nu doctorĭ, ci licențiațĭ, adecă ómenĭ practicĭ, cu mijlócele intelectuale necesariĭ de a pricepe și a aplica o lege; și tóte aceste programe le-a găsit conforme cu maĭ sus pomenita programă, afară numaĭ, că în aceste programe se pune treĭ anĭ pentru studiul dreptului civil și un an pentru al procedureĭ civile.

Eforia, conform cu porunca Înălțimeĭ Vóstre, nu a lipsit de a consulta și programa

din anul 1850, și a compara cu aceea ce acum s'a supus Inălțimeĭ Vóstre, și diferența nu este alta, de-cât că în programa anuluĭ 1850, dreptul civil se pune numaĭ pe duoĭ anĭ, dreptul roman pe un an ; dreptul penal cu procedura penală și cea civilă într'un an ; economia politică și istoria dreptuluĭ într'un an ; dér aceste duoĕ din urmă studiĭ s'aŭ desființat prin ofisul prin care Inălțimea Vóstră aț bine-voit a întări budgetul anuluĭ 1853, iar în programa ce s'a supus acum Inălțimeĭ Vóstre, se pune dreptul civil pe duoĭ anĭ și jumĕtate, dreptul roman pe duoĭ anĭ, dreptul penal și procedura penală un an, și procedura civilă pe șése lunĭ. Modificățiile ce s'aŭ făcut în acésta din urmă programă, sunt justificate chiar de considerațiile maĭ sus expuse; cu tóte acestea, Eforia supusă poruncilor Inălțimeĭ Vóstre, a intrat în de iznóvă cercetare a programeĭ séle, și dupe o matură deliberație, a recunoscut, că fără vătĕmarea învĕțătureĭ, nu se póte face modificația acesteĭ programe. Acéstă a eĭ părere, Eforia, o supune plecat Inălțimeĭ Vóstre.»

Departamentul trebilor bisericescĭ, cu adresa No. 554, comunică Eforieĭ că M. S. Vodă a aprobat raportul Eforieĭ No. 1.595, în următorul sens: «In curs de treĭ anĭ se vor preda și sĕvêrși tóte feluritele ramurĭ de legĭ, ce ni s'a arĕtat și ni se arétă prin programa de acum.»

Programa de cursurile facultățeĭ de drepturĭ

MATERIA	Dilele	Césurile lecțiilor		Numele profesorilor
		De diminéța	După amiadĭ	
Anul I-iu				
Dreptul român	Lunea Mercurea și Vinerea	8½—10	—	C. Bozianu
Dreptul civil-românesc . . .	Marția Joia și Sâmbăta	8½—10	—	G. Costaforu
Anul al III-lea				
Dreptul civil-românesc . . .	Lunea Mercurea și Vinerea	—	3—4½	Idem
Procedura civilă în al 2-lea semestru	Lunea Mercurea și Vinerea	—	3—4½	Idem
Dreptul administrativ . . .	Marția Joia și Sâmbăta	—	3—4½	Ștefan Ferekidis
Dreptul comercial	—	—	—	Vacant

Director, *C. Bozianu.*

*

Primul contingent de tineri eşiţi din scóla de drept în anul 1854, sunt recomandaţi guvernului de Eforie, cu raportul No. 1.446 din 23 Decembre 1854, către Domnitor:

«Scolarii arĕtaţi în alăturata listă, aŭ sĕvîrşit următórele cursuri de drept:

1. Dreptul roman.

2. Dreptul civil românesc şi procedura luĭ.

3. Dreptul penal şi procedura penală.

«Eforia socotind că aceştĭ scolarĭ posed din sciinţa dreptuluĭ principiurile de neapĕrată trebuinţă spre a putea fi întrebuinţaţĭ în funcţiĭ judecătorescĭ, ia îndrăsnéla de a 'ĭ recomanda spre acest sfîrşit Inălţimeĭ Vóstre.»

Arsaki. Florescu. Poenaru. Bozianu.

Numele scolarilor	Gradul învĕţăturei
Dimitrie Economu	Eminent
Alecu Lăzărescu	Eminent
Ión Ralea	Eminent
Vasile Petroni	Eminent
Petre Orbescu	Eminent
Dimitrie Paul Viorénu	Eminent
Gheorghe Dimitrie Vernescu	Eminent
Alecu Petrescu	Eminent
Constantin Rusescu	Unul
Theodor Ciocaneli	Unul
Scolariĭ neregulaţĭ	
Nicolae Benescul	Unul
Petre Sachelarie	Unul
Constantin Ipătescu	Unul
Constantin Zăgănescu	Unul

Raportul Departamentuluĭ Credinţeĭ către Domn

Departamentul vĕdênd că prin lista însoţită de raportul Cinstiteĭ Eforiĭ a scólelor cu No. 1.446, către Măria Vóstră, arĕtătóre de numĕrul scolarilor care posedă din sciinţa dreptuluĭ, principiurrĭ de neapĕrată trebuinţă spre a putea fi întrebuinţaţĭ în funcţiĭ judecătorescĭ, este înscris şi numele Domnuluĭ Dimitrie Paul Viorénu, pentru care Inălţimea Vóstră luând în consideraţie recomandaţia acestuĭ Departament, sub No. 4.854, din anul încetat, urmată dupe cunoscinţa ce are de aplicarea numituluĭ tênĕr la desĕvîrşirea sciinţeĭ dreptuluĭ şi dupe constataţia cinstiteĭ Eforiĭ, din chiar răspunsul ce 'ĭ a dat la întrebarea care 'ĭ s'a făcut despre gradul înaintăreĭ în studiul gimnasial şi facultativ, precum şi de se află vacanţă de stipendiŭ pentru universităţĭ străine; aţĭ bine-voit a da înaltă deslegare, prin luminata resoluţie comunicată de cinstitul secretariat, prin adresul No. 3.898, ca să se trimită acel tênĕr cu cheltuiala Statuluĭ la Paris, spre a dobândi specialitatea legilor şi a studia organisaţia grefelor şi orênduiala păzită în alcătuirea şi expediarea actelor, printr'o practică stăruitóre. Departamentul, prin urmare, de o dată cu supunerea Mărieĭ Vóstre a sus numĕratuluĭ raport al Cinstiteĭ

Eforii, ia de isnóvă îndrăsnélă a aduce acésta la cunoscința Inălțimeĭ Vóstre, rugându-vĕ plecat, ca să bine-voiți a da poruncă de a nu se stânjeni plecarea pomenitului tênĕr subt pricinuirĭ de forme, ce nu 'șĭ vor avea aplicație pe orênduelĭ autorisate prin legiurĭ.

No. 166. 1855, Ianuarie 18.

*

Departamentul Dreptățeĭ al Principatului Țĕreĭ-Românesc

Onor. Departament al Credințeĭ

Măria Sa Prea Inălțatul nostru Domn, prin luminat ofis cu No. 46 de la 14 ale curenteĭ luni Ianuarie, ce a bine-voit a da în privința tinerilor scolarĭ, poruncesce, ca ceĭ ce vor înfățișa diplomele că aŭ trecut cursul legilor cu cerutul progres, să se amploese treptat dupe un stagiŭ ce vor face pe lângă Departament, séŭ pe lângă vre-o intanță și dupe probele ce va da fie-care de a sa capacitate și aplicare. Acest luminat ofis, Departamentul 'l comunică în copie și aceleĭ Onor. Logofețiĭ, rugându'o să bine-voiască a 'l împărtăși și Onor. Eforieĭ a scólelor spre sciința ce urmézá a avea.

No. 388. 1855, Ianuarie 17.

*

Copie dupe luminatul ofis al Mărieĭ Sale Prea Inălțatului nostru Domn cu No. 46 din anul 1855 Ianuarie 14, îndreptat Departamentului dreptățeĭ.

Vĕdênd că între tineriĭ, carĭ cer a fi amploiați în ramura judecătorésca, sunt uniĭ carĭ aŭ făcut învĕțăturĭ de legĭ, și fiind-că dorim ca funcționariĭ magistratureĭ să ajungă a fi ómenĭ cu cunoscințe speciale în acéstă ramură.

Noĭ poruncim, ca tineriĭ ce vor înfățișa diplomă că aŭ trecut cursul legilor cu cerutul progres, să se amploeze treptat, dupe un stagiŭ ce va face pe lângă Departament, séŭ pe lângă o instanță și dupe probele ce va da fie-care de a sa capacitate și aplicare.

In conformitate cu originalul luminat ofis.

Secretarul Statuluĭ, *St. C. Negrescu.*

Onor. Departament al Credințeĭ

Asupra raportuluĭ aceluĭ onor. Departament, cu No. 166, de la 18 Ianuarie curgĕtor, însoțit de acela al onor. Eforieĭ scólelor No. 1440 de la 23 Decembre trecut, cu lista în alăturare de ceĭ ce aŭ sĕvĕrșit cursurĭ de drept, spre a putea fi întrebuințați în funcțiĭ judecătorescĭ, și prin care raport de maĭ sus, onor. Departament se rógă a se da poruncă de a nu se stânjeni plecarea la Paris spre desĕvĕrșirea învĕțăturei legilor a D-luĭ Dimitrie Paul Vioreanu, care asemenea se află trecut în sus disa listă; Măria Sa Domnul Stăpânitor aprobând plecarea D-luĭ Vioreanu, a bine-voit a adăuga următórea luminată resoluție:

«Acéstă listă se va trimite și se va recomanda la fie-care Departament și maĭ ales la «al dreptățeĭ, ca să aĭbă în vedere la orĭ-ce vacanță în cancelariile Departamentelor «respective, precum și de amploiațiĭ ce atârnă de acele Departamenturĭ, căcĭ declarăm «hotărît, că de astăzĭ înainte nu va fi primit nicĭ măcar scriitor, care nu va da dovedĭ

«că a făcut óre-care studiŭ, cel puţin de gramatică. Orĭ-care altul se va primi fără con-«sideraţie despre capacitatea aci cerută, va fi depărtat.»

Secretarul încunoscinţéză acésta Onor. Departament, care va bine-voi a împărtăşi şi din parte'ĭ celor-alte Departamenturĭ acéstă domnéscă resoluţie.

Secretarul scólelor, *Plagiano*.

No. 316. 1855, Ianuarie 27.

Numele scolarilor	Gradul învĕţăturei
Dimitrie Iconomu	Eminent
Alecu Lăzărescu	Eminent
Ión Ralea	Eminent
Vasile Petroni	Eminent
Petre Orbescu	Eminent
Gheorghe Dimitrie Vernescu	Eminent
Alecu Petrescu	Eminent
Constantin Rusescu	Unul
Theodor Ciocaneli	Unul
Scolarĭ neregulaţĭ	
Nicolae Benescu	Unul
Petre Sachelarie	Unul
Constantin Ipătescu	Unul
Constantin Zăgănescu	Unul

*

14) Inainte de a trece la cercetarea lucrărilor cu referinţă la scolĭ de gradul al II-lea séŭ şi I-iŭ, orĭ speciale, să facem menţiune de noua reformă scolară munténă din 1855.

Acéstă reformă este provocată de ministrul instrucţiuneĭ publice, cu raportul séŭ la Domnitor, din 1852, sub No. 4.141 [1])

Ministrul arétă Domnitoruluĭ că scólele nu merg bine din causa *releĭ sisteme* «şi déca acéstă sistemă s'a putut scuza până acum, prin nevoia întâmplărilor ce apĕsa pe ţéră, astădĭ nu maĭ este scuzabil.» Ministrul constată următórele neajunsurĭ în scóle:

1) In clasele primare nu se învéţă de loc istorie, apoĭ «numaĭ prin istorie se învéţă virtuţile celc marĭ: desinteresarea, devotamentul, patriotismul etc.;

2) Ministrul vede inutilă clasa IV-a primară, şi pentru că sunt fórte puţinĭ scolarĭ în acéstă clasă, şi pentru că în clasa I gimnasială se învéţă iarăşĭ materiile claseĭ a IV-a primară. Ministrul preferă să se facă maĭ multe divisiunĭ din clasa I gimnasială ca să nu fie prea mulţĭ scolarĭ, carĭ n'ar putea învĕţa;

3) In cele d'ântêiŭ 3 clase gimnasiale prea se învéţă numaĭ cele ce se predă în scóla primară, afară de limba latină căreia nu se dă timpul cuvenit.

Fórte mulţĭ scolarĭ încetézĕ de a urma de la clasa IV-a şi dupe programul actul aceĭ băeţĭ nu sunt bunĭ nicĭ de băeţĭ de prăvălie;

4) Ministrul găsesce rĕŭ şi programul claselor superióre de liceŭ: eĭ învéţă într'un an abia tot studiul istoric fără nicĭ o pregătire de geografie istorică, de chronologie, de

[1]) Vedĭ anexa.

biografiĭ, de istoria ţĕreĭ Românescĭ. Din sciinţele matematice şi fisice trecute o dată şi răpede, iar nu va rĕmânea nimic în mintea scolarilor, carĭ când ajung la clasele superióre nu pricep cursurile şi fug de la învĕţătură. De aceea nicĭ nu s'aŭ aflat tênĕr până acum să dea examen general ;

5) In privinţa studiuluĭ limbistic şi literar, Ministrul regretă lipsa limbeĭ elene; apoĭ lipsesce studiul literar atât de important.

De aci urmézĕ, ţice Ministrul, că din scóle se va vĕrsa în societate o tinerime uşóră, trândavă, fără principiĭ, rebelă la tóte ideile de muncă şi de datorie, pretenţiósă şi înfumurată, cu un cuvênt periculósă pentru societate.»

Ministrul propune dar Domnitoruluĭ, adoptarea uneĭ programe noue de învĕţătură, copiată dupe programul frances, de sub imperiŭ. In acéstă programă s'a modificat numaĭ ceea ce nu se póte aplica la noĭ. Ministrul cere Domnitoruluĭ ca programa proiectată de el, să se ia de basă în desvoltarea ulterióră a programelor speciale pentru fie-care obiect de sciinţe, care desvoltare se va face de un consiliŭ profesoral, în unire cu Eforia şi ministrul instrucţiuneĭ. Acest consiliŭ să se formeze din profesoriĭ ceĭ maĭ capabilĭ dintre profesoriĭ gimnasiuluĭ, câte unul de fie-ce obiect. Se vor consulta şi unia din institutoriĭ ceĭ maĭ capabilĭ. Acest consiliŭ va rĕmâne *permanent* şi dupe elaborarea lucrăreĭ.

Dăm în anexă [1]) şi programul proiectat de Ministru, care program în adevĕr este în cea maĭ mare parte programul liceelor francese.

Asupra raportuluĭ Ministruluĭ, Domnitorul dete următórea resoluţiune :

«Proiectul ce ni se alătură este o lucrare bine resonată şi din cele maĭ însemnătóre carĭ ni s'aŭ supus până acum. Nu o putem îndestul a o recomanda la luarea aminte a Eforieĭ scólelor, care se va aduna îndată şi necurmat se va ocupa, chiămând în sînul sĕŭ treĭ séŭ patru din profesorĭ, spre a chibzui îmbunătăţirile cele maĭ invedérate ce s'ar putea introduce, ca sistemul învĕţăturilor să fie un şir de cunoscinţe sprijinite una de alta. Va alcătui programa definitivă şi până la 1 Septembre cel maĭ târdiŭ, ne va fi negreşit supusă, ca luând a nóstră întărire, să încépă anul cu noua programă. Băgările nóstre de sémă ar fi pentru scólele nóstre începĕtóre, că proiectul micşoréză numĕrul anilor reducêndu'ĭ la 3 în loc de 4, în vreme ce înmulţesc numĕrul studiilor, apoĭ limba latină socotim că nu 'şĭ are acolo locul. Despre clasele gimnasiale vedem în fiecare clasă o nomenclatură lungă de felurite învĕţăturĭ ; despre acésta facem treĭ băgărĭ de sémă ;

a) Că trebue să îmbrăţişăm numaĭ cât putem coprinde şi să ne ferim de a ameţi mintea încă crudă a copiilor ;

b) Ca pentru fie-care clas, până la al V-lea, trebue neapĕrat un singur profesor care să predea tóte cunoscinţele care se cer în acel clas, dupe cum se urmézĕ în tóte colegiile naţiilor civilisate şi osebit trebuesc cărţĭ didactice complecte şi tipărite pentru fiece clas.

c) Românul e silit a învĕţa cel puţin câte duoĕ limbĭ străine vorbitóre, când francesul şi germanul nu are acéstă povară ; de aceea să conformăm învĕţătura limbeĭ latine, căcĭ nesciind a ne mărgini, am compromis în orĭ-ce cas folosul positiv.»

Cu adresa sa No. 4.719 din 12 August 1855, Departamentul credinţeĭ comunică programele şi resoluţiunea domnéscă în cercetarea Eforieĭ scólelor. Acésta rênduesce o

[1]) Vedĭ anexa.

comisiune profesorală pentru cercetarea lor. Cu adresa No. 1.473 din 30 Septembre anul 1855, lucrarea ajunge de la Eforie la comisiune. Acésta e compusă din profesorii Pavlide, Marsillac, Hill, Zalomit, Iónid, Maxim și Crețescu.

Vom da la începutul Istorieĭ anuluĭ viitor raportul comisiuneĭ.

*

In Iulie 1852, Eforia a acordat o subvențiune anuală fiuluĭ luĭ S. Marcovicĭ, care studiă medicina la Paris. In 25 Septembre 1853, B. Boerescu ceru a i se face ajutor spre a studia maĭ departe dreptul la Paris; Eforia de astă dată refusă asemenea ajutor. In Noembre 1854, Paul Viorénu obținu o bursă de 250 galbenĭ, ca să facă dreptul la Paris. [1])

15) Am vĕḑut în budgetul proiectat pe 1855, trecute maĭ multe burse noue. Eforia hotăresce, ca studenții ce vor dobândi bursele acestea să facă studiile arĕtate în actele de maĭ la vale:

Duoĭ sĕ studiă în sciința dreptuluĭ și vor fi datorĭ a face la reîntórcerea lor în facultatea de drept din capitală unul cursul de drept administrativ, și cel-alt cursul de dreptul comercial.

Unul ingineria civilă.

Unul pentru studiul pedagogieĭ; acesta se va alege din institutoriĭ de clasa a III-a și a IV-a.

Ceĭ d'àntêiŭ treĭ se vor trimite pe un termen de 4 anĭ, iar cel de al IV-lea pe un termen de 2 anĭ, dându-se fie-căruia dintr'înșiĭ pe an câte galbenĭ 240.

Toți se vor alege prin concurs, care se va face dupe regulele următóre, conform cu art. 256 din regulamentul scólelor:

1) Vor fi primiți la concurs scolariĭ carĭ vor fi luat diploma de *laureat* dupe formele prescrise de art. 185 din regulamentul scólelor, și ceĭ carĭ aŭ sĕvêrșit tóte cursurile gimnasiale și aŭ dat examen numaĭ la sfîrșitul fie-căruĭ an scolastic. Acéstă regulă se va aplica și la institutoriĭ carĭ vor voi să concure pentru pedagogie;

2) Concursul se va face asupra fie-căreia din studiile coprinse în programa de aḑĭ a gimnasiilor;

3) In egalitate de putere a studiilor gimnasiale, scolariĭ carĭ aŭ urmat specialitatea dreptuluĭ séŭ a inginerieĭ civile și se vor destina la specialitatea ce a urmat, vor fi preferiți celor ce aŭ făcut numaĭ studiile gimnasiale;

4) Judecătoriĭ concursuluĭ vor fi: D. Ministrul instrucțiuneĭ publice, membriĭ Eforieĭ, directorul scólelor și profesoriĭ claselor respective gimnasiale, conform cu art. 180 al. 2 și 185 din regulamentul scólelor, și jurisprudența constantă a concursurilor;

5) Se vor alege de judecătoriĭ concursuluĭ maĭ multe chestiĭ de fie-care studiŭ gimnasial și concurenții vor lucra în scris de fie-care studiŭ câte o chestie, ce va cădea la sorți;

6) Concursul se va deschide la 1 Iunie viitor.

Arsaki. Florescu. P. Poenaru. C. Bosianu.

No. 8. 1855, Martie 4.

---

[1]) Dos. No. 259 și 320, arhiva ministeruluĭ de culte.

Art. 1 din actul de mai sus cere de la concurenții la burse diploma de bacalaureat. Acésta nu o avea nici unul din scolarii, carî urmaŭ deja în cursurile superióre de drept și inginerie de la S-tul Sava. Atuncî câți-va din studenții ceî mai buni protestară contra acesteî condițiunî de la art. 1 în modul următor:

Onorabileî Eforiĭ a scólelor

«Apelul făcut de Onor. Eforie scolarilor (ce aŭ zel de a întinde orizontul cunoscințelor lor), la examenul de bacalaureat, examen ce s'a decis la 1 Iunie al acestuĭ an, junimea studiósă nu póte rĕmânea indiferentă la acésta prudentă mĕsură, și a aplauda acelora, ale căror solicitudinĭ de futurul (viitorul) națiuneĭ lor este preocupațiunea spiritului lor.

In adevĕr, acest apel Onor. Eforie, coprinde pe studenții carî aŭ terminat învĕțăturile lor în colegiul nostru; orî, în numĕrul acestora nu pot fi de cât:

1) Séŭ aceî carî aŭ finit deja și carî în actualitate se află unii în facultatea de drept, alții în facultatea de inginerie civilă; séŭ

2) Aceia carî se află în ultima clasă a colegiuluĭ. — In cât pentru ceî carî aŭ făcut colegiul dupe actual prospect, credem că pentru dênșiĭ nu mai póte fi chestiune, lipsindu-le o mulțime de sciințe adăugate în urmă.

Dér, primiĭ, ocupați în facultățî, însărcinați cu studiurî mai serióse, nu este óre evident imposibile de a se prepara într'un interval așĭa de scurt?—Se renunță, le va dice póte cine-va la studiul legilor și al matematicilor.— Da,— Déră, într'un examen cineva póte avea, décă nu certitudinea, cel puțin probabilitatea succesuluĭ? Experiența trecutuluĭ a convins suficient despre acésta pe veteraniĭ scolarî de la S-tul Sava, de la Radu-Vodă, de la Măgurénu. Examenul este adevĕr un joc al fortuneĭ.

Secunzdiĭ ocupați cu sciințele matematice, cu sciințele naturale, le este asemenea imposibile de a neîngriji studiile acestea.

De aci urmézĕ că, décă din aceste două clase de studenți, nu pot veni să se presinte la examen, carî vor fi axpiranții competinți? Noî îĭ necunóscem.

In urma acestor esposițiunĭ, venim déră să rugăm pe Onor. Eforie, ca să ne acorde un termen mai îndelungat, cel puțin până la finele luĭ Septembre, termen ce nouĕ ne va fi utile, și care nu va vĕtăma pe Eforie, facultățile din străinĕtate nedeschidêndu-se decât la Noembre. Alt-fel ne dă un fine, fără să ne acorde mediile de a 'l putea ajunge.

Noî nu perdem din vedere dificultățile ce vom întêmpina în preparațiune; fiind-că la noî nu este ca în alte părți o carte în care sunt resumate succinte cestiunile cele mai importante, voim să vorbim de un bacalaureat.— Ar putea pretinde cine-va ca să le luăm drept normă, și să facem preparațiune dupe dênsele. — Atuncî noî am fi în eróre, prospectul nostru nu este identic cu acel al Franciеĭ d. e. și prin consecință scopul ar fi lipsit.

Aĭ Onor. Eforieĭ scolarî din facultatea de drept al 2-lea an și din clasa VIII-a.

C. Boerescu. C. Exarcu. V. Petrescu.

1855, Martie.

Raport

Prin budgetul scólelor pe anul următor dupe cum s'a modificat prin înalta întărire ce ațĭ bine-voit Inălțimea Vóstră a'ĭ da, aŭ rĕmas a se trimite spre studiŭ în universitățile străine numaĭ patru scolarî. Aceștia prin jurnalul Eforieĭ de la 4 Martie s'aŭ destinat la studiurile următóre, ce s'aŭ socotit de o lipsă simțitóre în ramura instrucțiuneĭ

publică: adecă, duoĭ pentru sciința dreptuluĭ, și care s'a destinat unul a preda la întórcere dreptul administrativ, și cel-alt dreptul comercial, lipsind amêndouĕ aceste cursurĭ în facultatea de drept; cel de al 3-lea pentru ingineria civilă și cel de al 4-lea pentru studiul pedagogieĭ, studiŭ de neapĕrată trebuință instrucțieĭ primare.

Dar fiind trebuință de o potrivă neapĕrată a se pregăti profesorĭ și pentru studiul matematicilor, Eforia aduce prea plecată rugăciune Înălțimeĭ Vóstre, să bine-voiți a da înaltă deslegare, spre a se trimite, tot ales prin concurs, și un al 5-lea scolar pentru acest din urmă studiŭ, și cu însărcinare, asemenea ca și cu ceĭ-alțĭ, de a face la întórcerea sa cursul matematicilor în gimnasiŭ.

No. 451. 1855, Aprilie 1.

Copie dupe ofisul Mărieĭ Sale luĭ Voda, cu No. 769, anul 1855 Maiŭ 25, către Departamentul credinței

Vĕdênd raportul aceluĭ Departament No. 2.096, de la 14 ale trecuteĭ lunĭ, prin care ni se supune chibzuirea Eforieĭ scólelor, ca osebit de ceĭ 4 elevĭ pentru care noĭ am dat deslegare a se trimite dupe studiŭ la universitățĭ străine, să se maĭ trimită încă unul pentru învĕțătura sciințeĭ matematice.

Noĭ primim acéstă propunere, cu condiție, ca asemenea student să se trimită numaĭ dupe ce va fi sĕvêrșit tóte cursurile câte aicĭ se află înființate în ramurile de matematică și de sciințe exacte, și dupe ce se va osebi prin concurs, și va da prin acésta dovadă de a sa vocație. Cât despre studenții ce se destină pentru legĭ, Noĭ voim unul pentru cursul dreptuluĭ civil, și unul pentru al dreptuluĭ comercial, și cerem ca și aceștia să se ia dupe condițiile și cu chipul maĭ sus arĕtat.

Elevii pentru legĭ nu vor merge la academiĭ streine numaĭ ca să asculte cursurĭ teoretice, ci ca să studieze formele pledoriilor, mecanismul greleĭ, redacția actelor și a sentințelor, și în sfîrșit serviciul de avuat și de notariŭ.

(Urméză iscălitura Mărieĭ Sale)

Secretarul Statuluĭ, *A. Plaiano.*

Numirea Comisiuneĭ pentru examinarea persóneĭ destinate pentru studiul pedagogieĭ

«Eforia v'a numit comisarĭ ca să examinați pe D-niĭ candidați ce se vor înfățișa la concursul pentru alegerea uneĭ persóne care este destinată a se trimite de Eforie la vre-una din academiile străine, să studie sciințele pedagogice. Examinarea se va face dupe studiile programeĭ gimnasiale; încercările se vor face în scris; se vor face și douĕ lecțiĭ orale, una asupra gramaticeĭ române și una asupra algebreĭ. Ḑiua și orele examinăreĭ rĕmâne a se hotărî de Onor. Comisiune pentru vre-una din ḑilele următóre.

D-lor: *Pavlide. Creţescu. Maxim. Marsillac. Zalomit și Marin.*

Protestul scolarilor contra înființăreĭ bacalaureatuluĭ (pag. 86), avu consecințele următóre:

J u r n a l

Eforia vĕdênd că la concursul pentru alegerea junilor hotăriți a se trimite în străinĕtate, spre a se desĕvêrși în deosebite specialităț, nu s'a înfățișat nicĭ un concurent; considerând neapĕrata trebuință ce este de a se forma cât maĭ fără amânare un numĕr de profesorĭ pentru trebuința instrucțieĭ publice, a chibzuit, că numaĭ pentru astă una dată, art. 2 din jurnalul sĕŭ, cu No. 8 din 4 Martie anul următor, să se modifice precum urméză:

1) Scolariĭ carĭ se destin la drept, vor concura pe chestiĭ de istorie, filosofie și limba latină.

2) Iar scolariĭ carĭ se destin la matematicĭ, pe chestiĭ de filosofie, algebră, geometrie și trigonometrie.

Concursul se va deschide la 1 Martie anul viitor 1856.

Scolariĭ ce se vor trimite sunt patru, adecă:

Douĭ pentru drept.

Unul pentru ingineria civilă, și

Unul pentru matematicĭ pure.

Florescu. Poenaru. Bosianu.

No. 34. 1855, Octombre 5.

S'a publicat acest noŭ concurs; în aceeașĭ ḑi dispunêndu-se, prin No. 1.496, către Secretariatul de Stat, pentru a se insera publicațiunea în *Buletinul oficial;* și prin No. 1.497, către redacția *Vestitoruluĭ românesc,* a face de asemenea.

Adresa Secretariatuluĭ, cu No. 4.052, către Eforia scólelor din anul 1855, Octombre 11

«Luminăția Sa Logofĕtul Scarlat Ghica, prin alăturata petiție înregistrată la No. 4.618, făcênd rugăciune Mărieĭ Sale Prea Inălțatuluĭ Nostru Domn, a se prenumĕra și fiul D-luĭ Alexandru între scolariĭ destinați a se trimite în Franța cu chiăltuiala Statuluĭ pentru desĕvêrșirea învĕțăturilor în specialitatea drepturilor, Măria Sa prin luminată resoluție ce a bine-voit a da, poruncesce cele următóre:

«Recomandăm la Eforia scólelor, ca să nu se maĭ amâneze a sa trimitere.»

Secretarul grăbesce cu onóre a împărtăși Onor. Eforieĭ acéstă înaltă poruncă spre aducere întocmaĭ la îndeplinire.»

Secretarul Statuluĭ, *Plaiano.*

«Recomandăm la Eforia scólelor, ca să nu se maĭ amâne a sa trimitere!» Eacă hatârul intervenind în urma acesteĭ petițiunĭ:

Prea Inălțate Dómne,

Prin făcĕtórea de bine buna voință a Inălțimeĭ Vóstre, fiul meŭ Alexandru s'a fost așeḑat în pensionatul D-luĭ Monti între suspendiștĭ; acest tênĕr băiat 'șĭ-a urmat învĕțăturile séle cu cea maĭ mare rîvnă și silință, în cât s'a fost distingat între eleviĭ pensionatuluĭ, atât în studiŭ, cât și în conduită; pregătit astăḑĭ a trece în clasele specialităților, doresc prea Inălțate Dómne, a studia dreptul, ca să fie într'o ḑi folositor societăței patrieĭ séle, dorință la care îl vĕḑ cu mare incliuare.

Miḑlócele mele pecuniare ca să 'l pot trimite în Franța sunt, precum cunóscețĭ Inălțimea Vóstră, destul de restrînse; singurul miḑloc nu este altul, de-cât ca să se prenumere între scolariĭ destinați a se trimite în Franța, cu cheltuiala din fondurile Onor. Eforiĭ a scóleĭ; bine-voițĭ Prea Inălțate Dómne, precum până acum ați contribuit în pregătirea învĕțăturilor fiuluĭ meŭ, tot cu aceeașĭ generositate primiți prea plecata mea rugăciune și porunciți a se prenumera între eleviĭ românĭ, destinați a sĕvêrși învĕțăturile lor în Franța cu cheltuiala Eforieĭ.

Scarlat Grigorie Ghica.

Eforia se supune a trimite acest fiŭ de boier, în Francia, fără a 'l mai supune la concurs orĭ examen, ca pe ceĭ-alțĭ:

«Eforia luând în băgare de sémă adresa Onor. Secretariat, cu No. 4.052, din 11 ale următóreĭ lunĭ, prin care 'i se comunică resoluția în coprinderea următóre: «Recomandăm la Eforia scólelor, ca să nu se mai amâneze a sa trimitere», ce Inălțimea Sa Domnul stăpânitor a bine-voit a pune asupra petițieĭ prin care Luminăția Sa Prințul Logofĕt Scarlat Grigorie Ghica, cere a se da o subvenție pentru fiul sĕŭ Alexa dru Ghica, spre a se duce în Franța a studia dreptul; considerând că acest scolar a urmat cu succes sudiile séle în gimnasiul din capitală, Eforia hotărésce, ca să se trimită numitul scolar în Franța, spre a face studiul dreptuluĭ în curs de 4 anĭ, dându-i-se precum pentru scolariĭ ce sunt a se trimite în străinĕtate galbenĭ 240 pe an subvenție și galbenĭ 40 pentru cheltuiala drumulnĭ la aducere.

D. casier conform cu acest jurnal va sloboḍi cheltuiala drumuluĭ acum, iar pentru subvenție se va înțelege cu un bancher spre a da în primirea scolaruluĭ în Paris pe fiecare lună analogon din suma hotărîtă de galbenĭ 240 pe an.»

P. Poenaru. C. Bosianu.

No. 36. 1855, Octombre 13.

Raport la Domn

La concursul de la 1 ale trecutuluĭ Septembre, care a fost publicat pentru trimiterea a 4 tinerĭ spre a studia pe la universitățĭ străine conform cu budgetul scólelor pe anul următor întărit de Inălțimea Vóstră, nu s'a înfățișat de cât un singur concurent pentru studiul pedagogieĭ; acesta este institutorele de clasa IVa-a al scóleĭ publice din Focșanĭ, D. Grigore Vlădescu.

Din lipsa de concurenți nefiind cu putință a se face concurs, s'a numit numaĭ o comisiune profesorală compusă din 5 membrĭ, cu însărcinare de a examina pe numitul candidat și dupe raportul ce a dat acéstă comisie, candidatul a luat la examenul ce 'i s'a făcut notele următóre:

La Gramatica română La limba latină La Filosofie	Binișor
La Matematică La Limba francesă	Bine
La Istoria generală	Slab

Iar sciințele naturale îĭ lipsesc cu totul.

Eforia având în vedere buna conduită și stăruitórea aplicație a D-luĭ Vlădescu în funcția ce a ocupat până acum;

Considerând urgenta trebuință ce este de a se forma cât maĭ fără amânare institutorĭ pentru scólele primare, este de părere a i se acorda bursa solicitată.

No. 1.586. 1855, Octombre 22.

In 19 Iulie 1855, se proiectă a se maĭ trimite în străinĕtate 4 tinerĭ, din carĭ 2 pentru agricultură și 2 la o scólă de arte.

D. Petru Aurelian, fiul profesoruluĭ George Aurelian (ardelén), cere să fie trimis pentru agricultură.

*

16) In direcțiunea de studiĭ pentru care se proiectasera aceste burse, budgetul pe 1855, coprindea scolĭ încă nu destul de bine organisate.

In anexa ce am promis a da, se póte vedea scóla de agricultură cu un venit de 300.000 leĭ, din ceĭ 2 leĭ contribuțiunea sătenilor pentru scóla sătéscă. 216.958 de leĭ din acéstă sumă eraŭ consacrațĭ, în 1855, la acéstă scólă de agricultură și la scóla de duḑĭ.

In scóla se întreținea 20 de elevĭ internĭ până în 1855, de la care an s'aŭ adaos încă 5 internĭ.

Ca personal didactic nu era de-cât un profesor de agronomie (4.800 pe an) și unul de limba românéscă și ținerea comptabilității.

Nu prea înțelegem ce făceaŭ 2 funcționarĭ de administrațiune unul cu numele de revisor și altul ca inspector, fórte gras retribuițĭ, cu 800 și 945 leĭ pe lună.

In personalul scóleĭ maĭ aflăm un meșter ferar, pentru fabricarea de pluguri și alte instrumente agricole, și un meșter lemnar, asemenea.

Scóla de duḑĭ are ca personal un săditor de duḑĭ (9.729 leĭ), două familiĭ milaneze pentru crescerea gândacilor și trasul mătăseĭ și un colaborator «ce publică prin buletin articole pentru prăsirea vitelor și vindecarea bólelor, câte 200 leĭ pe lună.»

O! sinecură dulce eștĭ!

Scóla de arte are și ea consacrat un venit anual de 300.000 leĭ, tot din contribuțiunea sătenilor pentru învețăturĭ. Sunt destinați a se cheltui din acéstă sumă 213.422 leĭ.

Se vor întreține internĭ, 60 de ucenicĭ. Personalul scóleĭ se compune din un profesor de limba românéscă, un meșter ferar, un ajutor al acestuia, meșterul ebenist, meșterul têmplar și meșterul dulgher.

Cumpĕrătóre de instrumente și de material la ateliere se va face cu 90.000 leĭ.

*

17) In 1855, s'a agitat mult chestiunea înființăreĭ în țéra românéscă a uneĭ scolĭ de comerciŭ.

Eată oficiul Domnitoruluĭ Știrbeiŭ, către Eforie, pe lângă care trimite în studiul eĭ proiectul ce i-aŭ presintat marele clucer G. Bengescu al II-lea:

Copie dupe ofisul Mărieĭ Sale Prea Înălțatuluĭ Domn, către Departamentul Credințeĭ, dat la 20 Aprilie curent, No. 528.

Intinderea și desvoltarea cunoscințelor comerciale, este din cele d'ântêiŭ trebuințe în orĭ-care Stat, și cu atât maĭ mult în Statul românesc, unde lipsa de asemenea cunoscințe este deobște simțită. Recomandăm dar Eforieĭ scólelor alăturatul aci proiect, care merită osebită luare în băgare de sémă despre întocmirea uneĭ scolĭ comerciale.

Multe cursurĭ, din care se însemnéză aci, există astăḑĭ în colegiŭ, unele maĭ s'ar putea amâna, iar pentru altele, care nu se vor afla înființate, invităm pe Eforie să găséscă prin orĭ-ce chip profesorĭ capabilĭ și cu o desĕvêrșită practică, și să înființeze cursurile de care se vorbesce în acest proiect la art. 2 și 4, adecă: aritmetica comercială, aplicația algebreĭ la acéstă ramură și comptabilitatea comercială.

Suntem în nerăbdare a pregăti în colegiile nóstre elevĭ cu tóte preliminările sciințe speciale, ca prin concurs să trimitem, din ceĭ cu vocație, treĭ în anul viitor, să învețe ținerea comptabilității și să practiceze în acéstă lucrare dupe orênduiala ce se păzesce la finanțe, la control și la bancă.

Trebuința de cunoscințele ținerii comptabilității este mai cu osebire simțită aici, atât la contórele negutătorilor, cât și la exploatația moșiilor, pentru epistații îngrijitorĭ de moșiĭ, pe carĭ 'ĭ căutăm și nu 'ĭ găsim.

Eforia va prețui marea trebuință ce este despre acésta, și va chibzui orĭ-ce midlóce putincióse spre a nu se mai amâna a eĭ îndeplinire.

(Urmézä iscălitura Mărieĭ Sale).

Anexăm proiectul [1]) trimis de Câmpineanu, șeful Departamentului credinței, în studiul Eforieĭ, cu adresa No. 2.264, din 25 August anul 1855.

Eforia 'l studiază și recunósce, că scólele de comerciŭ sunt de dorit a se înființa. «Eforia a adoptat în principiŭ programa alăturată pe lângă predisul proiect, dar considerând de o dată, că acéstă scólă este de cuviință a avea o întindere potrivită cu midlócele nóstre, a alcătuit aci alăturata programă de cursurile ce s'ar putea înființa de o cam dată; *unele din acestea cursurĭ se vor urma în colegiŭ,* iar pentru cele-alte se vor orêndui profesorĭ specialĭ precum se arétă în program.

Eforia a chibzuit de o dată:

1) Să se încredințeze direcția acesteĭ scolĭ unuĭ director special, căcĭ din experiență a cunoscut, că asemenea scolĭ nu pot prospera fără o direcție, care să posédă cunoscințele cerute;

2) In acéstă scólă să se primésca 40 scolarĭ internĭ, cu plata de 40 galbenĭ pe an, carĭ se vor întrebuința la hrana scolarilor și spălatul lor, la lefĭ de guvernorĭ și de repetitorĭ; se vor primi asemenea și scolarĭ externĭ fără nicĭ o plată...

3) Pentru lefile profesorilor, a directoruluĭ, chiria uneĭ case în apropriere cu colegiul, unde scolariĭ sunt a urma o parte din cursurĭ și pentru ținerea muzĕuluĭ și bibliotecеĭ, să se dea pe fie-care an leĭ 100.000 precum se arétă în programa de mai jos:

Programa scóleĭ comerciale

NUMIREA STUDIILOR	OBSERVAȚII	Sumele ce se cuvine a se da pentru lefĭ	
		Leĭ	B.
I. Limba germană și cea francesă	Se va urma în colegiŭ		
II. Limba italiană	1 profesor, cu leĭ 500 pe lună	6.000	—
III. Aritmetica comercială și aplicația algebreĭ la calculul comercial	Un singur profesor, cu leĭ 1.000 pe lună	12.000	—
IV. Cunoscința universală a monedelor, sistemele de greutățĭ și mĕsurĭ în general			
V. Elemente de geometrie			
VI. Elemente de dreptul comercial . . .	La facultatea de drept		
VII. Legislația vămilor statelor principale	1 profesor, cu leĭ 600		
VIII. Statistica rațională	pe lună	7.200	—
IX. Economia industrială	Idem	7.200	—

[1]) Veḑĭ anexa.

NUMIREA STUDIILOR	OBSERVAȚII	Sumele ce se cuvine a se da pentru lefi	
		Lei	B.
X. Caligrafia și desemnul liniar	La colegiŭ		
XI. Fisica și chimia	idem		
XII. Istoria naturală			
XIII. Cunoscința generală a comunicațiilor și transporturilor pe uscat și apă peste tot globul			
XIV. Geografia comercială, industrială și agricolă	Un singur profesor, cu leĭ 600 pe lună	7.200	—
XV. Istoria generală a comerciuluĭ, industrieĭ manufactureĭ și agricole și a inventiilor			
Léfa directoruluĭ	1.000	12.000	—
Chiria uneĭ încăperĭ pentru scóla, în apropriere de gimnasiŭ		12.000	—
Pentru bibliotecă și muséŭ		29.000	—
Suma . . .		100.000	—

*

Eforia cere aprobarea programeĭ de sus, dar Vodă dă resoluția acésta :

«Acéstă scóla a se întocmi de o dată este peste putință, din lipsa maĭ ales a profesorilor specialĭ, carĭ să unéscă practica cu teoria, când tot scopul acesteĭ scolĭ este a forma acum tinerĭ bunĭ, bine deprinșĭ la ținerea de socotelĭ comerciale, și apoĭ să pășéscă treptat la dirigiarea operațiilor generale ale comerciuluĭ.

Drept aceea, spre a rosti formarea uneĭ asemenea scolĭ, Eforia va lua îndată mĕsurĭ, a înființa de o cam dată cursurile de aritmetică comercială cu aplicația eĭ la așternerea socotelelor și la ținerea registrelor și cu cunoscințe universale de moneḑĭ, greutățĭ și mĕsurĭ. Insă persóna ce se va alege profesor urméză a fi dirigeat cantor de bancă séŭ casă negustătorésca, ca dintr'acésta să se pótă forma ceĭ maĭ bunĭ contabilĭ.»

*

Se pare că lucrul rĕmâne *baltă,* dar în 1857 va interveni alt noŭ decret al Caimacamuluĭ Alexandru D. Ghica către Departamentul Credinței și al instrucțiuneĭ publice cu No. 13 din 11 Ghenarie 1857.

«Relațiunile comerciale și industriale ale țĕreĭ nóstre desvoltându-se din ḑi în ḑi și *devenind astădĭ cea maĭ principală condițiune a avuției naționale,* trebuința de a se introduce și aicĭ instituțiile ce în alte staturĭ sunt fórte simțitóre, căcĭ nu este de tăgăduit, că desvoltarea ce a dobêndit comerciul nostru până acum, provine din excepționala și fericita posiție a țĕreĭ nóstre, iar nu prin dispositiĭ speciale luate de către guvern.

Indestularea acesteĭ trebuințe cerênd maĭ întêiŭ întocmirea uneĭ scóle de comerciŭ în care să se pótă dobêndi cunoscințele speciale trebuincióse uneĭ negustătoriĭ;

Noĭ poruncim Eforieĭ scólelor, să alcătuiască şi să ne supună cât maĭ în grabă un proiect pentru înfiinţarea uneĭ scóle comerciale, luându-se pildă pentru organisarea eĭ şi pentru programele învĕţăturilor, aşeḑĕmintele de asemenea fire din alte staturĭ.

D-luĭ Şeful Departamentuluĭ Credinţeĭ şi al instrucţieĭ publice este însărcinat cu aducerea la îndeplinirea acestuĭ al nostru ofiţ.

Alex. D. Ghica.

In 4 August 1858, Marcu Antoniu Canini scrie Ministeruluĭ cultuluĭ în al instrucţiuneĭ publice, că voĭesce prin acţiĭ să fondeze, aprobat de guvern, un institut *filologo-sciinţifico-comercial* şi cere să fie recomandat cu circulărĭ la prefecţĭ.

Acésta să şi facu.

Nimic însă nu resultă!

*

18) Pe lângă asemenea scolĭ speciale continuă şi scóla ostăşéscă cu subvenţiune din casa scólelor.

In 18 Januarie 1854, Generalul adjutant Budberg, cu oficiul sĕŭ No. 69, ca comisar extraordinar în Principatele Danubiene, încă aŭ cerut continuarea subvenţiuneĭ pentru scóla ostăşéscă.

*

19) In 1855, Eforia aprópe pentru ântĕiaşĭ dată se preocupă de înfiinţarea uneĭ scolĭ normale, care să pregătéscă institutorĭ şi institutóre. Pentru acéstă scólă normală Eforia găsesce cu cale a obliga 30 din bursieriĭ pensionatuluĭ S-tuluĭ Sava şi 10 din fetele bursiere, şi uniĭ şi altele de părinţĭ scăpătaţĭ, să fie datorĭ a da declaraţiune, că vor îmbrăţişa cariera de institutorĭ şi institutóre şi vor servi 10 anĭ în acéstă calitate. Dar de o cam dată la atâta se mărginesce scóla normală preparandă, până dupe ce se va întórce din străinĕtate bursierul trimis pentru pedagogie.

Eată raportul Eforieĭ scólelor către Domnitor în acéstă privinţă.

Copie dupe raportul Eforieĭ scólelor cu No. 981 din 18 Iunie 1855, către Măria Sa Vodă

Eforia vĕḑênd lipsa ce este de institutorĭ şi de institutóre pentru scólele primare; consideràndu că maĭ ales acéstă clasă de învĕţăturĭ publice spre a putea respunde la delicata sarcină ce aŭ de a da educaţiĭ maĭ vĕrtos morale ast-fel ca fie-care institutor să fie un exemplu chiar de modestie şi de sîrguinţă, a chibzuit ca până la întórcerea scolaruluĭ ce s'a hotărît a se trimite spre a studia pedagogia şi care la întórcerea sa va fi însărcinat a dirige o scólă normală pentru institutorĭ, de o cam dată să se ia următórele mĕsurĭ:

I. Treĭ-ḑecĭ stipendiştĭ din ceĭ cinci-ḑecĭ ce se pun în pensionatul sucursal al colegiuluĭ din capitală să se priméscă prin concurs, care se va face la începutul fie-căruĭ an scolastic.

II. Un stipendist va fi dator, dupe sĕvîrşirea studiilor, a servi în curs de ḑece anĭ Statuluĭ în calitate de institutor în scólele primare.

III. Stipendiștiĭ vor fi primiți din scoluriĭ scólelor primare ce vor fi făcut clasa IV-a și carĭ vor fi din familiĭ scăpătate, ast-fel ca funcția de institutore să fie o adevĕrată carieră pentru dênșiĭ.

IV. Ḑece din douĕ-ḑecĭ bursiere ce se țin în pensionatul domnesc de fete din capitală se vor lua tot din familiĭ scăpătate și asemenea cu îndatorire de a servi Statuluĭ dupe sĕvîrșirea studiilor, în curs de ḑece anĭ, în calitate de institutrice.

V. Pentru îmbrăcăminte și cărțile trebuincióse de fie-care stipendist, sĕŭ stipendistă, se va da din casa scólelor câte leĭ (450) patru sute cincĭ-ḑecĭ pe an, care fac, pentru 40 persóne, leĭ 18.000 pe an.

Acésta a eĭ chibzuire Eforia o supune prea plecat Înălțimeĭ Vóstre, că de veți socoti de cuviință să bine-voiți a da înaltă aprobație spre a se pune în lucrare.

Poenaru. Florescu.

*

20) Scólele de fete întâmpină multă întârdiere de a se introduce în sistemul de învĕțămênt munteau. La 18 Februarie 1852, Eforia supune Domnituluĭ raportul sĕŭ, cu No. 308, pe lângă care alătură devisul edificiuluĭ proectat a se face la St. Spiridon pentru un pensionat de fete.

Iată actele născute în acéstă chestiune:

«Eforia supune plecat Înălțimeĭ Vóstre planul împreună cu devisul clădireĭ ce este a se face la St. Spiridon noŭ pentru un pensionat de fete, că déca Înălțimea Vóstră veți bine-voi a 'l aproba să 'ĭ dați poruncă de urmare.»

Arsaki. Florescu. Poenaru. C. Bosianu.

Cu adresa No. 309, Eforia înaintézĕ acest raport Ministeruluĭ instrucțiuneĭ publice și al cultelor spre a-l supune la aprobațiuneĭ luĭ Vodă.

Rĕspunsul Departamentuluĭ Credințeĭ la acéstă adresă, prin No. 940, din 22 Februarie

Cinstiteĭ Eforiĭ a scólelor

Departamentul n'ar fi amânat înaintarea raportuluĭ Cinstiteĭ Eforiĭ, cu No. 308, împreună cu planul și devisul clădireĭ ce este a se face la St. Spiridon pentru un pensionat de fete, déca n'ar fi observat trebuința de a se supune Mărieĭ Sale Prea Înălțatuluĭ nostru Domn óre-care deslușirĭ îndeplinitóre înaltelor resoluțiĭ. Pentru acest rezonament, Departamentul rógă pe cinstita Eforie, ca să complectuéscă devisul dupe modul cerut la alcătuirea obștescelor devise devise de lucrări publice, adică să le însumeze prețuirea în bani a fie-căruĭ articol de material și de operațiile construcțieĭ, de și n'ar fi cu putință aci a se închipui o prețuire exactă, dar în tótă vremea cel puțin aproximativă, ca potrivit cu fondul efectiv pe al căruia temeiŭ se proectézĕ acéstă întreprindere să se pótă calcula midlócele putincióse în destinderea cheltuelelor.

Pe lângă acésta este rugată cinstita Eforie, ca să explice causa ce a stavilit-o de a fi consecuentă luminateĭ resoluțiĭ comunicată Cinstiteĭ Eforiĭ, cu adresa cu No. 1.650, din anul trecut cum și necesitatea care o pune în împregiurare de a face să se zidéscă din noŭ încăperĭ pentru prea arĕtatul pensionat. Asemenea sciință este trebuincióză Departamentuluĭ, ca să o înfățișeze Mărieĭ Sale prin raportul sĕŭ, cu care va însoți pe cel maĭ sus pomenit al cinstiteĭ Eforiĭ.»

Cu tóte acestea Departamentul Credinței înaintéză lui Vodă cu raportul sĕŭ No. 1.657 pe acela al Eforiei cu No. 309, cu planul și devisul așa fără aproximația prețurilor materialurilor de întrebuințat la construirea clădirei pensionatului de fete și Secretariatul Statului, la 13 Aprilie, prin adresa cu No. 1.503, comunică Departamentului Credinței cele următóre:

«Înfățișându-se Măriei Sale Prea Înălțatului nostru Domn raportul cinstitei Eforii a scólelor, cu No. 309, alăturat pe lângă al acelui Cinstit Departament, cu No. 1.657, împreună cu tóte planurile și devisul atingĕtóre de clădirea pensionatului de fete de la St. Spiridon, Înălțimea sa prin resoluția pusă pe acel raport poruncesce cele următóre:

«Prin tóte midlócele de publicitate se vor face licitațiile și ni se va da în cunoscință resultatul.

«Acestea cu cinste se comunică aceluĭ cinstit Departament spre cele de cuviință; tot de o dată însă i se înapoiază și tóte acele planurĭ alăturate pe lângă raportul de maĭ sus.»

Secretarul Statului, *Ión Manu.*

Eacă și raportul supus Domnitorului:

Raport la Domn

Prin proiectul din anul 11846, pentru organisarea instrucției publice, art. 9, se legiuesce, ca pentru învĕțătura fetelor să se așede în capitală un pensionat, iar pentru ce privesce ținerea acestuĭ pensionat, legiuirea, prin art. dis, se exprimă în chipul următor:

«Să se dea pe tot anul în trebuința acestuĭ pensionat câte leĭ 40.000, sumă ce din socotelile înfățișate se găsesce astădĭ a fi prisos peste cheltuelile urmate dupe duhul și dispozițiile testamentarii ale fundatorilor, rĕmânênd și reservă mŏnăstireĭ pentru cheltuelĭ extraordinare; iar sporind veniturile, dupe vremĭ, se va adăoga și darea către pensionat.»

De aci se vede, că suma de leĭ 40.000 ce se hotărésce a se da prin proiect, s'a dat nu ca o sumă fixă, ci ca o sumă ce prisosea din venitурĭ atuncĭ; duhul dar al legiuireĭ este, ca prisosul caseĭ S-tuluĭ Spiridon noŭ să se întrebuințezĕ la ținerea pensionatului și prin urmare capitalul ce se destină spre acest sfĕrșit, să créscă în proporție cu veniturile anuale.

Venitul anual regulat al acesteĭ case pe anul 1846 a fost venitul moșiilor dupe contracte, leĭ 78.993,13
Chiriĭ . . . . . 3.526,—
Birul țiganilor . . . . . 125,—
Suma . . . 82.664,13

Venitul regulat în aniĭ următorĭ aŭ fost:
În anul 1847, afară de dobândĭ 95.047
» » 1848 idem 133.601
» » 1849 idem 132.084
» » 1850 idem 132.868
» » 1851 idem 143.626

De aci se vede, că venitul caseĭ S-tuluĭ Spiridon, a luat o crescere însemnată, prin urmare cu duhul legiuireĭ sus dișă, Eforia socotesce, că se cuvine ca și suma destinată

pentru ţinerea pensionatuluĭ de fete să se măréscă pe fie-care an, începênd de la 1846, în proporţiunea crescereĭ veniturilor.

Pe lângă acestea sumele sale de reservă, casa S-tuluĭ Spiridon se vede din socotelĭ că le împrumută cu dobêndă; în acéstă reservă intrând firesce intrând şi capitalul destinat pentru pensionatul de fete, este drept cuvênt, ca acest capital ce încă nu s'a rĕspuns din casa S-tuluĭ Spiridon, să se dea pensionatuluĭ însoţit de tóte productele luĭ, adică împreună cu dobânḑile ce a dat.

Adaosul ce se cuvine pensionatuluĭ pe fie-care an dupe cele maĭ sus expuse, nu numaĭ că este drept, dar încă şi de neapĕrată trebuinţă, căcĭ dupe un simplu compt aproximativ şi la care s'a luat minimum cheltuelelor, aceste cheltuelĭ urméză să se urce la o sumă de leĭ 53.550 pe an, precum urméză:

Ţinerea a 20 bursiere câte galbenĭ 60	37.800
Chiria caseĭ, galbenĭ 400	12.000
Lemne de foc 50 stânjenĭ	3.150
Suma . . .	53.550

Şi afară de acéstă cheltuială ce este să se facă pe an, dupe cele expuse maĭ sus, este încă neapĕrat trebuinciósă clădirea acestuĭ pensionat.

Acestea tóte Eforia supuindu-le Înălţimeĭ Vóstre, aştéptă Inalta Mărieĭ Vóstre deslegare.»

Asupra acestuĭ raport s'a primit, prin Departamentul Credinţeĭ cu adresa Secretariatuluĭ Statuluĭ No. 1.744 din 29 Aprilie, resultatul următor:

«Asupra raportuluĭ Cinstiteĭ Eforiĭ a scólelor No. 648, alăturat pe lângă acela al Cinstituluĭ Departament, cu No. 1.838, prin care cere a se mări fondul pensionatuluĭ de fete ce este a se ţinea cu prisosul ce va da veniturile mŏnăstieĭ St. Spiridon-Noŭ din capitală, Măria Sa bine-voind a pus următórea resoluţie:

«Eforia scólelor împreună cu marea Epitropie a S-tuluĭ Spiridon, vor chibzui, ca în duhul legiuireĭ şi potrivit cu întinderea trebuinţelor respective să se împarţă prisosul din venitурĭ.»

Acésta cu cinste se comunică aceluĭ Cinstit Departament, spre cele de cuviinţă.

Secretarul Statuluĭ, *Ión Manu.*

No. 648. 1852, Aprilie 9.

Copie dupe raportul Eforieĭ cu No. 941 din 26 Maiŭ anul 1852

Eforia plecat supune în cunoscinţa Mărieĭ Vóstre că pentru localul unuĭ pensionat de fete ce este a se întocmi, potrivit cu raportul Eforieĭ No. 314, din anul 1851, aprobat de Înălţimea Vóstră, s'a luat cu chirie până se va clădi încăpere pentru acest pensionat în curtea biserice S-tuluĭ Spiridon noŭ, o casă dupe Podul Târguluĭ de afară, numită a luĭ Manuk şi acum proprietate a luĭ G. Hagi Anghel. Inchirierea s'a făcut pe un termen de treĭ anĭ şi cu preţ de 400 galbenĭ pe fie-care an.

Acéstă urmare se supune plecat Înălţimeĭ Vóstre şi se aştéptă înaltă deslegare, căcĭ înainte de a se da aprobaţia Mărieĭ Vóstre, contractul nu este perfect, fiind-că s'a făcut cu acéstă condiţie, ca să nu fie obligatoriŭ pentru Eforie decât dupe ce se va întări de Măria Vóstră.

Şi fiind-că uniĭ din membriĭ Eforieĭ mŏnăstireĭ S-tuluĭ Spiridon-Noŭ, din venitul căruia este legiuit a se sloboḑi o sumă pentru ţinerea acestuĭ pensionat, sunt a pleca afară şi nu le rĕmâne timp de a se aduna cu acéstă Eforie, ca să chibzuéscă . . . . . [1])

[1]) Câte-va rênduriĭ lipsesc, rumpte.

Pentru aceste cuvinte Eforia socotesce, că întocmirea unui pensionat de fete este o trebuință de àntêia importanță; însă un asemenea pensionat neputêndu-se ținea pe séma Statului, urméză a se însărcina cu dênsul o persónă, care va fi dat doveḑi de capacitate și de moralitate, prin ținerea de asemenea așeḑêmênt în capitală pe vreme îndelungată, și stăpânirea să vie întru ajutorul eĭ, cu darea încăpereĭ în Sf. Spiridon-vechiŭ și a 50 stânjenĭ lemne și cu așeḑarea a douĕ-ḑecĭ stipendiste câte 60 galbenĭ fie-care.

Banii se vor lua din prisosul veniturilor acesteĭ mŏnăstirĭ, și stipendistele se vor alege dintre fetele de amploiați, carĭ vor fi slujit țĕreĭ cu cinste și rêvnă, aseměnat dispositiŭlor art. 19 din prea însemnata legiuire. Așa dar cheltuiala anuală a acestuĭ pensionat va fi de leĭ 41.737 parale 20, însă:

» 37.800 plata stipendistelor
» 3.937 parale 20 plata a 50 stânjenĭ lemne, câte 2 $^1/_2$ galbenĭ stânjenul.
» 41.737 » 20.

Afară de cheltuelile reparațieĭ caselor, acum la început, când se va așeḑa pensionatul într'însele.

Programa învĕțăturilor se va face dupe dispositiile legiuirilor de maĭ 'nainte și dupe deosebitele proiecte ce s'aŭ adunat în pricina acésta, încât să corespundă cu cele de astăḑĭ trebuințe ale societățeĭ române.

Eforia supune plecat acéstă a eĭ chibzuire la înalta cunoscință și aprobare a Inălțimeĭ Vóstre, adăogând că pentru direcția acestuĭ pensionat nu cunósce altă persónă cu cunoscințĭ maĭ bune decât pe D-na contesă de Grands-Pres, pe care o și recomandă la întărirea Inălțimeĭ Vóstre.»

Alexandru Filipescu. Arsaki. Florescu. P. Poenaru. S. Marcovici.

Am vĕḑut că tóte aceste lucrărĭ nu daŭ resultatul dorit și budgetul din 1855, se reduce, cât privesce educațiunea fetelor, la ținerea în internate a câtor va bursiere pe la pensionate private.

Cu tóte acestea nevoia unuĭ institut anume organisat era destul de viŭ simțită de Eforie, care chiamă în fruntea pensionatuluĭ domnesc de fete, din banii S-tuluĭ Spiridon și banii scólelor, pe D-na Ana Iacobsohn.

In 27 August 1852, s'a deschis și la Buzĕŭ un pensionat de fete, cu banii magistratuluĭ. [1])

Nevoia de a da fetelor învĕțătură era egalmente viŭ simțită de către părinți. Aceștia prin unele județe 'și dăduseră fetele la scólele publice de băeți. Eforia nu vĕḑu lucrul acesta cu ochĭ buni și opri chiar acésta, prin o circulară adresată la 27 Februarie 1852, către institutoriĭ din Caracal, Pitescĭ, C.-Lung, Ilfov, Târgoviștea, Focșanĭ și Severin.[2])

«S'a vĕḑut din catalógele ce aț trimis la trimis la Eforie, că între scolariĭ băeți ce ce urméză în acea scólă sunt și fete în vêrstă până la 12 anĭ.

Eforia considerând că este împotriva buneĭ orênduelĭ, că sexul femeesc, maĭ vêrtos

[1]) Veḑi dosarul No. 697 de la archiva Statuluĭ din Bucurescĭ.
[2]) Dosarul No. 659, archiva ministeruluĭ de culte din 1852.

când este de o vêrstă așia de înaintată, să fie împreună cu partea bărbătéscă și că de o cam dată nu sunt încăperĭ deosebite pentru sexul femeesc, pune îndatorire D-le, ca de acum înainte să nu maĭ primescĭ fete în clasele aceleĭ scolĭ, și depărtând pe cele ce acum se află, să primescĭ băeţĭ în locul lor.»

Scóla Lazăr Oteteleșanu, din Craiova, dispunênd de fonduri propriĭ, este singura care se organiséză maĭ cu înlesnire în 1854.

Dăm în anexă [1]) jurnalul Eforieĭ și budgetul proiectat de veniturile și cheltuelile acesteĭ scolĭ, suma 77.272 de leĭ, în care intră stipendiul pentru 12 fete.

Scóla de fete sĕrmane din Bucurescĭ, de sub patronagiul D-neĭ Ştirbeiŭ, continuă în aniĭ de carĭ ne ocupăm, de și cu o direcțiune străină și necorespunqĕtóre scopuluĭ. In 1854 acéstă scólă primi o donațiune de 10.000 leĭ de la repausatul Clucer D. Urian.

*

21) Scólele primare primesc îmbunătățirĭ importante în aniĭ 1852—1855.

In 9 Aprilie 1852, Eforia presentéză Domnitoruluĭ următorul raport:

Raport la Domn, No. 647 din 9 Aprilie 1852

«Dupe programa întărită prin ofisul Inălțimeĭ Vóstre No. 1.389, din anul 1850, se hotărésce, ca în fie-care județ scólele primare să se împartă în patru clase. Clasele I-a, a II-a și a III-a s'a înființat, iar clasul al IV-lea numaĭ la județele Ilfovul, Brăila, Dolj și Slatina, și pentru cele-alte 13 județe acest clas este a se înființa de la 1 Septembre anul următor, potrivit cu budgetul acestuĭ an.

Dar Eforia luând în băgare de sémă, că la maĭ multe județe clasul al IV-lea chiar în anul 1847 a avut un prea mic numĕr de scolarĭ, adică numaĭ de la 6—10;

Că acésta provenind din micul numĕr al locuitorilor orașuluĭ unde este aședată scóla nu este de crequt că numĕrul scolarilor să créscă în viitor, ast-fel încât, peste puțin timp să se simtă trebuință de a se înființa în tóte județele clasul al IV-lea.

Că cu sumele ce s'ar cheltui pentru lefĭ de profesorĭ la județele unde în qisul clas numĕrul scolarilor este prea mic, s'ar putea îndestula alte trebuințe neapĕrate ale instrucțiuneĭ publice, socotesce, că s'ar cuveni ca la unele județe să se înființeze clasul al IV-lea, iar la cele-alte clase a III-a și a IV-a unindu-se să formeze un singur clas împărțit în duoĕ secțiĭ, corespunqĕtóre la fie-care din aceste douĕ clase (precum aŭ fost și până în anul 1847), lecția să se facă în amêndouĕ secțiile de acelașĭ profesor, dându-i-se drept munca sa o léfă de leĭ 400 pe lună, adică adăogându-se câte leĭ 50 pe lună la suma de leĭ 350, ce se dă acum profesoruluĭ clasuluĭ al III-lea.

Să se păstreze clasul al IV-lea	Să se unéscă clasele a III-a și a IV-a
1. Bucurescĭ	1. Câmpu-Lung
2. Craiova	2. Caracal
3. Giurgiŭ	3. Târgu-Jiuluĭ
4. Pitescĭ	4. Râmnicul-Vâlceĭ

[1]) Veqĭ anexa.

Să se păstreze clasul al IV-lea	Să se unéscă clasele a III-a și a IV-a
5. Slatina	5. Călărași
6. Brăila	6. Severinul
7. Ploescĭ	7. Buzĕul
8. Focșanĭ	8. Târgoviștea
	9. Teleorman

Acéstă a sa chibzuire, Eforia o supune plecat Inălțimeĭ Vóstre, așteptând Inalta deslegare.»

Adresa Departamentuluĭ Credinței cu No. 2.276 din 5 Maiŭ 1852, către Eforia scólelor, prin care comunică, că la raportul Eforieĭ de maĭ sus reprodus, cu No. 647, relativ la județele unde clasa IV-a primară să se înființeze, și la acelea unde clasele a III-a și a IV-a să se unifice, nepresentând trebuința încă de a fi separate; Măria Sa Domnul Țĕreĭ a dat aprobarea sa princiară ast-fel: «Se va pune în lucrare de la Septembre viitor.»

In 3 Februarie 1853, Eforia dă instrucțiunĭ în 37 de articole relative la institutorĭ, la scólele din județe la scolarĭĭ din ele etc.; le dăm în anexă. [1]).

*

22) Scólele sătescĭ nu se redeschid nicĭ până la 1855, de și constatăm facerea unor pregătirĭ relative la ele.

In 13 Decembre 1854, Eforia a arĕtat Domnitoruluĭ, că banĭ ce se strîng din ceĭ douĭ leĭ darea sătenilor, sunt distrași de la scop în favórea scólelor de agricultură și de meseriĭ și se întrĕbă: cu ce să se reînființeze scólele sătescĭ? Departamentul Credinței și instrucțiuneĭ publice, cu adresa No. 578, din 7 Februarie 1855, comunică Eforieĭ resolțiunea Domnitoruluĭ pusă pe raportul eĭ din Decembre, în coprinderea următóre:

«Stabilimentele ce s'aŭ creat sunt cu totul în privința și folosul sătenilor, carĭ urméză a 'și lua treptat desvoltarea, încât dintr'acest centru să se întindă cercul până la cele din urmă marginĭ. Se vor deschide și scóle sătescĭ centrale prin fie-care județ, pe unde dorința se va arĕta și trebuința va dovedi.»

Departamentul Credinței insistă pe lângă Eforie, ca ea să afle mĭdlocul de a împăca trebuințele scólelor de agricultură și arte cu nevoile redeschidereĭ scólelor sătescĭ. Grea chiămare pe care nu scim până la ce punct cea maĭ mare bună voință din partea Eforieĭ ar fi putut'o împlini!

Eată în ce mod intervine Departamentul bisericesc și el însușĭ pe lângă Domnitor, încă în Ianuarie 1855, cu anaforaua No. 148:

«Cu ocasia supunereĭ la cunoscința Mărieĭ Vóstre a raportuluĭ onor. Eforiĭ a scólelor sub No. 1.409, prin care solicită înalt ordin spre a 'i se sloboți de către Cinstitul Departament financial, atât rĕmășița de leĭ 136.216, parale 30, ce ar avea să priméscă până la sfârșitul anuluĭ 1852, din contribuția a câte 2 leĭ de familie aĭ candidaților de sate, cât și sumele de venit pe douĭ anĭ din urmă, Departamentul cu grijă fiind a se

[1]) Vedĭ anexele.

mărgini în cercul datoriilor impuse de legiuirĭ, 'şĭ a făcut meditaţia sa asupra chipuluĭ strîngereĭ aceluĭ venit şi a întrebuinţăreĭ luĭ, judecând că cea de acum destinaţie a luĭ, de a se da spre susţinerea scólelor de agricultură şi de arte, póte să se privéscă maĭ puţin în armonie cu principiul pe al căruĭ temeiŭ s'aŭ îndatorat familiile sătene a face sus arătata contribuţie, pentru că consecuentele aceluĭ principiŭ în timpul de atuncĭ se puneaŭ în vedere cum că acel sacrificiŭ le va aduce folosul ce va isvorî din învĕţătură prin scólele comunale, coprinse în art. 2 şi 3 din legiuirea anuluĭ 1847, pentru reorganisaţia instrucţieĭ publice, închee prin combinaţiile sale, că este maĭ convenit pentru dênsul a corespunde cu misia ce are, când nu va lăsa să 'ĭ scape din vedere a supune cunoscinţeĭ Inălţimeĭ Vóstre asemenea lucrare, ce i se pare neconsecuente cu sfîrşitul pentru care s'a hotărît.

El cunósce că, puindu-se în comparaţie realitatea scólelor de sate cu aceea a sus ţiselor duoĕ aşeĕminte, maĭ cu sémă acela de agricultură, pentru a căruia fondare se prescrie miĵlóce la § 115 şi 116 din regulamentul scólelor, nu este de tăgăduit trebuinţa ce de o potrivă se simte pentru amêndouĕ felurile de întocmirĭ spre avantagiul naţieĭ; însă tot-d'o-dată are convicţie Departamentul, că fie-care dintr'acestea urméză, dupe drept cuvênt, a se întemeia, séŭ a se modifica dupe împregiurărĭ, pe basa de orênduelĭ, carĭ se vor aşeda de către Adunarea competentă şi prin autorisaţia Măriel Vóstre, vor lua titlul de legiuire. Décă Inălţimea Vóstră veţĭ găsi de bune aceste raţionamente ale Departamentuluĭ, veţĭ bine-voi a porunci să se dea în deliberaţia şi chibzuirea Cinstituluĭ obştesc Divan.»

No. 148. 1855, Ianuarie 17.

Eată acum şi alte douĕ acte provocate maĭ în urmă asupra acesteeaşĭ materiĭ:

Lucrare dupe resoluţiunea Eforieĭ pe anexele de sub No. 54, către Ministerul de finance

«Se va scrie maĭ întêiŭ onor. Departament al financelor, cerênd Eforieĭ pentru fiecare judeţ lista de numele satelor şi tîrgurilor carĭ aŭ familiĭ în No. de 100 séŭ maĭ mult.»

Departamentul Credinţeĭ şi al instrucţiuneĭ din principatul Romăniel

Onorabileĭ Eforiĭ a scólelor

Pentru contribuţia ce se obligă locuitoriĭ tîrguluĭ Roşescĭ a da pe fie-care an pentru susţinerea scóleĭ, potrivit adreseĭ cu No. 1.498, s'a scris administraţieĭ respective ca să dea sciinţă, ca prin concurs să se alégă învĕţătoriĭ acelor scóle, Departamentul nu este de părere, pentru că onor. Eforie cunósce însăşĭ cu câtă dificultate se găsesc concurenţĭ pentru posturĭ de profesorĭ, unde folósele sunt maĭ marĭ, în vreme ce pentru învĕţătoriĭ de sate nu o să se găséscă nicĭ-o-dată; prin urmare este rugată onor. Eforie că, luând în consideraţie aceste împregiurărĭ, cum şi neapĕrata trebuinţă ce este de a se înfiinţa cât maĭ neîntârdiat acele scóle, să bine-voiască a depărta orĭ-ce pedicĭ ar miĵloci punerea lor maĭ în grabă în lucrare şi a se mulţămi, acum la început, că candidaţiĭ de învĕţătorĭ să trécă un examen, prin care să se verifice décă sunt capabilĭ de însărcinarea lor.

No. 6.075. 1855, Octombre 22.

Resoluțiunea

«Se va rĕspunde, că Eforia are tótă voința a înființa scólele de sate; că concursul candidaților nu are de obiect decât a se examina concurenții décă aŭ calitățile neapĕrat trebuincióse spre a fi institutor de sate, că prin urmare părerea acesteĭ Eforiĭ și a onor. Departament nu sunt neunite, precum se exprimă acel onor. Departament; că, în sfîrșit onor. Departament fie încredințat, că acéstă Eforie posede și voința și mijlócele de chibzuire spre a face tot ce este cu putință din parte'ĭ spre înființarea scólelor de sate.»

In Decembre 1855, Eforia, prin raport la Domnitor, propune abia deschiderea la județe a cursurilor pregătitóre pentru candidații de învĕțătorĭ sătescĭ. Eată acest raport:

«In urma resoluțioĭ ce Înălțimea Vóstră aț bine-voit a da pentru înființarea scólelor de sate, asupra raportuluĭ acesteĭ Eforiĭ cu No. 1.409, din anul trecut, însoțit de al onor. Departament al Credinței cu No. 148 din anul următor, Eforia a chibzuit asupra chipuluĭ înființăreĭ acestor scóle cele următóre:

I. In capitala fie-căruĭ județ se va deschide o scólă normală pentru învĕțătura candidaților de învĕțătorĭ de sate.

II. Direcția și facerea lecțiilor in fie-care scólă se va încredința unuĭ singur profesor, căruia i se va da o renumerație de leĭ 500 pe lună.

III. Numaĭ din satele de 100 familiĭ cel puțin, se va lua câte un candidat.

IV. Alegerea candidaților se va face de însușĭ profesorul scóleĭ normale din județ. Acest profesor se va preambla spre acest sfîrșit în fie-care sat și va îndemna pe junii ce i se vor părea cu bune dispositiĭ naturale, a îmbrățișa cariera de învĕțător.

V. Candidații nu se vor lua decât cu buna voĭe a lor și numaĭ în vêrsta de la 16—20 anĭ.

VI. Candidații unuĭ județ vor urma în scóla normală de la 1 Aprilie și până la 1 Octombre, iar de la 1 Octombre până la 1 Aprilie fie-care candidat va da lecție în scóla satuluĭ sĕŭ.

VII. Profesorul scóleĭ normale va fi dator în cursul celor 6 lunĭ de iarnă a se preămbla prin județ în revisia scólelor de sat, observând și întrebând pe candidații în predarea lecțiilor.

VIII. Fie-care candidat va fi dator a urma în scóla normală în curs de 5 anĭ.

Cu aceste dispositiĭ Eforia socotesce că scólele de sate 'și pot da adevĕratul folos, ce se aștéptă de la dênsele, adecă să fortifice în inima țĕranuluĭ principiile religieĭ și să facă dintr'însul un om moral și muncitor.

Décă Înălțimea Vóstră veț bine-voi a aproba acéstă chibzuire a Eforieĭ, ea vĕ aduce prea plecată rugăciune, să bine-voițĭ a da înalt ordin, atât onor. Departament din lăuntru pentru clădirea scólelor de prin sate dupe un plan dat de acéstă Eforie, cât și către onor. Departament al financelor, ca să slobódă în primirea Eforieĭ contribuția de 2 leĭ de familie pentru candidațĭ, din care contribuție are a se plăti atât lefile profesorilor din scólele normale cât și ale candidaților de sate.»

No. 1.910. 1855, Decembre 9.

Pentru a putea maĭ cu înlesnire activa deschiderea scólelor sătescĭ, Eforia, în 15 August 1853, a fost cerut Domnituruluĭ, prin Departamentul Credinței, a se face léfă maĭ bună revisorilor scólelor sătescĭ, din deciuiala lefilor învĕțătorilor.

Prea Inălțatului nostru Domn Stăpânitor, Gheorghe Dimitrie Bibescu Voevod

Departamentul Credinței

Raport.

Cinstita Eforie a scólelor, cu adresa No. 700, face arětare acestuĭ Departament, că la anul 1853, legiuindu-se léfa învěțătorilor de prin sate, câte duoĭ leĭ de fie-care enoriaș sătén, Eforia scólelor a întocmit pe acest temeiŭ scólele comunale, aședând din anul 1838, câte un învěțător la fie-care sat ce s'a găsit a avea maĭ mult de 50 familiĭ. Tot-d'o-dată Eforia chibzuind și pentru miḑlócele de privighere asupra acestor învěțătorĭ, ca să 'și îndeplinéscă ale lor datoriĭ, a orênduit, ca la satul cel maĭ mare din fie-care plasă, léfa de duoĭ leĭ de tótă familia să se împarță între duoĭ învěțătorĭ, din care unul să fie îndatorat, în timpul de iarnă a învěța copiiĭ în scóla satuluĭ, iar cel-alt, cu numire de sub-revisor, să âmble tótă iarna necontenit, din scólă în scólă, în tótă plasa, ca să privegheze pentru aducerea la îndeplinire a regulelor întocmite, și să raporteze pe fie-care lună pentru orĭ-ce va cere trebuința, prin graiŭ séŭ prin scris, profesoruluĭ de la scóla normală, ca și acesta să dea la fie-care treĭ lunĭ Eforieĭ sciință despre tóte.

Din cercarea de patru anĭ, Eforia a vědut, că cu acești sub-revisorĭ precum se află întocmiți, nu se póte îndeplini scopul, pentru că nefiind îndestul plătită a lor slujbă, din pricină că se împarte între duoĭ învěțătorĭ léfa, ce se adună de la un sat, ceĭ maĭ mulți se lépědă de slujba de sub-revisorĭ, și maĭ tot-d'a-una este trebuință a se lua recruți în învěțătura acesteĭ slujbe. Spre depărtarea acesteĭ pedicĭ în revisuirea scólelor, Eforia a chibzuit, că pentru a se face sub-revisoruluĭ o léfă maĭ corespunḑětóre cu ale sale osteneliĭ, să fie dator fie-care învěțător a 'ĭ da ḑeciuială din léfa sa, plătindu'ĭ acea ḑeciuială în duoě câștiurĭ, adecă, jumětate la Sf. Gheorghe și jumětate la Sf. Dimitrie, precum și învěțătorul 'și primesce de la sat léfa sa. Cu aceste miḑlocirĭ sub-revisorul uneĭ plășĭ ar putea închega o léfă de la 300 până la 400 leĭ pe an, cu care urmând a fi maĭ mulțămit se va îndemna a nu se lepěda de acéstă slujbă.

Acéstă chibzuire a Eforieĭ scólelor, Departamentul plecat o supune la cunoscința Mărieĭ Vóstre, spre a avea înalta deslegare de urmare.

Șeful Departamentuluĭ, *Florescu.*

No. 3.447. București, 1853, August 15.

In urma acestuĭ raport, la 16 August, Ministerul comunică Eforieĭ, prin adresa cu No. 3.448, înalta de maĭ jos domnéscă resoluție:

Resoluția Mărieĭ Sale Domnuluĭ Bibescu-Vodă

«Primim vremelnicesce, până când cercarea va dovedi resultatul.»

*

23) In privința învěțământuluĭ privat, avem din anii aceștia de adus, în anexă, regulamentul întocmit de Eforie pentru pensionate și scóle private de fete și băeți. Dupe acest regulament, numaĭ studiile primare se pot face în scolĭ private. Scolariĭ din scólele private ajunși la învěțământul secundar, vor fi aduși de către directoriĭ acelor scolĭ la clasele colegiuluĭ de la Sf. Sava, unde vor urma ca scolarĭ ordinarĭ.

Studiĭ secondare se vor putea face la scólele private, dupe învoirea Eforieĭ, numaĭ în alte județe decât acele unde Statul are un gimnasiŭ. [1])

[1]) Veḑĭ anexa.

La 25 Octombre 1854, sub No. 1.991, Eforia scrie Ministeruluĭ Credinţeĭ că «Fondurile scólelor nu se află în stare a putea înfiinţa atâtea institute de educaţie pe cât cere neapărata trebuinţă, care este de comun simţită, şi maĭ ales aci în capitală, ceea ce se verifiéză prin necontenita deschidere de scóle private, maĭ la tóte bisericile; şi fiind-că din raporturile revisoruluĭ, s'a cunoscut că la cele maĭ multe scóle dupe la bisericĭ, scolariĭ învéţă afară, la zidurile bisericeĭ, nedându-se nicĭ o încăpere pentru scóle şi acésta aducênd cea maĭ mare stânjenélă instrucţieĭ primare şi compromiţêndu-se tot de o dată sănĕtatea copiilor; Eforia, dupe chibzuirea ce a făcut, aduce plecată rugăciune aceluĭ onor. Departament, că déca şi însuşĭ va găsi de cuviinţă, să bine-voiască a îndatora pe epitropiĭ bisericelor locale, care aŭ chiliĭ, ca să dea câte o sală pentru ţinerea de scólă privată, înfiinţând într'însa şi băncile trebuincióse. [1])

Orĕscu. Florescu. P. Poenaru. C. Bosianu.

Secretar, *St. Negoescu.*

Eacă ce rĕspunsurĭ daŭ epitropiĭ de bisericĭ:

No. réspuns

1. Epitropul bisericeĭ nouă din mahalaua duşumeleĭ, dice că acéstă biserică, abia acum desĕvêrşită, n'are nicĭ o chilie.
» Epitropul bisericeĭ S-ţiĭ Voivoḑĭ, că are dóuĕ odăĭ marĭ destinate pentru scólă şi acum se urméză învĕţătura într'însele, numaĭ véra când este cald es copiiĭ, dupe cererea lor, afară, la umbră, pentru rĕcóre.
» Epitropul bisericeĭ Cişmeleĭ, că n'are încăperĭ să dea pentru scólă, arĕtând că 5, sunt pe seama preoţilor şi cântăreţuluĭ din drépta cu familiile lor. Una este închiriată cu leĭ 100, alta este dată uneĭ femeĭ care tămâe mortiĭ, şi cântăreţul din drépta are pentru studiŭ 7 până la 8 copiĭ.
» Epitropul bisericeĭ S-tul Vasile, că biserica n'are miḑlóce ca să maĭ destineze încăperĭ pentru scólă, şi că stăpânirea viindu'ĭ într'ajutor pentru susţinerea eĭ, ar putea atunci chibzui.
10. Epitropul bisericeĭ Olarĭ, că încăperile bisericeĭ se află închiriate şi acum n'are de unde da pentru scólă, decât că în viitor să scie să nu le maĭ închirieze.[2])

Acéstă lucrare a fost provocată de revisorul general pe lista următóre a scólelor ţinute pe la bisericĭ:

No. curent	NUMELE ŞI PRONUMELE	LOCUINŢA
1	Tudorache Negulescu	In curtea bisericeĭ S-tul Apostol
2	Dumitru Ilie	In curtea bisericeĭ Foişoru
3	George Georgescu	In curtea bisericeĭ Dómna Bălaşa
4	Ión Dumitrescu	In curtea bisericeĭ Sloboḑia
5	Diaconu Spiridon Tătărescu	In curtea bisericeĭ Sf. Gheorghe-Vechiŭ

[1]) Dosarul No. 304 din 1854, archiva ministeruluĭ de culte.

[2]) Comunicată de Eforie la Departamentul Credinţeĭ, cu adresa No. 1.191 din 1854, ca acel Departament să oblige pe egumenĭ a da localurĭ de scólă.

No. curent	NUMELE ŞI PRONUMELE	LOCUINŢA
6	Ghiţă Ştefănescu	In curtea bisericeĭ Curtea-Veche (scólă fórte neîncăpĕtóre)
7	Diaconu Dimitrie Popescu	In curtea bisericeĭ cu Sfinţiĭ (localul miserabil cu totul)
8	Ión Cântăreţu	Olarĭ (încăperĭ próste)
9	Dimitrie Popescu	In curtea bisericeĭ Sf. Ión-Moşĭ (lipsă totală de mobilierul necesar)
10	Gheorghe Dimitrescu	In curtea bisericeĭ Manea-Brutaru (local fórte prost)
11	Gheorghe Popescu	In curtea bisericeĭ S-ţiĭ Voivoḑĭ
12	Andreiŭ Mihail	In curtea bisericeĭ Mavroghene
13	Alexandru Ionescu	In curtea bisericeĭ Schitu-Măgureanu

Observaţiunea revisoruluĭ general

NB. «Dĕcă s'ar obliga epitropiĭ şi aĭ bisericelor ce nu figuréză cu scolĭ în lista trimisă de Eforie pe lângă adresa sa cu No. 507 din 13 Februarie anul curent, ca să dea localul şi mobilierul necesariŭ, şi cu acésta s'ar aduce un mare serviciŭ instrucţiuneĭ publice.»

Dăm în anexă [1]) lista generală a scólelor private din curţile bisericelor din Bucuresci.

*

In 1852, Domnitorul a dat maĭ multe subvenţiunĭ şi ajutóre la câte-va scolĭ private.

In 18 Ianuarie 1852, Domnitorul a ordonat Eforieĭ, să dea o subvenţiune de 5.000 leĭ D-neĭ Maria Tepeghiósa directóre de pension de fete. [2])

In acelaşĭ an Aprilie, s'aŭ acordat subvenţiĭ de 200 galbenĭ pensionatuluĭ Mitilineu.

In Septembre 1852, D-na Elisa de Blaremberg cere de la Domnitor un ajutor cu care să organiseze o scólă de fete. Domnitorul ordonă Eforieĭ să 'ĭ dea 200 galbenĭ. In Septembre 1853, i s'a maĭ dat 100 galbenĭ. [3])

Prin budgetele anuale am vĕḑut şi cele-alte subvenţiunĭ regulate ce se acordaŭ şi la alte scolĭ private.

*

24) Examenul din 1851—1852, dete ocasiune directoruluĭ scólelor C. Bozianu să rostéscă discursul solemn din care se constată, că scólele primare s'aŭ redeschis în acest an scolar, că Eforia s'a ocupat de metodul lancasterian; că s'a îngrijit cu formarea uneĭ bibliotecĭ speciale a acesteĭ scolĭ şi cu scăderea preţuluĭ de scólă şi că se va adăogi în programul acesteĭ scolĭ elementele de istorie naturală.

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Dosarul No. 653, archiva ministeruluĭ de culte.

[3]) Dosarul No. 668, archiva ministeruluĭ de culte.

Vorbind de gimnasii, Bozian subliniază minunat importanța limbeĭ române ca organ de cultură. Studiul eĭ se va face în paralel cu limba latină, ceea ce luĭ Bozian i place mult. [1])

Solemnitatea împărțireĭ premiilor se făcu la 29 Iunie în fața Domnitoruluĭ, care rĕspunse la discursul luĭ Bozianu. Domnitorul laudă instituțiunea internatelor și în mod special pensionatul Bucholtzer; de altmintrelea nimic noŭ în acest discurs, ce dăm în anexă. [2])

Din statistica anuluĭ acestuia 1852—1853, aducem cifrele următóre:

Gimnasiul cu 8 clase a avut 333 elevĭ, iar facultatea de legĭ 21.

Cele 4 scolĭ primare din capitală (Verde, Galben, Negru și Albastru) avură 828 scolarĭ, ceĭ maĭ mulțĭ în colórea de Verde (250.)

Scólele primare de băețĭ din județe în numĕr de 16 (din care duoĕ în Craiova), coprinzând și 43 de elevĭ aĭ gimnasiuluĭ din Craiova cu 4 clase, aŭ fost frecuentate de 2.915 scolarĭ; decĭ o scădere asupra anuluĭ trecut.

Scolĭ publice de fete în județe numaĭ duoĕ, cu 135 eleve. Iarăși scădere.

Invĕțământul privat e represintat prin 141 de scolĭ de băeți și de fete cu o populațiune de 5.240 scolarĭ. [3]) Aci spor însemnat.

*

Examenele pe 1853—1854, aŭ început la 9 Iunie 1854, și s'aŭ terminat la 26 Iunie.

Discursul solemn e fórte mic de astă dată și fără de nicĭ o importanță, totuși îl dăm în anexe. [4])

Comparând tabela statistică a anuluĭ acestuia cu a anuluĭ anterior, găsim cifrele generale în scădere. Așĭa numĕrul scolarilor din scólele publice care era în 1852—1853 de 4.077, e redus la 1854 în sumă de 3.542 de scolarĭ.

La fete constatăm un spor: cifra de 135 din 1853, se urcă în anul 1854 la 234.

Scăderea este egalmente în scólele private, unde nu maĭ frecuentă decât 4.217 scolarĭ în loc de 5.240. [5])

Credem că evenimentele politice și ocupațiunile străine să fie fost una din causele scădereĭ populațiuneĭ de la 1852 încóce. Cu revenirea Domnieĭ și a liniștеĭ relative, la moment lucrul luă îndreptatere și populațiunea generală a scólelor, de unde era la 1854 de 8.303, scolariĭ se urcă la Iunie 1855 la 8.377. [6])

25) Socotim a fi folositor să dăm, în anexă, pentru scólele muntene în genere lista ce posedem în original a întreguluĭ personal didactic indicând numele fie-căruia profesor,

---

[1]) Vedĭ anexa.

[2]) Vedĭ anexa. Dăm în anexă și programul serbăreĭ, împreună cu cuvêntul luĭ Bozian, rĕspunsul luĭ Vodă, lista premiaților și cărțile date ca premiĭ.

[3]) Vedĭ pentru detaliĭ tabla anexată.

[4]) Vedĭ anexa.

[5]) Vedĭ anexa.

[6]) Vedĭ tabelul anexat.

catedra ce ocupă, dată de când funcționéză și rangul de boerie ce aŭ dobândit până în 1852. [1])

*

La Ianuarie 1852, în consiliul scólelor din Iași, aflăm pe lângă G. Sĕulescu, pe I. Patriciu, I. Lazarini, D. Pop și D. Stoica.

Sĕulescu 'și dă demisia și ministrul bisericesc Gr. Cuza, în 5 Ianuarie 1852, cu anaforaua No. 17, recomandă în locul luĭ Sĕulescu pe A. Tr. Laurian, «fostul profesor de istorie și filosofie în țéra românéscă și care acum se află la Viena», cu salariŭ de 12.000 leĭ pe an și spesele de drum, în locul a 10.000 cât se plătea până acum luĭ Sĕulescu. Gr. Ghica aprobă, în 9 Ianuarie 1852, și în 10 Ianuarie acelașĭ an, Departamentul scrie luĭ Laurian, la Viena, adresa No. 52, invitându'l să vie să'și ia postul.[2])

Numirea luĭ Laurian la postul de inspector general al scólelor și chiămarea ca profesor în acelașĭ an, a D-luĭ N. Ionescu și D. Chinezul, cum și îmbunătățirea programelor, dupe planul luĭ Laurian, [3]) asigură scólelor moldovene progrese reale.

Mersul scólelor din Moldova, abia început sub Gr. Ghica, este din noŭ amenințat în 1853, în timpul ocupațiuneĭ străine. Acéstă amenințare vine de la înțelegerea tăcută dintre boerimea nemulțămită cu deșteptarea publică și comandanții oștirilor străine. Așĭa, la 25 Noembre 1853, însușĭ șeful Departamentuluĭ cultelor și instrucțiuneĭ publice din Moldova, Nicolae Suțu, presintă un memoriŭ în limba franceză, ce dăm în anexă, [4]) memoriŭ care manifestă puțina încredere în corpul didactic românesc. N. Suțu ție apoĭ, că cu sistemul actual numaĭ se declaséză tinerimea. Ca remediŭ găsesce *scóla reala* și se indignéză, că până acum nimenĭ n'a creat de asemenea scolĭ. Pentru a se organisa scolĭ reale, Suțu nu vede decât 2 miĝlóce: Orĭ să se aducă profesorĭ capabilĭ de a preda în diferitele ramurĭ, carĭ privesc agricultura, comerciul și ingineria, suspendându-se pentru o bucată de vreme dispositiunea regulamentuluĭ, care cere ca tóte studiile să se facă în limba românéscă, orĭ să se trimită la scólele din Prusia elevĭ pregătițĭ, ca să 'și termine studiile în diferite ramurĭ din străinĕtate.

Cârmuitorul Sfat al țĕreĭ, cu raportul No. 3.385, supune Comisaruluĭ extraordinar și plenipotențiar Budberg, memoriul de maĭ sus al luĭ N. Suțu. Pe marginea acestuĭ raport un condeiŭ străin și simpatic pentru românĭ a scris:

«Opiniunea mea este, că se pot aședa profesorĭ de agricultură, de architectură și de geometrie practică pe lângă gimnasiŭ și să nu se strice gimnasiul, séŭ să se înlăture vre-una din clasele care 'l constitue.» [5])

Budberg, în anul următor 1854, la 25 Ianuarie, pune pe raportul Sfatuluĭ cârmuitor resoluțiunea următóre:

«Incuviințez, recomandând a se priveghia asupra alegereĭ profesorilor ce se vor aduce din Prusia.»

Maĭ târdiŭ, rușinat de curentul național-liberal triumfând, N. Suțu, scrie, în *Zimbrul* de la 4 Iulie 1855, că nu e adevĕrat că el a fost contra scóleĭ romane, ci că fără

---

[1]) Vedĭ anexa.

[2]) In 19 Iunie 1852, cu No. 3.032, 'i se comunică iarăși numirea fiind-că întârzié de a veni.

[3]) Vedĭ anexa.

[4]) Vedĭ anexa.

[5]) Acéstă observațiune este făcută în limba francesă.

a atinge gimnasiul, el a voit numai să se infiinţeze şi *scolĭ reale*, conform aşedămêntuluĭ scolar. [1])

In anul 1855, Aga A. T. Laurian, fu trimis în misiune în Europa, pe comptul Statuluĭ. El cercetă scólele şi organisaţiunea lor. In Iaşĭ, ceĭ de la *Zimbrul*, cam luaŭ în zeflemea asemenea misiune.... In lipsa luĭ Laurian, profesorul Barnuţ ţinu locul de inspector general şi preşedu, cu Ministrul D. Ralet, examenele anuale din 30 Iunie 1855.

Impregiurările rĕsboiuluĭ de la Dunăre, care aŭ adus necesitatea pentru muscalĭ de a evacua principatele, salvară scólele de o nouă amenińţare. Ast-fel gimnasiul reorganisat abia, continuă a se complecta, şi în 1855 ajunge a avea tóte 7 clasele, de aprópe îngrijit de energicul şi învĕţatul inspector general A. Tr. Laurian. Ba încă se şi fac pregătirĭ pentru deschiderea în 1856 a cursurilor superióre, séŭ de facultăţĭ.

Dăm în anexă [2]) efemeridele diverse ale scólelor din Moldova, până la 1855.

Scóla centrală de fete din Iaşĭ, până în Octombre 1852, a maĭ stat sub direcţiunea luĭ D. Lăzărescu. Acesta dându'şĭ demisiunea, postul a fost suplinit provisoriŭ de profesorul D. Stoica, la 8 Octombre cu adresa Departamentuluĭ averilor bisericescĭ No. 4.896, însă, neîntârdiat, a fost numit definitiv director Sardarul Petru Constandache.

*

La 1 Ianuarie 1852, Domnitorul Gr. Ghica fundéză orfanotrofia, la care alăturéză o scólă de moşit, care va prospera, nu târdiŭ, sub direcţiunea învĕţatuluĭ şi calduluĭ patriot doctorul Anastasie Fĕtu. Dăm în anexă [3]) hrisovul domnesc coprindĕnd actul de fundaţiune al acestuĭ institut. In 7 August 1855, aŭ eşit cu diplome 15 móşe.

*

Seminariul Veniamin iarăşĭ trece prin o periódă de crisă. Dăm în anexă [4]) corespondenţa schimbată între rectorul Filaret Scriban, ca preşedinte Comitetuluĭ seminariuluĭ şi între Epitropia seminariuluĭ, care nu este mulţămită cu administraţiunea luĭ Scriban. Acéstă stare inăsprită în relaţiunile luĭ Scriban cu Epitropia şi în cât-va cu Departamentul instrucţiuneĭ publice, începe a fi cunoscută şi de public, din care o bună parte trece în favórea luĭ Scriban. Aceştia, la examenul de vĕră din 1852—1853, fac o adevĕrată manifestare luĭ Scriban, printr'o adresă publică de mulţămire pentru progresele scóleĭ de sub rectoratul sĕŭ.

In anul scolar 1853—1854, s'a deschis şi clasa VI-a la seminariŭ, totuşĭ n'aŭ contenit a abandona seminariul scolarĭ numaĭ cu câte 4 clase, şi anume în 1852 aŭ eşit 75 de seminaristĭ, în 1853 seminaristĭ eşiţĭ 169, în 1854 numaĭ 69, şi în 1855 s'aŭ redus numĕrul eşiţilor la 24.

Numĕrul internilor a variat în acestĭ anĭ între 120—150.

---

[1]) Adevĕrul este, că N. Suţu luă şi el parte în comisiunea care proiectă, sub Gr. Ghica, *noul aşeţĕmênt al scólelor*, alăturea cu N. Ghica, L. Rosetti, Cr. Cuciureanu. C. Hurmuzake, V. Alexandri şi P. Casimir.

[2]) Veţĭ anexa.

[3]) Veţĭ anexa.

[4]) Veţĭ anexa.

In anexă am dat programa întocmită încă la 1851. Eată dupe D. Erbiceanu lista profesorilor din 1853—1854:

1) *Arh. Filaret Scriban.* Teologia fundamentală, Retorica și Omiletica.

2) *Protosing. Melhisedek.* Teologia docmatică, scripturistica, Ermineutica, Patrologia și limba latină.

3) *Arh. Neofit Scriban.* Istoria universală pragmatică și limba elenă.

4) *Dr. Anton Velini.* Logica, Psicologia și Istoria filosofieĭ.

5) *Hristofor Scriban.* Archeologia biblică, Istoria vechiuluĭ și nouluĭ așeḑĕmênt, Istoria bisericéscă.

6) *Ieremia Ieromonah.* Liturgica și Aritmetica, Catihisul, Tipicul, Istoria sântă și a Patrieĭ.

7) *Alexandru Petrino.* Musica vocală.

Ca supleanți erau:

1) *Ierod. Climent Neculau.* Inceputurĭ de limba latină și elenă.

2) *Ierod. Policarp.* Cronologia și Geografia.

3) *Ierod. Benedict.* Mărturisirea ortodoxă și Gramatica română.

4) *Diac. G. Sandovicĭ.* Cântările bisericescĭ și explicarea nouluĭ testament.

Dăm în anexă [1]) programa și orariul seminariuluĭ pe 1853—1854. Dupe *Zimbrul* de la 4 Martie 1855, la acea dată eraŭ tóte 8 clasele.

Din efemeridele seminariuluĭ Veniamin pe aniĭ aceștia, amintim următórele:

In 1852, Filaret Scriban este ridicat la trépta de archiereŭ, în 12 Ianuarie.

In acestașĭ an seminarul serve de model Episcopuluĭ de Hușĭ Meletie pentru întocmirea seminaruluĭ eparchial de la Hușĭ.

Intre profesoriĭ seminaruluĭ din 1854, aflăm și pe Dimitrie Stoica, profesor la liceul din Iașĭ, iar doctorul Anton Velini demisionéză de la catedre sa, avênd să trécă la direcțiunea scóleĭ preparandale de la Treĭ-Ierarchĭ.

La mönăstirea Neamțuluĭ lăngeḑia seminarul. In 1855 maĭ fu niței galvanizat și i se dete programa publicată în *Zimbrul* din 6 Maiŭ 1855.

La Ianuarie 1854, Nicolae Istrate fiind director la Departamentul cultelor, rînduesce o comisiune compusă din G. Asaki, G. Sĕulescu și Vlădica Suchopan, pentru a cerceta starea seminariuluĭ și a propune modul organisăreĭ luĭ. Suchopan acuză, în Februarie 1854, pe Neofit Scriban, că în retorica ce predă la seminariŭ, a pus modeluri din Voltaire și din *părinții apuseni*. G. Sĕulescu încă din Ianuarie 'șĭ a dat demisiunea din comisiune.

Aceste diverse intrigĭ nu eraŭ de natură a asigura mersul liniștit al seminariuluĭ, precum vom vedea și în aniĭ următorĭ.

*

Se cuvine a aduce măcar unul din budgetele anuale ale seminariuluĭ din aniĭ aceștia. Anexăm [2]) decĭ aci budgetul acestuĭ institut pe anul 1853.

---

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Veḑĭ anexa.

Suma totală a capitaluluĭ și a venituluĭ seminariuluĭ și a mŏnăstireĭ Socola era de 304.350 leĭ, din care ca leĭ ramuluĭ didactic se plătea 61.100 leĭ, iar la 9 catichețĭ prin județe și la 9 supleanțĭ aĭ lor se plătea 49.400 leĭ.

Acest budget coprindea și câte-va sumĭ în folosul culturеĭ generale, și anume 7.100 leĭ pentru biblioteca seminariuluĭ, din care 4.000 leĭ pentru tipărirea cărților scolastice și 600 leĭ pentru gazete și foĭ publice.

Acest budget este semnat de epitropiĭ Sofronie Mitropolitul și Gr. Cuza.

*

La rubrica scólelor primare avem: înființarea, în 14 Septembre 1855, a scóleĭ din Târgul Odobéscĭ. [1]) Acéstă scólă s'a cerut de târgoveți.

La Panciu se deschide egalmente scóla primară urbană în loc de scóla sătéscă. [2])

In 1853—1854, se înființéză la Piatra scóla filială de fete, dar deschiderea eĭ va întârdia încă.

La Bêrlad, din contribuția orașuluĭ cu 80 galbenĭ pe an și din fondul Codreanu, se deschide scólă de fete în 1855, și D-șóra Evolsky e numită institutóre, la Septembre 1856.

Răposatul N. Codreanu, prin testament (30 Ianuarie 1854) lasă 8.000 galbenĭ, din carĭ 6.000 galbenĭ pentru o scólă de fete la Bêrlad și 2.000 la scóla de băeți tot de acolo, spre a se plăti din venitul banilor 2 profesorĭ, unul de limba franceză și altul de cea italiană.... Epitropiĭ testamentarĭ: Log. Răducanu Roset, Vorn. Negri, Dr. Em. Costin... Ce s'aŭ făcut aceștĭ banĭ?! [3])

Scóla de fete din Tecuciŭ este din 1854. La 15 Decembre 1853, cu ordinea No. 6.697 a fost numită profesóre D-na Elena Cernat, de la 1 Ianuarie 1854. [4])

Dar pe când în unele părți se deschid scolĭ noue, în Septembre 1854, institutorul Rosali arétă, că oștirea austriacă 'i a închis scóla și 'i a luat localul pentru dênsa.

Neonil starițul mŏnăstireĭ Neamțul și Secul construind, precum în aniĭ trecuți vĕdurăm, un local de scólă primară în Târgul Neamțuluĭ, el dobândi de la Domnitor un hrisov domnesc pentru organisațiunea acesteĭ scóle:

Hrisov domnesc, din 22 August 1853, sub No. 4.086, prin care s'a întărit fundația scóleĭ înființată în Târgul-Neamțuluĭ de către S-ta mŏnăstire Neamțul.

«Prea cuviosia sa părintele Archimandritul Neonil, starițul S-teĭ mŏnăstirĭ Neamțul și Secul, aducênd la cunoscința Domnieĭ Nóstre, că în târgul Neamțuluĭ s'a înființat o scólă publică, cu mĭjlócele numiteĭ S-teĭ mŏnăstirĭ, aŭ cerut ca fundația acésta să se întăréscă și de către noĭ, cu domnescul hrisov, spre întemeearea eĭ și asigurâre mŏnăstireĭ, că nu va fi bântuită în viitor.

O asemenea cerere privitóre pentru o fundație atât de folositóre neamuluĭ și maĭ vêrtos populațieĭ numituluĭ târg, primind'o cu tótă mulțămirea sufletuluĭ nostru, carele în tot timpul s'aŭ consființit pontru binele țĕreĭ acestia de Dumnedeŭ nouă încredințată, facem cunoscut tuturor ce se cuvine a sci, că o asemenea cerere, care cu scopul eĭ ca-

---

[1]) Dosarul No. 534 din 1855.
[2]) Dosarul No. 355 și 1.221.
[3]) Veți în anexă testamentul.
[4]) Dosarul No. 395 din 1853.

racteriséză nobilele principii ale prea cuviosiei sale, și generositatea vrednică de tótă lauda, și potrivit cu solia schimei ce representéză, o încuviințăm, subt următórele drepturi și mărginiri:

A) Scóla acésta întru administrația sa din lăuntru va fi supusă tuturor regulelor ce se vor statornici, numai de către autoritățile numitei S-tei mănăstiri, care va avea neatârnată inspecție morală și materială asupră'i.

B) Învățăturile se vor propune în limba patriei, iar întinderea și orênduirea lor va fi pe un curs mărginit de 4 ani, și dupe programele încuviințate pentru scólele publice primare din țéră, fără a fi îndatorită S-ta mănăstire a mai înființa clasuri pentru învățături mai 'nalte, séu a înmulți cheltuelile peste acelea ce însăși va găsi de cuviință. [1])

C) Profesorul, ca unul ce are a fi plătit de către S-ta mănăstire, se va numi tot-d'auna și va atârna de a dreptul de autoritatea S-tei mănăstiri; el însă va fi ales dintre acei cari vor avea autorisația Departamentului bisericesc și al învățăturelor publice, pentru exersarea profesiei de învățător.

D) Fiind-că tinerii cari vor sevêrși învățăturile în scóla acésta, urmézá a fi pregătiți ast-fel, pentru ca să 'și pótă continua învățăturile în scólele mai 'nalte din capitală, și pe acest temeiu învățăturile urmând a fi uniforme cu acelea publice din țéră, în acéstă scólă se vor întrebuința aceleași cărți autorisate pentru tóte scólele publice.

E) S-ta mănăstire va priveghia a se trimite regulat raport, potrivit cu glăsuirea așeḑământului scolar, la Departamentul averilor bisericesc și al învățăturilor publice, care este îndatorat a avea tot-d'a-una sciință de starea și progresul învățăturilor generale din țéră.

F) Examenele la acéstă scólă se vor face regulat ca și la cele-alte scóle publice, la care Departamentul va avea dreptul și îngrijirea de a trimite un delegat asistent, iar atestatele se vor sloboḑi elevilor de către însăși inspecția ce se va regulamenta pentru acésta Sf. mănăstire.

Deci Domnia Nóstră, pentru păzirea cu nestrămutare a acestei orênduiri, și spre ferirea S-tei mănăstiri de amestecul ori-căreĭ alte autorități bisericesc, séu politicesc, întărim prin acest Domnesc hrisov ținerea arătatei scolĭ, în mărginirea arătată mai sus.

Datu-s'au hrisovul acesta în Politia Iașiĭ, reședința Domniei, în anul de la mântuirea lumeĭ 1853, luna August în 22 ḑile, iar al Domniei nóstre în principatul Moldaviei al 5-lea, pe care l' am întărit cu însăși a nóstră subscriere și sigilul domnesc. [2])

*

In anul 1853, se fac în fine și în Moldova pregătiri serióse pentru deschiderea de scóle sătesc.

Preocupațiunea Ministrului instrucțiunei publice este a crea locale și a pregăti învățători. Avênd a se da în arendă moșiile mănăstiresc, ministrul bisericesc cere Sfatului aprobarea de a se pune în contractele de arendare obligațiunea construcțiunei de local de scólă, dupe anume plan.

Copie scósă din dosarul No. 4 din anii 1853—1857

Referat. 1853, April e 24.

In urmarea § 16 secția I din regulamentul scolar, se propune, déca se va găsi cu cale, ca în viitor cu prilegiul împosesuirei moșiilor clerului, să se adaoge în condițiile vîndé-

[1]) Prin hrisovul publicat la No. 853 al Manual. adm. se vede că ramul învățăturilor teologice aŭ căpătat mai mare întindere prin înființarea seminariului din mănăstirea Neamțului.

[2]) Manualul administrativ, tomul II.

reĭ însărcinarea de a se înființa pe la satele populate peste număr de 50 locuitorĭ, case pentru scolĭ elementare, măsură care fără a costa d'inadinsă cheltuială într'un timp scurt, ar înlătura una din cele maĭ principale greutățĭ, ce se întâmpină astădĭ pentru a se înzestra fiiĭ locuitorilor cu cunoscințele neapărat trebuincióse stăreĭ lor, spre a'ĭ forma gospodarĭ bunĭ și cu frica luĭ Dumnedeŭ.

Tot-odată posesoriĭ pe lângă îndatorirea de a înființa asemenea case, cu a lor cheltuială, a le pregăti în al duoilea an al posesieĭ, a le ținea și a le trăda în bună stare la eșirea de pe moșie, să aibă și îngrijirea de a da, de la deschiderea scóleĭ, câte un argat dintre suljbașiĭ volnicĭ aĭ moșieĭ, și a îngădui luarea din parchetul anual, a lemnelor trebuitóre pentru încălzirea eĭ.

Incuviințându-se acéstă măsură, se alăturézăși planul închipuit acum pentru asemenea case de scolĭ, ca observându-se și îmbunătățindu-se, dupe acelea posesoriĭ să aibă îndatorirea a le înființa.

D. D. Istraty.

Eată încheerea Sfatuluĭ:

1853, Aprilie 24.

«Dupe deliberația urmată în ființa Prea Sfințituluĭ Mitropolit și a mădularilor Sfatuluĭ extraordinar, propunerea coprinsă în referatul de față vădându-se conformă cu rostirea Aședământuluĭ scolastic, rămâne Departamentul bisericesc îndatorat pe viitor a pune în condițiile contractuluĭ de împosesuire a moșiilor cleruluĭ îndatorirea de a se înființa asemenea case de scólă, dupe planul adeverit tot astădĭ, și numaĭ pe la satele carĭ vor trece peste numĕrul de 50 locuitorĭ, care acéstă socotință Departamentul prin anafora o va supune și la cunoscința Prea Inălțatuluĭ Domn, spre a câștiga Inalta întărire.

Sofronie Mitropolit. *Sc. Suțu. Mavrocordat. V. Ghica. C. Sturdza.*

Potrivit jurnaluluĭ închiat de mădulările Sfatuluĭ extraordinar, se va supune prin anafora împregiurarea la cunoscința Prea Inălțatuluĭ Domn, planul păstrându-se la secție. In vremea cuvenită se vor da dupe el copii la sămeșie, spre a le alătura pe lângă contractele posesorilor respectivĭ.»

S. Suțu.

Anafora la Inaltimea Sa

Anul 1853, Maiŭ 1.

«Una din cele maĭ fundamentale dispositiĭ ale aședĕmêntuluĭ scolastic fiind înființarea scólelor sătene, dupe modul prescris în capul al 2-lea, secția I, aplicația acestor dispositiĭ aŭ trebuit maĭ cu sémă a chiăma îngrijirea Departamentuluĭ, ca una ce nu se póte pune în lucrare inainte de a se zidi casele de scolĭ pe la locurile ce se vor însemna și a se pregăti învățătorĭ, dupe coprinderea § § 145 și 148.

Spre acest sfîrșit se simte de nevoĭe a se lua de pe acum óre-carĭ pregătitóre măsurĭ, și a se închipui nisce dispositiĭ economice, carĭ ar făgădui într'un scurt timp realisarea dișeĭ instituțiĭ.

Acestea se închee acum de o dată în următórele punctură:

1) Potrivit § 16 din aședământ să se înființeze pe la moșiile mănăstirescĭ din coprinsul țĕreĭ, case de scolĭ, despre care Departamentul dupe propunerea ce a făcut Sfatuluĭ cârmuitor, la 24 a cugĕtóreĭ, a luat deslegare a pune în viitor în condițiile contractelor de împosesuire a moșiilor cleruluĭ îndatorirea a se înființa asemenea casă de scolĭ dupe

planul încuviințat de Sfat și numai pe la satele carĭ vor trece peste numĕrul de 50 locuitorĭ, subt îngrijirea posesorilor a le ținea casele tot-d'a-una în bună stare și la deschiderea lor a da câte un argat dintre slușbașiĭ volnicĭ aĭ moșieĭ și a îngădui luarea din parchetul anual, a lemnelor trebuitóre pentru încălțirea eĭ.

Mĕsura acésta, pe de o parte s'a și aplicat de îndată, în condițiile împosesuirilor urmate chiar în aceeașĭ ți, și anume pentru moșia Răchiteniĭ și Adjudeniĭ și pentru moșia Păltinișiu, fără ca asemenea însărcinare să vĕdéscă vre-o lovire simțită în prețul moșiilor, iar pe de alta plecat se supune cunoscinței Inălțimeĭ Vóstre, d'impreună cu planul pentru casele de scóla.

2) Să se pregătéscă localul ocupat acum de cancileria Departamentuluĭ pentru primirea în internat a elevilor ce vor fi meniți ca învĕțătorĭ la scólele sătescĭ dupe §§ 81, 82 și 147 din aședĕmênt, și prin urmare:

De la Sf. Dimitrie viitor, Departamentul să fie autorisat a închiria o casă potrivită spre a muta cancelaria luĭ din localul Vasilian;

3) Să se însărcineze comitetelĕ de inspecție a da socotința lor despre localitățile, unde s'ar putea înființa case de scóle, câte una la fie-care ocol, dupe care Departamentul, să facă apoĭ îndemnare proprietarilor acelor locurĭ a zidi case de scólă potrivit planuluĭ adoptat de Sfat;

4) Prin mĭdlocul ispravnicilor și a comitetelor de inspecție ținutale, să se însemne tinerĭi ce urméză a se pregăti ca învĕțătorĭ și carĭ de la Sf. Dimitrie viitor s'ar putea primi ca internĭ;

5) Să se dea acum în concurs compunĕrea unuĭ manual ce are a servi de învĕțătură scólelor elementare, potrivit programeĭ statornicită, păzindu-se întru acésta regulele prescrise în § 19;

6) Pentru a nu veni casa scólelor în neînchipuire din adaosul cheltuelelor, ce din aceste mĕsurĭ s'ar putea prileji, să se mărginéscă de acum numĕrul internilor dupe îngrădirea aședĕmêntuluĭ, și acésta fără lepĕdarea acelor ce până acum aŭ câștigat asemenea drit, decât prin treptată mărginire și neîndeplinirea locurilor vacante în cât ar covĕrși ale numĕruluĭ cĕrut de aședĕmênt;

7) Asemenea urmare să se păzéscă și pentru scóla fetelor, rĕmânênd (până când închipuirile vor ierta o maĭ mare întindere) numĕrul internelor mărginit cel mult la 50;

8) Precum asemenea urmare să se păzéscă și pentru stipendiștĭ, al căror numĕr astădĭ covĕrșesce acel fixat de aședĕmênt, și dintre carĭ uniĭ nicĭ n'aŭ îndeplinit, nicĭ îndeplinesc condițiile prescrise în capul III-lea al părțeĭ a II-a din aședĕmênt.

Subscrisul păstrându'și îngrijirea a se ocupa cu punerea în aplicație a dispozițiilor Aședĕmêntuluĭ scolar, pe cât mĭdlócele vor ierta, acum de o-dată plecat supune la cunoscința Inălțimeĭ Vóstre aceste mĕsurĭ, spre a primi deslegare de urmare.»

D'asupra raportuluĭ resoluția Inălțimeĭ Sale:

«Incuviințăm»

Luare de dispoziții în consecuență

Spre punerea în lucrare a dispozițiilor încuviințate se vor lua acum de o-dată următórele mĕsurĭ:

1) Se va însărcina pe un revisor al Departamentuluĭ a căuta o casă de închiriat pentru cancelaria Departamentuluĭ, de la Sf. Dimitrie viitor, de nu se va putea și maĭ 'nainte, și care să fie în cât s'ar putea maĭ apropiată de localul scólelor;

2) Să se facă circulare către comitetele de inspecție spre întocmaĭ aplicație a punctuluĭ al 3-lea din anafora;

3) In cât se atinge de punctul al 5-lea să se céră maĭ întêiŭ sciință de la D-luĭ inspectorul de nu se află în cărțile scolastice un asemenea manual, și la din împotrivă întêmplare, să însemne uvragiile în carĭ s'ar putea găsi materiile trebuitóre pentru compunerea acestuĭ manual;

4) Să se facă cunoscut D-sale inspectoruluĭ îngrădirile coprinse la punctul al 6-lea și al 7-lea, aducêndu-se tot o-dată și la obștésca sciiuță prin *Fóia oficială;*

5) Sciințele trebuitóre întru aplicația punctuluĭ al 8-lea să se iée iarăși de la D-luĭ inspectorul, dupe care se va înainta pentru acésta cuvenita lucrare.

In cât pentru cele-alte alte dispositiĭ ale anaforalcĭ, vor fi în vedere dupe regularea celor de maĭ sus.

Sc. Suțu.

Potrivit resoluțiuneĭ aceștia s'a scris revisoruluĭ Homicénul, cu No. 1.860, din 7 Maiŭ acel an, inspectoruluĭ general cu No. 1.861, directoruluĭ scóleĭ de fete cu No. 1.863 și comitetelor de inspecțiune scolare ținutale de Galațĭ, Bêrlad, Tecuciŭ, Focșanĭ, Bacăŭ, Hușĭ, Vasluiŭ, Roman, Peatra, Fálticenĭ, Dorohoiŭ, Botoșanĭ și Iașĭ cu No. 1.738 și 1.750 inclusive.

Dăm în anexă [1]) lista generală a scólelor la care dupe Așeḍământul scolar se cere de fie-care câte o scólă elementară. Atâtea scolĭ câte se ceréŭ era cu neputință să se organiseze îndată, de aceea se decide, că în 1854 să se deschidă vre-o 15 și se cer pentru acésta învĕțătorĭ dintre seminariștĭ [2]), carĭ aŭ renunțat la preoție. In acest sens se scrie inspectoruluĭ Laurian. Acesta, în 2 Dececembre 1853, cu raportul No. 142, 'și arétă bucuria pentru organisarea scólelor sătescĭ și propune ca să li se fixeze léfă de 100 leĭ pe lună.

Primele scolĭ proiectate a se deschide sunt la Păucescĭ în județul Vasluiŭ, Răchitenĭ și Adjudenĭ în județul Roman, Păltinișu în județul Dorohoiŭ, Iezerenĭ în județul Iașĭ, Boróia și Rotopănescĭ în județul Suceava. [3])

In 1854, prin referatul No. 1.424 din 15 Martie, Ministerul instrucțiuneĭ publice cere a se îndatori, să facă scolĭ pe moșiile lor și mŏnăstirile pămêntescĭ, care 'și administréză singure averile.

Eată ce ḍice referatul:

«Fiind în privire încuviințările Sfatuluĭ Cârmuitor, că potrivit cu glăsuirea Așeḍământuluĭ scolar, să se înființeze scóle sătescĭ, atât pe la moșiile cleruluĭ administrate de acest Departament, cât și pe la acele închinate locurilor de jos; subscrisul cere deslegare onor. Sfat administrativ, décă asemenea măsură nu se cuvine a se aplica și pe la satele mŏnăstirilor constituate ca chinoviĭ, precum: Neamțul, Agapia, Vorona, Vărate-

[1]) Veḍĭ anexa.

[2]) La 7 Ianuarie 1854, s'a primit răspunsul iconomuluĭ Ión Silvan predicator, înregistrat la No. 67, prin care răspunde la apelul ce 'i s'a făcut, comunicând lista de numele și pronumele seminariștilor ceruți pentru a fi numiți învĕțătorĭ la scólele sătene împreună cu garanția cerută.

[3]) Veḍĭ anexa.

cul și altele, care este sciut că posedéză sate cu sute de locuitorĭ. Asemenea décă iarăși de acéstă îndatorire pot fi scutiți egumenii actualĭ de pe la mŏnăstirile pămêntescĭ: Slatina, Rîșca, Bisericaniĭ, Pângărații, Dolješții și altele, cărora li s'aŭ dat moșiile pe viață și tăcsuite în prețurĭ mult maĭ înjosite decât cunoscuta lor valóre.»

In 16 Martie acestașĭ an, Departamentul aduce în desbaterea Sfatuluĭ țĕreĭ următorul referat, cu No. 1.428, prin care se pune fundamentele primeĭ scóle preparandale serióse românescĭ.

In urmarea încuviințăreĭ Sfatuluĭ Cârmuitor, din trecutul an 1853 Aprilie, s'aŭ înaintat lucrărĭ pentru înființarea de scolĭ elementare pe la tóte moșiile cleruluĭ care ar numĕra peste 50 locuitorĭ, trecêndu-se în condițiile contractelor de împosesuire facerea caselor pentru scolĭ, dupe un plan încuviințat de Sfat încă de atuncĭ. Tot o-dată s'aŭ făcut provocațiĭ poftitóre proprietarilor celor cu sate maĭ marĭ, de prin centrul ocólelor ținutale, pentru înființarea unor asemenea case, pentru ca cu timpul să se realiseze scopul proiectat în Așeḑământ.

Dupe încuviințarea din urmă a Sfatuluĭ ținut sub prezidența Ex. Sale D-luĭ vicepreședent, comunicată cu adresa Secretariatuluĭ de Stat No. 739, urméză asemenea mĕsură a se aplica și pe la moșiile mŏnăstirilor închinate locurilor de jos și pe la acele ale mŏnăstirilor constituate ca chinoviĭ.

Din acestea resultă, că peste un an mult duoĭ, are să se simtă trebuință de un însemnător numĕr de învĕțătorĭ, carĭ vor trebui a se aplica în scólele proiectate.

Decĭ fiind-că până acum nu s'aŭ luat nicĭ o mĕsură pentru formarea unor asemenea învĕțătorĭ, de și în budgetul actual al caseĭ scólelor se vede afectat un condeiŭ de 20.000 leĭ pentru învĕțătoriĭ sătescĭ, subscrisul se vede dator a prevedea consecuențele și a supune onor. Sfat alăturatul proiect de organisația uneĭ scolĭ preparandale și a 'l pofti de a lua în considerație motivele ce 'l îndémnă de a presenta spre a 'l autorisa să 'l pună în aplicație prin miḑlocul sumeĭ ce este afectată în budget.

Proiect pentru înființarea institutuluĭ preparandal.

1. Pentru formarea învĕțătorilor sătescĭ, să se înființeze un institut preparandal în încăperile scólelor din curtea Treĭ-Ierarchilor.

2. Un profesor preparandal să fie numit cu o léfă de 500 leĭ pe lună, carele să țină prolecțiĭ de metoda învĕțăturеĭ și să aplice pe candidațĭ a face practică în scóla primară ce este în Treĭ-Ierarchĭ.

3. Acest profesor va avea îngrijire, ca candidațiĭ propușĭ să 'șĭ învețe prelecțiile, să 'șĭ facĕ datoriile cu sfințenie și să se pórte cu moralitate.

4. Departamentul să se îngrijéscă a regula o programă pentru partea sciințifică a claseĭ preparandale, care să fie conformă cu principiile așeḑământuluĭ scolar.

5. In acest institut să se provóce a veni toțĭ aceĭ ce vor avea aplicare a se arunca în cariera învĕțătorilor sătescĭ.

6. Candidațiĭ ce se vor propune pentru acésta să fie datorĭ a da înscris la Departament că sĕvîrșind cursul, vor merge ca învĕțătorĭ orĭ și la care sat le va recomanda Departamentul și că vor păzi datoriile lor cu sfințenie, dupe instrucțiunile ce din timp în timp se vor da tuturor învĕțătorilor publicĭ.

7. In institul preparandal candidațiĭ să primescă pe lângă bine-facerea găzduireĭ și a încălḑireĭ, 60 leĭ pe lună de la casa scólelor avênd a'șĭ închipui hrana și îmbrăcămintea din léfa ce li se dă.

8. Candidații nu vor fi primiți mai tineri de 18 ani; vor fi înzestrați cu cunoscințele elementare de citire și scriere și să fie de religia ortodoxă.

9. Numĕrul lor să se sue până la 25, și pentru acest numĕr să se facă pe socotéla Departamentului nisce crevaturi, care să fie tot-d'a-una destinate pentru candidați.

10. Învĕțătorii pe la sate se vor numi de către Departamentul averilor bisericesci și al învĕțăturilor publice.

11. Autorisația de învĕțători li se va da în urma unui examen ce vor depune înaintea consiliului scolar.

12. Afară de candidații ce se vor pregăti în institutul preparandal, Departamentul va prefera cu deosebire pe preoții, diaconii și dascălii de pe la sate, cari vor da dovedi că sunt capabili pentru chiămarea de învĕțători.

S'a obținut aprobarea la aceste duoĕ raporturi ale Departamentului averilor cleruluĭ prin comunicările ce 'i face Secretariatul de Stat prin adresele sale cu No. 1.338 și 1.802 din 10 Aprilie și 28 Maiŭ 1854, și se face cunoscut Mitropolieĭ prin adresa cu No. 3.506, ca până la deșertarea încăperilor scólelor din Trei-Ierarchi, să dea măcar 2 odăi din încăperile Mitropolieĭ spre aședarea provisoriŭ a 25 persóne ce vor forma de o cam dată corpul învĕțătorilor sătesci, și în 5 Decembre acelaș an, se face raport la Domn, cu No. 105, în următorul mod:

Prea Inălțate Dómne,

«Legiuirea pentru înființarea caselor de scólă pe la sate, s'a adoptat până acum numaĭ pe la proprietățile cleruluĭ pămêntén atârnat de către acest Departament, nu maĭ puțin și de către un numĕr de fețe particulare, care aŭ primit fără a fi obligate, ci numaĭ din buna lor plecare. Moșiile însă ale mŏnăstirilor închinate locurilor de jos și a chinoviilor, precum: Neamțul, Secul, Văratecul și Agapia, de și sunt datóre a se supune acesteĭ legiuiri, totuși până acum aŭ rĕmas ex eptate.

Acéstă împregiurare fiind o neînvinsă pedică la dobândirea resultatelor ce se aștéptă din aplicarea Aședămêntuluĭ citat, subscrisul ia îndrăsnéla a vĕ aduce la cunoscință, rugându-vĕ să bine-voiți a îndatori pe citatele mŏnăstiri către grabnica punere în lucrare a citateĭ legiuiri, care se socóte cu atât maĭ drept a se impune mŏnăstirilor, cu cât ele se folosesc de veniturile unor dăruiri, făcute cu scop de bine-facere și alte lucruri plăcute luĭ Dumnedeŭ.»

Mĕsura luată de a se supune mŏnăstirile și cele închinate la obligațiunea de a deschide scolĭ sătesci pe la moșiile lor a fost revocată în 26 Maiŭ 1854, în timpul invasiuneĭ străine. Revenind Domnitorul Gr. Ghica pe tron, Departamentul a supus din noŭ anafora, în 7 Ianuarie 1855, sub No. 513.

In cât privesce înființarea scólelor sătesci, regulamentul scolar, § 16 rostesce: «De«partamentul averilor bisericesci și al învĕțătureĭ publice se va îngriji dupe vreme și «dupe închipuirea midlócelor séle a înmulți asemenea scolĭ și pe la alte sate, începênd «înființarea lor maĭ întêiŭ pe la moșiile mŏnăstiresci din coprinsul țĕreĭ, ca unele ce «înfățișézĕ maĭ multă înlesnire pentru realisarea acestuĭ scop.»

In acest §, de și la început se dice, că dupe închipuirea midlócelor Departamentuluĭ, asemenea scolĭ urmézĕ a se înmulți, însă acéstă condiție ar privi maĭ mult întreținerea scólelor, iar nu înființarea caselor de scolĭ, cari ar trebui a se face de către proprietarĭ, dupe chiar înțelesul cu care se închee § 16.

Cu tóte acestea spre a nu se interpreta cu deosebire coprinderea acestuĭ §, Departa-

mentul, în anul trecut, în cât privesce moşiile mănăstirirlor pământescĭ, aŭ trecut îndatorirea facereĭ scólelor prin contractele, ce aŭ încheiat pentru împosesuirea unora din ele. [1]) Iar întru cât se atinge de acelea ale mănăstirilor închinate locurilor de jos şi chinoviilor, în anul contenit 1854, prin referatul No. . . . aŭ făcut mijlocire către Sfatul extraordinar, de a se îndatori pe aceste mănăstirĭ de a trece între condiţiile dupe care urma a se împosesui, unele din moşiile lor, a căror termen expiră la 23 Aprilie 1855, îndatorirea de a se înfiinţa asemenea case de către posesorĭ.

Acéstă propunere s'a încuviinţat de către Sfatul cârmuitor, potrivit adreseĭ secretariatuluĭ de Stat sub No. 739, însă în urmă, dupe tânguirea ce aŭ adresat egumeniĭ Grecĭ D-luĭ vice-preşedinte, secretariatul de Stat, prin adresa No. 1.792, din 26 Maiŭ 1854, comunică acestuĭ Departament, «că Sfatul, spre dovadă de buna voinţă a guvernuluĭ în «tóte prilegiurile, atingătóre de interesele acelor chiriarchiĭ se unesce a suspenda apli- «carea acesteĭ măsurĭ.»

Din coprinderea dér a acesteĭ încheerĭ se vede, că Sfatul a amânat aplicarea acesteĭ măsurĭ, iar nicĭ de cum că ar fi desfiinţată.

Subscrisul dér, cu supunere aduce la cunoscinţa Inălţimeĭ Vóstre, cu rugăminte de a porunci, că asemenea măsură să se aplice chiar de acum în privirea mijlócelor de carĭ disposéză aceste mănăstirĭ, şi din care ţéra nu trage decât un prea neînsemnător folos.

Domnul apostilând asupra raportuluĭ sus reprodus, că: «Sfatul nostru extraordinar «va lua în de aprópe consideraţie propunerea Departamentuluĭ şi va încheea a sa ho- «tărîre,» Departamentul apoĭ, potrivit domnesceĭ resoluţiĭ, a înaintat raportul Sfatuluĭ, cu referatul No. 607 din 28 Ianuarie.

*

La rubrica cultureĭ generale se cuvine a face menţiune de proiectele ce se urmărea în ţéra românéscă pentru clădirea unuĭ local special destinat bibliotecĕĭ şi museuluĭ.

Profesorul de sciinţele naturale Baraş, prin raportul ce dăm aci, provócă, în 1852, cumpărarea primelor colecţiunĭ menite a constitui cu timpul un cabinet de sciinţele naturale, ca cel din Iaşĭ.

«Este cunoscut că pentru o bună instrucţie publică de istoria naturală, trebue presenţa obiectelor din fie-care treĭ regnurĭ, adică: minerale, plante şi animale, ca elevii să aĭbă înaintea ochilor lor un model din fiinţele natureĭ despre care se tractéză.

Drept aceea m'am pus în corespondenţă cu maĭ mulţĭ naturalişti, şi dupe răspunsurile primite de la dênşiĭ, am onóre a propune onor. Eforiĭ cele următóre:

1. Cumpărătóre de o colecţie de minerale formând dublete în vestita colecţie a D-luĭ Acner la Amerdorf lângă Ermanstadt. Acéstă colecţie coprinde 150 speciĭ de minerale dintre care multe sunt din Transilvania; sunt bine arangiate şi cu etichetele lor; într'însele se află nisce obiecte preţióse: de aur, (telurĭ) şi mangan; costul lor este la Sibiŭ 180 sfanţĭ.

2. Un atlas zoologic compus de 20 broşure cu o mulţime de planşe colorate fórte frumóse; acest uvragiŭ împreună cu textul în limba germană publicat de o societate

[1]) Obligaţiunea de a face scolĭ pe moşiile lor este impusă mănăstirilor pământescĭ cu administraţiune de sine, prin anexată ordine, ce s'aŭ trimis la maĭ mulţĭ din egumeniĭ mănăstirilor pământescĭ.

Veţĭ anexa.

de naturaliști, sub direcția D-luĭ Colard, am comandat și acum se află aci de vînḑare; costul este până la 60 sfanți.

3. Un erbariŭ de 1.000 plante uscate pentru instrucția botaniceĭ am comandat la D. Wilhelm Ditrih în Saxonia, lângă Dresda; costul erbaruluĭ este 40 talere séŭ 180 sfanți; suma peste tot 400 sfanți aprópe.»

Iulius Baraș.

Pentru prima óră se deschide în Moldova o linie telegrafică la 14 Februarie 1855. Prima telegramă o dete pentru Viena, Domnitorul Ghica. O telegramă de 25 cuvinte costa 5 franci. Mult a contribuit la instalarea primeĭ linii telegrafice Feldzeigmeister Baron de Hess.

Tot în 1855 se deschide apoĭ liniile Iași-Bêrlad-Tecucĭ și Galați. Costa telegrama pentru Bêrlad 10 leĭ, pentru Tecuciŭ 17 $^1/_2$ și pentru Galați 20 leĭ!

*

In acestași an 1852, Sfatul orășenesc din Bucurescĭ provócă întocmirea uneĭ comisiunĭ care să fixeze etalónele mĕsurilor diverse în uz în țéra românéscă.

In 12 Aprilie, prin ofisul domnesc, sunt însărcinați profesorĭ Iordache Pop și A. Marin cu determinarea cotuluĭ, a unității de mĕsurat capacități și maĭ apoĭ acéstă comisiune se ocupă și cu cele-alte mĕsurĭ.

Dăm în anexă corespondențele schimbate pentru acésta. [1])

In 1855, țĕrile române fură din noŭ provocate de Turcia, să ia parte direct la exposițiunea universală din Paris. Cu oficiul din 16 Ianuarie 1855, Domnitorul numesce membri aĭ comisiuneĭ pentru adunarea obiectelor de trimis la exposițiune, pe D-niĭ Log. C. D. Sturdza, G. Asaki, C. Negrutzi, T. Codrescu și Hristea Gheorghiu.

*

Vechia chestiune bănéscă dintre Epitropia scólelor și cabinetul de sciințe naturale din Iași, se redeșteptă în 1853 sub altă formă.

In 10 Ianuarie acest an, sub No. 57, Departamentul instrucțiuneĭ publice raportéză Domnitoruluĭ, că n'are de unde plăti casa scólelor subvențiunea ordonată încă din vechiŭ pentru ḑisul cabinet.

In 4 Februarie 1853, comitetul societățeĭ de naturaliști dobândesce de la Sfatul extraordinar, «ca subvenția ce până acum 'i se sloboḑia din partea ocârmuireĭ pentru ținerea cabinetuluĭ natural, să urmeze a se sloboḑi ca și până acum din veniturile scólelor, potrivit așeḑĕmêntuluĭ întru acésta.»

Vornicul Gr. Cuza se înduplecă a aproba numaĭ plata a 4.540 leĭ rest din trecut, arĕtând acésta prin anafora către Domn și dând visterieĭ, pentru acésta, adresa sub No. 1.408 din 30 Martie 1853.

Lucrul nu se isprăvesce și în 31 Decembre, cabinetul cerênd din noŭ baniĭ subvențiuneĭ (câte 6.000 leĭ pe an), Gr. Cuza vornicul bisericesc hotăresce ca, «Prin anafora să se supună cunoscinței P. I. Domn, că budgetul scólelor pe anul curent fiind mărginit, nu este primitor de contribuțiĭ extraordinare.»

[1]) Veḑĭ anexa.

Nicĭ în Aprilie 1854 nu se mai liberase aceĭ banĭ, cu tóte reclamaţiunile societăţeĭ. La data acésta fiind vornic bisericesc Mavrogheni, asupra cereréĭ societăţeĭ, sub No. 42, face referat la Sfat, cerêndu'ĭ să scutéscă casa scólelor de restul din subvenţiunea din 1852 şi de întréga subvenţiune de 6.000 leĭ, pe 1853 şi 1854, cum şi pe viitor.

In Octombre 1855, D. Anastasie Fĕtul, primul secretar al societăţeĭ de medicĭ, prin legitima sa influenţă în ţéra română, isbutesce să se recunóscă din nou societăţeĭ dreptul de a primi tot ce i se datora de societate şi a i se plăti şi pe viitor.

*

Artele plastice nu fac vĕdute progresc în aniĭ aceştia. In Iaşi, casarma de la Copou e singura lucrare de óre-care valóre architectonică în cale de execuţiune. Din ţéra românéscă se subvenţionéză pentru pictură, la Viena, elevul Petru Mateescu, în Maiŭ 1855, cu 240 galbenĭ pe an şi pentru duoĭ aniĭ. El nu întârdie de a trimite Eforieĭ o copie de tablóŭ represintând fuga în Egipet a familieĭ sânte. [1])

La Iaşi, în 1855, Schiller, fratele unuĭ vechiŭ şi bun farmacist, se întórce în ţéră de la studiul pictureĭ. Elev al luĭ Schiavoni (Natale), el face o exposiţiune de 20 de tablouri, din carĭ 5 de ale maistruluĭ sĕŭ. Nu mulţĭ anĭ dupe aceea, Schiller, care era fórte abil în restaurarea de tabele vechĭ, este însărcinat de mine (eram ministru ad-interim la instrucţiunea publică), să restaure, în curgere de maĭ mulţĭ anĭ, tabelele din pinacoteca de la Iaşi. El muri în acéstă funcţiune.

Musica vocală şi instrumentală face paşĭ înainte.

Se introduce în Iaşi musica vocală, în Aprilie 1852, la scóla de fete, prin maistrul I. Cart.

La Bucurescĭ Eforia închce, în Martie 1853, următorul jurnal:

«Pe temeiul art. 151 din regulamentul organic şi în conformitate cu budgetul anuluĭ curent întăriit de Inălţimea Sa atingĕtor de înfiinţareă studiuluĭ de musică vocală în scólele primare; Eforia, dupe chibzuirea ce a făcut astădĭ, considerând capacitatea şi bunul metod al Domnuluĭ Wachman, profesor de piano şi de musica vocală îl numesce provisor profesor de musica vocală la scóla primară din văpséua de verde, cu léfă de leĭ 400 pe lună, îndatorindu'l a intra în funcţiile acestuĭ post, cu începere chiar de astădĭ.

Arsaky. I. Florescu. P. Poenaru. C. Bozianu.»

No. 13. 1853, Martie 12.

Ca probă că în Februarie 1853, se gândea, la Bucurescĭ, a se aduce în împlinire proiectul întocmireĭ unuĭ aşedĕmênt coral, dăm aci următorul act:

Departamentul logofeţieĭ trebilor bisericescĭ şi instrucţieĭ publice din principatul ţĕreĭ românescĭ

Cinstiteĭ Eforiĭ a scólelor

«Pentru că Cinstitul obştesc control prin adresa No. 154, face cerere a i se trimite proiectul întocmit în privinţa aşedĕmêntuluĭ coral, care proiect 'l-a alcătuit Cinstita Eforie pe lângă adresa cu No. 7.577 din 15 Noembre anul 1850;

[1]) Dosarul No. 836, archiva ministeruluĭ de culte.

Departamentul cu cinste o rógă, să bine-voiască a i-l trimite cât s'ar putea mai neîntârdiat, împreună cu alăturatele ce ţine de dênsul, spre a le înainta Cinstituluĭ control.

Şeful Departamentuluĭ, *(Nedescifrabil.)*

Şeful meseĭ, *(Nedescifrabil.)*

No. 667. Bucurescĭ, 1853, Februarie 9.

Anexăm imnul compus de Wachman şi cântat de scolariĭ scólelor primare la examenul general din 1853, cuvintele de Al. Lăzărescu. [1])

Opera italiană la Iaşĭ si la Bucurescĭ continuă de a fi mult frecuentată, dér cu paguba teatruluĭ naţional. Pe scena acestuia, genuluĭ de comediĭ naţionale care o ilustraseră, cu încetul se substituéză, drama de Boulevard francesă şi alăturea cu artiştĭ ca Milo, Sterianca, Caragiali, Merişésca, publicul începe a aplauda arta falşă şi declamatorie, care 'şĭ va avea culminanta în direcţiunea de maĭ apoĭ a luĭ Pascali. Nu că acesta n'a fost un actor de mare talent, dar el a introdus în scenă piese imposibile şi bolnave şi îmbolnăvitore, ca «Idiotul», «Bĕutoriĭ de absint», ş. c. l.

Neavênd scopul de a urmări de aprópe istoria teatruluĭ, ne mărginim la acéstă simplă amelinţare de condeiŭ, şi adăugim, că renascerea teatruluĭ român se făcu tot la 1864—1865, când făcurăm ca administraţiunea teatrelor să trécă de la Ministerul de interne la acel al scólelor. *Ateneul român* din Bucurescĭ contribui în cât-va la reînflorirea teatruluĭ naţional, căcĭ membriĭ sĕĭ scriseră piese de un gen noŭ şi maĭ bun, ca «Domniţa Ruxandra,» «Răsvan Vodă», etc. Eŭ însumĭ citiiŭ maĭ întâiŭ la Ateneŭ piesa mea «Vornicul Bucioc», care avu apoĭ un frumos rĕsunet jucată de artiştĭ ca Dumitriade, Velescu Stefan, Vlădicésca, Matilda Pascaly, etc.

*

Bibliografia românéscă, maĭ întâiŭ în Moldova, apoĭ în ţéra românéscă, ia proporţiunĭ mulţămitóre. Nu putem transforma acéstă istorie într'un catalog bibliografic, de aceea ne mărginim a face numaĭ aci, unele menţiunĭ maĭ importante.

Aparitiunea în Iaşĭ, la 1 Octombre 1855, a jurnaluluĭ *Stéoa Dunărei,* sub direcţiunea luĭ M. Kogălniceanu, face epocă în presa românéscă.

România literară a luĭ V. Alexandri, căđu la finea anuluĭ 1855 luna Decembre, sub loviturile censureĭ netolerabile.

Şi cu tóte aceste acte de netoleranţă, Gr. Ghica semnă, tot în 28 Decembre 1855, memorabilul oficiŭ al desrobireĭ ţiganilor. (sub No. 1.166.)

Deja la 7 Iulie 1855, D. V. Alexandri liberase ţiganiĭ sĕĭ.

Şi alăturea cu versurĭ pentru desrobirea ţiganilor, presa neoficială, represintată în Iaşĭ la 1855, prin *Zimbrul* şi prin *Stéoa Dunărei,* publică, de şi încă cu óre-care timiditate, articole relative la *unire*, etc. D. N. Ionescu publică în *Zimbru,* în 1855, primul articol despre *unire*.

In Bucurescĭ, jurnalul *Patria* format f^0, era egalmente mult citit.

Eforia scólelor, din Bucurescĭ, protege diverse publicaţiunĭ comunicându-le pe la profesoriĭ din judeţe pentru vêndare; asemenea s'aŭ trimis diferite cărţĭ pe la egumeniĭ de mŏnăstirĭ de către şeful Departamentuluĭ instrucţiuneĭ publice din Bucurescĭ, Câmpineanu, în 1855.

---

[1]) Veđĭ anexa.

Dăm ca exemplu adresa acestuĭ Departament, către egumenul mŏnăstireĭ Bucovĕțu.[1])

In 1855, Serdarul Gh. Costaforu, profesorul de dreptul civil, etc., hotăresce să publice magasinul judecătoresc.

Dăm în anexă însciințarea profesoruluĭ Costaforu despre acésta, adăogênd informațiunea, că Eforia scólelor a impus acéstă carte profesorilor din județe, în 19 Februarie 1855, cu circularea No. 170—186. [2])

In 26 Ianuarie 1853, Eforia încheie jurnalul sĕŭ, cu No. 4, prin care Arsaki, Const. Bozianu, P. Poenaru și Florescu, desființézĕ comisiunea orênduită în aniĭ trecuțĭ pentru cărțile didactice:

«Eforia considerând, că pentru cercetarea cărților didactice este maĭ raționabil și de maĭ mare folos a se numi comsiunĭ compuse de specialităților, relative la felul fie-căreĭ cărțĭ, hotăresce :

1) Comisiunea specială ce există acum pentru cercetarea cărților didactice se desființézĕ.

2. Toțĭ profesoriĭ gimnasiuluĭ sunt *ipso-jure* membriĭ aĭ comisiuneĭ întocmite pentru cercetarea prediselor cărțĭ.

3. Dar Eforia va alege dintre D-niĭ profesorĭ, pentru examinarea fie-căreĭ cărțĭ didactice, o comisiune ad-hoc, compusă din membri cu specialităților relative la cartea de examinat, de gramaticĕ francese-române și germane-române.

Dicționarul latino-român până unde este sĕvîrșit, geometria descriptivă, aritmetica și geometria, algebra și trigonometria, ținerea registrelor dupe dopiă-scriptură.

«Acestea sunt uvragiile celeĭ maĭ d'ântêe trebuință, și urméză a începe îndată a lor tipărire, ca treptat într'un an de ḑile, de va fi putință, să iasă din tipar.

Comisiunea se va aduna de treĭ orĭ pe sĕptĕmână, regulat, la ḑile și césurĭ hotărîte; ea se va îndeletnici:

1) A prețui fie-care uvragiŭ și a hotărî de corespunde cu trebuința scólelor și de meritézĕ a se tipări;

2) De va găsi că un uvragiŭ îndeplinesce condițiunile cerute și este vrednic de a se da la lumină, atunci comisia va intra într'o cercetare cu deamĕnuntul și îl va îndrepta la stil, precum și despre cele-alte, cu pĕtrunḑĕtóre luare aminte. Apoĭ îl va aproba, îl va iscăli la sfîrșit și cu al sĕŭ raport îl va înainta la Eforie, care ni-l va supune spre a da poruncă de tipărire ;

3) Fie-care autor va fi însărcinat cu priveghiarea și corectarea tiparuluĭ.

Introducêndu-se învĕțăturile limbeĭ latine în tóte clasele colegielor din Prințipat, cărțile cele maĭ de neapĕrată trebuință sunt cele latino-române, avênd unul și acelașĭ profesor a preda de o dată limba latină și română ; însă fiind-că n'avem cărțĭ elementare de predare, se vor da pentru a lor alcătuirĭ și premiĭ potrivite cu gradul trebuinței și cu meritul cărței.

D-niĭ: Pop Ión, Massim, Hill și Crețescu, sunt însĕrcinațĭ, în 28 Ianuarie 1853, cu ad. No. 255 de Eforia scólelor să cerceteze cartea luĭ I. Zalomit: *Logica și morala* traducere.

---

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Veḑĭ anexa.

In Februarie 1852, se litografiază la litografia Biltzi, 5.000 modele de caligrafie micĭ şi 34 tabele de geometrie descriptivă, în 500 exemplare. [1])

In Maiŭ 1852, Eforia însărcinéză, cu adresa No. 860, pe profesorul Maxim să facă o gramatică pentru limba latină în paralel cu cea română. I se va plăti câte 170 de leĭ cóla.

Se tipăresce şi Fabulele luĭ Fedru, editate de Maxim, pentru clasa II-a gimnasială.

In 25 Iunie, Eforia cugetă la confecţionarea unuĭ dicţionar latino-românesc, de o comisie compusă din profesoriĭ Hill, Maxim, Fontanini şi Nichefor. Acest dicţionar va fi redactat dupe acel frances de *Quicherat.* [2])

In 28 Iunie 1852, Ión Pop este însărcinat de Eforie să traducă geografia luĭ Balbi, plătindu-i-se câte 120 leĭ cóla. [3])

La începutul acestuiaşĭ an, Eforia a fost însărcinat pe Dr. Baraş să compună un manual de istorie naturală. El presintă Eforieĭ o traducere dupe Belèze, care este aprobată şi se şi imprimă.

In Septembre 1852, Maxim dobândesce aprobarea de către Eforie a uneĭ gramaticĭ române pentru clasele primare.

In acéstaşĭ lună şi an, Eforia însărcinéză pe D. Marin să traducă:

1) Elemente de cosmografie, ale luĭ Cortanberth;

2) Geografia fisică;

3) Aritmetica de Ritt, pentru scólele primare.

In acestaşĭ an şi lună, apar *Minunile natureĭ* de Baraş.

Asemenea geometria practică pentru clasele gimnasiale, de D. Pop.

Sintaxa limbeĭ latine, de Hill.

Se litografiază 2.000 exemplare harta Românieĭ şi se aduce din Paris, atlas elementar de geografie veche şi modernă pentru scólele primare, cum şi planşe pentru studiul geografieĭ în gimnasiŭ. [4])

Eforia din Bucurescĭ retipăresce diverse ediţiunĭ de cărţĭ didactice, care e de prisos să le maĭ amintim aci, atât în aniĭ 1852, cât şi ceĭ următorĭ.

Se cuvine însă a spune, că ea a cumpĕrat 120 de exemplare din Notiţele de statistică ale Moldoveĭ, de N. Suţu.

In 1853, A. Creţescu, e însărcinat de Eforie să traducă prescurtarea de istoria veche a evuluĭ de miḑloc şi a timpuluĭ modern dupe Duruy, în treĭ volume, plătindu-i-se câte 120 leĭ cóla.

In 26 Maiŭ 1853, Eforia supune Domnitoruluĭ un proiect de budget pentru editarea unuĭ jurnal de agricultură, subt redacţiunea Doctoruluĭ Baraş şi Slătineanu.

In acestaşĭ an, Eforia refusă cumpĕrarea de 200 exemplare din traducerea cărţeĭ «Discours sur l'histoire universelle», traducere de Efrosin Poteca, a 7 sfanţĭ exemplarul în douĕ volume.

Alex. Pop, a fost însărcinat, în Iunie 1853, să lucreze caligrafia pentru scólele primare, care s'a litografiat la Biltz.

I. Zalomit traduce *Cestiunile de filosofie* ale luĭ Charme.

Se recomandă profesorilor cartea «Săteano-creştină» a luĭ C. Aristia.

---

[1]) Dosarul No. 668, archiva ministeruluĭ de culte.

[2]) Dosarul No. 663, archiva ministeruluĭ de culte.

[3]) Dosarul No. 689, archiva ministeruluĭ de culte.

[4]) Dosarul No. 703, archiva ministeruluĭ de culte.

Lucru curios, în 22 Iunie 1853, Eforia cumpĕră 1.800 exemplare din testamentul nou, ediţiunea societăţeĭ evanghelică !

In Moldova cărţile didactice încep a se schimba dupe noul program al luĭ Laurian. Acest distins bărbat redactéză el însuşĭ aprópe tóte cărţile didactice primare şi găsesce şi timpul necesar pentru a publica, însărcinat de nemuritorul Gr. Ghica, cronicele luĭ Şincaĭ, cu începere din anul 1853. Publicarea acestuĭ mare monument al istorieĭ naţionale, constitue pentru Domnitor, ca şi pentru ostenitorul editor, un nou titlu la recunoscinţa naţiuneĭ.

In anul 1852, Gusti publică la Iaşĭ prima ediţiune din *Retorica* sa.

V. Alexandri publică repertoriul dramatic şi *Baladele*, poesiĭ populare, carte care putem ţice, că începe publicaţiunile nóstre folcloristice.

In curênd Alexandri ne va da, la Paris, *Doinele şi lăcrămiórele* şi în 1855, va înfiinţa în Iaşĭ *România literară*, fóe care a exercitat o fórte mare influenţă asupra literatureĭ naţionale.

Doctorul Anastasie Fĕtu, publică, în 1852, *Manualul de învĕţătura móşelor.*

A. Papiŭ Ilarian, publică *Istoria Românilor* din Dacia superióră.

D. Stoica, publică *Gramatica latină.*

Anton Pan, îmbogăţesce mereŭ literatura populară şi chiar şi cea musicală, pe când D. Asaki, publică *Topografia* séŭ *elemente de inginerie,* cu planşe.

La ocasiunea aniversăreĭ luĭ D. Ghica, D. Gusti 'ĭ oferă o colecţiune de poesiĭ de diverşĭ autorĭ, adunate şi tipărite sub titlul «Buchet.»

Doctorul Polizu în Martie 1855, cere Eforieĭ, să tipăréscă dicţionarul germano-român care 'l are gata şi care până astădĭ a rĕmas în manuscript.

Institutorul Serghiescu traduce Economia politică, dupe Blanqui, în 1854.

Din cartea intitulată: *Recueil de morceaux choisis dans les auteurs classiques des littératures grecque, latine et française, et destinés à la récitation, par M. Theil,* tipărită la Paris, în 1845, în şépte volume, s'aŭ împărţit la D-niĭ profesorĭ gimnasialĭ din capitală, maĭ jos însemnaţĭ, spre a se servi cu dênsele la recitaţiunea lecţiilor respective.

(Urméză numele profesorilor la carĭ s'aŭ dat.)

1855, Maiŭ 2.

Se înfiinţéză în Bucurescĭ o nouă librărie scolară de Ionin, iar librăria G. Ionid, cu prospectul din Iunie 1855, [1]) începe seria de publicaţiunĭ de romane mult daunătóre, dupe noĭ, literatureĭ cât şi moravurilor sociale.

*

Să înregistrăm, spre neuitare, câte-va donaţiunĭ în favórea scólelor. In August 1855. Căminarul Pavel Ştefănescu dăruesce 10.000 leĭ pentru elevĭ sĕrmanĭ, din dobânda lor cu ipotecă, pentru a se trimite tinerĭ să 'şĭ complecteze studiile la universităţĭ străine.

Exemplul admirabil al generosuluĭ patriot Dr. An. Fĕtul!

---

[1]) Veḑĭ anexa.

Este locul aci, să amintim, că la 21 Martie 1855, neuitatul doctor fondase Asociaţiunea de încuragiare a tinerimeĭ la învĕţătură, dotând'o cu 1.000 galbenĭ din neprisosul avereĭ sale. La 3 Iulie 1855, se făcu solemnitatea inaugurăreĭ eĭ în sala Academicĕ. *Zimbrul* publică *versurĭ* diverse în onórea fundaţiuneĭ.

Rĕposatul Spiridon Gârnéţă, a lăsat scóleĭ din oraşul sĕŭ, avere nemişcătóre: moşie, locurĭ virane, 9 prăvăliĭ, viĭ şi banĭ 30.094 leĭ.

Tot în 1855, Cost. Papadopolo, a dăruit un loc pentru clădirea scóleĭ de la Nicorescĭ şi sinete cu subscrierĭ diverse, pe 4.000 leĭ, şi o vie de la D. Scarlat Vârnav.

CAP. V

ANUL 1856–1859

Aceștĭ anĭ sunt plinĭ de însemnate evenimente petrecute în scolĭ, și în Moldova și în Muntenia, precum sunt plinĭ și de fapte din ordinea politică.

In timpul resbeluluĭ din Crimeea, maĭ mult de cât orĭ când, opiniunea publică 'șĭ îndrepta privirea spre Franța, de la care cu deosebire aștepta mântuirea. Impregiurările însă politice nu permiteaŭ, maĭ ales în timpul ocupațiunilor austriace, acordarea de fonduri maĭ deosebite pentru cultură publică.

Cu pacea de la 18 (30) Martie 1856, s'a întors Moldoveĭ o parte din Basarabia. In acéstă parte de loc guvernul Moldoveĭ este chiămat neîntârdiat să formeze scolĭ.

La 14 Iunie 1856, s'a întâmplat finea domnieĭ luĭ Gr. Ghica in Moldova și a luĭ Știrbeiŭ în Valachia; în locul acestora se rênduiră Căĭmăcămiĭ.

Aceste rĕpedĭ evenimente nu fură de natură a înlesni cu mult mersul înainte al scólelor. Din contră, sub Căĭmăcămia din Moldova se vor nasce intrigĭ grave în sînul corpuluĭ didactic, caracterisate prin rĕscóle și acte de nedisciplină în liceŭ, prin demisiunĭ, greve și destituirĭ în corpul profesoral și în fine tóte acestea se vor termina cu înlăturarea din corpul didactic a unor bărbațĭ de valóre ca Laurian, Papiŭ Ilarian, etc. Noroc pentru scólele moldave, că rĕmaseră la catedrele lor din profesoriĭ chiămațĭ de Laurian, și anume Barnuțiŭ, Stef. Micle, Ión Pop, etc.

Sunt prea recente aceste fapte și mulțĭ din autoriĭ lor trăesc, ca să ne permitem a le judeca maĭ de aprópe și a pune nume propriĭ la ele. Ne mărginim să dăm în anexe, o serie de documente din carĭ, maĭ târdiŭ, alt cine-va va putea face cu înlesnire ceea ce noĭ ne refusăm de a face astădĭ: Istoria tulburărilor scolastice din Iașĭ, de la anĭ de carĭ ne ocupăm.

Credem însă cuviincios a înregistra chiar aci, următórele informațiunĭ.

Dosarele No. 1.185 și 1.187, archiva ministeruluĭ de culte, ne arétă, că dupe ce Laurian isbuti să înlăture din gimnasiŭ și Treĭ-Ierarchĭ câțĭ-va din profesoriĭ Moldovenĭ, desordinea în interrat isbucnesce, la 31 Ianuarie 1858, contra luĭ Iosef Patriciu, directorele internatuluĭ. [1])

Caĭmacamul prinț Vogoride, cu ofisul No. 7 din Ianuarie 1858, a numit pe Dim.

[1]) Patriciu a fost bătut de elevĭ. Consiliul a isgonit din gimnasiŭ și internat pe N. Vidrașcu, G. Racoviță și Stefan Botez. Atuncĭ toțĭ ceĭ-l-alțĭ elevĭ părăsiră internatul.

Cantacuzin, Post. Panaite Balș și pe secretarul Statului Iancu N. Cantacuzin, comisarĭ să cerceteze neorênduelile de la gimnasiul din Iași.

Comisiunea a constatat vinovăția unora din gimnaziștĭ și de la Treĭ-Ierarchĭ, și cere, ca Anastasie Buzdugan și Vrânceanu Ión să se depărteze, și pentru crima făcută să se dea pe mâna poliției, spre a fi pedepsiți corecțional și publicați spre pildă, iar Vidrașcu, Racoviță și Botez, carĭ aŭ fost de maĭ 'nainte depărtați de consiliul scolar pentru nesupunere și aŭ dat motiv la aceste neorênduelĭ, să nu maĭ fie primiți în scolĭ, iar Codrescu, Proca, Poni, Morțun, Odescu, T. Istrate și N. Nichitache, frații Șendresci, N. Kinez, etc., carĭ aŭ fost învitătoriĭ celor-alți și carĭ s'aŭ arĕtat chiar înaintea comisieĭ cu obrăsnicie, să fie depărtați din scóla și ceĭ-alți scolarĭ să fie periovisiți pe 4 sĕptĕmânĭ, fără să iasă din internat.

Causele din lăuntru ale rĕscóleĭ, comisiunea le află ântêiŭ, că colegiul e lipsit de profesorĭ... Insuși inspectorul general e silit a paradosi, ceea ce nu se cade. Deci să se numéscă profesorĭ la catedrele vacante.

Depărtarea profesorilor moldovenĭ în favórea celor ardelenĭ, încă ḑice comisiunea a motivat revolta, care a isbucnit la 21 Ianuarie 1858, contra luĭ Patriciu.

*

La 30 Ianuarie 1858, [1]) Cneazul Cantacuzin, atuncĭ ministru al cultelor și instrucțiuneĭ publice, face anafora la Caĭmacam, sub No. 13 și propune:

1) Reorganisarea academieĭ cât maĭ în grabă, fiind astădĭ de la sine desființată, prin eșirea elevilor, cu putere, din internat, afară de 22 carĭ se află și acum în institut.

2) Incuviințarea demisiilor alăturate aci în original, a D-luĭ general inspector al scólelor A. Tr. Laurian și a D-luĭ Dr. A. Papiu profesor de legĭ, T. Giușca directorul internatuluĭ gimnasial, Mihaiŭ Alboteanu profesorul de istorie în clasele inferióre și Iosef Patriciu director și profesor la scóla pregătitóre ; dintre carĭ acest din urmă fiind poftit a rĕmânea în postul sĕŭ, a rĕspuns că primesce... numaĭ până atuncĭ până când «onor. comisiune se va bucura de puterea dictatorială nemărginită și fără apelăciune în trebile scolastice.» Acésta nu póte admite guvernul, decĭ se cere și demisionarea luĭ Iosef Patriciu.

3) Invitarea profesorilor retrași la catedrele lor și ocuparea prin concurs a celor ce vor rĕmânea neocupate.

4) Primirea elevilor în internat dupe suplicile ce vor trimite la minister, până în 15 ḑile, afară de ceĭ depărtați; «vor fi și eĭ primiți décă părinții și acelora vor depune garanție că se vor purta bine pe viitor.»

Vogoride aprobă acest avis: «se recomenduesce încuviințarea mĕsurilor propuse prin raportul de față, spre întocmaĭ urmare, aducêndu-se la obștésca sciință prin publicare în *Buletin* și *Fŏia oficială.*»

Tot o-dată în vederea celor expuse de către acest minister (cultelor și instrucțiune publică) prin anaforalele din 27 Ianuarie, cu No. 436 și din 2 Februarie No. 558, se rênduesce o comisiune specială alcătuită de 7 membrii și anume: Președintul acestora D-luĭ Cneazul Alex. Cantacuzino, Aga Anastasie Fĕtu, și D-niĭ profesorĭ Sim. Bărnuț,

[1]) In 30 Ianuarie 1858, consiliul scólelor era compus din Laurian, Stoica, Giușcă, Patriciu, Alboteanu și Metaxa.

Stefan Miclea, Petru Suciu, Spătarul Ludovic Iordan și D-luĭ Filologul Frai, carĭ conform așeḑământuluĭ scolar va regula primirea elevilor dupe cererile ce vor aduce maĭ ântêiŭ către ministerul de culte, și care suplicĭ vor fi recomandate în cercetarea acesteĭ comisiĭ, avênd în privire întârḑiarea acestor lucrărĭ, așĭa în cât în timpul prescris prin raportul de față, a se puteа deschide cursul învĕḑăturilor.

N. K. Vogoride.

1858, Februarie 4.

*

Acéstă comisiune lucréză în 1858, [1]) ca *Consiliŭ scolar extraordinar*. Ea se adună în prima ședință, la 6 Februarie 1858, și decide a se aduna în tóte ḑilele spre a se ocupa de reorganisarea scólelor.

La 7 Februarie 1858, Consiliul decide a se rechema toțĭ profesoriĭ demisionațĭ din causa luĭ Laurian.

In 8 Februarie 1858, se decide înființarea Consiliuluĭ legal scolar, și decĭ se convócă profesoriĭ în drept a alege.

Alegerea se face la 9 Februarie 1859.

Procesul-verbal din 9 Februarie 1859, constată că, din partea profesorilor secondarĭ aŭ fost aleșĭ membriĭ aĭ nouluĭ Consiliŭ scolar. Z. Columb, Anton Partenie și D. Pop, pe lângă profesoriĭ carĭ intraŭ de drept: Barnuți, Suciu, Apostoleanu, profesorĭ de drept și noul inspector general T. Veisa.

*

La 11 Februarie 1858, eraŭ reprimițĭ 85 din elevĭĭ internĭ, și comisiunea cere Ministeruluĭ a se publica reînceperea cursurilor, la 17 Februarie 1859.

La 13 Februarie, comisiunea prin raport la Vogoride dă sĕma de lucrărĭ și declară că ea 'șĭ-a terminat chiămarea, decĭ încetéză.

*

Aga T. Veisa numit fiind inspector general al scólelor în 16 Martie 1858, se vestesce acésta cu circulară la tóte scólele din judeḑe, cu No. 1.716—1.735, în 20 Martie 1858, la (Mihăilenĭ) Dorohoiŭ, Botoșanĭ, Hârlăŭ, Fălticenĭ, Neamțu, Piatra, Roman, Bacăŭ, Ocna, Panciu, Focșanĭ, Galațĭ, Odobescĭ, Tecucĭ, Bêrlad, Vasluiŭ, Hușĭ și T.-Frumos.

Circulare la comitetele din judeḑe No. 1.615—1630 și 1.774—76 și la comitetul scolar, din 18 Martie, a Principeluĭ D. Cantacuzino, în urma chiămăreĭ séle la Ministerul instrucțiuneĭ publice.

«Vĕ atrag atenția asupra uneĭ împregiurărĭ ce pe aprópe era să fie funestă institutorilor scolare, décă privegherea și energia guvernuluĭ n'ar fi luat mĕsurile cuvenite.

«Nechibzuita purtare a unora din profesorĭ, provenită din neexacta păzire a așeḑă-

[1]) Dosarul No. 1.185.

mêntuluĭ scolar, aŭ dat pildă şi elevilor şi aŭ înfăţişat trista privire de insubordonaţie şi călcarea disciplineĭ, cea d'ântêiŭ şi maĭ neapĕrată condiţie cerută de orĭ-care instituţie publică.

«Mĕsurile luate de guvern aŭ pus de îndată capĕt neorênduelilor şi astăḑĭ tóte sunt intrate în starea lor legală. Totuşĭ din causa greutăţilor, apelez la consciinţa şi patriotismul membrilor Consiliuluĭ, carĭ legiuit sunt puşĭ în capul învĕţăturilor, şi le pretind să mĕ ajute printr'o privighere neadormită în ţinerea disciplineĭ . . . . să îndemne pe profesorĭ să se feréscă de la orĭ-ce amestec ce nu privesce învĕţătura, şi cu atât maĭ mult de a propaga duhul de partidă, séŭ ideĭ subversive. Elevĭĭ să nu facă manifestaţiĭ sgomotóse, să fie deprinşĭ cu necontenire în sântele dogme ale religieĭ, în iubirea de patrie, în dragoste, credinţă şi supunere către guvern, spre a se forma din cĭ ómenĭ cu frica luĭ Dumneḑeŭ, cetăţenĭ bunĭ şi oneştĭ în tóte ramurile de carieră. Se alătură copie dupe circulare la comitetele de inspecţie din judeţe şi la profesorĭ primarĭ *[s'aŭ publicat în fóia oficială a ţĕreĭ.]*

Consiliul scólelor, în Aprilie 1858, sub No. 65, aŭ rĕspuns că va stărui ca «profesoriĭ să împlânte în inimile (scolarilor) sentimente şi principiĭ demne de a face din eĭ cetăţenĭ bunĭ, iubitorĭ de dreptate şi folositorĭ patrieĭ lor.»

*

In urma acestor prefaceri, personalul didactic al scólelor din Iaşĭ se preschimbă cu nouĕ elemente. La facultatea de drept profesorĭ noĭ în locul luĭ Papiŭ, G. Apostoleanu, T. Veisa. V. Al. Urechiă nu de mult întors de la studiĭ din Paris, ocupă, prin concurs, catedra de istoriă şi literatură de la facultatea filosofică şi de la liceŭ. Dér maĭ cu deamĕnuntul se pot vedea tóte îmbunătăţirile introduse, din raportul Ministruluĭ Cantacuzino către Caĭmacamul Vogoride. Eată-le:

Memuar pentru starea scólelor păblice, trimis Căĭmăcămieĭ pe lângă anaforaua secsieĭ II, No. . . . .

«La numirea subscrisuluĭ ca şef al instrucţieĭ publice, scólele din ţéră se găseaŭ în deplină desorganisare şi neregulă.

Scólele private maĭ ântêiŭ eraŭ cu totul lipsite de vre-o privighere séŭ controlă. Asemenea eraŭ în totul negligiate scólele primare ţinutale. Învĕţătura în ele precum, şi chiar în scólele maĭ superióre era fórte rĕŭ condusă, numaĭ dupe un sistem de memorisare, lucsos dar cu totul sterp. Jumĕtate din catedrele gimnasiuluĭ eraŭ lipsite de profesoriĭ trebuitorĭ şi suplinite cumulativ prin o parte din profesoriĭ celor-alte catedre. Asemenea facultăţile eraŭ închise din înduoita lipsă de profesorĭ şi de elevĭ. Internatul gimnasiuluĭ era lipsit de elevĭĭ ce fugise cu mult scandal.

Aceea însă ce era maĭ rĕŭ, era intriga şi o ură mutuală ce domnea în corpul profesoral, care se înrădăcina din ce în ce maĭ mult, care isbucnise de maĭ multe orĭ cu destul scandal şi care în fine introdusese demoralisarea cea maĭ complectă în tóte ramurile educaţiuneĭ publice.

In asemenea stare de lucruri, cea d'ântêiŭ lucrare a subscrisuluĭ a fost: a ridica morala învĕţătureĭ, adresându-se către profesorĭ, chiămându'ĭ puternic pe fie-care la datoria sa şi la rĕspunderea, ce aŭ către patrie şi guvern. Intr'un asemenea înţeles fură adresate circulările ministeruluĭ către Consiliul scólelor, sub No. 1.634, şi către comi-

tetele de inspecție, carĭ s'aŭ și publicat în numĕrul 23 al *Fóeĭ oficiale*, căcĭ subscrisul a fost pururea de socotință, că cel maĭ puternic reazăm pe care guvernul se póte sprijini este opinia publică.

Trecênd apoĭ la reconstituirea corpuluĭ profesoral subscrisul a regulat de îndată numirea profesorilor la catedrele vacante, formarea Consiliuluĭ, numirea unuĭ director la internat și readucerea elevilor în el, așĭa încât de la Martie și până la Aprilie, clasele gimnasiuluĭ, a facultățeĭ și internatul s'aŭ găsit complectate cu desĕvêrșire și în stare de activitate mulțămitóre.

Pentru a asigura apoĭ neturburată mișcarea acesteĭ reorganisărĭ pe o cale de neîntreruptă bună regulă, subscrisul s'a îngrijit a numi un inspector, carele să privegheze și să controleze neabaterea tuturor de la datorĭle respective. In vederea împregiurărilor delicate, pentru a curma orĭ-ce sĕmînță de intrigĭ și desbinare, aŭ învoit a se alege un asemenea de către însușĭ corpul profesoral, în persóna D-luĭ licențiatuluĭ Teodor Veisa, profesor de facultate, carele prin o consciinciósă purtare până acum, a rĕspuns cu deplinătate la încrederea guvernuluĭ; îndată dupe numire a inspectat gimnasiul găsinduse îndestul restatornicit; subscrisul întorcêndu'șĭ îngrijirea asupra scólelor ținutale, 'l a trimis spre inspectarea tutulor aședĕmêntelor de învĕțăturĭ din Țéra de Jos și Basarabia, dându'ĭ instrucție pentru reorganisarea lor, pe care instrucțiĭ subscrisul credincios principiuluĭ maĭ sus citat, le a publicat asemenea și prin foile oficiale la No. . . . . precum a făcut în tóte actele séle; în afară de acestea subscrisul prin circularea publicată, sub No. 3.745, a atras luarea aminte a profesorilor ținutalĭ asupra vĕtămătoruluĭ mod de memorisare, observat în predarea lecțiilor, asupra nelipsireĭ lor de la posturile respective fără anume învoire, trimițêndu-le condicĭ șnuruite pentru înscrierea frecuentăreĭ claselor și ținerea ședințelor comitetelor; asemenea și asupra neînchidereĭ claselor, sub osebite pretexte, precum s'aŭ fost urmat tóte acestea până atuncĭ. Asemenea pentru scólele private, prin circularea publicată sub No. 2.523, s'aŭ cerut de la directorĭĭ osebitelor pensionate, stricta observare a regulelor prevĕdute de legĭ, a se da pentru învĕțătura limbeĭ naționale locul și desvelirea cuvenită pentru trebuințe societățeĭ uneĭ țĕrĭ române; apoĭ din raportul inspectoruluĭ și din inspecțiile făcute de către însușĭ subscrisul, putêndu-se constata micul numĕr de scolarĭ ce se găsĕŭ frecuentând scólele publice, maĭ ales acele începĕtóre primare și sătescĭ, subscrisul nu a socotit de prisos a cere concursul moral al cleruluĭ pămêntean, adresându-se către șefiĭ bisericeĭ Statuluĭ, prin circularea publicată sub No. 2.256, ca prin sfătuirĭ duhovnicescĭ să îndemne pe părințiĭ familiilor să 'șĭ trimită copiiĭ la scóla; asemenea vĕdênd că ceĭ maĭ mulțĭ părințĭ îndată ce învĕță ceva de a scrie, îĭ iaŭ de la scólă și 'ĭ daŭ în cançelarĭĭ, subscrisul, prin adresa publicată sub No. 3.745, a cerut de la osebitele instanțe a nu primi în a lor servicĭĭ asemenea tinerĭ, carĭ nu ar înfățișa atestate de sĕvêrșirea măcar a învĕțătureĭ primare și a prefera pentru posturĭ maĭ importante pe aceĭ cu atestate de cursurĭ superióre.

Tóte aceste îngrijirĭ nu aŭ rĕmas fără resultat: publicul țĕreĭ s'a deșteptat . . . De recunoscință împinși, câțĭ-va particularĭ aŭ hărăzit averĭ pentru trebuințele scólelor și osebitele comunităț aŭ început a rivalisa prin înființarea și înzestrarea deosebitelor aședĕminte de învĕțăturĭ, precum tóte acestea se pot cunósce din publicațiunile făcute în foile oficiale. Un curs public de fisică și chimie populară, în scop de a deștepta tendințele către industrie și a stârpi multe superstițiĭ, s'aŭ vĕdut visitat de un numeros și entusiast auditoriŭ, din tóte clasele societățeĭ. Examenele ținute la finitul anuluĭ 1857—1858, aŭ

înfățișat resultate mulțămitóre, precum se póte constata din raporturile delegaților trimiși. Publicul a vědit mulțămirea sa asistând la ele și dăruind premiĭ de încuragiare, pe lângă premiile publice date de minister. In împărțirea acestor premiĭ, subscrisul a avut ocasia a introduce o nouă îmbunătățire, statornicindu-se un sistem dupe care din un principiŭ de adevěrată emulație pentru osebitele merite, restringêndu-se numěrul premiilor la o cestiune materială, maĭ puțină și maĭ mică, le-aŭ dat adevěrata lor valóre și greutate morală. Tot dintr'un asemenea mobil s'aŭ statornicit pentru prima dată un premiŭ mare general, numit de bun merit, carele să se dea elevuluĭ celuĭ maĭ cověrșitor, pentru tóte notele și clasele.

Dupe acestea și altele asemenea měsurĭ luate pentru întâmpinarea lipsurilor, ce se iveaŭ la fie-care pas în administrarea și conducerea învěțăturei, subscrisul a crędut de a sa datorie a'și întórce îngrijirea asupra reformelor generale și alte îmbunătățirĭ radicale, cerute neapěrat pentru a se așęda învěțătura pe o cale, care să o conducă către adevěrata ei omenire. Pentru acest finit inspectorul a fost însărcinat a propune maĭ întêiŭ instrucțiĭ din cele maĭ potrivite pentru îmbunătățirea educațieĭ în interesul public. Instrucțiile pentru instrucția scóleĭ centrale de fete, s'aŭ publicat prin foile oficiale spre obștéscă aprețuire.

Principiul pe care ele sunt statornicite precum și osebitele regularisirĭ introduse în administrația lăuntrică a ministeruluĭ, sunt tóte purcese din punctul de vedere a face din acelca bune mume și soțiĭ cu cunoscințĭ gospodărescĭ, pregătindu-le tot-d'o-dată îndestul pentru a putea servi țěreĭ, în unele condițiĭ, și ca profesorițe și crescětóre, spre a se putea scuti societatea nóstră de aducerea de guvernante din străinětate, cu multe cheltuelĭ și adesea cu ne nemerirea instrucțieĭ potrivite. S'aŭ statornicit asemenea și pentru internatul gimnasial regule comunicate direcțieĭ respective, sub No. . . ; prin aceste s'aŭ avut cu osebire în vedere a se deprinde pe elevĭ cu o disciplină regulată, care să le insufle respectul către legĭ și respectul către autoritățĭ, ținuțĭ fiind în depărtarea de orĭ-ce amestec, care nu ar sta în raport cu calitatea lor de scolarĭ. Modul primireĭ în internat, conform legilor, s'aŭ reformat pe principiile cele maĭ nepărtinitóre, pentru adevěratul merit și talent, în considerația numaĭ pentru lipsa de înlesnirĭ a familiilor și pentru o drépтă repartiție între scolarĭĭ buniĭ din tóte părțile țěreĭ; asemenea pentru a insufla tot-d'o-dată tinerimeĭ respectarea de sine, s'aŭ adoptat purtarea uneĭ uniforme de către toțĭ eleviĭ institutelor publice, fără excepție. Dupe aceste regularisirĭ privitóre la crescerea curat morală, subscrisul a chiămat luarea aminte a consiliuluĭ scólelor și a corpuluĭ profesoral asupra reformelor de care experiența maĭ multor anĭ vědise că urma trebuință în programul învěțăturilor, care prin sistemul sěŭ de comparațiĭ, cu perfecțiune . . . . . și prin înmulțirea orelor de clase, nu lasă elevilor timpul trebuitor pentru pregătirea și studiarea lecțiilor. Învěțăturile colegiale maĭ cu sémă, înfățișa o mare lipsă, căcĭ nu coprindea studiul gramaticeĭ române; studiŭ neapěrat pentru o limbă a căreĭ variațiĭ de vorbire și în scris nu se găsesc statornicite în un mod fix. Lăsăm a dice, că limba română în cărțile scolare se găsea înstrăinată dupe nisce principiurĭ de un radicalism ades ridicul. Afară de acestea, învěțăturile primare nu eraŭ îndestul complectate, nicĭ pentru a rěspunde la căpătarea de cunoscințe maĭ superióre, nicĭ pentru a rěmânea îndestule prin sine însușĭ, pentru aceĭ carĭ nu puteaŭ trece maĭ încolo de ele. Programul decĭ fu reformat pentru tóte ramurele învěțăturei dupe un sistem maĭ rațional, maĭ consecuent și maĭ lesnicios pentru scolarĭ. El se găsesce încă abia la început pentru a se putea constata resultatele séle; la finitul anuluĭ curent însă,

când și eleviĭ și profesoriĭ lor pregătiți cu cărțile trebuitóre dupe sistemul introdus prin ele se póte spera, că scólele nóstre vor scóte bărbați pregătiți cu tótę cunoscințele trebuitóre pentru societatea nóstră.

In mĭdlocul tuturor acestor lucrărĭ de îmbunătățire și regulare pentru scóle publice și private ce înființă la intrarea sa, subscrisul a crędut de datorie a gândi, atât la desvelirea și sporirea acestor așędăminte, cât și la îmmulțirea numĕruluĭ și crearea acelor ce lipseaŭ încă, potrivit cu trebuințele sporinde a uneĭ societățĭ în regenerare și doritóre de civilisațiune. Din un asemenea punct de vedere, îngrijirea subscrisuluĭ s'a întors maĭ întêiŭ asupra scólelor sătescĭ, carĭ lipséŭ cu totul, a căror trebuință era cea maĭ important simțită, și pentru care până în anul de față nu era nimic făcut, decât numaĭ condițiunea pusă în contractul de posesiune a unora din moșiile cleruluĭ pămêntén, pentru zidirea uneĭ case de scóle, din carĭ și acestea nu era chiar nicĭ una zidită.

In curs de maĭ mult de 5 anĭ, mĕsurĭ energice luate, și nicĭ un sacrificiŭ cruțat, aŭ făcut, ca la 1 Octombre trecut: 25 scolĭ sătescĭ dupe lista lit. aŭ început a funcționa pentru luminarea poporuluĭ de jos, care se găsea lipsit până și de cunoscința cetireĭ rugăciunilor și a iscălireĭ numeluĭ. Aceste scolĭ s'aŭ deschis, cu profesorĭ pregătiți în institul preparandal din Treĭ-Erarchĭ, și în lipsă, cu seminariștĭ, carĭ sĕvîrșise cursul secundar. Pentru a se întêmpina o asemenea lipsă pe viitor, institutul preparandal, înființat anume ca o scólă normală, pentru scopul pregătireĭ de profesorĭ sătenĭ, s'aŭ restatornicit pe piciorul cerut de o asemenea instituție depărtându-se din el un numĕr de seminariștĭ abusiv introduși și inscrierea între preparanḑĭ s'aŭ învoit, nu numaĭ ca până acum, acelor ce aŭ absolvit patru clase primare ce și seminariștilor carĭ ar fi sfîrșit cursul secundar, adăogêndu-se chiar cursul pedagogic și în programele seminaruluĭ.

Acéstă mĕsură s'a făcut pentru înduoitul scop de a avea în tot timpul un numĕr îndestulător de profesorĭ pentru numerósele scolĭ, ce în curênd, dupe mĕsura ce subscrisul a avut osebit a lua în îngrijire, urmézá să se deschidă pe la tóte moșiile mŏnăstirilor, atât pământene, cât și închinate, punêndu-se și în contractele acestora condițiunea înființăreĭ de scólă; și pentru a deschide o carierĕ maĭ onorifică și maĭ întinsă cleruluĭ luminat ce ese din așędămintele seminarescĭ.

O a duoa trebuință, nu maĭ puțin importantă, simțită maĭ cu sémă prin ținuturĭ, era lipsa de scolĭ de fete, din carĭ nu există până acum, afară din capitală, decât numaĭ treĭ și anume la Bêrlad, Tecucĭ și Odobescĭ. La 1 Septembre, șépte noue scolĭ primare de fete s'aŭ deschis: la Galațĭ, Ismail, Ocna, Piatra, Hușĭ, Bacăŭ și Têrgu-Frumos, cu profesorese, carĭ sĕvîrșind cursul de scóla centrală de fete din Iașĭ, se găseaŭ întrebuințate ca supleante în citatul institut.

O scólă primară de fete are să se deschidă, încă în curênd, în politia Neamțuluĭ, unde acum se fac pregătirile trebuitóre pentru deschiderea eĭ.

4 scolĭ primare de băeți asemenea s'aŭ înființat din noŭ, la Ismail, Kilia, Reni și Herța.

Tot la 1 Septembre, s'a deschis un seminariŭ, cu un internat, în Roman, un colegiŭ în Bêrlad și 2 scolĭ reale: una în Iașĭ și alta în Galațĭ, înființate din noŭ tóte acestea numaĭ acum.

Trebuința înființăreĭ unor asemenea așędăminte, subscrisul a calculat'o dupe volumul de dorințe exprimate de tinerime și publicul țĕreĭ, maĭ cu osebire pentru învețăturile reale, carĭ mărginite numaĭ la un curs de cincĭ anĭ și coprinḑênd o enciclopedie de obiecte din ramul comercial și industrial, cele maĭ trebuitóre pentru viața practică carĭ complectate

cu un curs real de o specialitate, înfățișéză tóte înlesnirile de o bună educație pentru fiiĭ familiilor acelor carĭ nu sunt în condițiĭ de a 'ĭ consacra mulți anĭ unor studiĭ maĭ 'naintate și adesea prisositóre pentru împregĭurările în carĭ aŭ a trăi.

Scólele reale promit asemenea formarea în curênd de o stare de miḑloc (tiers état) care singură póte face și închezășui puterea și înflorirea Statuluĭ.

Recapitulând cele de maĭ sus, se vĕd înființate din noŭ la 1 Septembre contenit: *25 scolĭ sătescĭ, 8 scolĭ primare de fete, 4 scolĭ primare de băeți, un seminariŭ, un colegiŭ și duoĕ scolĭ reale;* în același timp s'aŭ dat scólelor înființate de maĭ 'nainte desvĕlirea cerută de marșa lor progresivă; așĭa pentru scólele de băeți din Huși, Bêrlad și Piatra, s'aŭ numit câte duoĭ supleanți în privirea numerosilor scolarĭ de carĭ sunt frecuentate.

La treĭ scolĭ de fete din capitală și la acele din Bêrlad, Tecuciŭ și Odobescĭ s'aŭ sporit cu clasa III-a. La scóla centrală de fete din Iași, s'aŭ introdus o a șésea clasă și un curs de pedagogie înaltă în limba francesă pentru elevele ce doresc a se deda carierei de profesorese séŭ crescĕtóre și cărora, pentru maĭ bună practică, li s'aŭ prescris a preda lecțiile zilnice la clasele de jos, sub de aprópe priveghere a profesorilor respectivĭ.

La facultate asemenea s'a deschis anul al II-lea de legĭ, precum și al duoilea de filosofie.

In fine, pentru coloniile din Basarabia, ce nu aveaŭ nicĭ un așeḑământ de învĕțătură și carĭ se aflaŭ în împregĭurările grele și delicate a uneĭ anexărĭ próspete, către țéra nóstră, s'a statornicit în véra anuluĭ curent un anume așeḑământ promulgat prin un hrisov, prin care interesele limbeĭ naționale române și supremația ministeruluĭ instrucțiuneĭ publice sunt asemenea garantate; prin acel hrisov, subscris prin înțelegere cu deputațiĭ coloniilor, s'aŭ isbutit a forma pentru scólele bulgare, din antrepriza propi . . . . . tiilor un venit sigur și crescĕtor, care ar fi de dorit a se putea crea și pentru tóte cele-alte scolĭ ale țĕreĭ.

Pe temeiul unuĭ asemenea hrisov se găsesc funcționând până acum o scólă primară de băeți și una de fete în Bolgrad, asemenea sunt scolĭ sătescĭ prin osebite coloniĭ.

Subscrisul nu a avut maĭ puțină îngrijire și pentru comunitățile de riturĭ străine așeḑate în țéră. O scólă protestantă înființată de treĭ anĭ, sub patronagiul direct al consululuĭ prusesc, s'a găsit funcționând în cea maĭ bună regulă. Subscrisul nu a avut decât a 'ĭ da autorisația cuvenită, prin care i se punea îndatorire a avea un profesor pentru gramatică, geografie și istoria română, și a depune examene publice în ființa unuĭ delegat al ministeruluĭ.

Pentru comunitățile catolice, subscrisul, s'a adresat către vicariatul misiuneĭ în Moldova, carele prin rĕspunsurile comunicate s'a îndatorit a regula în curênd înființarea de scolĭ comunale pentru coreligionarĭĭ catolicĭ. In asemenea scop subscrisul s'a adresat și către representantul comunităților evreescĭ, prin circularea publicată sub No. . . . ; găsind însă din partea lor împotrivire și puțină voință, subscrisul, întemeiat pe dispozițiunile de maĭ 'nainte legiuite în asemenea, și care se găsesc expuse prin raportul supus guvernuluĭ de maĭ 'nainte, sub No. . . . , aŭ înaintat înființarea scólelor comunale evreescĭ, prin mĕsurĭ executive, carĭ însă nu aŭ produs tot resultatul lor, dĕr carĭ totuși aŭ pus pe deosebite fețe din străinĕtate în nevoie de a'și căpăta recunóscerea continuăreĭ micilor așeḑăminte private ce întrețin, prin căpĕtarea de autorisațiĭ legiuite și supunerea la instrucțiile statornicite.

Scólele armenescĭ din capitală, înființate de maĭ mulți anĭ și administrate de comu-

nităţile aceluĭ rit, dupe un aşeḍământ osebit, promulgat în anul 18 . . . , se găsesc în cea maĭ bună stare şi regulă. Nu era asemenea şi cu acele de prin ţinuturĭ, unde afară de Roman şi Botoşanĭ, nu se găseaŭ înfiinţate nicĭ Eforiile cerute de citatul reglement.

Formarea unor asemenea Eforiĭ şi scolĭ primare s'aŭ şi regulat până acum pentru comunităţile din Bacăŭ, Ocna, Focşanĭ, Galaţĭ şi Ismail.

Un aşeḍământ important de învĕţătură industrială, înfiinţat de maĭ mult timp, carele până acum nu a adus decât resultate cu totul slabe în comparaţie cu uriaşele cheltuelĭ ce aŭ costat pentru întreţinerea luĭ, precum se lămuresce din memuarul specail pentru asemenea obiect, este scóla de arte şi meseriĭ din capitală. Cea d'ântêiŭ îngrijire a subscrisuluĭ la intrarea sa în minister, a fost a vedea acest aşeḍământ reorganisat în un mod, care să garanteze resultatele aşteptate de la înfiinţarea luĭ, însă contractul cu care scóla a fost dată şi trecută în antreprisă, către osebite feţe, cu osebite transacţiĭ şi condiţiĭ, tóte în defavorul scóleĭ, a fost o grea pedică pentru orĭ-ce îmbunătăţire. Tot ce subscrisul putea face, a fost de a sili pe antreprenor, potrivit contractuluĭ, a repara atelierele căḍute în dărîmare, înaintând asemenea prin chiar lucrările ministeruluĭ, pe conta antreprenoruluĭ, până ce acum de curênd Sfatul cârmuitor prin hotărîrea sa, din . . . . , comunicată prin adresa Secretariatuluĭ de Stat, No. . . . , aŭ regulat desfiinţarea acestuĭ contract. Orĭ-carĭ sunt condiţiile cu carĭ desfiinţarea este a se face, scóla nu póte decât câştiga prin ea, căcĭ va rĕmâne liberă de singura, dar puternica pedică, ce oprea a i se da desvĕlirea şi sborul cerut de menirea eĭ.

In afară de aceste aşeḍăminte enumerate, până acum maĭ există unul cu titlul de seminariŭ, în mŏnăstirea Neamţul, întreţinut cu cheltuiala aceleĭ mŏnăstirĭ. La intrarea sa, subscrisul a găsit'o figurând numaĭ cu numĕle, căcĭ în contra hrisóvelor Domnuluĭ Ghica, mŏnăstirea, folosindu-se de osebitele împregiurărĭ ale guvernelor provisoriĭ, aŭ isprăvit a o scóte de sub priveghiărea şi legiuita controlă a ministeruluĭ, dupe care apoĭ a desfiinţat şi gimnasiul şi internatul ce trebuea să aibă, reducênd'o la simpla proporţie de o scólă catihetică. Subscrisul a făcut tot ce 'i a stat prin putinţă pentru restatornicirea eĭ, pe basa domnescilor hrisóve, adresându-se maĭ ântêiŭ către stariţul mŏnăstireĭ, prin adresa publicată sub No. . . . . , şi apoĭ, către E. S. P. Caimacam, prin raportul No. . . . . , carele a şi bine-voit a rêndui o comisie. Lucrările acesteĭ comisiĭ însă s'aŭ paralisat prin opunerea stariţuluĭ, sprijinit de chiriarhia ţĕreĭ, precum se póte vedea din raportul Ministeruluĭ, No. . . . . , de curênd recomandat de E. S. P. Caimacam în deliberarea Sfatuluĭ administrativ. Subscrisul speră, că orĭ-ce guvern va fi aşeḍat în fruntea ţĕreĭ, nu va lăsa în părăsire o asemenea cestiune seriósă, ce prin a eĭ importanţă pentru ţĕră, a devenit o cestiune naţională.

Tóte aceste îmbunătăţirĭ şi sporirĭ pentru aşeḍămîntele de învĕţătură din ţĕră de la sine se înţelege, că aŭ trebuit să îmmulţéscă şi cheltuelile caseĭ scólelor şi să coste însemnătóre sacrificiurĭ bănescĭ; însă subscrisul a fost de socotinţă, că pentru nisce asemenea importante trebuinţe ale ţĕreĭ, orĭ-ce guvern este dator a nu cruţa finanţele sale.

La intrarea sa în minister, subscrisul a găsit casa scólelor în o crisă financiară îndestul de delicată. La început anume chiar budgetul acesteĭ case întărit de Sfat şi de E. S. Prinţul Caimacam, represinta un deficit maĭ bine de 20.000 leĭ, ce rĕmânea a se acoperi din economiĭ.

Din acest budget, visteria Statuluĭ nu voia a recunósce o subvenţiune de 348.000 leĭ, ce dupe regulament urma a se trage tot anul de la ea, în privire, că asemenea condeiŭ nu fusese prevĕḍut prin budgetul eĭ pe anul curent. Recunóscerea acesteĭ subvenţiunĭ de

visteriе a fost una din condițiunile cu care numaĭ subscrisul a primit a lua asupră'ĭ sarcina ministeruluĭ; însă realisarea eĭ definitivă, nu s'a făcut decât fórte de curând prin slobodirea unuĭ sinet din partea visterieĭ, cu care casa scólelor se póte împrumuta de la bancherĭ, pe conta eĭ; aceea ce o va pune póte în necesitate de a suferi o scădere de dobânḑĭ.

Inființarea seminaruluĭ din Roman, a necesitat asemenea asigurarea uneĭ cheltueli peste 100.000 leĭ, ce are din casa cleruluĭ.

Profesoriĭ sătenĭ urmând a fi plătiți de către posesoriĭ moșiilor cleruluĭ, și o asemenea condițiе neputênd fi prevĕḑută prin contracte până la noua împosesuire, lefile lor a trebuit a fi asemenea plătite din casa cleruluĭ, care plătesce până acum o sumă de 60.000 leĭ pe an.

Numĕrul scólelor primare de băeți și fete înființate din noŭ, precum s'a probat maĭ sus; colegiul din Bĕrlad, scólele reale, îndeplinirea profesorilor pe la tóte catedrele vacante, sporirea ce a fost de trebuință a se face la o parte din profesorĭ, pensiunile, ce potrivit legilor a trebuit a se da acelor retrași, stipendiile ce ministerul a trebuit să acordeze elevilor, micĭ burse pentru a putea urma cursurile facultative, aŭ necesitat asigurarea uneĭ noŭĕ subvențiunĭ pentru casa scólelor în sumă de 250.000 leĭ pe an, care să se tragă din casa cleruluĭ. Un noŭ ajutor pentru casa scólelor aŭ maĭ fost și vĕniturile mŏnăstireĭ Mavromoluluĭ din Galațĭ, ca la 50.000 leĭ pe an, trecute către ea de la casa cleruluĭ pe temeiul vechilor hrisóve domnescĭ, în puterea hrisovuluĭ publicat, sub No. . . . , și în o micĭ parte prin sporirea numĕruluĭ internilor solvenți în instituturile publice și suirea plăților de la 1.200 la 2.000 leĭ pe an, pentru internatul gimnasial.

Însă tóte economiile și prisosurile acestor noŭĕ venitur asigurate, se găsĕŭ acoperite și covîrșite pentru acest an, prin costisitórele reparațiĭ radicale ce a trebuit a se face la biserica Mavromolu și la încăperile feredeuluĭ, ce cădea în ruine, fără să aducĕ nicĭ un venit și la încăperile scolastice din capitală; cheltuelile se sue peste 300.000 leĭ; asemenea din despăgubirea ce este a se da pentru desființarea contractuluĭ scóleĭ de arte în sumă de 4.000 galbenĭ séŭ 148.000 leĭ, osebit de 70.000 leĭ, costul reparațieĭ făcute la atelierele aceleĭ scolĭ, și care a trecut peste suma subvențiuneĭ din care urma a se face; asemenea pentru cheltuelile necesitate prin cumpĕrărĭ și tipăriturĭ de cărțĭ, împărțirĭ de premiĭ, etc., încât deficitul anuluĭ financiar curent se póte calcula.

Un asemenea deficit în budgetul caseĭ scólelor nicĭ póte a nu urma, căcĭ afară de câștiurile a treĭ moșiĭ, tóte cele-alte venitur alcătuindu-se numaĭ din subvențiunĭ fixate o-dată pentru tot-d'a-una, nicĭ pot sta în raport cu cheltuelile necesitate și sporite pe fie-care an, cu desvĕlirea și sporirea progresivă a așeḑămintelor de învĕțătură, carĭ abia fiind la începutul lor, nu'șĭ aŭ încă fixată complectarea lor.

Statistica scólelor Moldoveĭ înfățișézĕ un numĕr de 136 așeḑĕminte de învĕțură publică și privată dupe lista lit. . . . .

Scólele publice înfățișézĕ un numĕr de 168 profesorĭ și profesorese de tóte rangurile dupe lista litera . . . , și 9.043 scolarĭ, carĭ împreună cu 957 ce frecuentaŭ scólele private, daŭ un total de 10.000 scolarĭ, dupe raportul inspectoruluĭ general, făcut la finitul anuluĭ 1857—1858, căcĭ statistica anuluĭ curent 1858—1859, nu s'a putut încă pregăti.

Din aceste scolĭ, 25 sunt sătescĭ, 24 primare de băeți, din carĭ 5 în capitală, 12 primare de fete, din carĭ 2 în capitală, o scólă centrală de fete în Iașĭ, cu un internat de 60 eleve, din carĭ 50 gratuite și 10 solvente, 2 scolĭ reale în Iașĭ și Galațĭ, un colegiŭ

în Bârlad și unul în Iași, cu un internat de 160 elevi, din cari 126 gratuiți și 34 solvenți; o facultate de filosofie și una de legi, cu câte 2 clase; o scóla de arte în capitală și trei seminarii la Socola, Roman și Huși cu câte un internat de elevi gratuiți și 13 scoli catihetice primare în fie-care politie reședențială; asemenea un internat de 50 de preparanți gratuiți în încăperile de la Trei-Erarhi. Mai este scóla centrală arménă din Iași și trei sucursale la Botoșani, Roman și Ocna.

Cheltuelile materiale ale tuturor aședămintelor publice din capitală și léfa profesorilor publici din tótă țéra sunt în sarcina caseï scólelor. Cheltuelile materiale a scólelor ținutale, afară de Vasluiu și Mihăileni, sunt în sarcina comunităților respective, prin Eforii și se găsesc fórte réu îngrijite de către ele, cu tóte stăruințele de la minister în tot timpul. Seminariile 'și aŭ veniturile lor proprii, séu subvenții din casa cleruluï și se administréză în deosebi prin epitropii alcătuite de episcopul eparhiot și ministerul instrucției.

Scólele coloniilor din Basarabia precum și scólele armene 'și aŭ de asemenea veniturile lor proprii, administrate prin Eforiile respective, sub controla Ministeruluï.

Tótă administrația morală și materială a învețământuluï public și a scólelor se urméză dupe legiuirea coprinsă prin Aședământul scólelor, promulgat în anul . . . . , carele dupe o cercare de maï mulți anï a dovedit că lasă mult de dorit, sub osebite puncte de vedere.

Lista de profesorii institutuluï gimnasial

D-luï Aga Theodor Vicisa, inspector general al scólelor.

» Dimitrie Stoica, profesor de literatura română și latină, de stil de antichități și Mitologie, la clasele gimnasiale superióre.

» Licențiatul Vasile A. Urechiă, profesor de istoria universală și a patrieï; are clasele gimnasiale superióre și facultatea de filosofie.

» Ștefan Miclea, profesor de istoria naturală; are clasele superióre gimnasiale.

» Ión Pop, profesor pentru matematicï; are clasele superióre gimnasiale.

» Alexandru Metaxa, profesor de limba și literatura elenă; are clasele gimnasiale.

» Zaharia Columb, profesor de gramatica latină, română și germană în clasele gimnasiale inferióre.

» Constantin Kirniski, profesor pentru istoria universală; are clasele gimnasiale inferióre.

» Grigore Cobălcescu, profesor de istoria naturală, are clasele inferióre gimnasiale.

» Ión Pangrati, profesor de matematicï; are clasele gimnasiale inferióre.

S-ția Sa Iconomul George Ionescu, profesor de religie și director al internatuluï gimnasial.

D-luï Anton Parteni, profesor de caligrafie și desemn; are clasele gimnasiale inferióre.

» Emilian Kertes, profesor de desemn și geografia descriptivă; are clasele superióre gimnasiale.

» Malgouverné, profesor de limba francesă; are clasele I-a, a V-a și a VI-a din gimnasiŭ.

» Ludvig Iordan, profesor de limba francesă; are clasele a II-a, a III-a și a IV-a din gimnasiŭ.

» Iosef Maisner, profesor de limba germană; are clasele superióre gimnasiale.

» D. Botez, bibliotecar.

Lista de profesorii gimnasiului din Bârlad

D-luĭ Ulis Filaletis, profesor de gramatica română, caligrafie, istorie, geografie și limba francesă, cu îndatorire a preda acéstă limbă și la scóla de fete.

» Ión Vèrgolicĭ, profesor de limba latină, aritmetică, geologie și botanică.

Pentru predarea religieĭ s'a însărcinat pe catihetul acesteĭ politiĭ.

Lista de profesorii facultățeĭ juridice și filosofice

D-luĭ Dr. Simion Barnuțiŭ, profesor de filosofiĕ și dritul natural, cu îndatorire de a preda și în gimnasiŭ introducerea la filosofie.

» V. Al. Urechiă, profesor de istoria și literatura română și universală.

» Petru Suciu, profesor de istorie, institutele drituluĭ roman și pandectele.

» Licențiatul Teodor Veisa, profesor de dritul civil.

» Dr. George Apostoleanu, profesor de dreptul penal și procedura penală.

» Iacob Lupașcu, profesor de dritul comercial.

Listă de profesorii scóleĭ reale din capitală

Pentru predarea matematecelor, istorieĭ naturale și a limbeĭ germane, s'a însărcinat D-luĭ Dr. Anton Velini.

Pentru predarea religieĭ s'a însărcinat S-ția Sa Iconomul Ión Lohan.

Pentru predarea desemnuluĭ și a caligrafieĭ s'a însărcinat D-luĭ Parteni Antoni.

Pentru predarea istorieĭ, geografieĭ și limba română, s'a însărcinat D-luĭ Mihail Gheorghiu.

Ear pentru ocuparea catedreĭ de limba italiană la acéstă scólă, cum și la gimnasiŭ, s'a publicat concurs.

Lista de profesorii scóleĭ reale din Galați

D-luĭ Dimitrie Gheorghiu, profesor de matematicĭ, istoria naturală și caligrafia séŭ desemnul.

» Ión Adrian, profesor de istorie, geografie și limba română.

» Audisio Iasento, profesor de limba italiană.

» Kumbari, profesor de limba grecéscă.

Pentru predarea religieĭ, s'a însărcinat catihetul politieĭ Galați.

Listă de profesorii scólelor primare din capitală

D-luĭ Dr. Anton Velini, director și profesor la scóla pregătitóre.

» Ión Darzeŭ, profesorul claseĭ a IV-a din Treĭ-Erarchĭ.

» Neculaĭ Măcărescu, profesorul claseĭ a III-a din Treĭ-Erarchĭ.

» Ión Stavrat, profesorul claseĭ a II-a la acéstă scólă.

» Ión Gusti, profesorul claseĭ I din acéstă scólă.

» Mihail Colea, supleant.

S-ția Sa Iconomul Ión Lohan, profesor de religiĕ și caligrafie, cu îndatorire de a preda și la scóla preparandală.

D-luĭ Nicolae Turculeț, profesor la scóla din Tătărescĭ.

S-ția Sa Iconomul Amfilochie Ionescu, supleant.

D-luĭ Toma Săvescu, profesor la scóla din Sărărie.
» B. Praja . . . . supleantul acesteĭ scolĭ.
» Ión Praja, profesor la scóla din Păcurarĭ.
» Alexandru Urzică, supleantul sĕŭ.
» Dimitrie Haralambie, profesor la scóla din Tîrgușor.
» Basilie Ciornceĭ, supleantul acesteĭ scolĭ.

Profesoriĭ din scóla centrată de fete

D-na Elisa Barbe Andre, directóre.
» Maria Costin, profesorésă la clasa I-a de externe.
» Profira Hontru, profesorésă la clasa II-a de externe.
» Elena Boian, profesorésă la clasa III-a de externe.
D-luĭ Mihail Georgiu, profesor de istorie, geografie și de sciințele naturale, cu îndatorire de a ține comptabilitatea și corespondința.
S-ția Sa Iconomul Ión Pocnaru, profesor de aritmetică, catichism și duhovnic.
D-luĭ Teodor Zăhăreanu, profesor de gramatica română și caligrafie.
» Mihail Tiedmain, profesor de limba francesă în clasele inferióre.
D-na Clara Dolniski Stasski, profesorésă de desemn.
» Ruxandra Gavriliu, învĕțătóre la lucru de mână.

Scólele filiale de fete

D-na Elenca Ducu, profesorésă de clasa I-a și lucru de mână la scóla din Beilic.
D-luĭ Ión Ștefănescu, profesor pentru clasa a II-a și a III-a.
D-na Ana Popovicĭ, profesorésă pentru clasa I-a și la lucru de mână la scóla de pe Podul-lung.
D-luĭ Ștefan Zăhăreanu, profesor pentru clasa a II-a și a III-a.

Profesoriĭ și profesoresele scólelor ținutale

D-luĭ Ión Vițu, profesor la scóla de băeți din Galați.
» Tertulian Tobias, adjunct la acéstă scólă.
» Roșanu, supleant la acéstă scólă.
D-na Hristofor, profesorésă la scóla de fete din acest tîrg.
D-luĭ Ión Grigorescu, profesor la scóla de băeți din Tecuciŭ.
» George Stănilescu, adjunct la acéstă scólă.
» Ión Smeul, supleant la acéstă scólă.
D-na Elena Cernat, profesorésă la scóla de fete din acest tîrg.
D-luĭ Vasile Cernat, supleant la acéstă scólă.
» Ión Popescu, profesor la scóla de băeți din Bîrlad.
» Ión Smeul, adjunct la acéstă scólă.
» Stefan Georgescu, supleant la acéstă scólă.
D-na Zoe Evolski, profesorésă la scóla de fete din Bîrlad.
» . . . . Filaret, supleantă la acéstă scólă.
D-luĭ Ión Dumbravă, profesor la scóla de băeți din Huși.
» Papazolu, adjunct la acéstă scólă.
» D-l Adrian, supleant la acéstă scólă.

D-na Profira Lupușor, profesorésă la scóla de fete din acest tèrg.
D-luĭ Vasile Casian, profesor la scóla de băeți din Vasluiŭ.
» Gheorghe Dumbravă, adjunct la acéstă scólă.
» Gheorghe Candelaș, supleant la acéstă scólă.
D-na Ecaterina Radovicĭ, profesorésa scóleĭ de fete din acest tèrg.
D-luĭ George Rozali, profesor la scóla de băeți din Focșanĭ.
» Costache Țelini, adjunctul acesteĭ scolĭ.
» Petrescu, supleantul acesteĭ scolĭ.
» A. Hristodulo, profesorul scóleĭ de băeți din T.-Ocnecĭ.
» A. Stavrat, adjunctul acesteĭ scolĭ.
» Georgie Stoica, supleant.
D-na Maria Paladi, profesorésă la scóla de fete din acest tèrg.
D-luĭ C. Platon, profesorul scóleĭ de băeți din Bacăŭ.
» Mihail Frunză, adjunctul acesteĭ scolĭ.
» Ștefan Țirțescu, supleantul acesteĭ scolĭ.
» Ión Zamfirescu, profesor la scóla de băeți din Roman.
» Ștefănescu, adjunct la acéstă scólă.
» Paladi, supleant la acéstă scólă.
» Ión Homiceanu, profesor la scóla de băeți din T.-Petreĭ.
» Halunga, adjunct la acéstă scólă.
» Nădejde, supleant la acéstă scólă.
D-na Elena Radovicĭ, profesorésa scóleĭ de fete din acest tèrg.
D-luĭ Nicolae Verdeanu, profesorul scóleĭ de băeți din Fălticenĭ.
» Cocea, adjunct la acéstă scólă.
» Sivolca, supleant la acéstă scólă.
» Mihail Averescu, al doilea supleant la acéstă scólă.
» Costache Paulini, profesorul scóleĭ de băeți din Mihăilenĭ.
» Nicolae Popescu, supleant.
» Mihail Alboteanu, profesor la scóla de băeți din Dorohoiŭ.
» Grigore Platon, adjunct la acéstă scólă.
» Ión Cornescu, supleant la acéstă scólă.
» Vasile Paulini, profesor la scóla de băeți din Botoșanĭ.
» G. Vasiliu, adjunctul acesteĭ scolĭ.
S-ția Sa Ereul Costantin Nădejde, supleantul acesteĭ scolĭ.
D-luĭ Ión Bunescu, profesor la scóla de baeți din Hârlăŭ.
D-luĭ Ión Verdeanu, profesor la scóla de băeți din T.-Frumos.
» Teodor Verdeanu, adjunctul acesteĭ scolĭ.
» Ștefan Averescu, supleantul acesteĭ scolĭ.
D-na Profira Bălăceanu, profesorésă la scóla de fete din acest tèrg.
D-luĭ Constantin Rojniță, profesor la scóla de băeți din Odobescĭ.
» P. C. Dobrea, adjunctul acesteĭ scolĭ.
» George Scânteie, supleantul acesteĭ scolĭ.
D-na Ana Nicolaŭ, profesorésă la scóla de fete din Odobescĭ.
» Elenca Nicolaŭ, supleantă la acéstă scólă.
D-luĭ Nicolae Brașoveanul, profesor la scóla de băeți din Panciu.
» A. Sava, profesorul scóleĭ de băeți din Herza.

Profesorii de pe la scólele de pe partea din Basarabia anexată către Moldova.

D-luĭ Simion Brâncoveanu, profesor la scóla de băeți din Bolgrad.
» Alexandru Coșula, profesor la scóla de băeți din Ismail.
S-ția Sa Ereul Constantin Buhnea, profesor de limba română la scóla de băeți din Târgu-Reni.
D-luĭ George Andreiŭ, profesor tot la acéstă scólă.
D-na Maria Dervini, născută Tutov, directóre la scóla de fete din Ismail.
D-luĭ G. Ghețu, profesor la scóla din colonia Satul-Noŭ.
» George Moroșanu, profesor la scóla din colonia Tașbunari.
» G. Stroeanu, profesór la scóla din colonia Volcănețĭ.
» B. Brânzâ, profesor la scóla din colonia Șănirlikita.
» N. Petru, profesor la scóla din colonia Erdekburno.
» Dimitrie Moroșanu, profesor la scóla din colonia Colibașĭ.
» Neculaĭ Necolaŭ, profesor la scóla din Satul Babele.
» Georgie Romanescu, profesor la scóla din Târgul Kilia.
» Ión Sireteanu, profesor la scóla din colonia Sloboția.
» Em. Dumbrava, profesor la scóla din colonia Văleni.
» Vasile Ștefănescu, profesor la scóla din colonia Frecățiu.
» Z. Pănescu, profesor la scóla din colonia Kartal.

Lista de profesorii scólelor sătesci

D-luĭ Ión Borcea, profesorul scóleĭ de pe moșia Costulenĭ, proprietatea cleruluĭ, ținutul Iașĭ.
» George Boleanu, profesor de la scóla de pe moșia Păltinișĭ, proprietatea cleruluĭ.
» Lupu Bondescu, profesor la scóla de pe moșia Borcea, proprietatea cleruluĭ, ținutul Suceveĭ.
» Scarlat Constantin, profesor la scóla de pe moșia Rușiĭ, proprietatea cleruluĭ.
» Pandele Brădeanu, profesor la scóla de pe moșia Stănescĭ, proprietate a cleruluĭ.
» Georgie Mardari, profesor la scóla de pe moșia Kordărenĭ, proprietate a cleruluĭ.
» Ión Antoniu, profesor la scóla de pe moșia Răchitenĭ și Adjudenĭ, proprietate a scólelor, ținutul Roman.
» Dimitrie Dăscălescu, profesor la scóla de pe moșia Hărmănescĭ, proprietate a cleruluĭ, ținutul Suceveĭ.
» George Simionescu, profesor la scóla de pe moșia Gheräescĭ, proprietatea cleruluĭ, ținutul Roman.
» Ión Moga, profesor la scóla de pe moșia Ivănescĭ, proprietatea cleruluĭ, ținutul Fălciŭ.
» Alexandru Hăncu, profesor la scóla de pe moșia Sinescĭ, proprietatea cleruluĭ, ținutul Iașiĭ.
S-ția Sa Erodiaconul Ion Patron, profesor la scóla de pe moșia Măcărescĭ, proprietatea cleruluĭ, ținutul Iașiĭ.
» » Ereul George Lateș, profesor la scóla de pe moșia Rădășanĭ, proprietatea cleruluĭ, ținutul Suceveĭ.
D-luĭ Neculaĭ Petcu, profesor la scóla de pe moșia Braniștea și Țipescĭ, proprietatea cleruluĭ, ținutul Covurluiŭ.

D-luĭ Gheorghe Nedelcu, profesor la scóla de pe moșia Bogdănescĭ, proprietatea cleruluĭ, ținutul Suceveĭ.

» Antonie Antoniu, profesor de la moșia . . . . mŏnăstireĭ Bogdana, proprietatea cleruluĭ, ținutul Bacăŭ.

» Constantin Istrate, profesor la scóla de pe moșia Bicazul, proprietate a cleruluĭ, ținutul Neamțu.

» Ión Florescu, profesor la scóla de pe moșia Preutescĭĭ, proprietate a cleruluĭ, ținutul Suceveĭ.

» Vasile Udrea, profesor la scóla de pe moșia Boloșanĭ, proprietate a cleruluĭ.

» Kota, profesorul scóleĭ din Vrancea, ținutul Putneĭ.

» . . . . . , profesor la scóla din mŏnăstirea Vorona, întreținută în totul de acéstă mŏnăstire.

S-ția Lor Erodiaconul Markian, Erodiaconul Călinic și Monahul Sebastian, profesorĭ la scóla din mŏnăstirea Doljescĭ.

» » Erodiaconul Inokentie și Eromonahul Eronim, profesorĭ la scóla din mŏnăstirea Slatina, întreținută în totul de egumen.

S-ția Sa Iconomul Georgie Popescu, profesor la scóla de pe moșia Miclăușeniĭ, proprietate a D-neĭ Vorniceseĭ Ecaterina Sturdza, care întreține în totul acéstă scólă.

» » Ereul Ión Bâzgan, profesor la scóla de pe moșia Văleniĭ, proprietate a caseĭ scólelor, din ținutul Fălciŭ.

Listă de scólele publice și private din țéră

2 Gimnaziurĭ, unul în Iașĭ, cu internat și altul la Bêrlad fără internat, înființat în anul 1858.

2 scolĭ reale, una în Iașĭ, alta la Galațĭ.

5 scolĭ primare de băeți în capitală și anume: 1 în Treĭ-Erarchiĭ, a 2-a în suburbia Sĕrărieĭ, a 3-a în acea din Tătărașĭ, a 4-a în acel din Păcurarĭ și a 5-a în acel din Têrgușor.

1 scólă centrală de fete, cu internat în capitală.

2 scolĭ filiale de fete în capitală.

1 scólă preparandală în capitală.

1 scólă de meseriĭ în capitală.

1 scólă militară în capitală.

19 scolĭ primare de băeți prin ținuturĭ și anume: 1 în galațĭ, 2 la Tecuciŭ, 3 la Bêrlad, 4 la Huși, 5 la Vasluiŭ, 6 la Focșanĭ, 7 la Mihăilenĭ, 8 la Dorohoiŭ, 9 la Botoșanĭ, 10 la Hârlăŭ, 11 la Têrgul-Frumos, 12 la Odobescĭ, 13 la Panciu, 14 la Têrgu-Ocna, 15 la Bacăŭ, 16 la Roman, 17 la Peatra, 18 la Fălticenĭ și 19 la Herța.

10 scolĭ de fete prin ținuturĭ și anume: 1 la Bêrlad, 2 la Tecuciŭ, 3 la Odobescĭ, 4 la Piatra, 5 la Têrgul-Neamțuluĭ, 6 la Huși, 7 la Têrgul-Frumos, 8 la Vasluiŭ, 9 la Têrgul-Ocneĭ și 10 la Galațĭ.

3 seminariĭ și anume: 1 la Socola, 2 la Huși și 3 la Roman.

13 scolĭ catihetice, câte una în fie-care district.

25 scolĭ sătescĭ și anume: 1 la Costulenĭ, 2 la Păltiniș, 3 la Borcea, 4 la Ruși, 5 la Stănilescĭ, 6 la Cordărenĭ, 7 la Răchitenĭ, 8 la Hărmănescĭ, 9 la Gherăeștĭ, 10 la Ivanescĭ, 11 la Sinescĭ, 12 la Măcărescĭ, 13 la Rădășanĭ, 14 la Branișteа și Țipescĭ, 15 la

Bogdănescĭ, 16 la moşia mŏnăstireĭ Bogdana, 17 la Bicaz, 18 la Preutescĭ, 19 la Boloşcanĭ, 20 la Vrancea, 21 la mŏnăstirea Vorona, 22 la mŏnăstirea Doljăscĭ, 23 la mŏnăstirea Slatina, 24 la moşia Vălenĭ şi 25 la moşia Miclăuşenĭ.

5 scolĭ armenescĭ şi anume: 1 în Iaşĭ, 2 la Roman, 3 la Botoşanĭ, 4 la Focşanĭ şi 5 la T-Ocna.

5 pensionate private de băeţĭ în capitală şi anume: 1 al D-luĭ Cazu, 2 al D-luĭ Atanasiadi, 3 al D-luĭ Frai, 4 al D-luĭ Iordan şi 5 al D-luĭ Aivas.

5 pensionate private de demoazele, din capitală, şi anume: 1 al D-luĭ Joye, 2 al D-luĭ Haidig, 3 al D-luĭ Petit, 4 al D-luĭ Maisner şi 5 al D-luĭ Sachetti.

6 pensionate private de băeţĭ prin ţinuturĭ şi anume: 1 al D-luĭ Terderber, în Botoşanĭ, 2-a al D-luĭ Pepi în Galaţĭ, 3 al D-luĭ Edinakevicĭ, în Bacăŭ, 4 al D-luĭ Eavorski în Peatra, 5 al D-luĭ Karl în Bârlad şi 6 a D-luĭ Kvitnisky, în Botoşanĭ.

9 pensionate private de demoazele prin ţinuturĭ şi anume: 1 al D-luĭ Frici în Peatra, 2 al D-luĭ Copel în Bacăŭ, 3 al D-luĭ Maer la Bacăŭ, 4 al D-luĭ Bitru la Roman, 5 al D-luĭ Scoti în Galaţĭ, 6 al D-luĭ Papadopulo la Galaţĭ, 7 al Diaconuluĭ N. Ionescu în Peatra, 8 al D-luĭ G. Crudul la Focşanĭ şi 9 al D-eĭ Cocea în Fălticenĭ.

2 pensionate evreescĭ de băeţĭ în capitală şi anume: al D-luĭ Şor şi al D-luĭ Isaak Şvalb.

2 pensionate evreescĭ de fete în capitală şi anume: 1 al D-luĭ Sircus şi 2 al D-luĭ Blumental.

Scólele publice din partea din Basarabia anexată către Moldova.

1 scólă centrală de băeţĭ în Bolgrad.

1 scólă de băeţĭ în Ismail.

1 scólă de băeţĭ în Târgul Reniĭ.

2 scolĭ de fete şi anume 1 în Bolgrad şi 2-a la Ismail.

12 scolĭ elementare de prin coloniĭ şi anume: 1 la satu noŭ, 2 la Tăşbunari, 3 la Volcănescĭ, 4 la Minirlikita, 5 la Erdecburno, 6 la Colibaşĭ, 7 la satul Babel, 8 la Sloboḑia, 9 la Târgul Kilia, 10 la Vălenĭ, 11 la Frecăţeĭ şi 12 la Kartal.

136 total.

Ear din statistica publicată în anul trecut 1.857 şi coprinsă în memuarul asupra scólelor, la faţa 26, numĕrul scólelor publice şi private era de 62.

Listă de eleviĭ aflătorĭ în scólele din principat

3.363 la scóle primare de băeţĭ.

1.204 la scólele elementare din coloniile bulgare.

1.000 la seminarĭ şi la scólele catihetice.

365 la scólele armene.

238 la gimnasiĭ.

615 la scólele şi pensionatele private din capitală.

506 la micile scolĭ eclesiastice, unde se învĕţă cetirea, scrierea şi cântările bisericescĭ.

459 la scólele de fete.

342 la scólele şi pensionatele private din ţinuturĭ.

1.908 scólele sătescĭ, séŭ comunale.

10.000 Iar dupe statistica publicată în anul trecut 1857 şi coprinsă în numĕrul asupra scólelor, la faţa 26, numĕrul elevilor, carĭ frecuentaŭ scólele publice şi private era de 4.244.»

*

Acéstă dare de sémă este fórte complectă, de şi cam optimistă, maĭ ales considerând marele deficit financiar de 436.000 leĭ ce exerciţiul anuluĭ 1858, aŭ lăsat de plată anuluĭ 1859.

Acest deficit este constatat de preşedintele consiliuluĭ de miniştri, din anul 1859, în darea de sémă către Divanul ad-hoc din 1859. [1])

Administraţiunea Cneazuluĭ Cantacuzin, în timpul Caĭmăcămieĭ luĭ Vogoride, nu putem ţice că n'a fost folositóre scóleĭ: interesat cum era Caĭmacamul să'şĭ facă amicĭ din corpul didactic, el primi nepregătitele propunerĭ ale ministruluĭ séŭ Cantacuzino, în favórea înmulţireĭ de scolĭ de tótă categoria, cu neprevedere de fonduri speciale, de personal didactic, material scolar, locale, cărţĭ, etc., ceea ce le compromise existenţa chiar de a duoa ţi.

Alegerea Domnitoruluĭ Alex. Ión I Cuza, la 5 Ianuarie 1859, găsi situaţiunea scólelor fórte compromisă şi trebui tótă înţelepciunea românesculuĭ şi luminatuluĭ guvern al răpoposatuluĭ M. Costachi, pentru ca acea situaţiune a scólelor, să se îndrepte şi în urmă, nemuritorul în memoria cultureĭ naţionale, guvernul luĭ Kogălniceanu, să înzestreze Moldova cu nouĕ şi de mare folos instituţiunĭ scolare şi culturale, încoronându-le cu creaţiunea Universităţeĭ din Iaşĭ, la 1860.

*

Dar se cuvine să maĭ spicuim câte ceva din actele anuluĭ 1858, relative la scólele din Moldova.

Restaurarea gimnasiuluĭ şi înfiinţarea de scolĭ diverse, aŭ ocasionat următorul referat al unuĭ harnic şi iubitor de cultură românéscă, impiegat al scólelor, D. Melidon, provocat de raportul inspectoruluĭ general Veisa:

«Subscrisul luând în de aprópe cercetare devisul propus de D-luĭ inspectorul general, pe lângă raportul sĕŭ No. 82, pentru cheltuelile ce vor cere aşeḑămintele de învĕţătură publică, ce urméză a se înfiinţa din noŭ, cu începere de la 1 Septembre viitor, cu căḑutul respect referéză, că dupe calculaţiunea făcută, aceste cheltuielĭ, pentru aceĭ duoĭ anĭ d'âncêiŭ, vor fi numaĭ următórele:

Pentru scólele de fete ţinutale închirierea localuluĭ, cumpĕrarea mobilaţieĭ şi cheltuelile trebuitóre pentru restul anuluĭ curent, rĕmân a se acoperi din banĭ adunaţĭ prin subscripţiile înfiinţate de D-luĭ inspectorul în fie-care politie, la revisia ce a făcut, rĕmânênd ca restul unor asemenea subscripţiĭ să se întrebuinţeze la zidirea séŭ cumpĕrarea uneĭ case de scólă, pentru care s'a şi scris comitetuluĭ de inspecţie a regula strîngerea subscripţiilor până la 12 August viitor, şi regularea celor de trebuinţă pentru deschiderea scólelor. Iar cu începere de la 1 Ghenarie, anul viitor, atât chiria, cât şi cheltuelile anuale, vor trebui să rĕmânĕ în conta Eforiilor, conform pildeĭ urmate cu tóte scólele primare ţinutale, pentru care s'a şi dat cuvenitele ordine Eforiilor respective, pentru prevederea prin budgete a unor asemenea sumĭ, miḑlocindu-se acésta şi la Ministerul din lăuntru; aşĭa dér, în privire, că acum de îndată pentru cele d'âncâiŭ 2 clase nu este nevoe de supleente, casa scólelor va trebui să întâmpine numaĭ salariarea

[1]) Veḑĭ anexa.

uneĭ profesorese pentru fie-care scólă, care pentru 12 scolĭ, ce aŭ a se înființa socotindu-se câte 3.600 leĭ de persónă, alcătuesce o sumă anuală de 43.200 leĭ.

Pentru scólele sucursale de băeți, aceea din Cahul va trebui a fi întreținută, conform regulamentuluĭ de Eforie, aceea din Nicorescĭ de obștea târguluĭ, conform declarațieĭ séle, iar aceea din Leova și Tocenĭ de către proprietariĭ târgurilor, conform § 16, din aședământul scolar; pentru care acestea asemenea s'aŭ înaintat cuvenitele lucrărĭ, rămânênd casa scólelor a acoperi salariarea profesorilor, care pe analogia de 3.000 leĭ, dupe pilda altor asemenea scolĭ, va închipui o sumă anuală de 12.000 leĭ.

Pentru colegiul din Bêrlad, Epitropia proprietățeĭ aceluĭ oraș a dăruit o casă încăpătóre, căreia însă 'ĭ trebuesce o reparație în sumă de 43.000 leĭ, dupe devisul făcut.

Pentru acéstă reparație s'a făcut poftire Eforieĭ a o face pe conta sa, de la care încă nu s'a primit hotărâtóre sciință déca primesce séŭ ba; la orĭ-ce cas însă clasa I și a II-a a colegiuluĭ se pot deschide în încăperile scóleĭ primare. Așĭa dér, casa scólelor nu va avea la început decât salariile a duoĭ profesorĭ trebuitorĭ pentru sciințele in limba română, care pe analoghie de 10.000 leĭ unul, dupe pilda colegiuluĭ din Iașĭ, va alcătui o sumă anuală de 20.000; cât pentru profesorul de limba latină, socotința subscrisuluĭ ar fi a se întrebuința pe profesorul clasuluĭ Codreanu de la scóla primară din Bêrlad, unde nu maĭ cere trebuința de a fi un profesor de limba latină acum când este o catedră latină la colegiŭ. Prin asemenea chip, scóla primară redusă pe piciorul tutulor scólelor ținutale ar înfățișa iconomia lefeĭ unuĭ profesor, care sporită puțin se va da profesoruluĭ latin de la colegiŭ, care va trebui ca să predea tot-d'o-dată și limba francesă, atât la colegiŭ, cât și la scóla de fete din acea politie.

Scóla reală din Galațĭ póte acum de o-dată, pentru ceĭ duoĭ anĭ, întêiŭ a se aședa în coprinsul scóleĭ primare, dupe chiar încredințările D-séle inspectoruluĭ; prin urmare nu va trebui decât salariarea a duoĭ profesorĭ pentru osebitele sciințe, carĭ pe analogie de 8.000 leĭ unul, adecă ceva maĭ puțin decât la colegiŭ, unde eĭ sunt cu 10.000 leĭ, vor cere o sumă anuală de 16.000 leĭ.

Pentru limbile străine, care va fi gréca și italiana, ce sunt limbele comerciale a portuluĭ Galațĭ, se vor întrebuința profesorĭĭ astădĭ aflătorĭ la scóla primară, unde nu maĭ urmézä acum asemenea trebuință.

Pentru anul I-iŭ, séŭ póte și pentru al II-lea, scóla reală din Iașĭ se va putea deschide în coprinsul colegiuluĭ; prin urmare nu va trebui altă cheltuială, decât salariarea a duoĭ profesorĭ, ca și la Galațĭ, adecă o sumă anuală de 16.000 leĭ; cât pentru limba francesă, elevĭĭ pot frecuenta catedra colegiuluĭ.

Dupe o asemenea regularisire, nu va cere trebuința pentru anul întêiŭ decât de o sumă de 103.200 leĭ, din casa scólelor, pentru ca tóte aceste noue așeḍăminte să pótă funcționa cu începere de la 1 Septembre viitor, care analoghisindu-se numaĭ pe restul de patru lunĭ a anuluĭ curent, până la facerea nouluĭ budget al caseĭ scólelor se reduce numaĭ la suma de 34.400 leĭ.

Șeful secțiuneĭ scólelor, *Melidon*.

Dupe acest referat, s'a făcut raportul din 23 Iunie, cu No. 6.742, către Caimacamul Vogoride, cerênd, în interesul propagăreĭ luminеĭ și a întinderеĭ învățământuluĭ public, a autorisa liberarea în casa scólelor a uneĭ subvențiĭ de 250.000 din casa cleruluĭ, «de-o-cam-dată, dice, din § extraordinar, pentru anul curent, iar pentru viitor să se trécĕ

prin budgetul aceleĭ case.» S'a publicat concurs, pentru 20 August, pentru locurile vacante de profesorĭ și profesorese și s'a comunicat prin circularea Eforiilor scolare din orașele Hușĭ, Focșanĭ, Galațĭ, Renĭ, Kilia, Cahul, Roman, Bacăŭ, Târgul-Ocneĭ și Târgul-Frumos. Acestuĭ raport dându-i-se de principele Caimacam aprobare, prin resoluția de la 26 Iunie a. c., s'a comunicat ambilor casierĭ aĭ cultelor și cleruluĭ, în 28 Iunie, cu No. 7.013 și 7.014, spre cuvenita regulare din parte-le.

Lista de baniĭ trebuitorĭ pentru înființarea și susținerea următórelor scolĭ publice

		Leĭ	Par.
Roman	Inchirierea uneĭ case pentru scóla de fete, cu 5 odăĭ pentru clase, duoĕ odăĭ pentru profesorésă și o culnie, pentru un an	3.700	—
	Plata uneĭ profesorese	4.400	—
	Plata uneĭ supleante	3.400	—
	Iar întreținerea scóleĭ peste un an, rĕmâne în conta Eforieĭ, precum și micile reparațiĭ de peste an.		
Bacăŭ	Inchirierea uneĭ case pentru scóla de fete	3.700	—
	Plata uneĭ profesorese	4.400	—
	Plata uneĭ supleante	3.400	—
	Iar întreținerea scóleĭ peste an, în conta Eforieĭ, precum și micile reparațiĭ de peste an.		
Târgul-Ocneĭ	Inchirierea uneĭ case pentru scóla de fete	2.200	—
	Plata uneĭ profesorese	4.400	—
	Plata uneĭ supleante	3.400	—
	Iar întreținerea scóleĭ peste an rĕmâne în conta Eforieĭ, precum și micile reparațiĭ de peste an.		
Vasluiŭ	Inchirierea uneĭ case pentru scóla de fete	2.590	—
	Plata uneĭ profesorese	4.400	—
	Plata uneĭ supleante	3.400	—
	Iar întreținerea eĭ peste an rĕmâne în comptul Eforieĭ, precum și micile reparațiĭ de peste an.		
Focșanĭ	Inchirierea uneĭ case pentru scóla de fete	3.330	—
	Plata uneĭ profesorese	4.400	—
	Plata uneĭ supleante	3.400	—
	Iar pentru întreținerea scóleĭ de fete din Focșanĭ, ca și a celor-alte scóle, rĕmâne în comptul Eforieĭ, ca și micile reparațiĭ de peste an.		
Galațĭ	Inchirierea uneĭ case pentru scóla de fete	7.400	—
	Plata uneĭ profesorese	6.000	—
	Plata uneĭ supleante	4.500	—
	Iar întreținerea scóleĭ peste an rĕmâne în comptul Eforieĭ, ca și micile reparațiĭ de peste an.		

		Leĭ	Par.
Ismail	Inchirierea uneĭ case în comptul Eforieĭ din aceĭ 12.000 leĭ.		
	Plata uneĭ profesorese	6.000	—
	Plata uneĭ supleante	4.500	—
	Iar întreţinerea scóleĭ peste an rĕmâne în comptul Eforieĭ, ca şi micile reparaţiĭ de peste an.		
Reniĭ	Inchirierea uneĭ case pentru scólă de fete	2.400	—
	Plata uneĭ profesorese	4.400	—
	Plata uneĭ supleante	3.400	—
	Iar întreţinerea scóleĭ peste an precum şi micile reparaţiĭ, rĕmân pe comptul Eforieĭ.		
Chilia	Inchirierea uneĭ case pentru scólă de fete	2.400	—
	Plata uneĭ profesorese	4.400	—
	Plata uneĭ supleante	3.400	—
	Iar întreţinerea scóleĭ peste an precum şi micile reparaţiĭ din cursul anuluĭ, rĕmân în sarcina Eforieĭ.		
Cahul	Inchirierea uneĭ case pentru scólă de fete	1.500	—
	Plata uneĭ profesorese, scólă sucursală.	4.000	—
	Plata uneĭ supleante, nu trebue.		
	Iar întreţinerea scóleĭ primare precum şi micile eĭ reparaţiĭ de peste an, rĕmân în comptul Eforieĭ.		
Huşiĭ	Inchirierea uneĭ case pentru scólă de fete	3.000	—
	Plata uneĭ profesorese	4.400	—
	Plata uneĭ supleante	3.400	—
	Iar întreţinerea scóleĭ precum şi micile reparaţiĭ din cursul anuluĭ, rĕmân în comptul Eforieĭ.		
Târgul-Frumos	Inchirierea uneĭ case pentru scólă de fete, se dăruesce de târg.		
	Plata uneĭ profesorese	4.400	—
	Plata uneĭ supleante, nu trebue.		
	Intreţinerea eĭ, cum şi micile reparaţiĭ din cursul anuluĭ, rĕmân în sarcina Eforieĭ.		

Cumpĕrarea mobilaţieĭ la fie-care din aceste scóle, o-dată pentru tot-d'a-una, câte 1.000 leĭ pentru fie-care scólă . . . . . 12.000 —

Scolĭ de băeţĭ carĭ sunt de înfiinţat

Cahul	O scólă primară sucursală, cu duoĕ clase.		
	Plata chirieĭ localuluĭ.	1.500	—
	Plata profesoruluĭ	4.000	—
	Iar întreţinerea scóleĭ va rĕmânea în sarcina târgoveţilor.		
Târguşorul Tocenĭ	O scólă sucursală, duoĕ clase.		
	Plata chirieĭ localuluĭ.	500	—
	Plata profesoruluĭ	3.000	—
	Iar întreţinerea eĭ peste an, pe comptul satuluĭ.		

		Leĭ	Par.
Têrgușorul Leova	O scólă sucursală cu douĕ clase.		
	Plata chiriei localuluĭ	500	—
	Plata profesoreluĭ	3.000	—
	Iar întreținerea eĭ va rĕmânea în comptul sătenilor aceluĭ Têrgușor.		
Têrgușorul Nicorescĭ	Chiria caseĭ se va putea plăti de către boeriĭ din acest têrgușor, potrivit înscrisuluĭ lor.		
	Plata profesoreluĭ	3.000	—
	Intreținerea scóleĭ peste an, cu tóte cele trebuincióse . .	2.500	—

Plata a câte un profesor de limba francesă în acele 15 scóle primare de băeți, câte duoĕ ore și duoĕ ore pe ḑi în limba francesă în scólele primare de fete . . . . . 60.000 —

Scóla reală din Iași

Plata a duoĭ profesorĭ, unul pentru gramatica română, istoria, geografia, aritmetica și altul pentru desemn și sciințe naturale . . . . . 20.000 —
Un profesor pentru limba francesă . . . . . 6.000 —
Chiria localuluĭ scóleĭ . . . . . 12.000 —
Plata servitorilor și acelor trebuitóre întru ținerea scóleĭ, peste an . . . 6.000 —
Scóla reală din Galați asemenea celeĭ din Iași . . . . . 44.000 —

Gimnasiul din Bĕrlad

Plata a duoĭ profesorĭ pentru obiectele, carĭ se predaŭ în limba română, în anul ântêiŭ . . . . . 16.000 —
Un profesor pentru limbile latină și franceză . . . . . 6.000 —
Intreținerea scóleĭ peste an . . . . . 4.000 —

Bine ar fi ca pentru tóte scólele publice din Moldova să existe profesorĭ de desemn, musica vocală și gimnastică, precum există în Prusia.»

Apoĭ, de aci în urma acestuĭ proiect desiderat al inspectoruluĭ scolar, și a aprobăreĭ Prințuluĭ Caimacam a sumeĭ de 250.000 leĭ, de care am vorbit maĭ sus, se vĕd în rĕsfoirea dosaruluĭ, o mulțime de petițiunĭ de bărbațĭ, femeĭ cu atestate, și câte și maĭ câte, pentru ocuparea acestor catedre de profesorĭ și profesóre, pentru care s'a publicat concurs la 20 August; și dupe apreciarea meritelor ce aŭ probat la concurs, se vĕd în dosar ordine date pentru numirea lor pe la locurile vacante. [1])

*

O numire curiósă făcută de Caimacamul Vogoride și Cneazul Cantacuzino în administrațiunea scólelor, la 27 Iunie 1858, este aceea a profesoruluĭ Malgouverné în postul noŭ de revisor al scólelor. Malgouverné care desorganisase, în favórea sa, în ultimiĭ anĭ aĭ Domnieĭ luĭ Sturdza și apoĭ sub Grigore Ghica, părăsise țéra neîmpăcat cu opiniunea publică românéscă; în vremile tulburĭ din urmă, se reîntorsese în Iași și deschisese o prăvălie de mode pe numele soțieĭ séle.

[1]) Dosarul No. 403 din 1858.

In ţilele de agitaţiune a corpuluĭ didactic în contra luĭ Laurian, Malgouverné căută să se amestece în vălmăşag şi acum ca membrul comisiuneĭ de cercetare, apoĭ ca profesor în gimnasiul redeschis, dupe liniştirea turburărilor, 'l vedem în Iunie devenit revisor scolar! [1])

In Iunie 1858, Malgouverné e însărcinat de Ministrul Cantacuzino să asiste la examenele liceuluĭ. Acum Malgouverné reintră în rolul sĕŭ vechiŭ de critic al scóleĭ române. In unul din rapórtele séle ţice Ministruluĭ, că se învéţă rĕŭ în liceŭ, că profesoriĭ se adreséză numaĭ la memorie «je ne crois pas ce procédé didactique de nature à donner de la virilité à l'intelligence des élèves dont le jugement et la réflexion auxquels devrait principalement s'adresser le professeur, ne reçoivent ainsi qu'un médiocre degré de culture.»

La ce bun acest inspector ale cărui intenţiunĭ ostile pentru scóla română eraŭ cunoscute? Un inspector general era în persóna luĭ T. Veisa. Acestuia i se dete egalmente instrucţiunile următóre:

1) Să inspecteze pe profesorĭ şi a le constata capacitatea şi progresele elevilor;

2) Să aibă în vedere că religia străbună predomină;

3) Să caute locale prin oraşele unde nu sunt încă scolĭ de fete;

4) Să însemneze vêrsta elevilor din scolĭ; să stărue la comitete şi prin ele la părinţĭ, ca să 'şĭ trimită copiiĭ la scóla, décă aŭ 7 anĭ împliniţĭ;

5) Să activeze intrarea la visterie a subvenţiunilor scóleĭ de arte de la Eforiĭ;

6) Pentru părţile Basarabieĭ să dea raport de starea scólelor:

«Te veĭ sârgui ca programul ce a fost dupe sistemul rosian să fie reformat dupe legile scolare ale ţĕreĭ nóstre.

Veĭ înfiinţa 4 clase primare în Ismail.

Cât pentru scóla centrală din Bolgrad, pentru care s'a dat hrisov deosebit, veĭ convinge pe bulgarĭ, că aŭ interes a sci românesce şi veĭ introduce acéstă limbă în clasele superióre. *Limba bulgară este lăsată la clasele primare, dér şi limba română este obligatorie.*

Acésta este o concesiune mare dobânditä de patriotica resistenţă a Consiliuluĭ scolar din Iaşĭ, de a se da aşĭa ţiselor coloniĭ bulgărescĭ din Basarabia, hrisovul, cu privilegiile ce le acorda Vogoridi, hrisov ce dăm în anexă. [2])

O altă obligaţiune a inspectoruluĭ Veisa era de a stărui să se pótă deschide, la 1 Septembre 1858, clasa I gimnasială în Botoşanĭ, Bêrlad, Galaţĭ şi Focşanĭ, cum şi de a stărui ca să se clădéscă locale acestor scolĭ din baniĭ ce se vor aduna prin subscripţiune, materialul de lemnărie avênd a se da din pădurile Statuluĭ.

Curată ilusiune! [3])

*

La venirea la tronurile ambelor ţĕrĭ, în 5 Ianuarie 1859, a Domnitoruluĭ Alexandru Ión I Cuza, începe epoca memorabilă a scólelor din Moldova.

Maĭ întêiŭ, eată cum şeful de cabinet M. Costachi, dă sémă de starea în care Căĭmă-

[1]) Veţĭ anexa.

[2]) Veţĭ anexa.

[3]) Dosarul No. 1.161 din 1858, archiva Ministeruluĭ scólelor din Moldova.

cămia lui Vogoride a lăsat scólele și de lucrările sĕvîrșite de guvernămêntul nouluĭ Domnitor în anul 1859: [1])

«Precum în ordinul material, financele sunt Nervul societățeĭ, pe atâta în ordinul moral și intelectual, Religia și instrucția publică sunt sufletul uneĭ națiĭ. Décă tóte ramurile administrațieĭ publice aŭ fost paralizate, cu cât maĭ mult cultul și instrucția publică, al căruĭ progres este subordonat liniștеĭ și stabilităţeĭ, aŭ trebuit să se resimtă de luptele trecutuluĭ, de lungul provisoriŭ ce a trecut asupra țĕreĭ. Către aceste influințe excepționale, aŭ venit apoĭ a apĕsa asupra ambelor acestor ramurĭ și următórele împregiurărĭ:

Așĭa la scolĭ: un deficit de 436.000 leĭ, ce exercițiul anuluĭ 1858 a lăsat de plata anuluĭ 1859, adusese scólele în cea maĭ grea crisă materială, făcêndu-le o adevĕrată sarcină și pentru stat și pentru profesoriĭ publicĭ de tóte gradele. Profesoriĭ nu primiseră salariile la începutul anuluĭ 1859, pe câte 6 séŭ 8 lunĭ din anul 1858; internatele eraŭ amenințate de disolvare, lipsite fiind de ḑilnica cheltuială; scólele de la o-laltă, sub influința tristă a budgetuluĭ, eraŭ paralisate și în sistemele de învĕțătură, lipsite fiind de personal, unele de programele sistematice; și maĭ presus de tóte, sub o absolută lipsă de cărțĭ scolastice pentru tóte gradele. Așĭa: paralisie în acțiunĭ din causa deficituluĭ, paralisie din necomplectarea sistemelor și a personalului; către aceste numeróse și presante reclamărĭ din tóte părțile țĕreĭ de a li se da scolĭ, de care atâta este legată adevĕrata regenerare a patrieĭ. Iată tabloul exact al acestuĭ important serviciŭ cu începerea anuluĭ 1859.

Guvernul, preocupat maĭ 'nainte de tóte, a restatornici echilibrul între venitурĭ și cheltuelĭ și ordinea în întrebuințarea avereĭ publice, nu numaĭ că deficitul de 436.000 leĭ, s'aŭ acoperit, dar încă anul 1860 află o reservă în casele Ministeruluĭ de 994.997 leĭ, 88 banĭ.

Décă de la aplicarea uneĭ nouĕ direcțiunĭ pentru instrucțiunea publică, nu se pot, dupe un an, constata încă resultate însemnătóre, totuși ele se anunță bine, secondate fiind astă dată, sistemele pentru tóte gradele de învĕțătură, de un personal mult maĭ complect decât în trecut, cât și de un maĭ mare deposit de cărțĭ scolare, a căror lipsă îngreună predarea celor maĭ elementare cunoscințe.

Resultatele acestor îmbunătățirĭ, vor fi maĭ evidente din următórele cifre statistice: În 1858, învĕțătura publică numĕra 75 de scolĭ, cu 5.936 de scolarĭ, în cât suma totală a cheltuelilor aceluĭ an, împărțită prin numĕrul scólelor, dedea de fie-care scólă: 24.000 leĭ; în 1859, numĕrul scólelor s'a sporit la 117 și împoporarea lor la 8.700, iar costul de fie-care scólă în genere aŭ scăḑut la suma de 14.000 leĭ.

Instrucția elementară, temelia adevĕrateĭ nóstre regenerărĭ naționale, aŭ atras tótă îngrijirea guvernuluĭ. Cu tóte pedicele ce resultă din nepreviderile legeĭ în vigóre a instrucțieĭ publice, totuși guvernul póte anunța Adunăreĭ, înființarea în 1859 a 25 scolĭ sătescĭ, în care pe tótă ḑiua împoporarea sporesce, constatâudu-se cu plăcere, că pe când cu câțĭ-va anĭ în urmă, în scólele primare din capitală, de maĭ mult timp înființate, nu eraŭ maĭ mult decât până la 30 scolarĭ, în unele din scólele sătescĭ de abia deschise, numĕrul lor s'aŭ urcat până la 40—50.

Décă însă acest important ram al instrucțiuneĭ publice n'a primit încă tótă desvĕlirea și intinderea dorită, este că înființarea scólelor sătescĭ nu se póte urmări de guvern,

[1]) Acéstă dare de sémă o făcuiŭ eŭ, lucrând cu rĕposatul Manolache Costache Epureanu, în casa ce locuiam în strada Milo la Iașĭ.

cu succes, până mai întâiŭ nu se vor pregăti învĕțătorĭ, a cărora instrucție și mai presus de tóte educația morală, să fie garanțiĭ solide pentru crescerea junimeĭ române, în respectul legeĭ și al datoriilor către patrie.

Pentru acest scop, guvernul pe de o parte va supune adunăreĭ proiect pentru organisarea urgentă de scolĭ normale, carĭ să devină pepiniere de învĕțătorĭ capabilĭ, pentru tóte gradele de insrucțiune, și din care guvernul să pótă alege pe conducĕtoriĭ tinerimeĭ sătescĭ; iar pe de alta, spre a înlesni aplicarea acestuĭ proiect, Ministerul în conformitate cu reglementul instrucțiuneĭ publice, sub un control și o privighere seriósă, aceea ce lipsea cu totul în trecut, aŭ trimis în străinĕtate șése junĭ, la studiile speciale, reclamate mai ales de asemenea scolĭ.

Invĕțătura de gradul al 2-lea, mărginită la începutul anuluĭ 1859, mai mult în gimnasiul din Iașĭ, s'a întins în acest an, prin deschiderea claseĭ I gimnasială din Botoșanĭ și a uneĭ a 2-a clasă la gimnasiul din Bĕrlad, spre a se putea ast-fel mai cu grăbire pregăti scolarĭ pentru scólele speciale, precum : facultatea juridică, care peste câte-va lunĭ va da un întâiŭ rênd de amploiațĭ pentru magistratură, scóla militară, acea de geniŭ, etc.

Educația secsuluĭ femeesc s'a pus de guvern sub îngrijirea și inspecțiunea supremă a Mărieĭ Séle D-neĭ Elena. Acéstă mĕsură, pe lângă că garantézĕ guvernuluĭ o solicitudine generósă pentru moralitatea junimeĭ și o controlă seriósă pentru progresul eĭ, aŭ deșteptat tot-odată în damele nóstre române, dorința de a contribui la educația secsuluĭ femeesc. Un orfelinat s'a format în Galațĭ, sub patriotica inițiativă și direcțiune a D-nelor : A. Ghica, C. Ventura, N. Vlasto, Celestina Scoti, E. Gerbolini, P. Răducanaki și P. Fotti; și ajutorurĭ însemnătóre se adună din tóte părțile pentru o faptă atât de filantropică.

In anul 1859, prin concursul Ministeruluĭ și inițiativa orășenilor din Bacăŭ, Roman, Fălticenĭ, Galațĭ, s'aŭ mai înființat scolĭ pentru fete și în aceste politiĭ.

O scólă specială, care în Moldova de la a eĭ înființare și până astădĭ, o mărturisim cu părere de rĕŭ, a mers tot scădênd și abătêndu-se de la importanta sa destinație, a fost scóla de meseriĭ. Defectuósa metodă de întreprindere, cu care acéstă scólă se ținu până la 1858, a făcut pe guvernul din acel timp să cadă (vrênd, credem a face mai bine) în o grea complicare, de ale căreia consecințĭ a pătimit tot guvernul actual. Silit a respecta hotărîrile mai de'nainte date în acéstă cestiune,—hotărârĭ în parte și aplicate,—și spre a nu primi asupră'șĭ o rĕspundere străină, guvernul a fost paralisat în tótă îmbunătățirea ce a dorit a introduce la acéstă scólă.

Totușĭ însă, guvernul s'a îngrijit a garanta pe cât mai mult pe minister în contra eventualelor pagubĭ ce ar putea resulta din acele încheerĭ; și până la cercetare de către Adunare a proiectuluĭ de reorganisare a scóleĭ de meseriĭ spre a nu rĕmâne mai mult timp fără de scop întreținerea de către municipalitățĭ, a tinerilor scolarĭ, atelierele eĭ s'aŭ redeschis și astădĭ se află în stare lucrătóre.»

Din semile oficiale se constată un deficit mai mare chiar decât cel anunțat în expupunere de D. Manolache Costache, către Cameră. Acest deficit pe 1858, a fost de 544.143 leĭ, și plus o datorie de 126.000 de plătit în 1859, pentru desființarea contractuluĭ întreprindĕtoruluĭ scóleĭ de arte din Iașĭ, lăsând a ĝice, că profesoriĭ nu eraŭ plătiți pe câte 6 lunĭ trecute.

Venitul total de 1.500.000 leĭ, iar spesele neapĕrate numaĭ pentru starea de față, la

finea anului 1858, se urcă la 1.000.600 lei, necoprinzându-se sumele arătate mai sus de 840.143 lei.

Guvernul cel nou, cere deci pe 1859, un budget normal de 3.034.458. Un budget normal însă nu se capătă de la Camera decât pe 1860.

Pe 1859, consiliul de miniştri decide a se urma cheltuelile cu banii din casa cleruluĭ, pentru tóte condeile din nou înfiinţate sub Căimăcămia Vogoridi, condeie arătate anume în lista anexată aci. [1])

Dér creaţiunile din 1858, necesitară, pentru a fi continuate, adăugirĭ de spese în 1859. Divanul ad-hoc al Moldoveĭ nu are timp a se ocupa cu noul budget pe 1859, şi deci adăugirile impuse nouluĭ guvern prin starea de lucrurĭ din 1858, cum şi cele ce însuşĭ le a socotit indispensabile, continuă a se preleva din venitul averilor mănăstirescĭ şi a mănăstireĭ Mavromolul a căruĭ moşie a fost trecută la scolĭ.

*

Să venim acum a ne ocupa mai în de aprópe de fie-care ram scolar.

Din însăşĭ darea de sémă a Cneazuluĭ Cantazino, am vĕzut scólele înfiinţate în 1858, fie de băeţĭ, fie de fete.

Principala preocupaţiune a fost organisarea scólelor din porţiunea din Basarabia cea reîntórsă patrieĭ dupe 45 anĭ de înstrăinare.

In 1857, Petru Constandache, cu raportul No. 5, din Martie 20, propune Departamentuluĭ bisericesc următórele lucrărĭ pentru scólele din Basarabia:

«In urma şi a altor repetitóre cererĭ din partea acestuia s'a luat dispositiĭ prin înţelegere cu Departamentul din lăuntru şi cel de finance şi s'a statuit trimiterea de 25 profesorĭ trebuitorĭ în Basarabia şi cerându-se sciinţa institutuluĭ preparatoriŭ, pentru profesoriĭ scólelor sătescĭ, i-a recomandat un numĕr de 14, pe care Ministerul cultuluĭ, cu adresa No. 5.326, din luna luĭ August, anul 1857, i recomandă la Ministerul de finance, ca să 'ĭ trimită pe la locurile cuvenite, iar pentru 11 de acestĭ profesorĭ ce mai trebuesc pentru complectarea numĕruluĭ, s'a luat dispositiĭ, dice acel Minister, în adresa sa, a se publica concurs, încheindu'şĭ adresa cu recomandarea supliceĭ celor 14 de acum recomandaţĭ profesorĭ, ca să aĭbă în vedere scumpetea lucrurilor de hrană în locurile unde se trimit şi să li se sporéscă léfa, măcar până la 200 carbóve pe an, fiind prea puţină suma de 120 carbóve pe an ce li s'aŭ închipuit; de asemenea să li se dea cele trebuitóre scólelor pe unde se trimit, precum şi lemne, lumînărĭ şi argatul trebuitor, cum şi hrana necesară pentru transportarea lor pe la locurile ce li se vor destina.

A scris şi tipografieĭ «Buciumuluĭ român», ca ea din cărţile cumpĕrate de Minister, să 'ĭ trimită 700 abecedare şi tot atâta numĕr de caligrafiĭ.

Patru profesorĭ la Ismail, şi câte unul pentru fie-care politie orĭ pe unde se aflaŭ scóle elementare precum: Renĭ, Cahul, Leova, Kilia, prin tóte coloniile bulgare şi în treĭ sate din domeniile Statuluĭ, spre a se forma scriitorĭ pe la cancelariile sătene; dintre aceste scolĭ numaĭ în Bolgrad şi prin câte-va sate ale coloniştilor bulgarĭ se află în fiinţă, iar tóte cele-l-alte, precum s'a ţis mai sus sunt desfiinţate.

Bolgradul fiind supus osebitelor privileghiurĭ abia şi chiar acum are o scólă mixtă, nicĭ primară nicĭ elementară, compusă din douĕ clase şi un singur profesor; prin acele

[1]) Veţĭ anexa.

46 sate ale coloniștilor bulgarĭ se află câte-va scóle, cu profesorĭ plătiți de către obștiile sătene și carĭ predaŭ în limba rosiană. Scóla din Bolgrad posedéză un fond îndestul de însemnătór, încât peste cât-va timp s'ar putea înființa chiar un gimnasiŭ și un internat. Subscrisul înțelegêndu-se cu notabilii din Bolgrad, toți în unanimitate, i aŭ declarat, că déca guvernul Moldoveĭ le ar îngădui să predea catechismul și tot ce se atinge de religiune în limba lor națională, eĭ se obligă pe conta lor a înființa o scólă maĭ sistematică, dupe programul ce li s'ar trimite de Onor. Departament, cu profesoriĭ trebuitorĭ, carĭ să predea tóte obiectele afară de religiune în limba română ; tot asemenea și prin cele-l-alte colonii bulgare.

Acestea, fiind lămuririle culese de prin tóte satele aflătóre în acéstă parte a Basarabieĭ reîntrupată cu Moldova, subscrisul socóte de datorie a substerne în privirea viitóreĭ reorganisărĭ a scólelor următórele :

1) In Cahul séŭ Frumósa, o politie principală a districtuluĭ de asemenea numire și în care cea maĭ mare parte din locuitorĭ sunt românĭ, se va putea înființa o scólă primară întocmaĭ dupe sistema scólelor primare din Moldova; de la sine se înțelege, că clasa elementară dupe metodul lancastric séŭ mutual va fi basa aceleĭ scóle, până când gradat se vor forma acele patru clase;

2) In Ismail, asemenea o politie a districtuluĭ de aceeașĭ nnmire și în coprinsul căreea cea maĭ mare parte din locuitorĭ sunt: rosienĭ, bulgarĭ și grecĭ, se va înființa, déca mĭdlócelc vor îngădui, o scólă primară și una reală, în care pe lângă obiectele ce se vor preda în limba națională, să se introducă dupe limba latină, gréca, modernă și rosiană; acéstă mĕsură va încuragia forte mult pe negușătoriĭ din Ismail și pe toțĭ locuitoriĭ districtuluĭ, carĭ nu vor maĭ fi nevoiți de a trimite pe fiiĭ lor în Rusia pentru îndeplinirea studiilor;

3) In cele-l-alte politiĭ și sate ale domeniilor Statuluĭ, precum: Reni, Leova, Chilia, Tuzla, Caramahmet, Hadgicurtu, Cismea, Gălilești și Zolocarĭ, se vor putea înființa scolĭ elementare, dupe sistemul maĭ sus citat, îndatorindu-se la întêmplare de lipsă de profesorĭ chiar pe preoțiĭ séŭ diaconiĭ românĭ, ce vor fi capabilĭ, cu salariŭ hotărit de onor. Departament și plătit din dările locuitorilor, precum aŭ fost sub guvernul rosian;

4) Tóte casele trebuitóre pentru aședarea scólelor, cheltuiala întreținereĭ lor și efectele necesariĭ, vor fi pe conta Eforiilor ce urméză a se restatornici în fie-care politie și cu care subscrisul înțelegêndu-se, va grăbi cât maĭ curênd executarea înființăreĭ scólelor în acéstă parte a Basarabieĭ moldovene, unde se simte fórte mare trebuință de învĕțătura limbeĭ naționale.

Acestea expuindu-le cu respect cunoscinței Onor. Departament, subscrisul rezemat pe încrederea, cu care în curs de 10 anĭ al serviciuluĭ sĕŭ în ramul scolastic, tot-d'auna l'a onorat, nu va pregeta de a întrebuința și astă dată tot acelașĭ zel și activitate pentru încuragiarea și rĕspândirea învĕțăturеĭ naționale, de care acum de 45 de anĭ, acéstă nefericită parte din teritoriul vechiŭ al Moldoveĭ a fost de tot lipsit. Rĕmâne dĕr ca Onor. Departament să bine-voiască a chibzui, cum va găsi de cuviință trimiterea profesorilor trebuitorĭ, nu maĭ puțin și un deposit de cărți scolastice, prin tóte politiile citate, iar maĭ cu osebire abecedare române și modele de caligrafie, care sunt neapĕrate pentru scólele elementare.

P. Constandache.

No. 50. 1857, Martie 20.

I. Ionescu, fiind dregĕtor al coloniilor din Basarabia, cere Ministruluĭ de finance în 11 August 1857, cu raportul No. 2.346, ca să mĭglocéscă la Ministerul de culte să se trimită 25 de învĕţătorĭ sătescĭ din scóla preparandală, pentru ca la 1 Septembre 1857, să încépă scólele din coloniĭ.

Ión Ionescu, cu mult patriotism cere scolĭ românescĭ prin coloniile chiar bulgărescĭ şi arétă că «posiţia ce coloniştiĭ daŭ învĕţătorilor de sate este fórte frumósă şi cât se póte de rĕsplătită.»

La 14 August acelaş an, I. Ionescu, cerea o profesóră de limba românéscă la scóla de fete din colonia Bolgrad.

Asemenea frumóse stăruinţe ale D-lor Constandaki, Ión Ionescu, nu ni se par că plăceaŭ mult guvernuluĭ luĭ Vogoridi. Acesta ţinea să plácă Rusieĭ şi decĭ în loc să favoriseze scóla română în Basarabia, plécă ureche favorabilă la intenţionatele rĕŭ pentru limba română, cererĭ ale coloniştilor bulgarĭ.

De aceea în loc de a trimite imediat învĕţătoriĭ ceruţĭ, Cneazul Cantacuzin, publică un inutil concurs pentru scólele de înfiinţat în Basarabia, iar pe sub mână favoriséză, décă nu înţelesce pe bulgarĭ, a cere recunóscerea de către guvernul Moldoveĭ a pretinselor priveleghiĭ ce le ar fi avut sub muscalĭ.

Aceste machinaţiunĭ se termină cu faimosul hrisov al luĭ Vogoridi, din 10 Iunie 1858, [1]) în contra căruia a protestat atât de energic Consiliul scólelor din Iaşi.

Scóla primară din Ismail, se înfiinţéză la 1 Aprilie 1858, iar în 1 Septembre acelaşĭ an, tot acolo se înfiinţéză şi o scólă de fete.

In 1858 la Ismail, eraŭ 56 elevĭ, iar în 1859—1860, se urca cifra la 96.

Scóla din Renĭ se înfiinţéză la 29 Iunie 1858. [2])

La Cahul în 1 Septembre 1858, se deschide scóla.

Scolĭ elementare, graţie energiceĭ stăruinţe a luĭ Ión Ionescu, se deschid chiar în Octombre, anul 1857, în vre-o duoĕ localităţĭ, şi anume: în Colonia Babele, la 21 Septembre 1857, [3]) şi în Colonia Cismecheoĭ, la Noembre 1857. [4])

Numaĭ în aniĭ următorĭ 1858, şi maĭ ales de la 1859 înainte, se înfiinţéză tóte scólele necesare în Basarabia.

Scólele din Coloniĭ avură o sórtă dificilă, căcĭ fiind întreţinute cu fonduri din casa coloniilor, Comitetul din Bolgrad făcea ḑile rele învĕţătorilor românĭ.

Numaĭ graţie energieĭ unuĭ Petre Costandache, a unuĭ I. Ionescu, şi maĭ apoĭ a unor energicĭ revisorĭ ca Pavlov, orĭ a unor comitete de inspecţiune ca acel în care era onor. D. Gabriel Teodoru Avineanu, judecător la Cahul, s'a putut în parte măcar realisa scopul cultural românesc în Basarabia, până la ḑiua neaşteptateĭ şi nedrepteĭ sale noue răpirĭ de la România. D. Avineanu a fost maĭ mult timp mâna dréptă a Ministeruluĭ instrucţiuneĭ publice în Basarabia.

---

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Dosarul No. 1.256 şi 388.

[3]) Dosarul No. 1.268

[4]) Dosarul No. 1.266.

*

Din faptele cu referințe la scólele primare din restul Moldoveĭ, înregistrăm aci următórele, pentru anii 1855—1859:

In 1856, sub Căimăcămia luĭ Balș, Asaki activéză organisarea uneĭ scóle preparande, cu adăogire de studiĭ practice agricole. Tot o-dată cere Sfatuluĭ, ca în contractele de arendare a moșiilor mănăstirescĭ, să se prevadă sume maĭ marĭ pentru dotarea scólelor ce se vor constitui și pentru léfa învățătorilor.

Dăm în anexe aceste acte din 1856 și 1857. [1])

La 9 Maiŭ 1858, continuă aceste lucrărĭ prin raportul ministerului instrucțiuneĭ publice către Caimacamul Vogoridi, No. 4.660. Se cere autorisare: a numi învățătorĭ nu numaĭ din preparandă, ci și dintre preoțĭ și diaconĭ, décă nu sunt preparandĭ gata [2]); a plăti lefile învățătorilor sătescĭ (de 2.400 leĭ pe an și osebit 300 leĭ spesele întreținereĭ scóleĭ) din venitul cleruluĭ, până ce se vor fi trecut aceste sume în contractele nouilor arendașĭ; Consiliul scolar să fie provocat a pregăti programa preparandeĭ, orariul și manualul didactic necesar.

Se anexéză și jurnalul din 4 Iulie 1858, prin care Consiliul scólelor îndeplinesce cererile de maĭ sus, și constată că la examenul preparanților scolariĭ din lista anexată aŭ rĕspuns prea bine dupe manualul metodic ce li s'a propus de D. profesor Velini. Consiliul propune numirea celor 14 absolvenți aĭ preparandeĭ la nouele scolĭ sătescĭ.

In lista anexată se póte vedea și numele primelor scolĭ sătescĭ înființate cu preparandĭ.

Catalogul preparanților carĭ s'aŭ examinat la 1 Iulie 1858

No. curent	FAMILIA ȘI NUMELE	Metodica și pedagogia	Caligrafia	Purtarea	Unde s'aŭ rĕnduit profesorĭ
1	Borcea Ioane	E. E.	E. E.	I.	Brăesci
2	Bobescu George	II. E.	E. E.	I.	
3	Donea Irimia	bolnav A.	E. E.	I.	Pălținișu
4	Istrat Constantin	I. E.	E. E.	E.	
5	Corivan Nicolae	bolnav A.	E. E.	I.	
6	Florescu Ioane	I. E.	E. E.	E.	
7	Scarlat Constantin	I. I.	E. E.	I.	R.-Roman
8	Bondescu Lupu	E. E.	E. E.	E.	Boróea
9	Brădeanu Pandele	E. E.	E. E.	I.	Stălinesci
10	Kiriță Constantin	E. E.	E. E.	I.	
11	Mardare George	E. E.	E. E.	E.	Cordăreni
12	Antoniu Ioane	E. E.	E. E.	E.	Răchiteni
13	Dascalescu Demetru	E. E.	E. E.	E.	Harmanesci
14	Simionescu George.	E. E.	E. E.	E.	Costuleni

Doctorul A. Velini, director și profesor. Membriĭ consiliuluĭ: *V. A. Urechiă. Doctorul Apostoleanu. T. Zăhărescu. Barnuțiŭ. Suciu. G. Ionescu Iconomu.*

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Veḑĭ anexa.

In 10 August 1857, comunitatea târguluĭ Herța, rógă pe Departamentul instrucțiuneĭ publice să li se facă scólă, căcĭ ea se obligă a da localul și lemnele.

Ministrul de atuncĭ la scolĭ, Burki, face în 2 Noembre 1857, raport la Caimacamul Vogoridi, și el aprobă deschiderea scóleĭ în anul următor.

In adevĕr, la 21 Ianuarie 1858, sosesce la Herța institutorul A. Sava. [1])

Scóla deschisă cu 37 de elevĭ, avu în 1860 scolarĭ 65.

Din 1857 este scóla din Panciu.

In August 1858, cer scólă primară și locuitorĭĭ din Burdujenĭ. Acésta se înființă în Octombre acelașĭ an [2]).

Scóla înființată la Târgul-Neamțuluĭ cu fondurile mŏnastireĭ Neamțuluĭ, continuă a funcționa avênd și un internat, și cu budgetul următor:

Budgetul scóleĭ primară din Țêrgul-Neamțuluĭ, cu un internat de 18 elevĭ, pe timp de la 1 Septembre 1856, până la 1 Ianuarie 1857

Sume generale		Sume speciale		CHELTUELILE
Leĭ	B.	Leĭ	B.	
				§ I.
12.033	40	—	—	Cheltuelile claselor primare, însă:
		2.833	40	D-luĭ Iosif Patrice, director și profesor de limba latină.
		1.666	80	Profesorul de rugăciunĭ pentru tóte clasele.
		1.333	40	» claseĭ I-a.
		1.500	—	» » a II-a.
		2.000	—	» » a III-a.
		2.000	—	» » a IV-a.
		200	—	Un râudaș.
		500	—	Cheltuelile extra-ordinare.
		12.033	40	
				§ II.
6.032	—	—	—	Cheltuelile internatuluĭ cu 18 elevĭ, însă:
		4.000	—	Cheltuiala ținereĭ a 18 elevĭ.
		500	—	Un pedagog și repetitor.
		296	—	Stolnic și sufragiŭ.
		240	—	Douĭ rândașĭ.
		200	—	Bucătariŭ.
		296	—	O spălătoriță ce va fi și la infirmerie.
		500	—	Cheltuelile extra-ordinare.
		6.032	—	
				NB. Șépte stânjenĭ lemne să se dea în natură.
18.065	40			

Adecă: Opt-spre-ḑece miĭ, șése-ḑecĭ și cincĭ leĭ, patru-ḑecĭ banĭ, cursul pieței, cuprind în total cheltuelile.

G. Asaki.

[1]) Dosarul No. 1.224 și 358, archiva ministeruluĭ de culte.

[2]) Dosarul No. 63 și 1.290, archiva ministeruluĭ de culte.

La 29 Octombre 1859, se înființéză a doua scólă de băeți la Bacău, cu 60 scolari.

Scóla primară din Dorohoiu primesce în 10 Septembre 1858, o donațiune importantă de la răposatul Căminar D. Vêrgolicĭ; acesta 'și lasă averea pentru ajutorul unor copiĭ din scóla publică.

Scóla primară din mŏnăstirea Vorona este fórte importantă, căcĭ în 1858, numĕră 220 de scolarĭ.

Mŏnăstirea plătesce léfă profesoruluĭ și 'ĭ dă și pămênt de lucru.

In Noembre 1856, orășenĭĭ din Tèrgul Neamțuluĭ cer scólă de fete, la Caimacanul T. Balș.

Acesta pune resoluțiune:

«Departamentul bisericesc se va înțelege cu D-na Ecaterina Balș, patróna scólelor de fete, pentru regularisirea înființăreĭ uneĭ asemenea scolĭ. Localul se va lua de la mŏnăstirea Neamțuluĭ, iar profesórea va fi plătită ca și la cele-l-alte scolĭ de județe.»

G. Asaki, care avea acum iarăși direcțiunea Departamentuluĭ instrucțiuneĭ publice, propune, ca localul să 'l dea mŏnăstirea Agapia, fiind-că mŏnăstiraa Neamțuluĭ dupe hrisovul, sub No. 40, sloboçit mŏnăstireĭ de Căimăcămie, nu este obligată decât cu seminarul și scóla primară de băeți din Tèrgul-Neamțuluĭ.

In Octombre 1858, tot nu era înființată scóla cerută. Sfatul orășenesc al tèrguluĭ în 28 Septembre anul 1858, cu raportul No. 1.100, cere din noŭ scóla de fete și pe la finea anuluĭ 1858, se trimite institutóre.

Scóla de fete din Bêrlad este din 9 Noembre 1856. S'a deschis cu 68 de eleve și în 1860 avea 118.

In 1858, se deschid scólele de fete din Peatra, din Botoșanĭ (Septembre 1), din Galațĭ (Octombre), din Hușĭ (1 Septembre, institutórea P. Lupușor), din T.-Frumos (Septembre [1]), din Ismail, precum vĕdurăm din Vêlcov, din Basarabia (Noembre); din Vasluiŭ, [2]) din T.-Ocneĭ (13 Octombre, cu institutórea Palade).

In 10 Noembre 1859, se deschide scóla de fete din Roman. [3])

La 8 Octombre, se deschide scóla de fete din Bacău, cu 64 de elevĭ, iar în 1860 eraŭ 80 eleve. [4])

La 31 Octombre 1859, s'a deschis scóla de fete din Fălticenĭ. [5])

*

Tóte îmbunătățirile proiectate în anul 1859, sub Ministrul A. Tiriakiu, în Moldova, sunt arĕtate de V. A. Urechiă, pe atuncĭ director al Ministeruluĭ instrucțiuneĭ publice din Moldova, atât în anexa explicatóre budgetuluĭ pe 1860, cât și în volumul din operile séle complecte, sub titlul «Didactica.» Ar fi aprópe cu neputință să înregistrăm aci extraordinar de numeróse actele din 1859—1860, îmbrățișând scóla română în genere și diversele organe culturale.

---

[1]) Dosarul No. 1.363 și 406.

[2]) Primele fonduri pentru deschiderea scóleĭ de fete din Vasluiŭ, s'a adunat prin subscripțiune publică în sumă de 240 galbenĭ. Scóla s'a deschis la Septembre 20.

[3]) Dosarul No. 1.382.

[4]) Dosarul No. 1.379.

[5]) Dosarul No. 1.320.

Totuşĭ dăm loc în anexă următórelor acte, cu referinţe la scóla primară. [1])

1) Instrucţiunĭ relative la predarea diferitelor materiĭ în scólele primare dupe programa lor. Aceste instrucţiunĭ scrise de mine sunt primele, care aŭ fost date învĕţătorilor din Moldova. Ele pot fi în unele părţĭ modificate de didactica de astădĭ, dér nu maĭ puţin constitue un progres asupra trecutuluĭ;

2) Raport asupra budgetuluĭ scólelor din 1859;

Din acest raport se vede, că guvernul din 1859, înfiinţă mai multe scolĭ primare prin judeţe şi destină 60.000 leĭ, pentru tipărirea cărţilor scolastice, pe lângă că dotă colecţiunile sciinţifice şi regulă situaţiunea scólelor primare în mod avantagios faţă cu primăriile;

3) Discursul la deschiderea consiliuluĭ scolar pe 1859, în care se póte îmbrăţişa planul aprópe întreg propus de mine D-luĭ Tiriakiu;

4) Se înfiinţézĕ în 19 Decembre 1859, un comitet de Dómne sub preşedinţa M. S. Dómneĭ Elena Cuza, însărcinat cu inspecţiunea supremă a tutulor scólelor de fete;

5) Memoriul despre starea învĕţătureĭ publice în Moldova la 1859. Prin acest memoriŭ se desfăşură şi maĭ bine planul urmărit în învĕţământul naţional în genere. [2])

Tóte ace te anexe privesc negreşit nu numaĭ învĕţământul primar, dér în genere, tóte scólele de orĭ-ce grad. Să înregistrăm totuşĭ în mod separat şi unele acte cu referinţă la scóla sătéscă.

Datorĭ suntem să recunóscem, ca istoric imparţial, că anul 1858, de şi an nefast órecum în istoria politică sub Caimacamul Vogoridi, este totuşĭ o dată memorabilă în istoria scóleĭ sătescĭ din Moldova. Eată jurnalul încheiat de Ministrul Principele D. Cantacuzin în luna Octombre 22. [3])

«Avêndu-se în privire, că cea maĭ importantă legiuire, pentru ţéră este aceea prevĕdută la secţia I, lit. A, din regulamentul scolar, unde prin § 14, se legiuesce înfiinţarea de scolĭ sătescĭ pentru a înzestra pe fiiĭ locuitorilor, cu cunoscinţe neapĕrat trebuitóre stăreĭ lor, şi a forma din eĭ gospodarĭ bunĭ şi ómenĭ cu frica luĭ Dumneḑeŭ.

Avêndu-se în privire, că prin § următor, sub No. 16, se prevede acum de o-dată formarea unor asemenea scolĭ, câte una de fie-care ocol, prin urmare în numĕr de 63 şi şi se vor aşeḑa în satele cele maĭ poporate din centrul ocólelor.

Avêndu-se în privire, că pentru a se face un început şi a se da un exemplu numaĭ puţin în privirea celor prevĕḑute de acelaşĭ § 16, pentru moşiile cleruluĭ, pe lângă mĕsurile luate pentru clădirea de case de scólă pe la tóte moşiile cleruluĭ, atât pământene cât şi cele închinate, subscrisul a isbutit până acum a deschide la 1 Septembre continit un numĕr de 25 de scolĭ sătescĭ pe la osebite moşiĭ, carĭ acum se găsesc tóte funcţionând.

Avênd în vedere, că pentru târgurile din noŭ înfiinţate, dupe lista primită de la Ministerul de finance pe lângă adresa No. 6.661 din anul curent 1858, s'aŭ făcut midlocire la Ministerul din lăuntru, prin adresa No. 7.012, pentru a se executa pe proprietar a înfiinţa scólele cerute de acelaşĭ § 16, pe temeiul declaraţiilor păstrate în archiva ministeruluĭ din partea unor asemenea feţe.

Avêndu-se în privire, că în urma celor de maĭ sus expuse numaĭ pentru înfiinţarea scólelor de ocóle nu se găsesc încă luate mĕsurĭ de aprópe.

---

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Veḑĭ anexa.

[3]) Dosarul No. 71 şi 1.180, din 1858, archiva ministeruluĭ cultelor.

Subscrisul recomendéză prin acésta secţieĭ respective (D. Melidon) a înainta de îndată următórele lucrărĭ:

1) Să se ordone tuturor administraţiilor, ca să chibzuéscă pentru fie-care ocol satul cel maĭ potrivit în care s'ar putea aşeda scóla elementară, conform celor prevĕdute de maĭ sus citatul § No. 16, dupe care administraţia să raporteze atât de numele satuluĭ, cât şi de numĕrul fálcilor şi a populaţiuneĭ luĭ, precum şi numele proprietaruluĭ;

2) Indată ce se va primi sciinţa, să se facă pe de o parte îndemnare proprietăţeĭ a pune în lucrare casa de scólă, iar administraţieĭ i se va recomanda a executa aducerea la îndeplinire a unor asemenea lucrărĭ, aşĭa ca până la 1 Septembre anul viitor 1859, tóte asemenea case să se găséscă gata, împreună cu mobilaţia trebuitóre dupe anume plan;

3) Pentru pregătirea unuĭ asemenea plan se va pune însărcinare architectuluĭ Caetanovicĭ, recomandându-i-se a prevedea tóte trebuinţele unuĭ aşedĕmênt destinat pentru scólă;

4) Un asemenea plan dupe ce se va pregăti se va supune aprobăreĭ Sfatuluĭ spre încuviinţare cerêndu-se tot o-dată deslegare şi de către cine urméză a se plăti lefile profesorilor şi cheltuelile scólelor.»

Planul în cestiune, maĭ sus, este gata numaĭ în 6 Martie 1859, dér e făcut prea luxos de óre-ce devisul taie suma de 77.228 leĭ. V. A. Urechiă înapoesce acest plan architectuluĭ, spre a 'l modifica la un preţ mult maĭ scădut.

Un plan maĭ potrivit era cel din 1857, proectat în forma acésta:

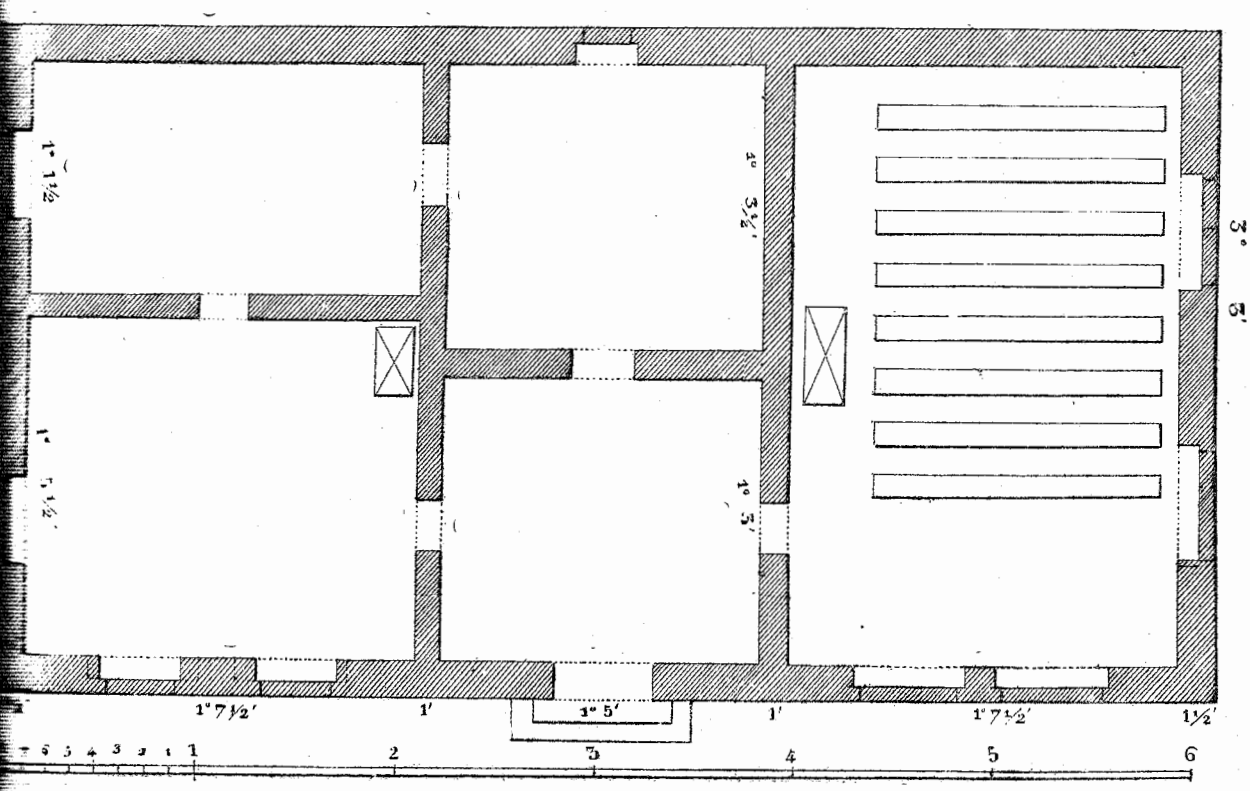

1. Temelia de peatră, zidul de cărămidă şi acoperemêntul de şindrilă.
2. Ferestrele în douĕ canaturĭ şi de sticlă.

3. Uşile şi ferestrele cu balamale şi încuetorĭ de fer.
4. Odăile pardosite cu scânduri.
5. Băncile ca acelea ale scólelor ţinutale.
6. Zidirea să se facă dupe plan, sub privigherea architectuluĭ ţinutal.

Planul acesta se dă D-séle revisoruluĭ Iancu Pavlov.

Maĭ târdiŭ numaĭ, la 1859—1860, eŭ am simplificat planul de scólă şi 'l întocmiŭ aşĭa, ca să coste maĭ puţin şi să fie maĭ comod pentru primirea în scolĭ şi de fete micĭ.

Eată acest plan:

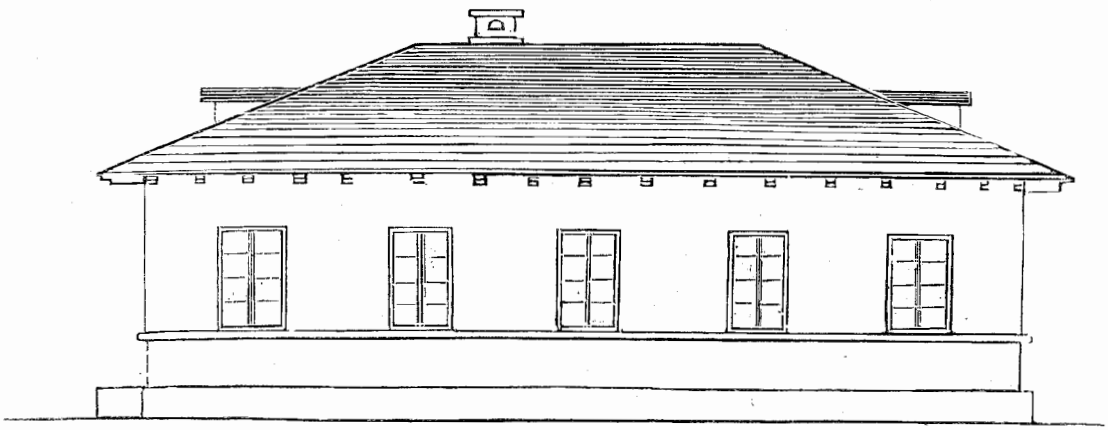

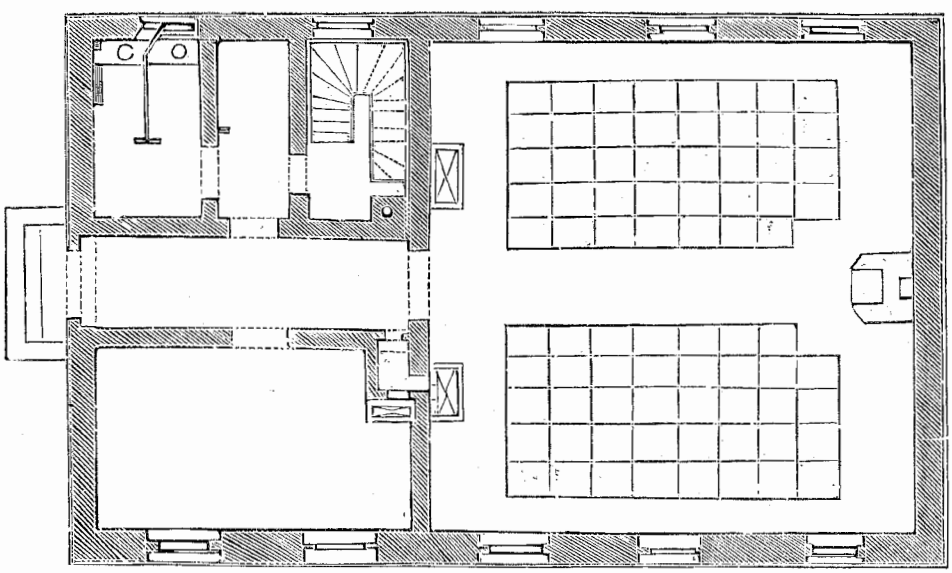

Plan de scólă sătéscă

Dupe acest plan urméză a se construi binaua de cărămidă în grosime de una şi jumĕtate cărămidă, décă cărămida va fi în lungime de o palmă próstă, iar fiind maĭ mică, atuncĭ va fi de douĕ cărămiḑĭ. Temelia se va face de piatră, décă va fi înlesnire de asemenea material, iar de nu, se va face de cărămidă arsă. Acoperĕmêntul se va face de

lemn de brad, acoperit cu șindrilă séŭ draniță. Dușumelile se vor face de scânduri de brad, și plafonul de scânduri ceruite. Podul de deasupra va fi lipit cu lut, în scop de a ținea căldură, și pe unde va fi mai mare înlesnire de cărămidă, se va pardosi cu de acest material, aședat numai în lut fără var. Ușile și ferestrele vor fi de brad décă nu va fi înlesnire de lemn de frasin séŭ stejar. Ferestrele vor fi duble câte în două canaturi, fiecare legat cu 4 zăvóre și 8 balamele și câte două cârlige. — Ușa antreului va fi cu lumine d'asupra și în două canaturi, legate cu 4 balamele, o bróscă și două zăvóre.—Ușile înăuntru vor fi numai de un canat, legate cu două balamele și o bróscă. In sfîrșit, tóta zidăria, ușile și ferestrele vor fi dupe dimensiunile arĕtate în plan. — Fundamentul se va sĕpa la adâncime de 4 palme, unde pământul va fi bun și sĕnătos.—Lărgimea temelieĭ va fi de $2^1/_2$ palme la pământ sĕnătos și de 3 palme la pământ slab.—La ḑidire se va întrebuința numai var și nisip.

Acesta e planul ce se impunea arendașilor moșiilor mŏnăstirescĭ pentru construirea localurilor pentru scóle.

Prima preocupațiune a guvernământuluĭ național al luĭ Alexandru Ión I, a fost negreșit scóla sătéscă. Mai 'nainte de tóte s'a gândit să îmbunătățéscă cunoscințile învĕțătorilor, de aceea pentru pregătirea de învĕțătorĭ se complectă scóla normală din Treĭ-Ierarchĭ (preparandă), cu profesorĭ eminenți ca D-niĭ B. P. Hasdeŭ, pentru partea literară și Gr. Cobâlcescu, pentru partea sciințifică, pe când însușĭ Directorul ministeruluĭ instrucțiuneĭ publice V. A. Urechiă conducea clasa I lancasteriană din Treĭ-Erarchĭ, pentru ca institutoriĭ acesteĭ clase să introducă metodele didactice cele maĭ nouĭ, ca să serve de model candidaților din scóla preparandă. Este de negrăit avêntul ce luă preparanda Vasiliană și scóla primară alipită la ea prin asemenea împreună lucrare a atâtor bărbați.

O mĕsură importantă s'a luat în Iunie 1859, cât privesce învĕțământul fetelor de sătenĭ.

S'a decis, că în scólele de băeți din sate se póte a se admite și fetele de la 6—12 anĭ. S'a promis învĕțătorilor o adăugire de remunerar îndată ce vor proba, că aŭ în scóla un numĕr de fete.

Eată actele importante schimbate în acéstă privință:

Copiĭ din acta cu No. 1.373. din anul 1859

J u r n a l

1859, Iunie 19.

Considerând că § 26, lit. *c*, din regulamentul scolar, vede în scólele de fete mijlocul de a se forma din tinerele patrieĭ, soțiĭ și mume bune în care rézimă fericirea casnică a familieĭ și basa pentru crescerea cetățenilor.

Considerând, că vitalitaeea națională reșéde tot-d'a-una în masa poporuluĭ și că singurul mijloc de regenerare națională este regenerarea poporuluĭ.

Considerând, că scolĭ pentru sexul bărbătesc aŭ început a se face prin sate.

Considerând, că echilibrarea de inteligență între ambele sexe este o garanție a buneĭ armoniĭ și a moralităței familieĭ.

Considerând, că educațiunea sexuluĭ femeesc este o întêe necesitate în regenerarea poporuluĭ, fiind-că ele sunt menite a face din fie-ce familie câte o scólă, unde pe lângă

educaţiunea sufletéscă să pótă da copiilor lor şi primele noţiuni desvoltătóre inteligenţeĭ;

Ministerul simte viŭ trebuinţa de a se începe înfiinţarea grabnică de asemenea scoli şi pe la sate.

Considerând însă strîmtorarea de midlóce în care se află budgetul instrucţiuneĭ publice;

Considerând şi necesitatea de a se uniformisa cât maĭ mult învĕţătura elementară pentru ambele sexe, spre a nu rumpe echilibrul lor de inteligenţă, ceea ce provócă desarmonie şi nefericire în familie;

Considerând că scolariĭ sătenĭ de partea bărbătéscă, atât dupe regulament cât şi dupe experienţa anilor din urmă, se vĕd a nu putea frecuenta scólele sătescĭ decât în timp de iarnă, când nu sunt chiămaţĭ la lucrul câmpuluĭ;

Considerând că cea maĭ mare parte a anuluĭ scólele rĕmân disponibile;

Considerând că fetele sătenilor maĭ puţin sunt ocupate cu agricultura, maĭ ales în vêrsta de la 6 anĭ până la 10—12;

Considerând că chiar este de datoria guvernuluĭ a conlucra la stavilarea sexuluĭ femeesc de la muncĭ nepotrivite cu slabele séle puterĭ fisice, şi prin urmare daunătóre sănĕtăţeĭ publice;

Ministerul crede, că lipsa de scolĭ de fete pe la sate, se póte, cu puţină cheltuială şi maĭ lesne înlătura, decretându-se, ca cel puţin tot timpul în care scóla sătéscă ar trebui să rĕmână închisă pentru băeţĭ, din causa lucrăreĭ pămêntuluĭ, ea să fie deschisă pentru copilele sătenilor, de la vêrsta de 6—12 anĭ, pe lângă care şi iarna s'ar putea asemenea otărî câte-va ore, în duoĕ ḑile pe fie-ce sĕptĕmână, în care beneficiul scóleĭ să fie iarăşĭ acordat numaĭ fetelor.

Secţia va comunica jurnalul de faţă Consiliuluĭ scolar, cerênd socotinţa în asemenea cas, şi fiind conformă cu aceea a Ministeruluĭ, Consiliul o-dată cu comunicarea observărilor séle, să chibzuéscă grabnic statute şi programul ce ar crede maĭ nemerit pentru instrucţiunea elementară a copilelor sătenilor românĭ.

Directorul Ministeruluĭ, *V. A. Urechiă.*

Onor. Minister de culte şi instrucţiune publică

Consiliul scolar

Raport.

La oficiciul Onor. Minister, No. 4.658, pe lângă care comunică copie de pe jurnalul încheiat, sub data 12 Iunie curent, în obiectul participăriĭ copilelor sătene la învĕţătura publică, cu onóre se rĕspunde: că consiliul cu o vie mulţămire şi în unanimitate aprobă mĕsura ministerială şi hotăresce, ca pentru asemenea scóle să se aplice programa şi statutele astădĭ în vigóre pe la scólele filiale din Iaşĭ, iar încât pentru lucrul de mână, consiliul lasă la dispositiunea onor. Minister, spre a chibzui dupe mĕsurile pecuniare de care póte dispune.

Inspector general al scólelor, *N. Ionescu.*

Dr. Apostoleanu. Suciu. Micle. Iconomu.

No. 79. 1859, Iunie 17.

Asupra raportuluĭ de sus, am dat următórea resoluţiune:

«Se va face referat la consiliul Ministrilor, prin care se va arĕta considerantele de pe

jurnalul încheiat de subscrisul, cât și modul cum aceste scoli de fete se pot întreține. cerêndu-i-se învoire de a se prevedea în contractele viitóre de împosesuire de moșii, micul spor până la 3.000 pe an, pentru profesori, spre desdaunare pentru noua sarcină ce li se va da, de a avea clase și pentru fetele sătenilor, iară până ce asemenea spor se va regula în așia mod prin contracte, pentru moșiile deja în posesie, să se învoiască Ministerul a le sloboți din economiile caseĭ cleruluĭ.

V. A. Urechiă.

PRINCIPATELE-UNITE

Referat

Ministerul cultuluĭ și al instrucțiuneĭ publice. Secția I-a.

Considerând, că § 26, litera C, din regulamentul scolar, vede în scólele de fete mijlocul de a se forma din tinerile patrieĭ, soțiĭ și mume bune, în care rézimă fericirea casnică a familieĭ și basa pentru crescerea cetățenilor ;

Considerând, că vitalitatea națională reșéde tot-d'a-una în masa poporuluĭ, și că singurul mijloc de regenerare națională este regenerarea poporuluĭ ;

Considerând, că numaĭ prin rĕspândirea învĕțătureĭ și a moralităței prin scolĭ, se póte ajunge la acest scop ;

Considerând, că scolĭ pentru sexul bărbătesc aŭ început a se face prin sate ;

Considerând, că echilibrarea de inteligență între ambele sexe, este o garanție a buneĭ armoniĭ și a moralităței familieĭ ;

Considerând, că educațiunea sexuluĭ femeesc este cea d'ântêiŭ necesitate în regenerarea poporuluĭ, fiind-că ele sunt menite a face din fie-ce familie câte o scólă, unde, pe lângă educațiunea sufletéscă, se póte da copiilor și primele noțiunĭ desvoltătóre inteligențeĭ ;

Ministerul simte viŭ trebuința, de a se începe înființarea grabnică de asemenea scolĭ și pe la sate;

Considerând însă strîmtorarea de mijlóce în care se află budgetul instrucțiuneĭ publice ;

Ministerul, în unire cu consiliul scolar, aŭ chibzuit, ca învĕțătura fetelor prin sate să se facă în aceleașĭ scolĭ înființate pentru băeți, regulându-se pentru acésta ore și dile osebite, în privire maĭ ales, că scolariĭ sătenĭ de partea bărbătéscă, atât dupe regulament cât și din experiența anilor din urmă, se vĕd a nu putea frecuenta scólele sătescĭ decât în timpul de iarnă, când nu sunt chiămațĭ la lucrul pămêntuluĭ, în cât cea maĭ mare parte a acestor scóle rĕmân disponibile.

Acéstă mĕsură de cea maĭ ântêe urgență pentru țéră, pe lângă că asigurézĕ o largă parte de luminare intelectuală pentru masa națiuneĭ, fără a îngreuia Statul cu cheltuială împovarătóre, apoĭ este si fórte favorabilă uniformisăreĭ cât maĭ mult a învĕțăturiĭ morale pentru ambele sexe ; subscrisul are onóre onóre a o comunica apreciațieĭ Onor. Consiliŭ de miniștri poftindu'l tot o-dată, ca în privirea sporuluĭ de muncă, ce vor necesita pentru profesoriĭ sătescĭ o asemenea îndouită sarcină și în privirea slabuluĭ salariŭ de 2.600 leĭ pe an, ce le este asignuit acum, să bine-voiască a încuviința sporirea acestuĭ salariŭ până la 3.000 leĭ pe an, care spor, pentru moșiile ce aŭ a se împosesui în viitor, să se prevadă prin contracte în sarcina posesorilor, dupe pilda urmată și până acum, iar pentru acele ce se găsesc acum împosesuite, să se plătéscă și acest spor tot din casa cleru-

luĭ, cu începere de la 1 Septembre anul curent, (când urméză a se deschide învĕţătura pentru fete), precum se urméză şi până acum profesorilor de pe la moşiile, unde nu aŭ urmat încă o nouă împosesuire, spre a o prevedea în contract.

V. A. Urechiă.

No. 4.937. 1859, Iunie 24.

Consiliul de miniştri aŭ aprobat mĕsura şi atuncĭ s'a luat dispoziţiunea următóre:

«Se aprobă dispoziţiunile prevĕdute de consiliŭ, pentru care se va şi face cunoscut profesorilor sătescĭ, a începe cursurile pentru fete, dupe dispoziţiunile ce înşişĭ vor chibzui de maĭ potrivite în împregiurările locale, iar sporirea de salariŭ, prevĕdută pentru asemenea mĕsurĭ, nu li se va sloboḑi decât de la data, când în catalógele ce vor presinta, se va găsi coprins numĕrul de 10—15 eleve.»

V. A, Urechiă.

Onor. Minister de culte şi de instrucţiune publică

Consiliul scolar

In urma oficiuluĭ Onor. Minister, cu No. 7.116, din anul contenit 1859, atingĕtor de reorganisarea scólelor sătescĭ, în chip de a putea fi frecuentate şi de fete, însărcinând pe D-luĭ Doctorul Anton Velini, spre a studia şi a presenta un proiect de cele maĭ sus arĕtate, de la D-luĭ s'a primit referatul cu data din 13 Decembre, anul contenit, prin care opinéză, ca băeţiĭ să înveţe numaĭ în lunile de iarnă, iar în lunile de vĕră să înveţe fetele; Consiliul însă este de părere, ca să se lase în buna chibzuinţă a profesoreluĭ, ca adecă, să înveţe băeţiĭ înainte de masă, iar dupe masă să înveţe fetele, iar de cum-va D-luĭ profesorul ar socoti că ar fi maĭ potrivit, atuncĭ póte ca fetele să înveţe împreună cu băeţiĭ în aceleaşĭ ore, punêndu-se însă înaintea D-lor profesorĭ, că numaĭ aceĭ însuraţĭ, să urmeze a învĕţa şi pe fete de la vêrsta de ḑece anĭ înainte, iar aceĭ neînsuraţĭ, numaĭ până la aceea de ḑece anĭ.

Preşedintele consiliuluĭ, *V. A. Urechiă.*

Micle. G. I. Iconomu. Z. Columb.

No. 10. 1860, Ianuarie 8.

*

Eată unele din datele, la care se deschise scolĭ sătescĭ, în 1858 şi 1859.

In 27 August 1858, scóla la Hărmănescĭ, judeţul Suceava.

» Septembre » » » Coştulenĭ, » Iaşĭ.

» » » » » Stănilescĭ » »

» 29 » » » » Satul-Ruşĭ [1])

» » » » » Bogdănescĭ. [2])

» » » » » Satul Preutescĭ.

» August » » » Mărăşescĭ. [3])

» Septembre » » » Rădăşenĭ, judeţul Suceava.

» Decembre » » » Sinescĭ » Iaşĭ. [4])

[1]) Dosarul No. 73 şi 1.298.
[2]) Dosarul No. 72 şi 1.297.
[3]) Dosarul No. 77 şi 1.302.
[4]) Dosarul No. 79 şi 1.303.

In Octombre 1859, scóla la Cotul-Vameşuluĭ.
» » » » » Pipirig, judeţul Neamţu.
» » » » » Lipova.
» 22 » » » » Scóla mixtă din Nănescĭ, judeţul Bacăŭ.
» 17 » » » » Bunescĭ.
» Noembre » » » Sabaşa, judeţul Suceava.
» » » » » Mŏnăstirea Coşula.
» » » » » Satul Creţescĭ.
» Decembre » » » Budesciĭ-Precesteĭ, judeţul Neamţu.
» Noembre 1858 » » Mŏnăstirea Bogdana.

In 26 Iunie 1858, D-luĭ Logofĕtul Iordache Costache Boldur, prin testament obligă pe fiul sĕŭ a ţine o scólă normală pe moşia sa Hudescĭ, asigură 300 galbenĭ în moşie şi cedéză 53.172 leĭ, ce are de luat de la Stat pentru ţiganiĭ desrobiţĭ.

In 10 Iulie 1859, scóla de la Bîrcu şi Goşmanĭ.

Invĕţătorul, preotul G. Ionescu, primesce léfa încă de la 1 Martie.

*

Trecênd de la scólele primare la cele secondare, constatăm următórele: Deschiderea de scolĭ reale în Moldova, în luna luĭ Octombre, de şi ele nu figuraŭ în budgetul pe acel an.

Profesoriĭ numiţĭ la scóla reală din Iaşĭ aŭ fost D-niĭ doctor A. Velini, M. Gheorghiu şi Partenie.

Noul guvern al luĭ Alexandru Ión I Cuza, a găsit în Ianuarie aceste scolĭ reale fără nicĭ o regulă şi lefile neplătite până la Ianuarie. Eată reclamaţiunea profesorilor şi lucrările urmate în acéstă privinţă:

Onorabilului Minister al cultelor şi al instrucţiuneĭ publice

Profesoriĭ scóleĭ reale din Capitală

Inființându-se, conform regulamentuluĭ scolar, scóla reală aicea în Capita'ă, subscrişiĭ, prin decrete chiar de la înfiinţarea acesteea, aŭ fost însărcinaţĭ cu predarea diferitelor obiecte prescrise în programul respectiv. Despre succesul acesteĭ scóle, Onor. Minister se póte convinge de pe notele examenuluĭ ântêiŭ al anuluĭ 1858—1859 şi din raportul D-luĭ delegat, ce aŭ examinat la acéstă scólă. Insă subscrişiĭ, pentru asemenea posturĭ de şépte lunĭ, adecă de la Octombre anul 1858 şi până acum, n'aŭ primit nimic din salariile, ce li s'aŭ asignat prin decrete.

De aceea déră, cu respect se rógă Onor. Minister să bine-voiască de a regula solvirea salariilor cuvenite lor până acum, în privire, nevoilor urgente ce 'ĭ înconjură.

Dr. A. Velini. Partenie. M. Gheorghiu.

Referat

Sămeşia scólelor şi a milelor

Maĭ 'nainte de a se pune în lucrare resoluţiunea însemnată pe suplica de faţă, subscrisul cu respect referéză Onorabileĭ Camere, că Onorariul acestor profesorĭ nu figuréză prin budgetul anuluĭ trecut 1858, dupe care ar trebui să se urmeze potrivit con-

vențiuneĭ, în câtă vreme acest al anuluĭ curent nu va fi întărit ; însă D-niĭ profesorĭ dupe ordinul No. 10.641, ce se păstrézä la casierie, se cunósce funcționând încă de la 4 Octombre anul trecut, și suma, ce li se cuvine până la 1 Ghenarie anul curent, s'a dat în rămășiță, ce are a se plăti prin suma anuluĭ trecut 1858 ; prin urmare se cere deslegarea atât pentru anul trecut, precum și pentru acest curent.

Sameș, *Antoniad.* 1859, Maiŭ 8.

Resoluțiile puse: «Va regula slobozirea salariilor cuvenite.» Alta: «Să se slobódă.»

Nicĭ în 17 Octombre 1859, nu eraŭ plătite aceste lefĭ, precum se vede din următórea ordine către sămeșia scólelor:

Ordinul cu No. 892, din 17 Octombre 1859, către casieria Statuluĭ

Asupra tânguireĭ primite de la profesorĭi scóleĭ reale din capitală, că nu li s'ar fi plătit salariile cuvenite, să scrie casierieĭ a regula de îndată plătirea.

V. A. Urechiă.

La Galați încă era scóla reală, care mergé tot așa de rĕŭ, în tóte privințele.

La Bêrlad gimnasiul Codreanu, înființat în Octombre 1858, cu 18 elevĭ, în 1860 abia are 39 de scolarĭ și încă, dupe ce în 1859 Ministerul a acordat acestuĭ gimnasiŭ douĕ burse de scolarĭ. [1])

Gimnasiul din Bêrlad 'l-a cerut Epitropia proprietățeĭ orașuluĭ, oferind case pentru instalarea luĭ. Până ce să se repare casele acestea, clasa I gimnasială s'a deschis cu 16 scolarĭ, la 1 Octombre, chiar în localul scóleĭ primare, cu duoĭ profesorĭ: D-niĭ Vêrgolicĭ și Ulis Filalite. Mai apoĭ, în Martie 1859, Ulis Filalite a trecut la scóla din Galați, în locul demisionatuluĭ Adrian, iar în locul luĭ Filalite, la Bêrlad, a fost numit D. Panaite Chenciu. [2])

La 1 Septembre 1859, directorul Ministeruluĭ instrucțiuneĭ publice, V. A. Urechiă, a deschis cu solemnitate gimnasiul din Botoșani, punêndu-l sub direcțiunea profesoruluĭ Paulini. [3]) Deschis cu 10 elevĭ, la 1860, abia avu 43, în duoĕ clase.

*

O bună măsură s'a luat de guvernămêntul cel noŭ al luĭ Alexandru Ión I Cuza, prin desființarea scólelor catihetice din județe.

In urmarea măsurilor luate de acest Minister, pentru întrunirea scólelor catehetice ținutale cu acele publice primare ordinare, se publică spre sciința și regula cuĭ se cuvine, că scolariĭ desființatelor scolĭ catehetice, urmând cursul primar, vor avea aceleașĭ drepturĭ și beneficiĭ ca până acum, fiind-că în scólele primare pot învĕța, în ore libere și benevole, obiectele speciale ale programuluĭ catehetic, precum: leturgia, tipicul, cântările, etc. [4])

No. 11.233. 1859, Decembre 15.

---

[1]) Dosarul No. 1.378, archiva Ministeruluĭ de Culte.

[2]) Dosarul No. 472, din 1859.

[3]) Dosarul No. 1.376.

[4]) Desființarea scólelor ḑise *catehetice*, a curmat abusurile hirotonireĭ de candidați ignoranți și a dat mĭlóce mai multe la complectarea personaluluĭ scólelor primare la sate și din orașe.

Acéstă desființare, pe care o aveaŭ în vedere și guvernanții de la finea anuluĭ 1858, necesitase înființarea seminariilor eparchiale. Am vĕdut maĭ în urmă înființarea seminariuluĭ de la Huși, sub Gr. Ghica.

La Roman Iconomul D. Matcaș este însărcinat, în Martie 1858, cu adresa No. 2.008, dată prin telegraf, ca împreună cu locotenentul de Episcop, să caute case pentru a se înființa seminariŭ.

Cu raportul No. 2.358 al Directoruluĭ Departamentuluĭ cultelor, din 12 Aprilie 1858, să cere aprobarea Caimacamuluĭ Vogoridi, să se organiseze seminariŭ în Roman.

Seminariul se deschide la 1 Septembre 1858, în presența delegatuluĭ Ministeruluĭ, D. Christodulu-Cerkez. [1])

Acest seminariŭ avu în anul I 76 de scolarĭ și în anul următor 86.

La mŏnăstirea Neamțuluĭ încă era un seminariŭ, conform hrisóvelor anterióre, dar mergea fórte rĕŭ. In 10 Aprilie 1858, cu adresa No. 2.382, próvŏcă Ministerul pe starițul mŏnăstireĭ și pe Sobor, ḑicêndu-le :

«Cu mâhnire se privesce, că acele sânte mŏnăstirĭ, în contra principiilor consfințite de chiar așeḑământul de care se cârmuesc . . . . , stă pe loc de anĭ îndelungați și nu face nimic pentru luminarea țĕreĭ. Prin urmare, décă din trecut se scie, că a pus atâta îngreuere la înființarea de scóle înăuntrul mŏnăstirilor și la Tîrgul Neamțu, precumântêiŭ se proectase ; décă se scie, că desființând internatul din Tîrgul-Neamțuluĭ în timp de iarnă, de aŭ maĭ rĕmas copiĭ rĕtăcind, până ce i a adunat părinții lor...

Ministerul face mŏnăstirilor severe imputărĭ și pe lângă acésta le maĭ cere să oblige pe arendașiĭ lor în deobște, să facă case de scóla, dupe planul trimis de maĭ 'nainte de Mitropolie, să dea acestor scóle câte un rêndaș, luminatul și încălḑitul și să plătéscă învĕțătorilor câte 2.400 leĭ pe an, orĭ să numéscă mŏnăstirile învĕțătorĭ dintre călugărĭĭ bĕtrânĭ, carĭ să deprindă pe fiiĭ de sătenĭ a ceti, a scrie, a socoti și principiile religiuneĭ.

Seminariul de la Socola atrage atențiunea Departamentuluĭ bisericesc încă din 1857, dupe cum am vĕḑut, dupe intrigile maĭ cu sémă a Vlădicăĭ Suchupan, care era rênduit membru în comisiunea de anchetă a seminariuluĭ. Adevĕrul e, nu că seminariul mergea rĕŭ, ci că Filaret Scriban se declarase partisan al unireĭ Principatelor și decĭ Cămăcămia voia să 'l înlăture spre pedépsă, din fruntea seminariuluĭ.

Se născu conflict între Mitropolitul Sofronie, care ținea cu Scriban și între Șeful Departamentuluĭ bisericesc.

Dăm în anexă [2]) actele relative la acest conflict din 1857.

In 1856, Archimandritul Melchisedec, abandonă postul de profesor și inspector al seminariuluĭ Veniamin și trece ca rector la seminarul din Hușĭ.

In acelașĭ an, se trimit la Atena pentru studiile teologice absolvențiĭ : Clement Nicolaŭ, Filaret Dimitriu și G. Erbiceanu ; iar Ghenadie Enăceanu și Erodiaconul Damaschin aŭ fost trimișĭ la Halchi, în seminariul cel mare al patriarchieĭ de Constantinopole. Personalul didactic al seminariuluĭ Veniamin, în 1858, se îmbogățesce prin numirea luĭ Aug. Scriban, care a studiat la St. Peterburg, la catedra de retorică, etc.

In 1859, Departamentul instrucțiuneĭ publice intră cu referat la consiliul de mini-

[1]) Dosarul No. 196 din 1858.

[2]) Veḑĭ anexa.

ştri, sub No. 7.367, din 15 Septembre, şi cere desfiinţarea Epitropieĭ speciale de la seminariŭ şi trecerea seminariilor sub directa administraţiune a Departamentuluĭ, pe considerantele ce se pot vedea maĭ la vale.

Referatul No. 7.367, adresat Consiliuluĭ de miniştri la 15 Septembre 1859

Monitorul oficial de Sâmbătă 31 Octombre 1859.

Din alăturatul în original raport, sub No. 26, presentat de secretarul cancelarieĭ Epitropieĭ seminaruluĭ central din Socola, Onor. consiliŭ se va putea lămuri îndestul de împregiurările complicate, în care aŭ căḑut lucrările privitóre, atât pe a Epitropieĭ, cât şi pe acelor alte 2 seminariĭ eparhiale din ţéră, şi care până acum aŭ adus dupe sine întrerumperea şi desĕvêrşita desorganisare a unor aşeḑăminte de educaţiune publică, cu atât maĭ importante, cu cât ele se găsesc menite specialmente, a produce pentru ţéră preoţiĭ trebuincioşĭ pentru conducerea morală şi religiósă a naţiuneĭ.

In vederea unor asemenea împregiurărĭ:

Considerând cap. . . . din regulamentul organic;

Considerând art. . . . din actul constitutiv din $^{7}/_{19}$ August;

Considerând, că părtăşia Mitropolituluĭ la atribuţiile Ministeruluĭ cultelor şi instrucţiuneĭ publice, legitimă sub Regulamentul, care făcea din religiunea ortodoxă o religiune domnitóre în Stat, este nelegitimă dupe convenţiune, prin care tóte culturile creştine sunt nivelate în drepturĭ şi datoriĭ;

Considerând art. 37 din acéstă convenţiune, prin care acéstă garanţiă, exclusiv a P. S. Mitropolitul, se cunósce abrogată, ca contrară nouluĭ regim;

Considerând, că încă de la 1849, şi chiar sub regimul reglementar, s'a constatat neeficacitatea comitetelor asupra învĕţătureĭ publice, prin oficiul princiar No. 46 din acel an, (Manual tom. II, pag. 303), şi le aŭ şi desfiinţat în genere, încât, numaĭ prin o curiósă contraḑicere, mĕsura găsită de nepotrivită pentru instrucţiunea din ţéră, s'a menţinut totuşĭ în privinţa instrucţiuneĭ din seminar;

Considerând, că chiar şi dupe oficiul No. 46, aŭ urmat nouĭ desaprobărĭ a menţinereĭ Epitropiilor, atât prin tristele resultate ale învĕţătureĭ şi ale neuniformisăreĭ şi spre vederata daună a educaţiuneĭ naţionale, cât şi prin promulgarea nouluĭ aşeḑământ scolar din 1851;

Considerând § 98 din acest aşeḑământ, care special abrógă sistemul de Epitropiĭ;

Considerând § 63 din acest aşeḑământ;

Considerând, că statutele pentru reorganisarea seminariilor, alcătuite în 1851, de şi voind prin § 8 óre-cum a se întemeia pe § 64 din regulamentul scolar, sunt însă în vederată imponcisiere cu principiile generale pe care legiuirea scólelor din 1851 este întemeiată;

Considerând necuviinţele urmate în anul acesta, la seminarul din Socola;

Considerând, art. 4 din jurnalul încheiat la 23 Maiŭ contenit, între P. S. Mitropolitul şi Exc. Sa Ministrul cultelor, şi prin care P. S. însuşĭ recunoscea necesitatea de reorganisare radicală la seminariŭ, spre a 'l pune în stare de a produce tot binele ce se aşteptă;

Considerând, în fine, că prin acelaşĭ articol P. S. Mitropolitul pătruns de convingere, că progresul scólelor cere privigherea directă a Ministruluĭ de instrucţiune publică, fórte nemerit subórdonéză studiereĭ şi aplicăreĭ acestuĭ Minister, proiectul de reorganisare al scólelor clericale, în care prin acel jurnal s'a însărcinat Epitropia.»

Pe asemenea considerante și pe temeiŭ că convențiunea cere centralisarea tutulor averilor Statuluĭ, precum în curând se și recularisară și averile mŏnăstirescĭ, seminariile se luară de minister și ele primiră prefaceri, sub noua administrațiune a Departamentuluĭ, ba și o nouă organisațiune.

In darea de sémă a Ministruluĭ Manolache Costache, către Divanul ad-hoc pe 1859, se amintesce despre anchetele urmate la Epitropia seminarésca în 1858 și în Maiŭ 1859 și despre concentrarea administrăreĭ centrale, cu avutul lor, în Ministerul instrucțiuneĭ publice, spre a se pune capĕt decadenței, în care se înglodaŭ mereŭ acele importante aședĕmênte, menite a ridica în țéră morala și respectul către religie. Acéstă mĕsură a avut imediate resultate de economiĭ în cheltuelile scólelor catihetice, carĭ existaŭ necomplete, în neregula cea maĭ mare și de prisos, alăturea cu cele primare, unde aspiranțiĭ de a intra în seminariĭ puteaŭ găsi aceleași studiĭ pregătitóre. Un alt resultat al concentrăreĭ administrațiuneĭ scólelor seminaricescĭ, în Minister, a fost progresiva lor reîmpoporare cu scolarĭ. Nu trebue însă să negăm, că adevĕratele resultate ale acesteĭ mĕsurĭ, staŭ atârnate de la sórta ce se face cleruluĭ în țéră, dupe cum din proiect urméză a se supune studiuluĭ Adunăreĭ, cât și de la aprobarea ce Adunarea va da proiectuluĭ de lege, pregătit pentru radicala reorganisare a seminariilor.

Inflorirea acestora, fiiud în legătură cu chirotoniile încredințate cleruluĭ înalt, s'a stăruit cu tóte puterile, de a se opri acele nelegale. Décă promisiunĭ solemne, că nisce asemenea hirotoniri vor conteni, s'aŭ dat Ministeruluĭ, ele totuși s'aŭ reînnoit, cu dauna a unuĭ însemnat numĕr de candidațĭ eșițĭ în 1859 din seminariĭ.

Eată publicațiunea înaintată, pentru a opri chirotoniile de preoțĭ și chiar de călugărĭ ignoranțĭ:

«Este cu d'inadinsul oprit, de a se maĭ primi în tagma preoțéscă alțĭ candidațĭ, decât numaĭ pe aceĭ ce vor fi deplinit cursul învĕțăturilor teologicescĭ. De unde de la sine se înțelege, că acéstă legiuire privesce nu numaĭ pe aceĭ ce aŭ a fi preoțĭ de mir, ci maĭ vêrtos și maĭ mult pe aceĭ ce aŭ a fi asupra lor povĕțuitorĭ; apoĭ, fiind-că numaĭ din preoțiĭ din partea monahicéscă, dupe canóne, se pot orêndui în treptele cele maĭ 'nalte bisericescĭ; pentru acésta, pomenitul articol al reglementuluĭ se aplică, dupe drept cuvênt, maĭ vêrtos asupra preoților monahicescĭ; drept acésta, sus pomenita legiuire, va avea deplină a sa aplicație, la darea de orĭ-ce fel de cin, séŭ dregătorie bisericéscă, adecă, la întêmplare de loc vacant, de protoereŭ, proestos, dicasteriot, egumen, archimandrit și archiereŭ, nimenĭ nu se va putea rêndui, nicĭ hirotonisi, ci numaĭ din acele fețe, carĭ vor înfățișa maĭ întêiŭ atestat de deplinirea cursuluĭ învĕțăturilor teologicescĭ, de carĭ fețe se află acum destule în țéră, parte intrate în cliros, parte doritóre de a intra, înțelegêndu-se, că asupra acelor din Ieromonahĭ, carĭ aŭ apucat a lua cinurĭ bisericescĭ și anume: Archimandrit și protosingel, acéstă legiuire nu 'șĭ are lucrarea eĭ.»

*

Pentru pregătirea de profesorĭ superiorĭ, primele guverne ale Domnitoruluĭ Alexandru I, ajută cu burse pe scolariĭ din facultatea filosofică, ba chiar și pe aceĭ de la facultatea de drept. Așĭa resultă acésta, din actul următor:

Copie dupe adresa Ministeruluĭ trebilor străine, cu No. 1.711, din Ianuarie 1859, către acela al cultelor și al instrucțiuneĭ publice

Referatul aceluĭ Onor. Minister, sub No. 3.992, arĕtător cereriĭ, ce aŭ făcut studenții din facultatea juridică și filosofică, de a li se sloboți subvențiunea cuvenită pe lunile de

la 1 Ghenarie anul curent, din economiile caseĭ scólelor, resolvindu-se de Consiliul Miniștrilor, în coprindere: «Avêndu-se în privință, că propășirea învĕțăturilor trebue să «fie ținta cea d'ântêiŭ a guvernămêntuluĭ; că o asemenea nu ar putea fi ajunsă, décă «guvernul nu ar veni în ajutorul celor lipsiți de mijlócele de existență și carĭ se deo-«sibesc prin talente și zel;

«Considerându-se, că stipendiștiĭ aci arĕtațĭ, aŭ și fost primiți in asemenea stipendiĭ «de 75 leĭ pe lună de fie-care, de la 1 Septembre 1858, din economiile caseĭ scólelor.

«Luându-se în privire lovirea ce s'ar face în viitorul tinerilor, arĕtațĭ în referatul de «față, și în general și studiilor juridice, décă guvernul de astădĭ ar fi maĭ puțin generos «decât cel trecut și am refusa așĭa stipendiĭ;

«Consiliul încheiă:

«Că Ministerul cultelor să slobódă stipendiile coprinse în referatul de față, conform «reguleĭ păzită, de la 1 Septembre 1858, până la 1 Ianuarie 1859.»

Conform dér acesteĭ încheerĭ, cu onor se face cunoscut acestuĭ Onor. Minister, spre regulă.

p. Ministru, *Antoniad.*

Cu acestașĭ scop se trimit bursierĭ și în străinĕtate, la studiĭ speciale. Așĭa în 1859, dupe propunerea directoruluĭ Ministeruluĭ de culte din Moldova V. A. Urechiă, din luna Iulie, Consiliul Miniștrilor aprobă, ca din sporul arendăreĭ moșiilor din acel an, să se trimită 3 tinerĭ în străinĕtate și anume: Bosie, Ciurea și Codrescu, cel d'ântêiŭ pentru drept și ceĭ douĭ din urmă pentru medicină.. Asemenea profesorul Cobâlcescu, dobândesce în acestașĭ an, o bursă de 240 galbenĭ pe an, ca să studieze la Paris sciințele naturale. Tot ast-fel D-niĭ P. Poni și Alex. Odescu în Septembre 1859, dobândesc burse, în Franța, cel d'ântêiŭ pentru sciințele naturale și al douilea pentru litere.

Deja la Paris, eraŭ maĭ mulțĭ bursierĭ din Moldova, din carĭ ceĭ maĭ mulțĭ și astădĭ sunt ilustrațiunĭ ale țĕreĭ. Așĭa vom cita pe D-niĭ: N. Culianu, G. Mârzescu, A. Peiu (rĕposat), C. Vasiliu Pilat (acum general), V. Agapi (Doctor med.), D. Chinez (rĕposat), D. Ulea (Dr. med. rĕposat), etc. [1])

In 1859, Ministrul instrucțiuneĭ publice din Bucurescĭ, propune celuĭ din Moldova, cu adresa No. 643, din 14 Martie, să se numéscă corespondent și îngrijitor de bursierĭ profesorul de la facultatea de drept din Paris, D. Royer Collard. Acéstă numire este aprobată la 1 Iulie 1859. [2])

Am vĕdut, că și alțĭ bursierĭ s'aŭ trimis din partea seminaruluĭ Veniamin: Mitropolitul Moldoveĭ, cu anaforaua No. 36, din 29 Aprilie 1856, a cerut Domnitoruluĭ Ghica trimiterea la Atena a 3 clericĭ, conform § 16 din aședămêntul seminariuluĭ central. S'aŭ trimis Erodiaconul Clemente, G. Erbiceanu și G. Dimitriu, cu câte 120 galbenĭ, unul pe an. [3])

In acelașĭ an 1856, s'aŭ trimis și la Halchi alțĭ treĭ tinerĭ și anume: Erod. Eronim, Erod. Damaschin și Monachul Ghenadie, cu câte 80 galbenĭ, unul pe an. [4])

---

[1]) Dosarul No. 1.297 din 1859.

[2]) Dosarul No. 1.330, archiva ministeruluĭ de culte.

[3]) Dosarul No. 1.048 și 1.625.

[4]) Dosarul No. 1.052, archiva Statuluĭ.

La ocasiunea împărțireĭ premiilor pe 1859—1860, V. A. Urechiă, Directorul Ministeruluĭ instrucțiuneĭ publice, va obține de la ilustrul sĕŭ Ministru, M. Kogălniceanu, să se trimită alțĭ 5 junĭ bursierĭ, de astă dată în Italia. Vom reveni asupra acestuĭ fapt, maĭ departe.

*

In aniĭ 1858 și 1859, se țin în Iași primele cursurĭ libere gratuite. Cel d'âncêiŭ curs liber a fost inaugurat în ḑiua de Duminica Tomeĭ 1858, de către profesorul Stefan Miclea. Consiliul scolar, compus din D-niĭ: T. Veisa, D. Pop, Z. Columb, Partenie Antonie, Dr. Apostoleanu, Barnuțiŭ, Suciu, cu jurnalul No. 48, din 17 Martie 1858, aŭ aprobat facerea : cestuĭ curs liber, de fisica populară, în sala cea mare a Academieĭ, de la 12 până la 1 p. m.

Experimentele făcute de profesorul Miclea atrăgea numeros auditoriŭ la aceste cursurĭ.

In 1859, cu adresa Ministeruluĭ trebilor străine No. 4.166, din 10 Septembre, se comunică Ministruluĭ instrucțiuneĭ publice scirea, că la cererea D-luĭ D. S. Miclescu Ministrul financelor, consiliul de miniștri a aprobat deschiderea unuĭ curs public de comptabilitate și de economie politică și finance. Acéstă aprobare a dat'o, «avênd în vedere rĕspândirea luminilor în țĕră prin orĭ-ce midlóce, ca cea maĭ salutară mĕsură pentru înaintarea națională.»

I. Ionescu, a fost numit chiar cu decretul domnesc No. 7.565, din 19 Septembre 1859, de și fără léfă, să facă cursul public, maĭ sus arĕtat, «pentru a se pregăti un personal cu asemenea cunoscinți speciale fórte neapĕrate, în privința noueĭ organisațiunĭ a diferitelor ramurĭ de administrație.»

I. Ionescu dă, în 25 Septembre, programa cursuluĭ. Avea să țină 15 lecțiunĭ din comptabilitate și 16 din economia politică.

Toțĭ funcționariĭ de pe la Ministere sunt îndemnați cu stăruință, să urmeze la ascultarea cursurilor acestora, carĭ se vor ține în sala gotică de la Treĭ-Erarchĭ.

Profesorele a ținut câte-va cursurĭ de séră. La unul din acestea, fiind de față Ministrul de finance Miclescu, a făcut o verde critică a actelor acestuia.

Inde irae! . . .

Președintele Ministeruluĭ, M. Costache, scrie Ministruluĭ de Culte, Teriakiu, că «luând încredințare, că cursul de economie politică și de comptabilitate, deschis de D. I. Ionescu, a trecut peste scopul menireĭ luĭ și a eșit din sfera specială, care a motivat întocmirea acestuĭ curs, transformându'l dintr'un studiŭ special de comptabilitate, într'un curs de discuțiĭ și apreciațiĭ politice, subscrisul are onorul a pofti, ca să bine-voițĭ a avisa la înlocuirea D-luĭ Ionescu prin o altă persónă, care în predarea lecțiunilor sale să se ocupe cu strictețe numaĭ cu materiile speciale unuĭ asemenea curs.»

Ministrul Teriakiu face cunoscut acésta D-luĭ I. Ionescu, cu adresa No. 9.427 din 29 Octombre.

Profesorul Mandinescu a fost invitat să continue cursul liber în locul D-luĭ I. Ionescu. Eĭ! Nu era tocmaĭ lesne luĭ Mandinescu să succédă unuĭ I. Ionescu (de la Brad) și de aceea lucrul rĕmase baltă. [1])

[1]) Dosarul No. 1.310.

*

Ne rămâne a înregistra câte-va informaţiunĭ şi despre scóla de arte din Iaşi.

Dăm în anexă [1]) catalogul ucenicilor din acéstă scólă, la 23 Aprilie 1858.

Un alt catalog, iarăşĭ anexat [2]) aci, coprinde numele elevilor pregătiţĭ până la 1859, pentru a căpĕta calificaţiunea de maistri şi de călfĭ.

In acéstă listă se arétă şi judeţele, unde aveaŭ să fie aşeḑaţĭ.

Conflictul cu fostul antreprenor al scóleĭ de arte şi meseriĭ, continuă în 1859 şi înainte, dér scóla se readuce în stare bună, restaurându-se localul în 1859, dupe planul aci anexat. [3])

Anexăm aci programele de la aprópe tóte categoriile de scolĭ din Moldova, la finele anuluĭ 1859. [4])

*

Scólele private din Moldova sunt maĭ de aprópe priveghiate în aniĭ aceştia şi maĭ ales de la 1859 înainte.

Deja în 12 Aprilie 1858, atât prin fóia oficială, cât şi direct către conducĕtoriĭ scólescólelor private, Ministrul instrucţiuneĭ publice a scris circulare ḑicându-le: «Avêndu-se în privire, că pe la unele din aşeḑămêntele de învĕţătură privată predarea limbeĭ române se găsesce în mare neîngrijire, că pe la unele nu este obligatorie pentru elevĭ şi că pe la altele nu se găsesce de fel coprinse între obiectele de învĕţătură», Ministerul face obligatoriŭ cursul de limba românéscă, sub pedépsă la din contra de închiderea scóleĭ. [5])

Ministrul din 19 Maiŭ 1858, maĭ scrie institutorilor din judeţe, să aibă ochĭ asupra scólelor private.

In 1859, Ministerul instrucţiuneĭ publice a constrîns maĭ de aprópe scólele private, să se supună la prescripţiunile legeĭ scolare, în privinţa programeĭ şi a limbeĭ.

In 15 Iulie 1859, Ministrul instrucţiuneĭ publice din Iaşi scrie tuturor directorilor scóleĭ private, trimiţêndu-le programul public, lista cărţilor didactice şi aceea a individilor, cu drept de a profesa şi li se vestesce, că la redeschiderea în tómnă a scólelor, Ministrul va opri de la profesiune pe orĭ-cine nu va avea în regulă autorisare şi va închide

---

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Veḑĭ anexa.

[3]) Veḑĭ anexa.

[4]) Veḑĭ anexa.

[5]) Principalele pensionate cărora li s'aŭ trimis circulare sunt acestea: Katz (No. 2.542), Alanasiade (2.543), Frei (2.544), Iordan (2.545), Eivas (2.546), Joye (2.547), Hadik (2.548), Vroblesky (2.549), Petit (2.550), Meisner (2.551), Ferderber (Botoşanĭ 2.552), Quitnisky (idem 2.553), Peri (Galaţĭ) 2.554), Scoti (idem 2.555), Edinachevicĭ (Bacăŭ 2.556), Kopel (idem 2.557), Mayer (idem 2.558), Iavorsky (idem 2.559), Fritsch (Piatra 2.560), Diaconul N. Ionescu (idem 2.561) Kayol (Bêrlad 2.562), Bitrou (Roman 2.563), Crudul (Focşanĭ 2.564), Metei (Botoşanĭ), Gall (Iaşĭ), Sacheti (Iaşĭ). In 1859—1860 maĭ sunt următórele pensionate nouĭ: Pondichi la Bêrlad, Blanchin la Botoşanĭ, Danilan la Botoşanĭ, Simionovicĭ idem, Olivare (Bêrlad), Papadopolu (Galaţĭ), Mitropolu (idem), Tecla-Zgorska (Focşanĭ), Sofia-Cociu (Fălticenĭ). Maĭ eraŭ şi scóle speciale pentru evreĭ.

«acele institute, carĭ s'ar găsi încă în stare anormală, nepotrivită cu tendinţele de uniformisare ale educaţiuneĭ românescĭ.» [1])

Mare svon se ridică din partea directorilor de scolĭ private, carĭ pun în mişcare pe toţĭ consuliĭ contra acesteĭ mĕsurĭ. Ministrul explică prin jurnalele oficiale, că el «n'a înţeles a nesocoti meritele multora din directorĭ de scolĭ private şi n'a pus în categorie de anormale tóte scólele private. Decĭ directoriĭ, carĭ aŭ pensionatele în regula aşeḑată de lege, n'aŭ de ce să se témă . . . Cât pentru obiecţiunile aduse la aplicarea programelor publice prin scólele private, Ministerul nu le iea în sémă, căcĭ nu le admite legea.

Tot-d'o-datĭ, cu asemenea explicaţiunĭ categorice, V. A. Urechiă, publică în *Stéoa Dunăreĭ*, din 25 August, următorul articol :

Rĕsvrătirea Directorilor !

S'aŭ ridicat *limbele* asupra Ministeruluĭ de culte şi instrucţiunea publică !...

Când ḑicem *limbele*, trebue să se înţelégă acele ale unora din D-niĭ şi D-nele directorĭ şi directorese de pensionate private.

Şi pentru ce acéstă cruntă rĕsvrătire ? Pentru ce pe tóte stradele Iaşilor, la otelul de Europa, ca şi la preămblărĭ, să n'auḑĭ decât recriminărĭ şi blăsteme de directorĭ de pensionate ? Fi-va că adresa Comisiuneĭ centrale le-aŭ pus *à la grande mode* ? Şi acésta se póte, căcĭ adevĕrata causă întru cât-va sémĕnă : şi aci este de imputat Ministruluĭ de culte şi instrucţiune publică o aplicare de lege, dăunătóre intereselor unor individĭ...

Dér lăsând pentru astăḑĭ comparaţiunea, să vorbim numaĭ despre mĕsura luată de Ministerul cultelor şi instrucţiuneĭ publice şi asupra căreĭa limbele directorescĭ s'aŭ rĕsculat.

§ 261, din aşeḑămêntul *în vigóre* al instrucţiuneĭ din ţĕră, ḑice : «Spre a nu putea fi vătămătóre elevilor schimbarea lor de la un pensionat la altul, séŭ la vre-o scólă publică, învĕţăturile pensionatelor vor fi **conforme** şi **aseměnate** cu acele ale scólelor publice.»

§ 264, maĭ ḑice : «Cursul învĕţăturilor în pensionate *va fi împărţit dupe programul scólelor publice.*»

Ministrul instrucţiuneĭ publice, chiămat de a aplica cu scrupulozitate legiuirile existente, necontrare Convenţiuneĭ, s'a crеḑut dator, şi ca organ al legeĭ şi ca *român*, de a cere prin circulară, (în interesul atât al ţĕreĭ, cât şi al părinţilor, ce aŭ copiĭ în pensionate), de a se aplica de D-niĭ directorĭ în totul programele scólelor publice, conform § 261, 264 şi 265.

Inde irae !

Şi fiind-că, de la *sentimentele* unora din străiniĭ, directorĭ de pensionate, până la acele ale multora din *boerĭ*, educaţĭ prin ele, nu este departe, nicĭ c'aŭ întârḑiat *unia* din protipendadă a face *chorus* cu directoriĭ şi a imputa Ministruluĭ aplicarea legilor în vigóre şi tendinţa de a realisa § § cele maĭ românescĭ şi maĭ de viitor pentru educaţiunea pe base românescĭ a generaţiunilor actuale!

Ceea ce supĕră şi maĭ mult pe D-niĭ directorĭ este, că circulara ce li s'a adresat de astă datĭ, le declară, fără maĭ multă parigorie, că neaplicând eĭ § 261, 264 şi 265, Ministerul va aplica asupră-le § 274, care stipuléză că :

---

[1]) Dosarul No. 1.296 din 1859, archiva Ministeruluĭ de culte.

«Neurmarea acelor instrucțiuni din partea directoruluĭ, adeverindu-se prin inadinsă «cercetare, și dupe ce Departamentul va vedea, că deșteptările ce va face rĕmân fără «resultatul dorit, va trage dupe sineșĭ *închiderea pensionatuluĭ.*»

Pentru astădĭ, în privirea încriminateĭ circulărĭ, ne mulțămim a arĕta, cu legea în mână, legalitatea eĭ cea maĭ mare. Curând vom dovedi și aceea, că legea scolară, în acéstă privință, este *națională* și de cea maĭ sublimă prevedere pentru naționalitatea română și viitorul învĕțăturilor din pensionate din țéră.

In adevĕr țéra, în suveranitatea sa, în juridicțiunea eĭ omnipotentă d'inăuntru, ce voesce să facă decât că, cu un regulament de instrucțiune, în vigóre încă, tinde de a stabili un principiŭ ale căruia consecințĭ să fie, ca românul, învĕțat în sînul patrieĭ, să iasă, maĭ 'nainte de tóte, român cu trup și suflet, din orĭ-ce scolĭ, fără excepție de publică séŭ privată?

Pe lângă tóte cele-l-alte privilegiĭ ale unuĭ trecut ruginit, am avut și pe acela de a vedea o mare parte a elevilor, produșĭ de pensionatele particulare, neposedând cele maĭ micĭ note de istoria séŭ literatura națională, numaĭ și numaĭ pentru că în acele pensionate, afară de câte-va precepte de limbă, literatură, istorie și geografia francesă, nu se predă maĭ nimic. Regulamentul învĕțăturilor publice, pe cât vĕdurăm, elaborat în ântêiĭ anĭ aĭ domnieĭ rĕposatuluĭ Principe Grigorie Ghica, a țintit între alte prevederĭ, rĕmase în germene, la stârpirea și a acesteĭ anomaliĭ predomnitóre și ea în felul eĭ, de stat în stat.

Am întreba pe D-niĭ directorĭ, ce posedă pensionate particulare, pe D-niĭ directorĭ, carĭ încriminéză demarșa Departamentuluĭ cultuluĭ și al instrucțiuneĭ publice, pe care nu putem a 'l lăuda destul pentru buna, de și tardiva sa, măsură, când românĭĭ, petrecĕtorĭ în statele cele-l-alte, ar cuteza a blama o măsură analogă din partea guvernelor respective, ce li s'ar rĕspunde?

Vom întreba pe toțĭ străinĭĭ bine cugetătorĭ și iubitorĭ aĭ autonomieĭ patrieĭ lor, suferire-ar eĭ acasă la dênșiĭ, ca câțĭ-va interesațĭ să prindă a pune programa lor maĭ presus decât programa generală, dupe care se învêrtesce educațiunea publică a țĕreĭ?

Vom maĭ întreba pe părinții, carĭ aŭ avut copiĭ dațĭ prin cele maĭ multe din pensionatele private, cât de în urmă i-aŭ a găsit la ora trecereĭ în colegiul național, și câte duzinĭ de cunoscințĭ le aŭ fost de lipsă, spre a 'șĭ putea reîncepe cursurile regulate, pe băncile unde studiază ceĭ-l-alțĭ fiĭ aĭ patrieĭ?

Ne imputațĭ, D-lor, puțin patriotism în menținerea, séŭ exercițiul drepturilor nóstre naționale, recunoscute de curênd, cu atâta solemnitate, de Europa întrégă, ne incriminațĭ, când nu vĕ atinge cine-va la o atare córdă; de îndată însă ce nu vĕ vine la socotélă fermitatea tenacităței nóstre, vĕ siliți a vĕ preface singurĭ în ceĭ maĭ aprigĭ încălcătorĭ aĭ eĭ!

Socotélă rotundă: un român 'șĭ póte face instrucțiunea orĭ unde, iar educațiunea, décă 'șĭ o face în patrie, trebue a avea de scop ca să 'l formeze român, o maĭ ḑicem încă o dată! Ministrul de cu'te 'șĭ a înțeles fórte bine misia în fața țĕreĭ și a viitoruluĭ: El nu, nu voesce a exclude niciĭ pe una din limbele străine din pensionatele private, dér voesce, dér este dator de a pune pe cea română la locul ce i se cuvine, ca limbă predomnitóre în stat, ca limbă aptă de a trezi în inimele nóstre marele și demnele virtuțĭ de alte dățĭ, singure propriĭ a ne constitui în vrednicĭ cetățenĭ aĭ viitoruluĭ.

Altă dată maĭ mult.

Stéoa Dunărei No. 173. Iași, 1859, August 25.

*

In anul 1859, am făcut prima statistică scolară în regulă, dupe formularul acesta:

Formular de statistică scolară în 1858

Către,

Pentru luna Octombre curent să se trimită, până la 15 Noembre viitor, pentru fiecare scóla, următórele însemnări statistice asupra elevilor înscriși:

		No. specif.	No. total
	Numĕrul total al elevilor . . .		
	Impărțire statistică		
I. Dupe religiune	Ortodoxĭ		
	Catolicĭ		
	Armenĭ		
	Evreĭ		
	Diverse		
	Total . . .		
II. Dupe naționalitate	Românĭ		
	Grecĭ		
	Armenĭ		
	Germanĭ		
	Slavĭ		
	Evreĭ		
	Total . . .		
III. Dupe etate	Până la anĭ 7		
	» » » 10		
	» » » 15		
	Maĭ sus		
	Total . . .		
IV. Condițiunile sociale	Privilegiați		
	Negustorĭ		
	Meseriași		
	Agricultorĭ		
	Salariați		
	Clericĭ		
	Total . . .		
V. Vac.	Vaccinați		
	Nevaccinați		
	Total . . .		
VI. For.	Forul scóleĭ		
	Vecinĭ		
	Total . . .		

Către aceste, D-niĭ profesorĭ sunt invitați a adăugi și de la sine orĭ-ce notițiĭ particulare vor putea da asupra scólelor, din punctul de vedere statistic.

Director, *V. A. Urechiă.* *Capul oficiuluĭ administrativ.*

La finea anului 1859, iată cifrele statistice ale tuturor scólelor din Moldova :

STATISTICA SCOLARILOR PE 1854—1859

SCÓLELE de băeţi din :	1855		1856		1857		1858		1859	
	No. total al scolarilor	Scolarii carí aŭ absolvit cursul	No. total al scolarilor	Scolarii carí aŭ absolvit cursul	No. total al scolarilor	Scolarii carí aŭ absolvit cursul	No. total al scolarilor	Scolarii carí aŭ absolvit cursul	No. total al scolarilor	Scolarii carí aŭ absolvit cursul
1 Treí-Erarhí.	267	36	308	43	279	57	396	57	412	40
2 Pécurarí . .	76	—	53	—	66	—	66	—	107	—
3 Tèrgusoru .	59	—	55	—	77	—	71	—	75	—
4 Sărèria . . .	73	—	89	—	79	—	92	—	98	—
5 Tătăraşi . .	124	—	140	—	139	—	113	—	96	—
6 Roman . . .	163	21	209	28	209	23	232	22	214	21
7 T.-Neamţu .	—	—	95	7	103	9	125	9	128	10
8 Botoşaní . .	151	9	132	8	151	6	139	5	163	10
9 Bèrlad . . .	165	8	224	10	223	13	233	23	269	23
10 T.-Pétra . .	141	8	127	14	148	11	144	12	158	15
11 Mihăilení . .	50	5	60	7	62	8	48	6	45	7
12 Fălticení . .	138	9	147	11	136	18	131	11	127	14
13 Dorohoiŭ . .	66	8	64	10	55	5	71	5	85	9
14 T.-Frumos .	63	—	76	—	91	8	74	7	71	7
15 T.-Ocna . . .	64	4	66	3	85	5	82	5	112	12
16 Bacaŭ. . . .	112	6	118	8	133	10	151	11	173	11
17 Vasluiŭ . . .	40	—	48	—	50	6	68	9	83	11
18 Huşí	203	10	218	9	214	9	236	71	228	11
19 Focşaní . . .	75	4	82	6	119	7	120	7	127	12
20 Tecuciŭ . . .	72	5	67	7	75	4	97	5	106	9
21 Galaţí. . . .	121	10	167	7	198	9	228	14	293	11
22 Hârlaŭ . . .	—	—	—	—	70	—	82	—	87	6
23 Scóla militară	69	—	39	—	—	—	—	—	—	—
24 Scólele armene din:										
1 Botoşaní . .	70	—	135	8	82	—	41	—	—	—
2 din Iaşí. . .	47	8	41	7	39	—	—	5	46	4
3 de arm. din Roman . . .	40	—	40	—	41	—	61	—	—	—
4 Gimnasiul naţional . .	152	8	195	8	202	5	256	29	246	19
SCÓLELE DE FETE DIN :										
1 Beilic	52	—	50	—	43	—	38	—	48	—
2 Podu-Lung.	22	—	21	—	36	—	52	—	68	—
3 Tecuciŭ . . .	47	—	62	—	73	—	51	—	55	—
SCÓLELE DE BĂEŢÍ DIN :										
1 Odobescí. . .	—	—	121	—	116	—	102	8	87	5
2 Panciu . . .	—	—			40	—	47	—	35	—
I. SCÓLA PREPARANDALĂ	—	—	13	13	18	18	35	35	31	13
II. FACULT. JURIDICĂ. .	—	—	8	—	5	—	8	—	24	—
Scóla de fete din Odobescí	—	—	28	—	43	—	27	—	29	—
Scóla centrală	143	9	143	7	142	7	169	7	169	5
Scóla de băeţi din Vrancea.	—	—	—	—	35	—	29	—	103	—
Scóla de fete din Bèrlad. .	—	—	—	—	59	—	73	—	83	—
SCÓLELE REALE DIN :										
1 Galaţí . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—
2 Iaşí	—	—	—	—	—	—	22	—	23	—
SCÓLELE DE BĂEŢÍ DIN :										
1 Herţa . . .	—	—	—	—	—	—	53	—	55	—
2 Ismail . . .	—	—	—	—	—	—	91	—	123	—
3 Belgrad. . .	—	—	—	—	—	—	45	—	—	—
4 Chilia. . . .	—	—	—	—	—	—	25	—	28	—
5 Renĭ	20	—	28	—						
DIN COLONIILE :										
6 Babele . . .	17	—	15	—						
Erdemburno:	7	—	—	—						
7 Tasibunaru.	20	—	32	—						
8 Colibaşií . .	30	—	15	—						
9 Sloboda . . .	48	—	27	—						
10 Bolcănescí .	14	—	13	—						
11 Vălenií . . .	16	—	18	—						
12 Cisimechioi.	44	—	—	—						
13 Cartal. . . .	22	—	25	—						
14 Trecatişí . .	16	—	21	—						
15 Agiapiatu . .	10	—	18	—						
Sem. din Huşí	—	—	86	13						
SCÓLELE DE FETE DIN :										
1 Bolgrad . . .	15	—	—	—						
2 Ismail . . .	22	—	47	—						
Sc. Armene din:										
1 Focşaní . . .	29	—	26	—						
2 Ismail . . .	16	—	25	—						
Clasa gim. din Bèrlad	—	—	18	—						
Seminarul din Roman. . . .	—	—	89	—						
Sc. din mónăst. Doljescí . . .	—	—	18	—						
SCÓLELE DE FETE DIN :										
1. T.-Frumos .	—	—	20	—						
2 Galaţí . . .	—	—	125	—						
3 T.-Ocna . . .	—	—	50	—						
4 Vasluiŭ . . .	—	—	40	—						
5 Huşiĭ										49
6 T.-Piatra . .										42
7 T.-Neamţu .										32
Scóla arméná din Bacaŭ . .										34
Inst elin din Galaţí. . . .										54
Scóla comerc. gréca										43

SUMA TOTALĂ pe FIE-CARE AN

Anií	Frecuentatorí	Absol.
1855	2.825	168
1856	3.437	210
1857	3.735	252
1858	4.482	294
1859	5.410	316
	19.289	1.240

*

In 1858, comunitatea evreească din Iaşi, încercă a deschide scolĭ, punênd pentru acésta darea gabeleĭ. [1])

In Iaşĭ funcţionaŭ scolĭ private evreescĭ şi anume, pentru fete a luĭ Leon Sirkus, a luĭ Blumenthal, a luĭ Zwalb, iar pentru băeţĭ a luĭ Winternitz.

*

Se cade a nu uita, să menţionăm încercările de a se deschide scólă românéscă la schitul român din muntele Athos.

Domnitorul Gr. Ghica, patronă înfiinţarea acestuĭ schit şi, pricepênd însemnătatea culturală a uneĭ scolĭ române în părţile acelea îndepărtate ale peninsuleĭ balcanice, o ajută cu banĭ.

MUNTENIA

Aniĭ, de care m'am ocupat cu scólele din Moldova, sunt egalmente de mare importanţă şi pentru scólele muntene.

Redeschise scólele, tot pe temeiul legeĭ celeĭ reacţionare din 1847, am vĕḑut, că din dată s'aŭ fost rênduit comisiunĭ cercetătóre programelor. Deja în 1856, comisiunea însărcinată cu cercetarea şi formarea uneĭ programe de învĕţăturĭ [2]) a presintat în 12 Ianuarie raportul sĕŭ şi programele elaborate. [3])

Acéstă lucrare a comisiuneĭ rĕmâne neaplicată în anul 1856.

La 2 Decembre acést an, G. Costaforu e numit de Căĭmăcămie director al scólelor, cu ofisul No. 575. [4])

In Octombre, anul următor 1857, G. Costaforu e trimis în Europa, să studieze organisaţiunea gimnasiilor şi să îotocméscă şi un plan de bibliotecă sistematică.

Maĭ mult de 6 lunĭ călĕtoresce Costaforu prin Belgia, Francia, Prusia, Elveţia, Italia, Saxonia, etc., şi întorcêndu-se, presintă, în Iulie 1858, raportul sĕŭ, care acum, dupe ce a costat pe Stat 1.500 galbenĭ, va activa cel puţin reforma învĕţămêntuluĭ în ţéra românéscă. [5])

In lipsa luĭ Costaforu din ţéră, Ministrul instrucţiuneĭ publice, Gr. Bengescu, supune Domnitoruluĭ planurile lucrate de architectul Şlater, în înţelegere cu D-niĭ architecţĭ Orĕscu şi Beneş, pentru edificarea palatuluĭ Academieĭ, pe locul unde a existat colegiul luĭ S-tul Sava.

In Septembre 1857, Caimacamul decretézĕ acéstă construcţiune.

Eată oficiul Caimacamuluĭ Al. Ghica, pentru începerea construireĭ noului palat:

Noĭ, Prinţul Alexandru Dimitrie Ghica,

Caimacamul Ţĕreĭ-Românescĭ.

Către Departamentul cultuluĭ şi al instrucţiuneĭ publice

Vĕḑênd raportul aceluĭ Departament, din Septembre, No. 2.752, prin care ni se arétă, că locul, ce slujesce astăḑĭ învĕţăturilor publice în capitală, nu corespunde în nicĭ în-

---

[1]) Dosarul No. 1.162, archiva ministeruluĭ de culte.

[2]) Acéstă comisiune era compusă din G. Hill, Ulis de Marsillac, I. Zalomit, A. Creţescu, A. Marin, I. Maxim şi Em. Constantinescu.

[3]) Veḑĭ anexa.

[4]) Dosarul No. 906 din 1856.

[5]) Dosarul No. 57.

tr'un chip trebuințelor destinației séle și că este cu totul nepotrivit unuĭ așeḍământ, ce trebue să fie centrul învățăturilor din țéră.

Considerând, că sunt trecuți acum ḍecĕ anĭ, de când legiuitórea obștéscă Adunare, a declarat neapĕrată trebuința de a se clădi cuviincióse încăperĭ pentru învățăturĭ, și a pus în dispositiunea guvernuluĭ, prin art. 10, din legiuirea anuluĭ 1847, trebuincióse fondurĭ pentru îndeplinirea uneĭ așa de simțită trebuință;

Considerând, că orĭ și care ar fi starea lucrurilor ce vor isvorî din împrejurările de față, importanța și folosul uneĭ asemenea clădirĭ va fi tot aceea;

Considerând, că este o sântă datorie, impusă nouĕ prin legiuire și prin voința acelor iubitorĭ de omenire românĭ, carĭ aŭ înzestrat cu atâtea bogățiĭ așeḍămêntele de bine-faceri, de a nu lăsa să se maĭ amâne o așĭa importantă lucrare.

Vĕḍênd planurile alcătuite de comisiunea instituată de acel Departament, și compusă de architecții A. Orĕscu, Șlater și Beneș, pentru clădirea uneĭ academiĭ, pe locul colegiuluĭ S-tuluĭ Sava, dupe programa ce s'a dat aceleĭ comisiunĭ;

Vĕḍênd devisul aproximativ, alcătuit tot de acele persóne, și care se urcă la sumă de un milion opt sute nouĕ-ḍecĭ și douĕ de miĭ șése sute nouĕ-ḍecĭ (1.892.690) leĭ.

Noĭ, pe temeiul art. din regulament și art. 10 din legiuirea din anul 1847, aprobăm raportul aceluĭ Departament, pentru clădirea Academieĭ, dupe planurile și devisul însemnate maĭ sus, și cu orênduelile propuse în acel raport, ca adică executarea lucrăreĭ să se facă prin de aprópe stăruință și privigherea Eforieĭ scólelor;

Ca architect al lucrărilor, sub directa privighere și controlare a Eforieĭ, Noĭ, din acele treĭ persóne, ce ni se recomandă de Departament, orênduim pe D. A. Orĕscu, inginerul și architectul Statuluĭ, căruia i se va da un ajutor desemnator, cu o léfă pe lună de 500 leĭ, un scriitor cu o léfă pe lună de 200 leĭ și douĭ conductorĭ impiricĭ de clădirĭ, ce se vor orêndui de către Departamentul din întru din funcționarii în ființă; se va pune în dispositiunea D-luĭ Orĕscu, pentru diferitele séle cheltuelĭ în împlinirea însemnateĭ însărcinărĭ ce se pune asupră'ĭ, o sumă de galbenĭ una mie (1.000), carĭ să i se rĕspundă treptat, dupe trebuințele séle.

Suma de 1.892.690 leĭ, trebuincióză pentru clădirea Academieĭ, se va lua treptat, dupe trebuință, din casa centrală, viind și Eforia scólelor în ajutor cu suma ce va chibzui că póte dispune din capitalurile séle.

Pe aceste temeiurĭ, acel Departament va invita pe Eforia scólelor, a lua îndată cuviincióse mĕsurĭ pentru dărîmarea îndată a vecheĭ zidării și punerea fondațiilor noueĭ Academiĭ.

Cunoscênd și prețuind cea bine-făcĕtóre stăruință a membrilor Eforieĭ, pentru desvoltarea instrucțiuneĭ publice, suntem încredințațĭ că vor pune tótă stăruința într'o lucrare, prin care vor dobândi nouĭ titlurĭ la recunoscința publiculuĭ.

Cu plăcere exprimăm via nóstră mulțămire șefuluĭ ad-interim aceluĭ Departament, pentru laudata inițiativă ce a luat în acéstă bine-facere.

(Urmézĕ iscălitura Mărieĭ Sale).

No. 1.290. 1857, Septembre 10.

G. Costaforu reîntors la post, se pune pe lucru, și în 11 August 1858, obține decretul Caimacamuluĭ Al. D. Ghica, aprobând nouele programe gimnasiale. [1])

[1]) Veḍĭ anexa. Modificațiunile principale din Eforie în anul 1858 sunt:

In 22 Martie, Arsaki cere Caimacamuluĭ să fie demisionat din Eforia scólelor, în care se află de la 1850. In 20 Maiŭ acelaș an, demisionézĕ și D. colonel Florescu. In 31 Iulie acelaș an, D. I. A. Filipescu este numit efor, cu ofisul Caimacamuluĭ Alexandru Ghica No. 1.004. Apoĭ în 27 August acelaș an, sunt numiți în Eforie Aristid Ghica, Gh. Costaforu și Al. G. Golescu.

In 28 August 1858, prin raport la Caimacam, Eforia organiséză colegiŭ și la Craiova.

Anexând [1]) aci programa, dupe care s'a făcut studiile secondare superióre, de la 1 Septembre 1855, până la 1 Iunie 1856, lectorul va putea însuși compara noul program adoptat la 1858, și va găsi, ca și noĭ, acest din urmă program, superior tuturor celor anterióre.

Alăturăm și statul lefilor din Februarie 1857, în care se pot vedea de asemenea tóte modificațiunile supravenite în personalul tuturor scólelor din Muntenia, până la acéstă dată, în comparațiune cu statul modificat din 1856.

*

In Octombre 1858, nu maĭ este director scólelor Costaforu. Eforia se tânguesce în contra luĭ, că a dispărut de la post, lăsând și catedrele neocupate. [2])

V. Boerescu este apoĭ însărcinat cu direcțiunea scólelor. In acéstă calitate el provócă o adunare a profesorilor primarĭ din Bucurescĭ, în Octombre 1858, punêndu'ĭ următórele însărcinărĭ:

«Comisiunea compusă din D-niĭ profesorĭ primarĭ din Bucurescĭ, convocată în urma jurnaluluĭ Eforieĭ de la 10 Octombre, are a se ocupa și a da relațiune Eforieĭ despre următórele obiecte:

1) A lua în considerare raporturile D-luĭ revisor, precum și programele presintate de profesoriĭ primarĭ la 1857, și a expune opiniunea sa asupra modificăreĭ, ce s'ar putea face în programul actual;

2) A arĕta déca metoda lancasteriană are inconveniente, și déca este bine a se maĭ consemna acéstă metódă;

3) A se pronunța déca este bine a se maĭ consemna divisiunea actuală de patru clase elementare, séŭ décă n'ar fi maĭ util ca instrucțiunea primară să se împarță în douĕ divisiunĭ, dintre care una elementară și alta reală;

4) Asemenea din cărțile didactice, carĭ există, a arĕta pe acelea carĭ presintă inconveniente, séŭ ce cărțĭ lipsesc și s'ar putea adăoga.

Comisiunea va maĭ putea examina și pune pe tapet și alte chestiunĭ decât cele arĕtate aci.

Pentru o maĭ regulată mergere a desbaterilor, se va alege un vice-president și douĭ secretarĭ. Vice-presidentul va conduce desbaterile în lipsa presidentuluĭ, care este directorul scólelor. Secretariĭ vor ținea procese-verbale regulate de ceea ce se ție. Asupra fie-căreĭ materiĭ se va redacta apoĭ un raport, care se va supune la cunoscința Eforieĭ.»

B. Boerescu.

1858, Octombre 17.

Dăm în anexă [3]) și posedăm chiar în original jurnalele încheiate de acéstă comisiune, care urmăresce chiămarea sa, până târdiŭ în 6 Iunie 1859, când 'șĭ închee lucrările séle definitive.

---

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Veḑĭ anexa.

[3]) Veḑĭ anexa.

*

Tot în Septembre 1858, Eforia închee jurnalul No. 46, prin care înființéză o comisiune consultativă pe lângă Eforie, alésă din corpul didactic și numită Comisiune gimnasială.

Eată jurnalul, prin care acéstă comisiune s'a constituit:

Copie din dosarul No. 1.005 din 1858, pentru alegerea uneĭ comisiunĭ din corpul profesoral, cu însărcinarea asupra metódelor, cărților didactice și a regulelor de disciplină

J u r n a l

«Eforia scólelor, considerând, că de la D-niĭ profesorĭ depinde în mare parte buna aplicare a programuluĭ; că D-lor pot a se pronunța maĭ bine asupra metódelor, cărților didactice și chiar regulelor disciplinariĭ; că din unirea și constituirea D-lor în corp, depinde în mare parte progresul instrucțiuneĭ naționale; s'a chibzuit a se convoca de D. director toți D-niĭ profesorĭ gimnasialĭ, pentru ca din sînul D-lor să se alégă o comisiune, compusă din 10 membri. Acéstă comisiune, care se va aduna și va delibera împreună cu D. director, va avea vot consultativ și va putea face cunoscut Eforieĭ resultatul deliberăreĭ séle asupra cestiunilor de aplicație de metóde, de cărți didactice, séŭ și alte cestiunĭ, care intereséză instrucțiunea în general.»

Profesoriĭ se adunară la 19 Septembre 1858.

Dintre 17 profesorĭ carĭ s'aŭ întrunit, s'aŭ ales prin vot secret membri, D-niĭ: Zalomit, Hill, Roques, Aaron, Cernătescu, Marin, Ioranu, Nicefor, Neimaister și Orĕscu.

Sub președința luĭ I. Zalomit, avênd de secretarĭ pe Nichifor și A. Marin, comisiunea, în ședința din 26, aceeașĭ lună, a alcătuit statutul următor:

Statutele comisiuneĭ gimnasiale.

Compunerea comisiuneĭ

Art. 1. Comisiunea gimnasială se compune din 10 membri, profesorĭ, aleșĭ prin votul tuturor profesorilor gimnasialĭ.

Art. 2. Acéstă comisiune se va realege dupe duoĭ anĭ, la începutul anuluĭ scolastic. Membriĭ actualĭ pot fi realeșĭ.

Art. 3. Presidentul séŭ de drept este D. director al scólelor. Comisiunea va maĭ alege un vice-președinte și duoĭ secretarĭ.

Art. 4. Președintele va conduce desbaterile, el va fi mĭlocitor între Eforie și comisiune și va avea vot deliberativ ca și ceĭ-l-alțĭ membri. Vice-presidentul va ramplasa pe president la trebuință. Secretariĭ vor ține procesele verbale și vor încheia jurnale despre desbaterĭ; și vor face raporturile către Eforie.

Atribuțiunile Comisiuneĭ

Art. 5. Puterea acesteĭ comisiunĭ este consultativă, și opiniunile eĭ se vor supune la aprobarea onor. Eforiĭ.

Art. 6. Acéstă comisiune va putea discuta cestiunĭ de aplicație, de metódă, de disci-

plină, de cărți didactice, séu și alte cestiuni, cari intereséză instrucțiunea publică în general.

Dreptul de inițiativă este al comisiuneï, ca și al Eforieï.

Modul de a lucra al comisiuneï :

Art. 7. Comisiunea se va aduna de ordinar la fie-care două săptămâni, Luni séra, la 7 ore, în sala Eforieï. Se póte însă convoca și extraordinar de către presidentul séu. Când 4 membri vor susține și vor motiva formarea uneï Adunări extraordinare, președintele va fi dator a o convoca.

Art. 8. Hotărîrile se vor adopta prin vot secret și dupe majoritate.

Art. 9. Spre a fi aceste hotărîri valabile, cată să fie față cel puțin 7 membri din 11.

Art. 10. Hotărîrile adoptate se vor comunica prin prezident la Eforie. Eforia i va face observările séle, până ce în fine i va da votul séu definitiv și se va pronunța, déca încuviințéză séu nu a se lua măsurile cuvenite pentru aplicarea lor. Eforieï însă i se va face cunoscut și opiniunile minorității.

Art. 11. Fie-care din membrii va putea primi din partea comisiuneï lucrări analoge cu specialitatea sa.

Art. 12. Aceste statute fiind aprobate de membrii comisiuneï, se supun și la aprobarea Onor. Eforii.

Art. 13. Nicï o schimbare nu se póte face la aceste statute, decât tot dupe modul cum s'a făcut și ele.

B. Boerescu. Joranu. H. Hill. Aaron Florian. R. Neimaister. Zalomit. G. E. Nichefor. P. I. Cernătescu. Al. Orăscu. A. Marin.

1858, Septembre 26.

*

Dintre cele mai importante lucrări ale acesteï comisiuni, avem a menționa proiectul de ortografie cu litere latine, presentat de D-nii Poenaru, Nichefor și Nestor, proect provocat de Eforia scólelor. [1]) Vom reveni asupra acestuia la rubrica cultureï generale.

*

In vedere cu noile programe, se fac unele modificațiuni în personalul didactic. Acestea sunt arătate în următorul raport, către Domnitorul Alexandru Ión I, pentru semestrul scolar 1859—1860.

Mărieï Sale Alexandru Ión I, Domn al Principatelor-Unite Țéra-Românéscă și Moldova

Prea Inălțate Dómne,

In conformitate cu progresul instrucțiuneï publice, s'a simțit neapărată trebuință de a se face óre-care modificări în programa gimnasiuluï de aci și din Craiova, pentru curentele an scolar 1859—1860, cari modificări s'aŭ și pus în lucrare, dupe dispositiunile precisate în jurnalele acesteï Eforii, de sub No. 75 și 76, din 31 ale trecuteï luï August, iar modificările privitóre la partea financiară și care variază de apuntamentele, ce eraŭ fixate dupe programa de mai 'nainte, sunt cele următóre:

[1]) Dosarul No. 1.005.

I. In gimnasiul capitaleĭ

1. D-luĭ Alecu Pop, profesor de calcul și caligrafie, cu léfa de leĭ 500 pe lună, i se adaogă încă leĭ 100 pe lună, căcĭ în loc de opt lecțiunĭ dupe programa veche, face acum 12 lecțiunĭ.

2. S-țieĭ Sale diaconuluĭ Theodor, profesor de religiunea ortodoxă, pe lângă léfa sa de 150 leĭ pe lună, i se maĭ adaogă încă leĭ 150 pe lună, căcĭ leafa ce avea era prea mică și în disproporțiune cu a celor-l-alțĭ profesorĭ.

D-luĭ Iuliŭ Baraș, profesor de istoria naturală, pe lângă léfa sa de leĭ 600 pe lună i se maĭ adaogă încă leĭ 200, căcĭ maĭ 'nainte avea în treĭ clase șése lecțiunĭ și acum are a face în 5 clase 10 lecțiunĭ.

Acești 200 se vor da din cĕĭ prevĕḑuțĭ în programa veche, pentru un curs de istoria naturală la clasa VIII.

II. In gimnasiul din Craiova

a) D-luĭ G. M. Fontanini, inspectorul gimnasial și profesor de limba latină în pararel cu cea română și de geografie, pe lângă léfa sa de leĭ 750 pe lună, i se maĭ adaogă leĭ 50 spre a se face 800, căcĭ i s'a maĭ adăogat douĕ lecțiunĭ prin noua programă, și pe lângă léfa sa de inspector de leĭ 300 pe lună—afară de leĭ 100 ce primesce acum ca diurnă—i se maĭ adaogă leĭ 100, fiind-că léfa ce avea este în disproporțiune cu greutatea sarcineĭ;

b) D-luĭ . . . . Arnold, profesor de limba germană i se maĭ adaogă 50 leĭ pe lună, pe lângă leĭ 450, ce avea, pentru ca să aĭbă aceeași léfă, cu alțĭ profesorĭ de categoria sa;

c) D-luĭ Basiliu Caloianu, profesor de istoria generală i se adaogă leĭ 100 pe lună, peste leĭ 500 ce avea, spre a se maĭ apropia de léfa aceluiași profesor, din gimnasiul capitaleĭ.

Acéstă chibzuire Eforia o supune, dupe datorie, la cunoscința Mărieĭ Tale, și vĕ rog să bine-voițĭ a 'ĭ da înalta aprobare, de a se plăti numitele adaose, de la Septembre curent, din fondul economiilor scólelor.

Membrul Eforieĭ instrucțiuneĭ publice, *B. Boerescu.*

Deja în 22 Iulie 1859, Eforia cu jurnalul No. 46, a chiămat să ocupe catedrele din cursurile superióre anexate la liceŭ, pe următórele persóne:

1) A. Tr. Laurian, pentru catedra limbelor clasice, cu léfa de 800 leĭ pe lună;

2) I. Eliade Rădulescu, la catedra limbeĭ și literatureĭ române. [1])

---

[1]) Eliade refusă catedra prin următórea adresă, ce conservăm în original:

Onorabileĭ Eforie a instrucțiuneĭ publice

Simțitor la propunerea Onorabileĭ Eforie, prin adresa cu No. 1.776, din 25 Iulie anuluĭ curgĕtor, de a accepe catedra de literatura română în colegiul capitaleĭ, cu durere am onóre a arĕta, că materialemente timpul nu 'mĭ ajunge nicĭ pentru ocupațiunile cu care deja sunt îndatorat către public, și nu pot lua asupră'mĭ sarcine noue, fără a compromite și pe cele vechĭ.

Maĭ târḑiŭ m'așĭ stima ferice de a'mĭ termina viața ast-fel cum am început'o, împărtășind, câte am putut culege în curs de atâția anĭ, studióseĭ junimĭ.

I. Heliade. Bucurescĭ, 1859, August 15.

Resoluțiunea luĭ V. Boerescu

Se va conserva catedra până ce D. Eliad se va înlesni a o primi, fiind-că nu o refusă absolut, însă nu i se va plăti léfa, decât când va primi cursul.

V. Boerescu.

3) Pană Buescu, pentru catedra de economia rurală și agronomie, catedră care s'a alăturat ca curs superior pe lângă gimnasiŭ, cu léfă de 500 leĭ pe lună.

La 22 August 1859, I. Maiorescu e numit de Eforie profesor de istoria critică și statistică la clasa VI-a, a VII-a și a V-III-a, cu léfă de 800 leĭ pe lună, iar D. Cernătescu rĕmâne pentru clasele a III-a, a IV-a și a V-a de aceleași materiĭ.

In Octombre 1859, C. Aristia este numit profesor de limba elenă la liceul S-tul Sava, pentru clasele a VII-a și a VIII-a.

B. Boerescu, care cu ofisul No. 1.190, din 1 Septembre 1858, succedasĕ luĭ G. Costaforu la direcțiunea scólelor, se demite. In 2 Octombre 1859, I. Zalomit ține pe câteva ḑile postul de director al scólelor, până la 15 Octombre, când este rênduit definitiv director al scólelor profesorul I. Maiorescu.

In Iunie 1859, D. A. G. Golescu, este absent din Eforie fiind la Iași. Laurian e numit în locu'ĭ, ca membru onorific, prin raportul către Domnitor, semnat de C. A. Cretulescu, sub No. 2.016.

*

Din directoratul luĭ B. Boerescu, avem regulamentul întocmit de el asupra datoriilor și atribuțiilor sub-directoruluĭ și a epistatuluĭ colegiuluĭ, pe care le dăm aci în anexă. [1])

*

Scólele primare din țéra românéscă, întâmpinând dificultate de a fi ocupate cu bunĭ institutorĭ, Eforia se gândesce la acéstă lipsă și crede a o înlătura, prin mĕsurile propuse în actul de la vale:

«Eforia vĕḑênd lipsa ce este de institutorĭ și de institutrice pentru scólele primare, considerând că maĭ ales acéstă clasă de învĕțătorĭ publicĭ, spre a putea rĕspunde la delicata sarcină ce aŭ de a da educațiune, maĭ vêrtos morală, poporuluĭ, este trebuință a lua ea însăși o educațiune specială, ast-fel ca fie-care institutor să fie un exemplu viŭ de modestie și de sîrguință, a chibzuit, ca până la întórcerea scolaruluĭ, ce s'a hotărît a se trimite spre a studia pedagogia și care la întórcerea sa va fi însărcinat a dirigia o scólă normală pentru institutorĭ, de o cam dată să se iea următórele mĕsurĭ:

1) Treĭ-ḑecĭ stipendiștĭ din ceĭ 50, ce se țin în pensionatul sucursal al colĕgiuluĭ din capitală, să se priméscă prin concurs, care se va face la începutul fie-căruĭ an scolastic;

2) Un stipendist va fi dator, dupe sĕvîrșirea studiuluĭ, a servi în curs de 10 anĭ Statuluĭ, în calitate de institutor în scólele primare;

3) Stipendiștiĭ vor fi primiți din scolariĭ scólelor primare, ce vor fi făcut clasa a IV-a și carĭ vor fi din familiĭ scăpătate, ast-fel ca funcțiunea de institutor să fie adevĕrată carieră pentru dênșiĭ;

3) Ḑece din 20 bursiere, ce se țin în pensionatul domnesc de fete din capitală, se vor lua tot din familiĭ scăpătate, și interna, cu îndatorirea de a servi Statuluĭ, dupe sĕvîrșirea studiilor, în curs de 10 anĭ, în calitate de institutrice;

5) Pentru îmbrăcăminte și cărțile trebuincióse, de fie-care stipendist séŭ stipendistă, se va da din casa scólelor câte leĭ 450 pe an, carĭ fac 40 persóne leĭ 18.000 pe an;

---

[1]) Veḑĭ anexa.

Acéstă a eĭ chibzuire, Eforia o supune prea plecat Inălțimeĭ Vóstre, că de veți socoti de cuviință să bine-voiți a 'ĭ da înalta aprobație, spre a se pune în lucrare.» [1])

In 25 Ianuarie 1858, cu jurnalul Eforieĭ No. 997, se cere Caimacamuluĭ înființarea de 5 scolĭ primare în Bucurescĭ, adecă câte una din fie-ce despărțire.

Eforia ḑice în raportul sĕŭ către Caimacam: «Luând în considerare, că potrivit cu dispositiunile regulamentuluĭ scólelor, în capitala Bucurescĭ trebue să se afle înființate 5 scolĭ primare, adecă câte una de fie-care despărțire; că de la început s'aŭ și înființat acest numĕr de scolĭ și s'aŭ aflat pe deplin până 1848, iar la redeschiderea scólelor, dupe suspendarea ce li se făcuse la acea epocă, a rĕmas scóla la despărțirea din Roșu neînființată până acum», din causă că nu s'a aflat local potrivit, Eforia dispune să se deschidă acéstă scólă în decurgerea anuluĭ scolastic 1858, în coprinsul localuluĭ de la S-tul Sava, numaĭ clasele I-a și a II-a, iar a III-a și a IV-a se vor organisa treptat.

Caimacamul aprobă acéstă propunere.

In 1859, se aplică la scólele primare noul program, la elaborarea căruia a luat, parte dupe cum vĕḑurăm, institutoriĭ primarĭ, adunațĭ în conferințe.

Eată circulara, prin care acest program se pune în aplicațiune:

Circulară către tóte comitetele din județe

«Vi se alătură... exemplar din noul program al scólelor primare, care are a se pune în lucrare de la 15 August anul curent, împreună cu instrucțiunile relative la punerea în lucrare a acestuĭ program. Veți împărți aceste exemplare pe la toțĭ D-niĭ profesorĭ publicĭ și privațĭ și la D-niĭ membriĭ aĭ comitetuluĭ, și sunteți invitați a priveghia întocmaĭ a sa urmare.

Cărțile didactice cele nouĭ se vor termina maĭ târḑiŭ tot în curentul anuluĭ acestuia, când vi se vor face cunoscut. Până atuncĭ D-niĭ profesorĭ se vor servi cu cele vechĭ, sĕŭ îșĭ vor face texturĭ, conformându-se, pe cât se va putea, cu textul programuluĭ, care se va afișa în fie-care clasă.»

10 exemplare	Comitetuluĭ	districtuluĭ	Mehedinți	No.	1.915	din	$^5/_8$	1859.
10 idem	»	»	Gorj	»	1.916	»	»	»
10 idem	»	»	Romanați	»	1.917	»	»	»
20 idem	»	»	Dolj	»	1.918	»	»	»
10 idem	»	»	Vâlcea	»	1.919	»	»	»
10 idem	»	»	Teleorman	»	1.920	»	»	»
10 idem	»	»	Vlașca	»	1.921	»	»	»
15 idem	»	»	Brăila	»	1.922	»	»	»
15 idem	»	»	Râm.-Sărat	»	1.923	»	»	»
10 idem	»	»	Buzĕŭ	»	1.924	»	»	»
15 idem	»	»	Prahova	»	1.925	»	»	»
10 idem	»	»	Argeș	»	1.926	»	»	»
10 idem	»	»	Dâmbovița	»	1.927	»	»	»
10 idem	»	»	Muscel	»	1.928	»	»	»
15 idem	»	»	Oltul	»	1.929	»	»	»
10 idem	»	»	Ialomita	»	1.931	»	»	» [2])

[1]) Dosarul No. 839, din 1855.

[2]) Dosarul No. 45, din 1859.

Acéstă circulare, aprópe identică, este comunicată şi celor 4 scolĭ primare din capitală în 5 August 1859, sub No. 1.910—1.914.

Asemenea se comunică noul program şi următorilor directorĭ de scóle private:

«Vi se comunică şi D-vóstre câte 4 exemplare, împreună cu instrucţiunile relative la executarea sa. Sunteţĭ invitaţĭ, D-lor, a substitui în locul programuluĭ vechiŭ pe cel noŭ, şi a priveghia ca D-niĭ profesorĭ, ce aveţĭ, să se conformeze întocmaĭ.»

D-luĭ N. Mitilineu.
» A. Tabacopolu.
» A. Şevitz.
» St. Raşianu.
» A. de Vuiţi.
» I. Rîureanu.
» I. Gaf.
» I. Pop.
» A. Vichy.
» I. Deliani.
» A. Apostolatu.
D-niĭ C. Codreanu şi N. Florescu.
D-luĭ A. T. Mavrocordat.

Programul comunicat pe lângă circulările de maĭ sus, se póte vedea în anexa [1]) de la acéstă pagină.

Acest program se punea în execuţiune, din nenorocire înainte de a se fi pregătit cărţile didactice în raport cu el. Şi cu tóte acestea Eforia creḑu util, cu referinţă la cărţile didacti e, a comunica institutorilor, în 28 August 1859, sub No. 2.007—2.023, următórea circulare:

Domnule,

«Amestecul cărţilor didactice, ce s'aŭ vĕḑut prin cele maĭ multe scolĭ, la revisiile făcute atât de D-l revisor, cum şi de către subsemnatul, este nu numaĭ o abatere din instrucţiile Eforieĭ, dér şi o pedică pentru progresul scolarilor, căcĭ, spre exemplu, la lectură, cum s'ar putea trage atenţiunea scolarilor asupra unuĭ capitol, pe care D-ta îl citescĭ scolarilor, când eĭ toţĭ nu aŭ aceeaşĭ carte?

Eştĭ dér invitat ca să nu te servĭ cu alte cărţĭ, decât cu cele în fiinţă ale Eforieĭ, până la tipărirea altor cărţĭ maĭ propriĭ, carĭ s'aŭ şi pus în lucrare.

Acéstă măsură o veĭ comunica şi colegilor D-tale.»

No. 2.227, oraşul Severin, şi termină cu No. 2.242, la profesorul superior al oraşuluĭ Brăila.

Tot cu referinţă la unele cărţĭ didactice, s'a maĭ dat şi următórea circulare către institutoriĭ scólelor primare din capitală, scóla de arte, de agricultură, acóla de medicină şi chirurgie, şi către pensionatele private din capitală:

Domnule,

Eforia a recunoscut de necesitate absolută şi a decis, ca între cărţile didactice de clasele a II-a, a III-a şi a IV-a primare, ca carte de citire să se introducă şi cartea intitu-

[1]) Veḑĭ anexa.

lată: *Evangheliile şi epistolele Duminicilor şi ale sĕrbătorilor de peste tot anul*, de părintele Nifon Bălăşescu.

Sunteţĭ dĕră invitaţĭ, D-le, ca în tóte Sâmbetele şi ajunurile sĕrbătorilor marĭ, să se citéscă în clasele maĭ sus arĕtate, apostolul şi evanghelia ḑileĭ următóre. Cu modul acesta scolariĭ din frageda lor copilărie se vor familiarisa cu S-ta scriptură, care este legea luĭ Dumneḑeŭ şi prin urmare fundamentul uneĭ bune educaţiunĭ.

Veţĭ bine-voi, D-le, a comunica în copie acéstă decisiune a Eforieĭ şi celor-l-alţĭ D-nĭ colegĭ aĭ D-tale, spre a se conforma întocmaĭ.

Preţul unuĭ exemplar este douĭ sfanţĭ.

No. 3.002. Inst. superior al colóreĭ de Verde. 1859, Octombre 23.
No. 3.003. » » » » » Roşiu.

Pentru a împedica abandonarea scólelor primare de către scolarĭ, încă înainte de terminare, a tus-patru clasele primare, se înfiinţéză un absolutoriŭ a uneĭ scolĭ primare şi se cere presentarea luĭ obligatoriă, pentru aceĭ ce vor să intre în gimnasiŭ. Eată circularea pentru acésta, adresată tutulor institutorilor superiorĭ:

Circulare către institutoriĭ superiorĭ aĭ scólelor primare din districte şi capitală

Ca scolariĭ să nu se lase de scólă maĭ 'nainte de a fi terminat tóte învĕţăturile celor 4 clase, Eforia a socotit de cuviinţă, ca pe viitor, începênd chiar de estimp, să se dea scolarilor ce vor fi terminat tóte clasele câte un certificat. Pentru acest sfîrşit, se trimite D-tale un numĕr de certificate potrivit cu numĕrul scolarilor ce aŭ fost în anul trecut în clasa IV-a, din care să daĭ numaĭ la scolariĭ ce vor fi demnĭ de a eşi din acéstă clasă. Intr'însul se vor trece tóte însemnările, ce se arĕtă şi iscălindu-se de toţĭ profesoriĭ claselor respective, se va da apoĭ scolaruluĭ.

Vi se adaogă, că fără certificat complect al claselor primare, nicĭ un scolar nu va fi primit a intra în clasele gimnasiale.

1859, August 18.

*

Scóla din Ploescĭ, care, precum scim, se bucură de fonduri propriĭ, primesce în 1859, o adăugire de studiĭ, care o disting de tóte cele-l-alte scolĭ primare din ţĕră. Anume se adaogă o clasă comercială şi prin urmare programul, întocmit pentru scóla din Ploescĭ, este modificat, dupe cum se póte vedea din anexele [1]) la acéstă pagină, relative la afacere.

In acest an 1859, luptele dintre partidele politice daŭ ocasiune la o neînţelegere între Eforie şi ministrul instrucţiuneĭ publice, A. G. Golescu. Acesta scrie, în 20 Octombre 1859, sub No. 3.013, Eforieĭ scólelor:

Domnilor eforĭ,

«S'a observat de multe orĭ, că uniĭ din profesorĭ iaŭ parte la manifestărĭ politice, precum se aduce d. e. alăturatul în copie rĕspuns al institutoruluĭ de la Buzĕŭ; şi fiind-că acésta póte să vatĕme autoritatea şi respectul ce se cuvine unor asemenea funcţionarĭ,

[1]) Veḑĭ anexele.

subsemnatul vĕ invită, D-lor eforĭ, ca prin circulare să daţĭ în cunoscinţă tuturor profesorilor de prin districte, cum şi a face cunoscut celor din capitală, a se abţine de la asemenea urmărĭ.»

Ministru, *A. G. Golescu.*

Supĕrarea pe institutorul din Buzĕŭ provine din faptul, că acesta manifestă sentimente ostile nouluĭ guvern, prin declaraţiunea luĭ, adusă aci în întregime:

Copie dupe hârtia D-luĭ Dimitrie Kirculescu, cu No. . . . din 26 August 1859, către administraţiunea districtuluĭ Buzĕŭ

«Subscriindu-mĕ la împrumutul naţional cu suma de leĭ 500, ce 'mĭ-a fost prin putinţă, am fost mâhnit, că mărginitele'mĭ mijlóce nu'mĭ permit a veni cu maĭ mult în ajutorul de care acéstă sîrmană ţĕră este atât de mult întrebuinţată. Astăzĭ însă, când împregiurărĭ cu totul neaşteptate ivite de curênd în acest district, mĕ fac a perde aceeaşĭ încredere ce aveam maĭ 'nainte;

Viŭ D-le administrator a vĕ anunţa, că abţinêndu-mĕ de o cam dată de la ajutorul cu care atuncĭ m'am oferit îl păstrez a 'l depune pe altarul patrieĭ, într'un timp maĭ favorabil principiilor ce profesez.»

D. Kirculescu.

Ministru A. G. Golescu supĕrat, pune resoluţiunea următóre:

«Se va face o nouă circulare către D-niĭ institutorĭ de districte, avêndu-se în vedere circularea cu No. . . . . din Decembre 1858, către comitetul de inspecţiune. [1]) Iar D-luĭ Kirculescu, pe lângă circulare, i se face aspru reprimandă pentru adresa către administratorul de Buzĕŭ.»

1859, Octombre 21.

Ca să satisfacă cererea Ministruluĭ, Eforia adreséză institutorilor următórea circulare:

Circulare către D-niĭ institutorĭ aĭ scólelor primare din capitală şi districte

«Prin circulara sa, comunicată D-vóstre, prin comitetele de inspecţiune, în luna Decembre anul expirat, Eforia instrucţiuneĭ publice, provocată prin ordin guberniale, v'a scris ca să vĕ feriţĭ de orĭ-ce ar putea vĕtăma ordinea legală şi specialmente de manifestărĭ politice.

Adresându-se către D-vóstră, către partea cea maĭ inteligentă a naţiuneĭ, Eforia era convinsă, că cuvintele eĭ vor fi bine înţelese de către toţĭ, că nu va maĭ fi adusă în trista posiţiune de a repeţi asemenea admoniţiunĭ. Cu tóte acestea, ea a primit din noŭ adresa Onoratuluĭ Minister al cultelor şi al instrucţiuneĭ publice, cu No. 3.013, prin care, asupra unora dintre D-niĭ institutorĭ se ridică cele maĭ grele imputărĭ, probate prin acte, la a cărora citire Eforia n'a putut a nu simţi cea maĭ profundă durere.

D-lor, scóla fiind destinată a rĕspândi adevĕrata sciinţă în tóte clasele societăţeĭ, fără distingere, luminând mintea tinerimeĭ, formând inima, deşteptându'ĭ, din cea maĭ fra-

[1]) In 1858, Căimăcămia cerea institutorilor să se abţină de la politică, pentru că dênşiĭ, ca tot ce era maĭ inteligent în ţĕră, se declaraseră pentru unire, principe strein, etc.

Căimăcămia, ca tóte guvernele rele, împedica pe corpul didactic, nu de la politică, ci de la politica care nu'ĭ convenea dênsei.

gedă a eĭ etate, ideea de autoritate și de sanctitatea legilor, și deprinḑênd'o în respectul și supunere către ordinea legală și către autorităţile Statuluĭ, ce o menţin, e din natura sa un institut universal, și prin urmare neutral, cu care scoborîrea în arena luptelor politice și participarea la manifestărĭ de acestea e cu totul incompatibile. Profesorul orĭ institutorul, care nu póte resista pasiuneĭ de a se amesteca în aceste lupte de partide și de a lua parte la manifestărĭ politice, arétă în fapt că n'are cea maĭ mică idee de natura scóleĭ și de misiunea sa într'însa, și că prin urmare e nedemn de numele ce pórtă și de postul ce ocupă.

Eforia scie prea bine, că ceĭ maĭ mulţĭ dintre D-vóstre se mărginesc în cercul atribuţiunilor lor; are însă și probe, că uniĭ s'aŭ depărtat din acéstă sferă. De aceea, ea se vede constrînsă, a ridica pentru cea din urmă óră vocea sa cea admonitorie, ca să vĕ pĕtrundeţĭ de sanctitatea misiuneĭ ce vĕ e concreḑută; căcĭ dupe acésta, verĭ-ce abatere, de natura celor specificate maĭ sus, se va pedepsi cu depărtarea din funcţiune.

No. 3.201. Institutoreluĭ superior din Mehedinţĭ.
No. 3.202. » » » Dolj.
No. 3.203. » » » Gorj.
etc. până la 3.021. 1859, Octombre 31.

In special institutoreluĭ Kirculescu Eforia i adreséză următórea admoţiune:

Către institutorul claseĭ superióre primare din Buzĕŭ. Aceeașĭ dată

Domnul meŭ,

«Circularea, ce astăḑĭ s'a trimis și D-tale, e provocată maĭ de aprópe, prin purtarea D-le, și specialmente prin actul ce aĭ adresat administraţiuneĭ locale, în privinţa participăreĭ D-le la împrumutul naţional.

Citind Eforia acest act a rĕmas în uĭmire, și nu găsesce cuvinte spre a'șĭ exprima tótă indignaţiunea sa, precum și severa reprimandă ce meriţĭ pentru o faptă, care a aruncat umbră peste tot corpul institutorilor și 'l a compromis înaintea guvernuluĭ.

Eforia speră. că aceste observărĭ, precum și cele coprinse în circularea de astăḑĭ, vor ajunge ca să cunoscĭ D-ta, gravitatea abatereĭ, de care te aĭ făcut culpos, precum și necesitatea de a te mărgini în cercul atribuţiunilor unuĭ institutor.

Acéstă speranţă e singura causă a indulgenţeĭ, ce a avut astă dată Eforia către D-ta.»

Asemenea admoniţiunĭ, adresate corpuluĭ didactic, provócă în Divanul ad-hoc o furtună contra Ministruluĭ A. G. Golescu, și pentru ca să îmblânzéscă rĕul efect produs, se grăbesce a scrie din noŭ Eforieĭ, inculpând'o că a făcut exces de zel, că el nu i a cerut mustrărĭ de felul celor comunicate tuturor institutorilor. Ministrul ia ocasiune din acéstă împregiurare, ca să propună Eforieĭ publicarea unuĭ buletin al scólelor, care să serve de organ de povĕţuirĭ didactice, etc.

Copie dupe adresa Ministeruluĭ cultelor cu No. 3.284, din 21 Noembre 1859, către Eforia scólelor

Domnilor eforĭ,

Circularea D-vóstre, din 31 Octombre, către institutoriĭ primarĭ din judeţe, nu reproduce întocmaĭ spiritul adreseĭ ministeriale, care a provocat'o. Subsemnatul ţintea la un

indemn, iar nu la o mustrare. Décă ar fi cugetat o mustrare el ar fi cerut'o anume pentru profesorul ce a meritat'o, iar nu pentru toți în deobște.

Acéstă neînțelegere subsemnatul nu o póte atribui decât la un exces de zel, provenit din o greșită apreciare a spiritului politicei, care insuflă pe guvernul actual. Pentru aceea el se crede dator, a vĕ declara D-lor Eforĭ, că guvernul doresce, peste tot ce se face séŭ se ḑice în numele luĭ, un spirit împăcător, fără ca acésta să împedice câtuși de puțin mĕsurile de represie la cas de trebuință.

Ministerul se unesce a crede cu D-vóstră, că nu se cuvine institutorilor primarĭ a se coborî în arena luptelor de partide politice, și că în loc de a perde timpul lor în preocupațiĭ și lucrărĭ de o natură politică, cu totul străină ocupațiilor pentru care sunt plătiți, maĭ bine ar face, și ar da o adevĕrată probă de patriotism, décă s'ar ocupa cu zel, în tot timpul ce le rĕmâne liber, spre a se iniția maĭ adânc în cunoscințele pedagogice, care le sunt neapĕrate la misia importantă ce le este încredințată. Spre a putea însă a se ajunge la acest scop, circulările trebue să fie bine voitóre îndemnătóre și considerate ca cărțĭ de învĕțătură, iar nu ca epistole de admonestațiune. Institutoriĭ primarĭ la noĭ aŭ o mare trebuință de asemenea circulare instructivă și subsemnatul aștéptă în privința acésta de la D-vóstre tot concursul, ce este în drept a aștepta de la un corp atât de învĕțat; convins despre acésta, el profită de ocasiunea acésta, ca să vĕ invite, D-lor eforĭ, a delibera asupra înființăreĭ unuĭ organ oficial, care sub numire de *Buletin al instrucțiuneĭ primare*, să pótă servi de intermediar didactic între D-vóstre și corpul institutorilor primarĭ.

Instrucțiunea primară se adreséză la o vêrstă fragedă, când inima e primitóre de orĭce impresie bună séŭ rea; misiunea institutoreluĭ dér este fórte delicată, și nu trebue să 'l lăsați fără busolă și fără ajutor.

Buletinul va avea déră de scop a lumina pe institutoriĭ primarĭ asupra datoriilor lor, a întreține și a desvolta în eĭ cunoscințele, carĭ se raportéză la materia lecțiiĭor lor și la metodele de învĕțătură și de disciplină scolastică; a rĕspândi în același timp cunoscințele cele maĭ usuale de igienă, de economie domestică, rurală și industrială, a presenta în fine pe lângă acestea o mică scólă de morală practică, pe de o parte faptele frumóse de curagiŭ, de virtute, de devotament și de bine-facerĭ, culese din istorie, ca nisce fapte carĭ fac gloria și mărirea omenireĭ; pe de altă parte, exemple bine alese, de greșelĭ, de rătăcirĭ și de nenorocirile carĭ decurg din ele, și carĭ pot servi de învĕțătură morală, pentru stârpirea viciurilor în societate.

Sunteți rugați, D-lor eforĭ, a grăbi preparativele pentru înființarea unuĭ asemenea buletin, fără a vĕ lăsa împedicați de lipsa de fond, pentru care Ministerul va face cuvenita punere la cale, dupe chibzuirea și socotéla ce 'ĭ veți trimite în privința acésta.

Ministru, *A. G. Golescu.*

Eforia rĕspunde Ministruluĭ, cu raportul No. 3.618, din 29 Noembre 1859, căutând a'și justifica circularea, iar de buletin nu face multă vorbă.

Eată rĕspunsul Eforieĭ și replica ultimă a Ministruluĭ A. G. Golescu:

Rĕspunsul Eforieĭ, cu No. 3.618, din 26 Noembre același an

Domnule Ministru,

Adresa D-vóstre, cu No. 3.248, din 21 ale luneĭ curente, a lăsat în inimile subscrișilor, o impresiune cu atât maĭ neașteptată, cu cât acest corp, ca unul ce este însărci-

nat nu numaĭ cu privegherea, ci și cu administrațiunea instrucțiunuĭ publice, osebit de consciința ce avea de modul cu care se cuvine a'și îndeplini acéstă îndoită a sa îndatorire, se felicita, că la două ședințe, la care aț bine voit a asista și D-vóstre, s'a aflat în perfectă coînțelegere cu D-vóstre, atât asupra principiilor relative la conducerea și desvoltarea instrucțiuneĭ publice, și la menținerea uneĭ discipline maĭ riguróse, cât și asupra moduluĭ de a aplica aceste principiĭ.

Ziceț, D-le Ministru, că Eforia cu circularea sa din 31 Octombre, nu ar reproduce întocmaĭ spiritul adreseĭ ministeriale (No. 3.013), care a provocat'o, că ea ar fi o mustrare pentru toțĭ profesoriĭ în general, când adresa ministerială țintea numaĭ la un îndemn, și în fine că circularea Eforieĭ ar fi o epistolă de admonițiune, în loc să fie o circulare bine-voitóre, îndemnătóre și considerată carte de învățătură.

Eforia 'și ea libertatea, D-le Ministru, a vĕ supune spre rĕspuns, că ea însăși are a reclama o maĭ drĕptă apreciare a circulăreĭ sale, care subscrișiĭ nu sunt la îndouire, că o veț acorda, dĕca veț bine-voi a lua în considerațiune următórele explicărĭ:

Prin adresa D-vóstre, cu No. 3.013, în care ziceț, că s'a observat de multe orĭ, că uniĭ din profesorĭ iaŭ parte la manifestărĭ politice, precum se vede din actul ce aț alăturat, și în care adăogaț, că acésta póte să vatĕme autoritatea și respectul funcționarilor, invitați pe Eforie, ca prin circulare să dea în cunoscința *tuturor profesorilor de prin județe și din capitală a se abține* de asemenea urmărĭ.

Eforia primind acéstă adresă, nu s'a preocupat și nicĭ s'a gândit, că ar fi în căderile eĭ, de a se preocupa cu spirirul politic, ce insuflă pe guvernul în ființă,—datoriile eĭ rĕmânênd tot acelea sub verĭ-ce guvern legal,—ci avênd în vedere casurĭ excesive, analoge aceluia pentru care aț alăturat actul menționat, casurĭ de carĭ D-vóstre și în adresa din urmă, cu drept cuvênt ziceațĭ, că nu pot fi apĕrate *de mĕsurĭ de represiune*, și a recapitulat în spirit, grelele îndatoririĭ puse asupra eĭ, prin legile în vigóre, și în consciința acestor datoriĭ sacre, a scris circulara din 31 Octombre, care dupe părerea sa are tocmaĭ caracterul instructiv și bine-voitor, ce pe bun temeiŭ pretindeț de la asemenea circulărĭ.

Ea e *instructivă*, pentru că definesce natura scóleĭ, arétă scopul eĭ și specifică ocupațiunile unuĭ institutore; ea e tot de o dată *bine-voitóre*, pentru că declarând amestecul în luptele partidelor politice și participarea la manifestărĭ de acestea, ca necompatibile cu misiunea institutorilor, și admonindu'ĭ a se feri de acestea, voesce în interesul lor propriŭ, precum și al instrucțiuneĭ publice, a menține principiul de inamovibilitate, și a feri pe institutorĭ de sórta partidelor politice, carĭ se ridică și cad, dupe împregiurărĭ.

Afară de acésta, Eforia, dupe adresa D-vóstre, cu No. 3.013, ar fi putut emite circularea sa cătră toțĭ profesoriĭ, ea însă a mărginit'o la institutoriĭ primarĭ; asemenea, cu observațiunea exprimată în general în adresa D-vóstre cu No. 3.284, că «preocupațiunile și lucrurile de natură politică sunt cu totul străine, ocupațiunilor, pentru care sunt plătițĭ institutoriĭ,» Eforia a restrâns'o numaĭ la participarea în luptele partidelor politice și la manifestărĭ politice, fără a gândi că ar putea contesta institutorilor exercițiul drepturilor politice ca cetățenĭ.

Aceste explicărĭ, s'a simțit Eforia datóre, a vi le da, D-le Ministru, pentru că crede, că nu i s'a apreciat circularea, din adevĕratul eĭ punct de vedere, și pentru că se teme, că observațiunile coprinse în adresa D-vóstre, ocasionate de divergența din punctul de înțelegere al aceleĭ circulărĭ, ar paralisa tótă activitatea Eforieĭ, în împlinirea greleĭ sale sarcine, pentru care luminatul și patrioticul concurs al D-vóstre i este neapĕrat de lipsă.

In fine Eforia, insuflată de sincera dorință de a păși în tóte lucrările sale în perfectă armonie cu D-vóstre, speră că acest incident, dupe explicările date, nu va altera acordul dorit. Cât pentru cea-l-altă parte a adreseĭ D-vóstre, relativă la Buletinul instrucțiuneĭ, se va ocupa cu acésta, îndată ce Eforia va termina lucrările relative la budgetul ce se grăbesce a încheia.

Replica Ministeruluĭ cultelor, adresa cu No. 3.418, din 5 Decembre, către Eforie pe care se vede scris de I. M.: »La dosar«

Domnilor eforĭ,

Subsemnatul n'a cugetat a vĕ causa, prin adresa sa, sub No. 3.284, o impresiune neașteptată, séŭ câtușĭ de puțin neplăcută; el scia că onor. Eforie este însărcinată și cu privegherea și cu administrarea instrucțiuneĭ publice și tocmaĭ pentru aceea s'a adresat la intervenirea eĭ, pentru redigiarea uneĭ circulărĭ, ce cerea trebuința a se face către corpul profesoral, mulțămindu-se a indica numaĭ sensul și tonul eĭ general, prin o resoluțiune pusă în termeniĭ următorĭ: «Să se invite Onor. Eforie *a îndemna* pe toțĭ profesorĭĭ a nu maĭ lua parte la manifestațiunĭ politice.»

Aflând maĭ în urmă, că acea circulare nu s'a făcut tocmaĭ pe un ton îndemnător, subsemnatul a trebuit să caute din ce a putut proveni acésta, și a găsit în adevĕr, că adresa sa, sub No. 3.013, n'a reprodus ḑicerea *a îndemna;* acéstă schimbare însă tot nu i s'a părut de natură a motiva, în casul de față, o mustrare séŭ admonițiune generală, și pentru aceea el a creḑut că este de a sa datorie a da Onor. Eforiĭ óre-care explicărĭ, spre a preveni orĭ-ce neînțelegere de asemenea natură, pe viitor.

Este adevĕrat că subsemnatul a fost și este încă în perfectă coînțelegere cu D-vóstre, pentru menținerea uneĭ discipline maĭ riguróse în scolĭ; acésta privesce însă numaĭ la disciplina interióră, numaĭ la faptele carĭ se petreceaŭ în scolĭ, iar nu la cele externe, carĭ numaĭ atuncĭ pot provoca intervenirea guvernuluĭ, când degeneréză în manifestărĭ politice. Cât despre institutoriĭ primarĭ, pe carĭ cu drept cuvênt ĭĭ deosebițĭ din ceĭ-l-alțĭ profesorĭ publicĭ, părerea subsemnatuluĭ este că timpul lor trebue să fie consacrat în totalitate pentru instrucțiunea primară și pentru studiile complimentare și pedagogice, care sunt de lipsă spre o maĭ bună îndeplinire a datoriilor lor. Pentru aceea sunt plătițĭ de țéră, pentru aceea cugetă guvernul a maĭ adáoga la onorariile lor actuale. Așĭa dér, nu numaĭ că eĭ nu trebue să iea parte la manifestărĭ politice, dér nu se cuvine nicĭ să se lase a se absorvi în preocupărĭ străine, de la misia pentru care sunt plătițĭ; se înțelege de sine, că acéstă regulă disciplinară nu póte fi împinsă până a'ĭ împedica în libera exersare a drepturilor lor de cetățenĭ.

Aci totul depinde de la apreciarea și de la tactul direcțiuneĭ scólelor. Miḑlocul care se pare maĭ nemerit spre a menține pe institutoriĭ primarĭ în calea cea bună, este indemnul; de aci necesitatea unuĭ buletin special pentru instrucțiunea primară, când însă nu va fi nicĭ acésta îndestul, atuncĭ se cuvine a se lua mĕsurĭ excepționale de mustrare séŭ de represie, însă individuale, și numaĭ pentru fapta de a se fi părăsit interesele instrucțiuneĭ primare, iar nicĭ o dată pentru natura opiniilor politice, carĭ vor fi causat acéstă abatere.

Aceste regulĭ sunt dictate de natura lucruluĭ, de interesul instrucțiuneĭ primare, precum și de cea maĭ strictă echitate către institutoriĭ primarĭ. Subsemnatul este încredințat, că și D-vóstră sunteți de aceeașĭ convincție întru acésta și explicările séle n'aŭ

alt scop, decât a ridica orĭ-ce nedomiriri ar maĭ fi putut rĕmânea asupra unor pasagiĭ repetate de D-vóstre din precedenta sa adresă, și a consolida cu atât maĭ bine acordul, ce cu marea sa mulțămire vede, că domnesce între Ministerul sĕŭ și corpul atât de luminat, care presidă la direcțiunea instrucțiuneĭ publice. [1])

A. G. Golescu.

In August 1859, din ordinul consiliuluĭ de miniștri, se decide a se deschide scólă publică la Oltenița.

In acelaș an și lună, conform celor ḑise la «adaosurĭ la paragraful IV, din budgetul anuluĭ 1859, aprobat de Cameră» și conform art. 21, din regulamentul scólelor, Eforia cere numirea luĭ Teodor Ciocaneli, ca revisor pentru pensióne și scolĭ private de ambe sexe. [2])

In Iunie 1859, se înființéză o scólă de 4 clase, la Rușiĭ-de-Vede, din venitul S-tuluĭ Spiridon. De 11 anĭ de când nu maĭ este capitala județuluĭ Teleorman, nu maĭ are scólă primară. Rușiĭ-de-Vede este pe moșia S-tuluĭ Spiridon, decĭ el să plătéscă léfa învĕțătoruluĭ de 400 leĭ pe lună.

In anul acesta, 1859, Eforia averilor Brâncovenescĭ, fie din scop de propagandă politică, fie din sentimente maĭ nobile, promite Eforieĭ să înființeze scolĭ primare de fete în tóte orașele de reședință județiană și la mŏnăstirele de călugărĭ și de călugărițe.

Epitropia Aședămintelor Brâncovenescĭ

Onor. Eforiĭ a instrucțiuneĭ publice

Mŏnăstirile și schiturile brâncovenescĭ, care în virtutea drepturilor familieĭ, consfințite și prin legile țĕreĭ, se află sub patronagiul meŭ, aŭ avut de la fundarea lor destinațiunea de a fi locașurĭ sfiinte, pentru mărirea luĭ Dumneḑeŭ, și locurĭ de retragere pentru persónele, carĭ fugind din valurile lumeĭ, doresc a'șĭ căuta pacea și liniștea în acele adăposturĭ. Orĭ cât sunt de laudabile scopurile ce le aŭ avut fericițiĭ fundatorĭ, la înălțarea și dotarea acelor așeḑăminte, trebuințele de acum ale țĕreĭ, spiritul timpuluĭ și progresul care ne împinge, cer ca aceste fundațiunĭ religióse și pióse, să fie productive de folóse reale, și pentru țéră și societate.

Am socotit, că n'așĭ putea respecta intențiile fundatorilor și tot-d'o-dată a corespunde la glasul presentuluĭ, decât, când cu destinația ce aŭ acele mŏnăstirĭ și schiturĭ de a fi locașurĭ pentru mărirea luĭ Dumneḑeŭ și locurĭ de adăpost pentru persónele carĭ se retrag din lume, a'șĭ uni și pe aceea, de a fi mŏnăstirile de părinți, scóle și seminare pentru băeți, iar schiturile de maicĭ, pensionate de educațiune și învĕțătură pentru fete. Spre a avea în privința acésta și aprobațiunea puterei bisericescĭ, m'am adresat către Prea S-ția Sa Părintele Episcop al Rômniculuĭ, chiriarhul loculuĭ unde se află maĭ tóte așeḑămintele mele ctitoricescĭ; de la care am primit rĕspuns, că intențiunea mea nu este contrariă dogmelor și canónelor bisericescĭ și că prin urmare i da, bine-cuvêntarea ce-

---

[1]) Spre a se vedea cum consideraţiunile politice determinaŭ maĭ adesea simpatiile, orĭ antipatiile guvernelor, pentru corpul didactic, aducem în anexă unele acte, din care lectorul 'șĭ va forma convingerea, că Caimacamul din urmă, între 1856—1858, curtenea pe institutorĭ și le acorda gratificaţiunĭ.

[2]) Dosarul No. 51, din 1859, archiva ministeruluĭ de culte.

rută. Nu 'mĭ rĕmâne acum alt decât, cu reserva ce a rĕmas din administraţiunea aşeḑămintelor pe anul trecut, să încep cu mŏnăstirea De-un-Lemn, spre a realisa ideea unuĭ pensionat de fete, ţinut în tóte cele trebuincióse, cu cheltuiala din fondul aşeḑămintelor. Dar în drumul acesta, am de învins multe şi marĭ greutăţĭ: să construesc un edificiŭ, destinat pentru a fi institut; să pregătesc personalul, care va fi destinat cu direcţiunea pensionatuluĭ, şi cu învĕţătura fetelor; să compun un regulament pentru întréga organisaţiune şi administraţiunea institutuluĭ; să destinez din fondul aşeḑămintelor un fond special, din care la eşirea fetelor din institut să li se facă un ajutor în banĭ, ca zestre, spre a se putea căsători cu folos, şi altele asemenea.

Avênd desĕvîrşită încredere în zelul şi activitatea, cu care Onor. Eforie este gata a sprijini tot ce privesce la educaţiunea şi învĕţătura junimeĭ ţĕreĭ, mĕ adresez la luminile eĭ, şi cu onóre o rog ca, luând în consideraţiune intenţiunea mea, să bine-voiască a 'mĭ comunica tot ce va socoti că intereséză fundarea institutuluĭ de care e vorba, precum şi desvoltarea şi prosperarea luĭ. Aceste opiniĭ bine-voitóre mĕ vor uşura la greutăţile ce am să învingă, 'mĭ vor servi de normă la tot ce am să fac, şi décă institutul va merita vre-o laudă, acésta din cea maĭ mare parte se va cuveni Onor. Eforiĭ.

Principe, *Bibescu Basarab Brâncoveanu.*

Director, *Aaron Florian.*

Eforul principele Bibescu cere Eforieĭ scólelor să publice concurs pentru scólele ce va înfiinţa de la anul 1860, la Severin, T.-Jiu, R.-Vêlcea, Pitescĭ şi Târgovişstea.

Pentru local şi mobilare, Eforia Brâncovenéscă publică concurs pe 1 August 1860.

In 28 Iunie 1859, ctitorul aşeḑămintelor Brâncovenescĭ 'şĭ propune să înfiinţeze 20 de stipendiĭ pentru băeţĭ şi fete sĕrace.

Dăm în anexă [1]) adresa către Eforia scólelor şi regulamentul de admisiune al bursierilor, acte redactate de directorul Aşeḑămintelor Brâncovenescĭ, profesorul Florian Aaron.

*

Intrat în calea facerilor de bine, Principele Bibescu, propune Eforieĭ scólelor, tot în Iunie 1859, să înfiinţeze 5 externate de fete în Bucurescĭ. Dăm în anexă [2]) acţele relative la acéstă fundaţiune.

Fiind-că ctitorul Aşeḑămintelor Brâncovenescĭ maĭ propune Eforieĭ şi diverse premiĭ literare, Eforia scólelor, invitând pe principele Bibescu, în şedinţa eĭ, din 13 Iulie 1859, încheiă un jurnal pentru tóte donaţiunile, pe care le acceptă în numele ţĕreĭ, mulţămind titoruluĭ. Micele modificaţiunĭ ce introduce Eforia se pot vedea în anexatul jurnal din 13 Iulie al Eforieĭ scólelor.

Câte s'aŭ realisat din atâtea ademenitóre promisiunĭ?

La Decembre 1859, Noembre 16, 17 şi 18 s'aŭ deschis, ce e dreptul, scóle gratuite de fete, din capitală, din fondurile Brâncovenescĭ. Acum ctitorul adreséză Eforieĭ scólelor adresa, ce dăm la vale, şi din care apare, că principele Bibescu, dupe ce în Iunie trecut

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Veḑĭ anexa.

promisese scolĭ de fete prin tóte orașele de reședință din țéră, acum se mărginesce a cere autorisare, să deschidă scolĭ de fete în Oltenia, începênd cu Craiova și Caracal.

Dăm aci numaĭ adresa titoruluĭ din 11 Decembre, dupe dosarul No. 58, din 1859, archiva Ministeruluĭ de culte, iar actele isvorîte din acéstă adresă le anexăm. [1])

Adresa titoruluĭ cu No. 1.378, din 11 Decembre anul 1859

Domnilor membrĭ aĭ Eforieĭ instrucțiuneĭ publice

Scólele gratuite de fete, instituite în capitală și susținute din fondurile Așeḑămintelor Brâncovenescĭ, aducênd, prin eficacele concurs ce ațĭ bine-voit a 'mĭ da la înființarea lor, resultatul dorit, am hotărît a întinde acéstă facere de bine, prin creația de as menea institute, și în alte părțĭ, unde doresc ca sexul femeesc să se împărtășéscă de folósele crescereĭ și învĕțătureĭ.

Pătruns dar de datoria mea de ctitor și luând în băgare de sémă, că maĭ tóte proprietățile Așeḑămintelor ce patrónă, se află în districtele Românieĭ micĭ, am găsit de cuviință, a întemeia aci asemenea scóle gratuite de fete, dupe forma celor din capitala Bucurescĭ, începênd cu orașele Craiova și Caracal, și dupe cum mĕ vor ierta fondurile de care dispun, mĕ voiŭ sili a întinde acéstă facere de bine treptat în tóte districtele, începênd cu cele carĭ posed proprietățĭ de ale Așeḑămintelor; încât folósele educațiuneĭ sexuluĭ femeesc să se lățéscă cu încetul în tótă țéra, acésta fiind dorința mea, mĕ adresez la luminele și buna-voință a D-vóstre, rugându-vĕ cu onóre, ca dupe zelul și activitatea cu care m'ațĭ ajutat la înființarea institutelor din Capitală, să bine-voițĭ a 'mĭ da concursul D-vóstre și la realisarea celor proiectate pentru Craiova și Caracal și succesiv pentru cele-alte capitale ale districtelor țĕreĭ.

Indată ce voiŭ avea rĕspunsul D-vóstre, aprobațiunea și ajutorul ce cer, voiŭ lua din parte'mĭ tote mĕsurile necesare pentru efectuarea aceleĭ intențiunĭ.

Principele *Bibescu-Basarab de Brâncoveanu.*

Director, *Aaron Florian.*

Până în fine, în 1861, s'a promis de titorul Așeḑămintelor Brâncovenescĭ, scolĭ de fete și prin cele-alte județe ale țĕreĭ.

*

In privința scólelor sătescĭ din România, extragem următórele documentate informațiunĭ, pentru anĭ 1855—1859, din cartea nóstră «Scólele sătescĭ în România» (1868 Bucurescĭ). Póte e cam aspră critica acesteĭ lucrărĭ la adresa Eforieĭ bucurescene, dér nu e maĭ puțin adevĕrat, că acea Eforie lucra cam nepregătită.

La începutul anuluĭ 1855, aflăm în Țéra românéscă înaintate unele lucrărĭ doveditóre a uneĭ salutare reacțiunĭ în favórea scólelor sătescĭ desființate în 1848.

Incă din 7 Februarie 1855, Departamentul Credinței comunică Eforieĭ scólelor sciință că Domnul Stăpânitor, asupra referatuluĭ aceluĭ Departament, cu No. 148, însoțit de al Eforieĭ scólelor, cu No. 1.409, din 13 Decembre 1854, «atingător de rămășițele ce pretindea din contribuțiunile a câte 2 leĭ de familie aĭ candidaților de sate, (anexele No. 54),

[1]) Veḑĭ anexa.

a bine-voit a aproba reînființarea de scolĭ sătescĭ. — Departamentul credinței rógă dér Eforia să grăbéscă a organisa în scurt timp scóle sătescĭ.»

*

Eforia procede dupe vechiul obiceiŭ; ea nu se preocupă decât în mod *fórte secundar* de local și de învĕțătorĭ, [1]) ci asupra adreseĭ provocătóre a Ministruluĭ credinței decide: să se céră visterieĭ sciință de numĕrul satelor și târgurilor din fie-care județ, care aŭ familiĭ în numĕr de 100 și maĭ mult.

Visteria trimite în 28 Februarie 1855, cu adresa No. 1.228, listele cerute, iar Eforia închee, asupra adreseĭ acesteia, resoluțiunea: «Când se vor deschide scólele se va lua în băgare de sémă alăturata listă.»

*

Episcopul de Rômnic, între acestea, audind de lucrările pentru organisarea de scolĭ sătescĭ, cere de la Domnitor învoire ca să deschidă scolĭ sătescĭ preoțiĭ pe la sate. Eforia vestesce în 23 Aprilie 1855, acestuĭ episcop, că se învoesce preoților de la unele sate, *ce dupe cercetarea îĭ va socoti capabilĭ*, să deschidă scóle de sate, în care să facă studiile însemnate în acest program:

Clasa I.

1) Silabire, cetire și scriere;
2) Învĕțătura pe d'inafară a rugăciunilor;
3) Deprindere la scrierea numerilor aritmetice;
4) Principiĭ de numĕrat și calcul din gând.

Clasa II.

1) Cetirea;
2) Scriere dupe model de caligrafie și dictando;
3) Prescurtare de Istoria sântă;
4) Elemente de aritmetică: cele 4 lucrărĭ cu numere întregĭ;
5) Catihismul.

Eforia vestesce, prin circularea sa din 6 Maiŭ 1855, No. 637—641, către comitetele scolare din *Gorj*, *Dolj*, *Mehedinți*, *Vâlcea* și *Romanațĭ* învoirea dată unora preoțĭ de a deschide scóle prin sate.

Déră Episcopia nu urmăria simplu deschiderea scólelor, ci remunerărĭ pentru preoțĭ. Ea cere, prin adresa No. 608, din 16 Maiŭ 1855, lefĭ pentru preoții ce aŭ să deschidă scolĭ sătescĭ. — La acéstă cerere Eforia rèspunde în 3 Iunie, cu adresa No. 849, că: «nu are mĭdlóce spre a face remunerațiĭ preoților și că a socotit că S-ția lor preoțiĭ, luând sarcina instrucțiuneĭ copiilor din sate, aŭ voit a îndeplini o datorie crescinéscă.»

Nu avem sciință, că în urma unuĭ ast-fel de rĕspuns să se fi înființat scolĭ sătescĭ de către preoțĭ. Un singur raport de la administratorul din Mehedinți, cu No. 7.386, din 11 Iunie 1855, arétă că deputațiĭ satuluĭ *Broscariĭ* și *Bânju mare* întrébă: «cine să plătéscă preoților dascălĭ lefile? Părinții copiilor ce aŭ copiĭ la scólă, séŭ toțĭ la o laltă?

[1]) De învĕțătorĭ tot s'a maĭ preocupat, cum vom vedea.

și câte cât? și de trebue să se repare casa de scólă, și de cine?» — La acest raport Eforia rĕspunde: că «acelor scóle nu li se dă nicĭ o subvenţiune din partea Eforieĭ, nicĭ în privirea remuneraţiuneĭ preoţilor, nicĭ în privirea reparaţiuneĭ caselor de scólă. [1])

Maĭ duoĭ anĭ trecuse de când se ordonase înfiinţarea de scolĭ sătescĭ și nimic în realitate nu se dobândise. Acésta îndémnă, se pare, pe Domnitor, ca în Septembre 1855, să maĭ restrîngă numĕrul scólelor, pe hârtie proiectate, hotărind, ca în loc de a se înfiinţa scolĭ prin tóte satele, să se deschidă: *scolĭ centrale sătescĭ prin fie-care judeţ, pe unde dorinţa va arĕta și trebuinţa va dovedi.*

Eforia, care la începutul anuluĭ ceruse de la visterie listă de satele din ţĕră, întrébă acum cu circulările No. 1.315—1.330, pe comitetele scolastice: «Câte sate fruntaşe se află în coprinsul aceluĭ judeţ, și ce populaţie are fie-care și la care din ele, dupe părerea comitetuluĭ, ar fi maĭ de neapĕrată trebuinţă a se înfiinţa de o cam dată scólă comunală?» — In fine urmărind de la comitete adunarea listelor satelor, Eforia deschide în 24 Septembre 1855, publicaţiunĭ la *Vestitorul românesc,* pentru concurs de ocuparea scólelor sătescĭ.

Eată în extenso publicaţiunea Eforieĭ:

«Conform înalteĭ Mărieĭ séle resoluţiunĭ, dată la raportul onoratuluĭ Departament al credinţeĭ, cu No. 148, din anul următor, și al acesteĭ Eforiĭ, cu No. 149, din 13 Decembre anul trecut, urmând a se deschide scolĭ sătescĭ centrale prin fie-care judeţ, se publică, că la 1 Decembre viitor, se va deschide la Eforie concurs pentru institutoriĭ ce sunt a se numi la aceste scolĭ. Cunoscinţele ce se vor cere de la concurenţĭ sunt:

1) Cetire;

2) Scriere;

3) Religiune: Istoria sântă și Catihismul;

4) Elemènte de Gramatica română;

5) Din Geografie: divisiunile principale ale globuluĭ și maĭ în special geografia ţĕreĭ cu cunoscinţe istorice;

6) Aritmetica: cele 4 lucrărĭ, numere complexe, sistema greutăţilor și mĕsurilor din ţĕră;

7) Cunoscinţĭ de plugărie și din geometrie: aplicaţiune la mĕsurătórea pogónelor.

*

In 22 Octombre acelaș an 1855, Departamentul credinţeĭ scrie Eforieĭ, cu adresa No. 6.075, (anexa No. 56) că: «cât însă pentru mĕsura luată, ca prin concurs să se alégă învĕţătorĭ acelor scolĭ (sătescĭ), Departamentul nu este de părere, pentru că onorata Eforie cunósce însăși cu câtă dificultate se găsesc concurenţĭ pentru posturĭ de profesorĭ, unde folósele sunt maĭ marĭ, în vreme ce pentru învĕţătoriĭ de sate **nu o să se găséscă nicĭ o dată**; prin urmare este rugată onorata Eforie, ca luând în consideraţiune aceste împregiurărĭ, anume neapĕrata trebuinţă ce este de a se înfiinţa cât maĭ curênd acele scolĭ, să bine-voiască a depărta orĭ-ce pedicĭ ar mijloci cât maĭ în grabă punerea lor în lucrare și a se mulţămi acum la început, ca candidaţiĭ de învĕţătorĭ să trécă un examen prin care să se verifice décă sunt capabilĭ de însărcinarea lor.»

Premisele adreseĭ D-luĭ Câmpineanu, Ministrul credinţeĭ, ar fi îndreptăţit pe nescine

[1]) Veḑĭ în lucrarea mea »Scólele sătescĭ în România«, rĕspunsul Eforieĭ, cu No. 1.185, din 1 August 1855.

să aştepte alte conclusiuni. Rĕŭ a făcut Eforia, ḑicea D-sa, de a deschide concurs, când bine scie Eforia că nu se găsesc decât cu anevoe mare profesorĭ de judeţe, necum să se găséscă învĕţătorĭ pentru sate cu mica léfă ce li se acorda. D-luĭ ar fi putut adăogi: cu lipsa de sătenĭ carĭ să fi trecut cel puţin duoĕ clase primare. Conclusinnea logică era: să se pregătéscă învĕţătorĭ într'un timp dat, pentru scólele ce eraŭ a se deschide. Zelul patriotic împinge pe Ministrul însă să ḑică Eforieĭ: luaţĭ pe cine s'o întêmpla, daţi'ĭ titlul de învĕţător şi, *fiat-lux*, să se facă scólă. — Eforia se sperie ea însăşĭ de realitatea negativă a concursuluĭ şi se grăbi a rĕspunde Ministruluĭ credinţeĭ, la adresa maĭ sus adusă că: «Eforia are tótă voinţa de a înfiinţa scóle de sate; că concursul candidaţilor n'are de obiect decât a se examina concurenţiĭ décă aŭ calităţile neapĕrat trebuincióse spre a fi învĕţătorĭ la sate, că prin urmare părerea acesteĭ Eforiĭ şi a onoratuluĭ Departament nu sunt neunite, precum se exprimă acel onorat Departament, şi că în fine onoratul Departament, fie încredinţat că acéstă Eforie posedă voinţă . . . . spre a face *tot ce este cu putinţă din parte'ĭ* spre înfiinţarea scólelor de sate.» [1])

Treĭ ḑile dupe acest rĕspuns, Eforia institue o comisiune de profesorĭ, compusă de D-niĭ Maxim, George Pop şi Alexandru Pop, ca să examineze candidaţiĭ pentru reînfiinţarea scólelor comunale, care candidaţĭ vor începe a se înfăţişa la Eforie de la 1 Decembre viitor şi resultatul examenuluĭ să 'l comunice Eforieĭ, etc.

*

Resultatul concursuluĭ fu cel prevĕḑut de Ministerul credinţeĭ. Comisiunea examinătóre raportéză, cu adresa înregistrată la No. 1.876, din 7 Decembre 1855, că s'aŭ presintat *numaĭ duoĭ candidaţĭ* [2]), pe carĭ i-aŭ examinat dupe programul publicat la concurs. Eforia vĕḑênd asemenea resultat, amână pe altă dată pe ceĭ duoĭ concurenţĭ şi se hotărî să iea o măsură maĭ radicală. Ea supuse Domnitoruluĭ, cu raportul No. 1.910, din 9 Decembre 1855, o chibzuire nouă, următórea:

1) In capitala fie-căruĭ judeţ se va deschide câte o scólă normală pertru învĕţătura candidaţilor învĕţătorĭ de sate;

2) Direcţiunea şi facerea lecţiunilor în fie-care scólă se va încredinţa un singur profesor, cu onorar de leĭ 500 pe lună.

3) Numaĭ din satele cu 100 familiĭ cel puţin se va lua câte un candidat;

4) Alegerea candidatuluĭ se va face de însuşĭ profesorul scóleĭ normale de judeţ. Acest profesor se va preâmbla, spre acest sfîrşit, în fie-care sat şi va îndemna pe juniĭ ce i-se va părea cu bune dispoziţiunĭ naturale a îmbrăţişa cariera de învĕţătorĭ;

5) Candidaţiĭ nu se vor lua decât cu buna voie a lor şi numaĭ în vêrstă de la 16 până la 20 de anĭ;

6) Candidaţiĭ unuĭ judeţ vor urma în scóla normală de la 1 Aprilie până la 1 Octom-

---

[1]) Veḑĭ adresa Eforieĭ No. 1.799, din 23 Noembre 1855.

[2]) Departamentul credinţeĭ No. 7.378, din 20 Decembre 1855, alătură Eforieĭ petiţia a 4 junĭ romînĭ, carĭ cer să fie candidaţĭ:

Resoluţia: se va rĕspunde, că pentru organisarea scólolor de către Eforie a făcnĭ la Domn raportul sĕŭ No. . . . . şi dupe întărirea acestuĭ raport, Eforia va face cele cuviinţă. Iar dintre candidaţĭ nu *s'a înfăţişat la Eforie* decât duoĭ la ḑiua ce era hotărîtă pentru examen, carĭ s'aŭ examinat îndată, şi li s'aŭ dat voie să se reîntórcă la locul lor, că se vor înscinţa despre hotărîrea Eforieĭ în a lor privinţă.

Duoĭ din 4 reclamanţĭ sunt tocmaĭ ceĭ deja examinaţĭ.

tombre, iar de la 1 Octombre până la 1 Aprilie fie-care candidat va da lecții în scóla satuluĭ sĕŭ;

7) Profesorul scóleĭ normale va fi dator în cursul celor 6 luni de iarnă a se preămbla prin județ în revisia scólelor de sate, observând și îndreptând pe candidații în predarea lecțiilor.

8) Fie-care candidat va fi dator a urma în scóla normală *cinci* anĭ.

Eforia cere în fine ordine către Departamentul din lăuntru pentru clădirea de scóle dupe anexatul plan.

*

In 22 Decembre acelaș an 1855, secretarul de stat, cu adresa No. 5.058, scrie Eforieĭ, alăturând copie dupe o adresă Episcopuluĭ de Rômnic, cu No. 1.648, din 8 Decembre, pentru înființarea de scolĭ prin preoții pe la sate, cu resoluțiunea Domnitoruluĭ: «In de aprópe băgare de sémă și chibzuire a Eforieĭ scólelor.»

Episcopul cerea de la M. S. Domnitorul, că «pentru cele câte ḑece scolĭ ce ațĭ (Vodă) chibzuit a se înființa în fie-care județ, să fie așeḑate în satele ce se coprind în alăturata listă; apoĭ indică și preoțiĭ, carĭ se găsiră destoĭnicĭ de acele scolĭ, și cere să poruncéscă Domnitorul *«pregătirea incăperilor,* hotărîndu-se de către M. Sa și *lefile»;* maĭ cere, ca tot-d'a-una ḑisele scolĭ să aibă învĕțătorĭ clericĭ și să pórte numirĭ de scolĭ *bisericescĭ.* Maĭ adaugă dupe aceea, să se dea ordin ocârmuitorilor, să executeze pe cântăreții și paracliserii, ce nu ar înțelege să mérgă de bună voĭe la scólă.

Eforia cu raportul No. 75, din 27 Ianuarie 1856, rĕspunde Domnitoruluĭ în privința cereriĭ Episcopuluĭ de Rômnic, că îndată ce se va aproba raportul eĭ, cu No. 1.210, din anul trecut, atingĕtor de înființarea scólelor de sate, va chibzui, ca la alegerea învĕțătorilor acelor scóle, să se prefere preoțiĭ, carĭ vor avea o capacitate egală cu ceĭ laicĭ, însă preoțiĭ învĕțătorĭ să fie în privința instrucțiuneĭ de a dreptul sub ordinele acesteĭ Eforiĭ, care 'ĭ va numi, «numaĭ dupe un examen ce vor da înaintea comisiuneĭ ce se va rêndui de dênsa și Eforia va avea drept a'ĭ destitui tot-d'a-una, când nu 'și vor îndeplini datoriile de institutorĭ.»

*

Nu e de prisos a maĭ înșira aci vanele corespondențe urmate între Minister și diverse autorități în curgere de maĭ duoĭ anĭ de ḑile. Destul este pentru istoria nóstră să arătăm, că trecu și anul 1855, 1856 și 1857, maĭ tot, fără să fi realisat măcar o scólă sătéscă; numaĭ în acest de pe urmă an reîncepe lucrărĭ pentru reînființarea scólelor sătescĭ.

Prima lucrare ce aflăm în dosarele Eforieĭ relativă la acéstă la acéstă afacere este din 19 Ianuarie 1857. Acésta este o adresă a Ministeruluĭ Cultuluĭ și instrucțiuneĭ publice din Muntenia, cu No. 237, care vestesce Eforieĭ scólelor și 'ĭ alătură copie dupe oficiul Caimacamuluĭ Alexandru *Dimitrie Ghica,* cu No. 12, din 11 Ianuarie 1857, pentru redeschiderea scólelor sătescĭ. Ministerul adaogă Eforieĭ învitare să iea dispositiunĭ pentru aflarea și alegerea institutorilor trebuitorĭ, anuțându'ĭ că el a luat înțelegere cu Ministerul din lăuntru pentru reparațiunea scólelor **ce vor maĭ fi existând** și reclădirea celor din noŭ dupe trebuință.

Oficiul Căimăcămieĭ hotăria înființarea scólelor sătescĭ, începênd de la satele cele maĭ mult populate, și pentru acest scop ordona Eforieĭ, să deschidă concurs pentru examinarea candidaților, carĭ, găsindu-se destoinicĭ, să se numéscă institutorĭ, folosindu-se Eforia de preoții bisericelor sătescĭ, aceĭ carĭ la ântêia întocmire a acestor scóle aŭ fost pregătiți (?) a fi învețătorĭ.

»Institutoriĭ sătenĭ vor fi îndatorați să nu lucreze véra pământul, să mérgă la scóla centrală a județuluĭ, unde vor urma sub de aprópe direcțiunea profesoruluĭ **a se imputernici** și a se desĕvêrși la cele ce ar maĭ fi de lipsă, pe timpul ce se va găsi de Eforie că este de ajuns. Se va publica în tótă țéra, că toți aceĭ carĭ pe viitor vor voi a se înrola intre candidații de institutorĭ, să fie datorĭ a urma învețăturile scóleĭ centrale din județ, și găsindu-se destoinicĭ, se vor numi institutorĭ în locurĭ vacante. Până în primăvéra viitóre se vor repara încăperile de scólă ce s'aŭ fost înființat și care astădĭ sunt în deräpănare; asemenea unde nu vor maĭ fi existând asemenea clădirĭ să se îngrijéscă a se găsi încăperile putincióse. Cărțile elementare, ce se vor hotărî pentru învețătura copiilor de sătenĭ, se vor vinde lor cu cel maĭ mic preț și se vor da gratis la ceĭ sĕracĭ. Fie-care proprietar va fi de aprópe priveghetor pentru buna stare a scólelor și silința institutorilor, înțelegându-se pentru acest sfîrșit cu profesorul districtuluĭ.—Cârmuitoriĭ județelor sunt chiămați de aci înainte a avea cea maĭ mare silință la înaintarea învețăturеĭ și moraleĭ în județele lor, ca să merite cu d'inadinsul titlul de președinți aĭ comitetelor de instrucțiune publică. Sumele ce se vor aduna pe anul curent și în viitor din ceĭ câte duoĭ leĭ de familie, se vor vĕrsa regulat în casa Eforieĭ scólelor, rĕmânênd de acum înainte în primitiva și speciala lor destinațiune. Departamentul Credinței și instrucțiuneĭ publice, în înțelegere cu cel al trebilor din lăuntru, al finanțelor și cu Eforia scólelor va aduce la îndeplinire, etc.»

*

In consecință cu oficiul de maĭ sus, în extract adus, Eforia înaintézĕ publicațiunea prin care, între altele, spune, spre a putea pe loc pune în lucrare patriotica dorință a principeluĭ Caimacam, «de o cam dată nu va cere la numirea de învețătorĭ decât a sci să citéscă și să scrie, catihismul și cele 4 lucrărĭ de aritmetică.» Nivela culturale viitóre a candidaților o stabilesce publicațiunea ast-fel:

Cetirea, Scrierea, Catihismul, Istoria sântă.—Din geografie: *Divisiunile principale ale globuluĭ, Geografia Europeĭ și maĭ în special aceea a Țĕreĭ-Românescĭ.*—Din aritmetică: *Numerile complexe, sistema greutăților și mĕsurilor* din țéră.—Cunoscințe de plugărie și din geometrie: aplicațiune la mĕsurătórea stânjinilor și a pogónelor.

*

In urmarea acesteĭ publicațiunĭ, Eforia scólelor, închee în 18 Februarie 1857, jurnalul cu No. 9, prin care hotărésce, în vedere cu fondurile, 654.814, parale 26, anuala contribuțiune a satelor, pentru instrucțiune, înființarea a 2.000 scolĭ, pentru satele cele maĭ populate.

Intre acestea, în 26 Februarie 1857, Eforia primi adresa Episcopuluĭ *Filoteiu* de Buzĕŭ, cu No. 357, prin care observă, cât de anevoe este ca candidații de învețătorĭ să vină spre examinare la Bucurescĭ, și vestesce că P. S. Sa, a îndemnat pre preoții epar-

hieĭ sêle, să se facă eĭ învĕţătorĭ, decât cere de la Eforie, să încuviinţeze examinarea lor în capitala fie-căruĭ judeţ de către profesoriĭ respectivĭ de acolo.

La acéstă cerere Eforia rĕspunde, în Martie 15, cu adresa No. 405, cum că va profita la timp de bine-voitórea propositiune a episcopuluĭ.

*

De ce Eforia nu profită îndată? Ni se pare, că din causă, că dupe publicaţiunile arĕtate, iarăşĭ nu găsi candidaţĭ, orĭ cât de înjosită, cum s'a vĕdut, lăsă nivela examenuluĭ. Acésta o documentézĕ însuşĭ jurnalul Eforieĭ, din 9 Martie 1857, prin care, revenind asupra jurnaluluĭ din Februarie, dice că: *vĕdênd că în urma publicaţiunilor ce am făcut nu s'a arĕtat* **maĭ nimenĭ** [1]) *şi atribuind acésta la puţinătatea lefeĭ* **maĭ cu sémă,** *ridică léfa la 600 de leĭ* pe an, plus pogónele, etc., şi scade numĕrul de scolĭ **pe hârtie** de la 2.000 la 1.000, hotărând tot-d'o-dată, că examinarea candidaţilor, să se facă de institutoriĭ scólelor centrale de judeţe. Acéstă dispositiune Eforia o supune la aprobarea domnéscă, în 12 Martie 1857, cu raportul No. 378.

In 25 Maiŭ 1857, încă nicĭ dupe atâtea concesiunĭ făcute în favórea ignoranţeĭ doritorilor de a se face învĕţătorĭ sătescĭ, nu se găsiseră decât prea puţinĭ învĕţătorĭ, dupe cum stă dovadă declaraţiunea ce face Eforia către Ministerul de interne, cu No. 737. Atuncĭ cere Eforia de la acel Minister, ca să repeteze poruncile către cârmuitorĭ pentru găsirea de învĕţătorĭ şi numaĭ la satele, unde nu se vor putea găsi, să se îndemne a trimite candidat la scóla districtuală, care îndemnare, spera Eforia, că satele o vor încuviinţa cu tótă a lor mulţămire.

In cât-va, acéstă mĕsură a reuşit a da pe icĭ ge colea, câte un ignorant candidat de învĕţător, déră ca să se vĕdă cum de puţin se realizase înfiinţarea de scolĭ, dupe atâta timp şi preschimbărĭ de hârtiĭ, vom aduce aci în resumat raportul revisoruluĭ scólelor sătescĭ, din districtul cel maĭ aprópe de centru, din districtul óre-cum model. Acest raport arétă starea în care s'a găsit fie-care scólă la 18 Septembre 1857. Dice acest raport, care de bună sémă numaĭ pesimist nu era, că în plasa *Snagovu* se află 25 de scolĭ, însă dintr'acestea, abia vre-o 11 în bună stare, bine înţelegêndu-se, că starea bună era numaĭ că nu ploua într'însele. Cele-l-alte, séŭ că nu există de loc, séŭ, că revisorul le adnotézĕ, că sunt în próstă stare.

Plasa *Mostiştea* şi *Dâmboviţa* 42 scolĭ, însă din acestea 17 nu sunt, séŭ sunt în próstă stare, adecă iarăşĭ maĭ próste de cum sunt próste cele-l-alte; dovédă póte sta la acésta rĕspunsul ce dă revisorul în acelaşĭ tabloŭ la întrebările despre *mobilierul* şi învĕţătorĭĭ la aceste scolĭ; el constă că din 67 scolĭ 44 n'aŭ băncĭ, 46 n'aŭ semi-cercurĭ, 54 n'aŭ table de litere, 55 n'aŭ tabla de socotélă, 48 n'aŭ scaune şi mésă pentru învĕţător şi 47 n'aŭ învĕţător şi pe unde sunt învĕţătorĭ, aceştia séŭ că n'aŭ scólă, séŭ că n'aŭ mobilierul necesar încât de la eĭ nu se póte nimic aştepta. (Vedĭ anexa).

*

Situaţiunea scólelor din judeţul Ilfov, cel maĭ apropriat de centrul de unde se dedea impulsiunea, este tristă oglindă şi aceleĭ acelor alte judeţe. Acéstă situaţiune ceru de la Eforie formarea de instrucţiunĭ pentru revisorĭĭ şi învĕţătorĭĭ scólelor sătescĭ

[1]) Vedĭ anexa.

Acest regulament este întocmit în Octombre 1857. El impune revisorilor îndatorirea de a învĕța împreună cu învĕțătorii sătesci cursul învĕțăturilor din scóla centrală a județului și anume învĕțăturile din clasa I-a, a II-a și a III-a, precum și aplicația geometriei la mĕsurătórea pămêntului și mĕsurilor obicĭnuite în țéră; elemente din istoria țĕrei și ére-care cunoscințe plugărescĭ. Prin acelașĭ regulament se hotărésce vêrsta de admisibilitate a scolarilor la sate între 7 și 15 anĭ; ceĭ carĭ trecu peste 15 anĭ se pot primi déră se pun pe o bancă deosebită; iar la art. 25 din acest regulament se hotărésce ca la nicĭ o scóla comunală de băeți să nu se priméscă în scóla de fete.

In fine regulamentul impune metoda lancastriană in scólele comunale.

Puțin se putea definitivmente aștepta de la revisorĭ, luați tot din învĕțătoriĭ de sate, carĭ eraŭ de o egală ignoranță, cu ceĭ pe carĭ urma să'ĭ revisuéscă. Décă ne am mulțămi numaĭ cu cifre, am constata la 16 Noembre 1857, dupe adresa, cu No. 2.345, către Ministerul financelor, pe lângă care Eforia anexéză lista tutulor învĕțătorilor de sate spre scutire de bir, că în tótă România de dincóce de Milcov (Muntenia) existaŭ la acea dată un numĕr de 471 scóle séŭ cel puțin de *învețătorĭ plătiți*. [1])

*

In Maiŭ 1857, Eforia ordonă, ca cu începerea anuluĭ scolastic viitor, institutoriĭ scólelor primare districtuale, să fie îndatorați a primi candidați de învĕțătorĭ din sate și să-ĭ pregătéscă în curgerea semestruluĭ de iarnă.

Eată circularea acésta:

Copie dupe ordinul Eforieĭ scólelor, cu No. 840, din 30 Maiŭ 1857, către inspectorul gimnasiuluĭ din Craiova. [2])

Eforia a găsit de cuviință, ca cu începerea anuluĭ scolastic viitor, D-niĭ institutorĭ aĭ scólelor primare districtuale, să fie îndatorați a primi pe candidațiĭ de învĕțătorĭ, ce se vor trimite de către cârmuirile respective din acele sate de la o sută de familiĭ în sus, unde nu se vor putea găsi învĕțătorĭ, care candidați să se așeđe între eleviĭ regulați și să se pregătéscă la învĕțăturile preliminariĭ, în curgerea semestruluĭ viitor de iarnă, ca îndată dupe aceea examinându-se, să se și numéscă învĕțătorĭ la satele lor respective.

Drept aceea, Eforia vĕ invită a îndatora pe D-niĭ profesorĭ aĭ scólelor primare locale, ca pe de o parte să nu înceteze de a se sili să găséscă învĕțătorĭ de sate, carĭ examinându-se să se raporteze Eforieĭ; iar pe de alta îndată ce se vor reîncepe scólele la 15 August viitor, să priméscă între scolarĭ, pe candidațiĭ ce vi se vor trimite de cârmuirĭ și sub-cârmuirĭ, și să se siléscă, ca preparându'ĭ până la primăvéra viitóre, séŭ și maĭ curênd de se va putea, să faceți cunoscute numele lor și satele unde vor a fi orênduiți, spre a li se putea trimite cărțile de numire. Veți face cunoscut acéstă ordine chiar Onor. Comitet de instrucțiune publică.

Se maĭ adaogă fiind-că dupe sciința ce a luat Eforia, mulțĭ din D-niĭ institutorĭ fac pedicĭ la primirea candidaților, sub pricinuire, că n'aŭ dovadă în regulă de a lor bună conduită; de aceea, se face cunoscut D-vóstre, că asemenea neorênduelĭ să faceți să înceteze, și pe viitor, cercetându-se și găsindu-se destoinic candidatul numaĭ la cetire, scriere, cele 4 lucrărĭ și catihismul, se va recomanda Eforieĭ, mulțămindu-se D-niĭ in-

[1]) Veți anexele.

[2]) Dosarul No. 944, din 1857.

stitutorĭ numaĭ pe sciința ce vor avea, séŭ de-adréptul, séŭ de la proprietarĭ, séŭ de la sat, séŭ de la sub-cârmuire, că înfățișatul candidat este om cunoscut și tără rele purtărĭ. Și asemenea dovadă se va trimite Eforieĭ, d'impreună cu notele examinăreĭ vêrsta candidatuluĭ, religia, numele plășeĭ și al satuluĭ unde este a se orêndui.

Maĭ înregistrăm aci următórele acte, cu referință la scóla sătéscă, acte carĭ nu se află anexate la lucrarea nóstră anterióră despre scólele sătescĭ.

Circulare către institutoriĭ superiorĭ din tóte județele

Domnule,

Dupe atâtea circulărĭ instructive și în maĭ multe rênduri repetite, în privința formelor, ce trebue a se observa la numirea și destituirea învĕțătorilor sătescĭ, Eforia vede cu o mare neplăcere, că în corespondența D-vóstre, nu observați strict îndeplinirea acelor formalități și cu acésta ocasionați o corespondență zadarnică și o încurcătură în comptabilități, încât Eforia se vede maĭ adesea expusă la observațiunile Controluluĭ, și fără a merita câtuși de puțin acele observațiunĭ, pentru că autorul fapteĭ sunteți D-vóstre.

Pusă într'o asemenea posițiune neplăcută, Eforia se vede constrînsă a vĕ observa încă o dată și pentru cea din urmă óră:

1) Asupra admisiunilor: se va respinge verĭ-ce raport al D-vóstre, décă nu va fi însoțit și de demisiunea în scris a demisionatuluĭ, scrisă de însuși și însoțită de cartea de autorisațiune a sa;

2) Asupra destituirilor:

Se va respinpe asemenea verĭ-ce raport de destituire, déca nu va fi acompaniată de un raport al revisoreluĭ, în care să se aréte motivele pentru care se destitue, și pe care raport original îl veți trimite pe lângă raportul D-vóstre la Eforie; séŭ act legal din partea satuluĭ coprinzĕtor de abaterile din datorii ale învĕțătoruluĭ, și acésta numaĭ când învĕțătorul ar fi căzut în viciurĭ imorale, precum este beția séŭ furtișagul dovedit;

3) Asupra lefilor:

Se va respinge asemenea verĭ-ce raport de destuire, de morți, séŭ de demisiunĭ, décă nu veți precisa data, precum și déca în intervalul verĭ-uneea din categoriile numite, Eforia, necunoscênd împregiurarea, vĕ va trimite léfa, sunteți obligați a înapoia léfa acestuia, fără să maĭ așteptați ordin anume într'acésta.

Décă, și în urma acesteea, D-le, vĕ veți abate din noŭ de la cele în acéstă descrise, Eforia va fi nevoită a alerga la mĕsurĭ neplăcute și D-vóstre și eĭ.

No. 3.425, către institutorul superior din Severin.
No. 3.426, » » » » Târgul-Jiuluĭ.
No. 3.427, » » » » Caracal.
No. 3.428, » » » » Râmnicul-Vălceĭ.
No. 3.429, » » » » Turnu.
No. 3.430, » » » » Giurgiu.
No. 3.431, » » » » Târgoviștea.
No. 3.432, » » » » Câmpu-Lung.
No. 3.433, » » » » Buzĕŭ.
No. 3.434, » » » » Știrbeiŭ.
No. 3.435, » » » » Brăila.

No. 3.436, către institutorul superior din Ploescĭ.
No. 3.437, » » » » Pitescĭ.
No. 3.438, » » » » Focşanĭ.
No. 3.439, » » » » Slatina.
No. 3.440, » » gimnasiuluĭ » Craiova.

Copiĭ din dosarul No. 953, din 1858.

Circulare către institutoriĭ superiorĭ aĭ scólelor publice din 22 Februarie 1858, din reşedinţele districtelor.

Eforia, şi printr'acésta, repetézĕ îndatorirea pusă asupra D-tale, prin ordinile atingĕtóre de acele condiţiĭ, carĭ trebue a se păzi la recomandaţiile candidaţilor, pentru numirea de învĕţătorĭ sătescĭ, carĭ condiţiĭ urmézĕ a se îndeplini pe viitor cu exactitate, adecă se va însemna în lista de recomandaţie:

1) Numele şi pronumele candidatuluĭ;

2) Numĕrul actuluĭ legal de nascere şi botez, prin care se verifică a sa vêrstă, ce se cere de la 20 anĭ în sus;

3) Numĕrul sub care s'a legalisat, de către administraţie, actul prin care locuitoriĭ satuluĭ garantézĕ despre moralitatea individuluĭ şi îl recomandă a se numi învĕţător;

4) Numĕrul populaţieĭ satuluĭ în care se cere a se înfiinţa scóla, de a ti adecă de la 100 familiĭ în sus;

5) Notele despre învĕţătura candidatuluĭ să fie în adevĕr recomandabile.

Tóte actele atingĕtóre de recomandarea candidaţilor şi a lor orênduire de învĕţătorĭ aŭ a se păstra în archiva aceleĭ scóle şi se vor revisui din timp în timp de către D. revisor general al scólelor.

Examinarea candidaţilor se va face sub preşedinţa unuĭ membru al Onor. Comitet, de către D-ta şi cel-l-alt profesor. Resultatul examinăreĭ se va subsemna iarăşĭ de către D-vóstre amânduoĭ institutoriĭ, şi se va înainta la Eforie. Candidaţiĭ de învĕţătorĭ se vor alege numaĭ din fiiĭ de sătenĭ séŭ preoţĭ şi să se prefere cel ce se află locuitor în acel sat. Logofĕtuluĭ de sat şi epistatuluĭ de moşie nu le este ertat a ocupa şi funcţia de învĕţător séŭ vice-versa. Precum nimenĭ nu póte fi numit învĕţător dupe principiul adoptat, decât numaĭ îndeplinind tóte condiţiile de maĭ sus fixate; asemenea trebue să fie şi stabilitatea sa garantată de orĭ-ce intrigă, spre a nu se destitui învĕţătorul decât în casurĭ de adevĕrată abatere a sa de la îndatoririle prescrise pentru exactitate în exercitarea de serviciŭ şi moralitate; tot asemenea şi însuşĭ nu se póte retrage din funcţie, decât dându'şĭ formal demisia, însoţită de cartea orênduireĭ séle; care aceste duoĕ acte le va da prin revisor, spre a se înainta de către D-ta fără amânare la Eforie.

Nu va putea însă demisionatul a lipsi maĭ 'nainte din funcţie, decât numaĭ dupe numirea unuĭ alt învĕţător în loc; iar lipsind din funcţie, fără a împlini acéstă formalitate, i se va popri léfa pe acel trimestru.

Aceste dispositiĭ D-ta le veĭ face cunoscute şi D-luĭ revisor al scólelor din acel district, maĭ adăogându'ĭ a avea în de aprópe vedere, ca în casul când în vre-un sat, unde este rênduit învĕţător, nu ar fi în buna stare, să îngrijéscă atuncĭ, ca până la dregerea acesteia, învĕţătorul să adune pe scolarĭ în casa de sfat, séŭ în a sa propriă locuinţă, spre a nu se întrerumpe cursul învĕţăturilor; căcĭ sub nicĭ un chip, învĕţătorul nu se va putea suferi a lua léfă, fără de a a avea scolă, şi neîndeplinind datoriile séle, cu tótă

ceruta exactitate, nu i se va da deslegare de a primi nicĭ cele duoĕ chile de bucate ce legiuirea acordă învĕţătorului din magasia de reservă a satului, care deslegare urmĕză a se da de Eforie, numaĭ dupe decurgerea a duoĕ trimestre.

In fine, D-ta veĭ avea de aprópe priveghere şi asupra revisorului, ca să păzéscă cu exactitate îndatoririle funcţieĭ séle, şi să raporteze fără amânare, pe fie-care trimestru, despre câte scóle va fi revisuit în acest interval, arĕtând dĕcă învĕţătoriĭ se află la postul lor şi cum îşĭ împlinesc datoriile; fiind-că maĭ 'nainte de a se primi raportul revisorului nu se póte elibera învĕţătorilor lefile trimestriale, nicĭ predisele duoĕ chile de bucate.

Circulare către comitetele de inspecţiune scolară, din 26 Maiu 1858.

Cu începutul luneĭ curente, s'a început vacanţiile scólelor comunale, şi conform instrucţiuneĭ pentru revisoriĭ şi învĕţătoriĭ scólelor sătescĭ, fiind aceştĭ îndatoraţĭ a urma în scóla publică din reşedinţa districtuală, prescrisul curs de învĕţătură, spre a se fortifica toţĭ dupe cuviinţă la învĕţăturile destinate, atât pentru cariera revisorilor, cât şi a învĕţătorilor comunalĭ; de aceea este, cu onóre invitat acel Onor. comitet, ca în privinţa disului curs, să ia cuvenitele dispositiuni de a se pune în lucrare şi a se păzi regulele următóre:

1) Conform predisélor instrucţiunĭ ce se alătură aci, să se urmeze regulat predisul curs de învĕţăturĭ de către revisor şi învĕţător;

2) Revisorul este obligat, să dea ajutor institutorului superior, întru a fortifica la învĕţăturile claseĭ I-a şi a II-a pe ceĭ maĭ slabĭ dintre învĕţătoriĭ actualĭ, şi pe nouiĭ candidaţĭ, pânĕ la facerea examenului, care se va ţinea la 16 August viitor, potrivit art. 6 din predisele instrucţiunĭ, şi resultatul examenului se va iscăli de Onor. Comitet şi de institutoriĭ examinatorĭ;

3) Fiind-că pentru cariera învĕţătorilor sătescĭ este o condiţie indispensabilă de a cunósce aceştia şi cântările bisericescĭ, drept aceea, în casul când nicĭ unul din D-niĭ institutorĭ aĭ scóleĭ centrale de district, nu ar cunósce arta acestor cântărĭ, să îngrijéscă apoĭ Onor. Comitet, ca prin influenţa sa morală, să înduplece pe unul din ceĭ maĭ capabilĭ, dintre preoţiĭ, diaconiĭ séŭ cântăreţiĭ bisericilor locale, de a se însărcina, să înveţe gratis pe învĕţătorĭ cântările sânteĭ nóstre biserici, în tot timpul citatului curs de învĕţătură;

4) Examinarea candidaţilor pe timp de vacanţiĭ şi în tot cursul anuluĭ scolastic, se va face de către institutoriĭ scóleĭ publice, din reşedinţa districtuală, sub preşedinţa unuia din membriĭ Onor. Comitet, şi resultatul examinăreĭ, se va iscăli de către D-lor împreună;

5) Cât pentru datoriile revisorilor şi ale învĕţătorilor de sate, în tot cursul anuluĭ se vor observa articolele respective, din prescrisele instrucţiiĭ întru tótă întinderea lor;

6) D. institutor superior, să aibă maĭ cu sémă în vedere, de a învĕţa pe învĕţa pe învĕţătorĭ şi pe revisor, metóda de învĕţa pe copiĭ, adică mĭdlocul cel maĭ practic, cel maĭ lesnitor, cel maĭ ralional şi cel maĭ firesc, de a face pe copiĭ să înveţe învĕţăturile elementariĭ; să se siléscă învĕţătoriĭ a fi iubiţĭ de copiĭ, şi a atrage pe aceştia să vină cu plăcere la scólă.

Copie dupe adresa Ministerului cultelor, cu No. 1494, din 22 Iulie 1859, către Eforia scólelor naţionale [1])

Domnilor Eforĭ,

D. Ministru, Secretar de Stat la Departamentul afacerilor interne, prin adresa cu No. 3.434, de la 14 ale curenteĭ, comunică sub-semnatuluĭ, că D. Ministru al financelor, a primit listă de numĕrul amendamentelor depuse şi primite de Onor. Adunare electivă, cu ocasia cercetăreĭ budgetuluĭ aceluĭ Minister pe anul curent.

Intre aceste amendamente, fiind şi acela pus de D. Brătianu, ca adaos § 19 din budget, pentru scólele sătescĭ, şi alăturat în copie pe lângă menţionata adresă, sub-semnatul grăbesce, cu onóre a 'l comunica D-vóstre, D-lor Eforĭ, cu invitare, ca să luaţĭ dispoziţiile cuvenite, pentru regularea întrebuinţăreĭ sumeĭ coprinsă în acel amendament, comunicând şi subsemnatuluĭ resultatul spre sciinţă şi cuvenita urmare.

Ministru, *Constantin A. Creţulescu.* Şeful secţieĭ, *Turnavitu.*

Copie dupe amendamentul dis la § 19

«Se deschide Ministeruluĭ de instrucţiune un credit de 200.000 leĭ la Ministerul de finance, ca adaos la art. 19, din budget, pêntru adăogirea scólelor sătescĭ.»

Primit de Adunare în unanimitate, în şedinţa ţinută de dênsa la 25 Iunie trecut.

Circularea din 13 Septembre 1858, către Comitetele de inspecţie a scólelor jos însemnate

Eforia scólelor avênd în vedere îngrijirile particulare ale înaltuluĭ guvern, cărora scólele comunale sunt un obiect special, precum viitorul ce prepar aceste scolĭ naţiuneĭ nóstre, prin propagarea bine-facerilor instrucţiuneĭ în masa poporuluĭ; pe de altă parte luând în consideraţiune, că numĕrul de 120 scóle, ce miḑlócele séle de astăḑĭ a făcut'o să hotăréscă pentru fie-care district, nu este încă complet, şi e departe încă de a fi complet;

Invită pe acel Onor. Comitet, ca pe de o parte să 'ĭ dea cât maĭ fără întârḑiere relaţiĭ despre adevĕrata stare a scólelor în fiinţă, iar pe de alta să 'ĭ facă cunoscut, causele pentru care acéstă instituţiune frumósă a progresat aşĭa de puţin, precum şi miḑlócele propriĭ ce Onor. Comitet crede, că i ar putea da tótă impulsiunea cuvenită.

Spre a face să înceteze asemenea neregularităţĭ, a chibzuit, că décă institutorul va lipsi din scólă peste voia acordată, fără ca maĭ întêiŭ să aréte Eforieĭ séŭ Comitetuluĭ causa legală a lipseĭ lor; séŭ décă va lipsi fără a îngriji ca alt cine-va să le împlinéscă locul, li se va opri din léfă o parte analogă ḑilelor de lipsă, spre a se da supleantuluĭ, séŭ institutoruluĭ, care le va ţine locul în lipsă. Acéstă hotărire se va face cunoscut institutorilor primarĭ din capitală şi comitetelor din judeţe, pentru ca acestea, să o facă cunoscută institutorilor de judeţe.

P. Poenaru. A. Ghica. G. Costaforu. V. Boerescu.

Circularea din 11 Noembre 1858, către Comitetele scolare: Mehedinţĭ, Gorj, Vâlcea, Argeş, Muscel, Dâmboviţa, Prahova, Buzĕŭ şi Râmnicul-Sărat.

Prin D. revisor obştesc al scólelor, Eforia a luat sciinţă, că învĕţătoriĭ comunalĭ din acel judeţ, n'ar fi ţiind scólele deschise în timpul prescris de lege, adecă de la 1 Noem-

[1]) Dosarul No. 1, din 1859.

bre și până la ultima ḑi a luĭ Aprilie, sub cuvênt, că părinţiĭ își iaŭ copii la munca câmpuluĭ, maĭ 'nainte de finele luĭ Aprilie.

Eforia, ca să pótă pe de o parte a da copiilor ţĕranĭ învĕţătură, iar pe de alta a nu'ĭ smulge nicĭ de la munca câmpuluĭ, invită pe acel Onor. Comitet, a da informaţiĭ positive Eforieĭ, de epoca în care copilul ţĕranuluĭ ese la câmp, precum și de aceea când încetéză munca câmpuluĭ, în fine ca să se pótă modifica instrucţiile în interesul cât se va putea și al instrucţieĭ și al agriculturei.

*

Intre mĕsurile luate de Eforia scólelor, în favórea scolarilor sĕracĭ, a fost aceea din 9 August 1857. Eforia provócă prin circulărĭ, pe toţĭ institutoriĭ din ţĕră și Comitetele de inspecţiune, ca să înfiinţeze, prin subscriere benevolă, fonduri pentru ajutorarea scolarilor sĕracĭ, cu cărţi și unelte de scólă.

*

Cât privesce gimnasiul de la S-tul Sava, din anexatele raporturĭ, la ocasiunea examenelor anuale, pe 1855—1856, 1856—1857, 1857—1858, 1858—1859, se pot constata realele progrese din tóte privinţele, a învĕţământuluĭ secundar și superior din Muntenia. [1])

La examenul de vĕră, din 1859, statistica scólelor arĕtă, că în scólele publice de băeţĭ din tóte gradele, fusese o populaţiune de 4.634 elevĭ, și 469 fete. Populaţiunea scólelor sătescĭ, orĭ-cât le am vĕḑut funcţionând cu anevoïe, era de 35.450 scolarĭ, iar populaţiunea scólelor private, se declară a fi fost 4.212 scolarĭ și 597 fete.

*

Pe când scólele ast-fel prosperaŭ, Comisiunea centrală din Focșanĭ, în interesul unificăreĭ legislaţiuneĭ scólelor din ambele Principate, căuta să înzestreze scóla cu o nouă lege, comună la ambele ţĕrĭ.

In 6 Iulie 1859, cu adresa No. 72, Comisiunea centrală cere Ministruluĭ instrucţiuneĭ publice din Iașĭ, să'ĭ comunice sciinţe statistice despre starea scólelor din Moldova. Ministrul acesta, cu adresa No. 6.311, din 18 August 1859, declară existente în Moldova, la data acésta următórele scolĭ:

19 scolĭ sătescĭ.
35 » primare judeţene de băeţĭ.
11 » » » » fete.
1 scólă centrală de fete, cu 158 eleve în 6 clase, cu 7 profesóre și 5 profesorĭ.
1 » preparandală de învĕţătorĭ sătescĭ, cu 38 elevĭ.
1 » de arte și mesteșugurĭ, cu 7 ateliere.
1 » militară, cu 22 elevĭ în 3 clase, și 7 profesorĭ.
1 » reală, cu 22 elevĭ în Iașĭ.
1 » » » 19 » la Galaţĭ.

[1]) Veḑĭ anexa.

1 gimnasiŭ la Iași, cu 125 elevĭ.
1 » » Bêrlad.
1 bibliotecă, cu un cabinet de aparate sciințifice. Clase facultative, cu 24 studenți.
3 seminariĭ, din care unul cu 8 clase.
12 scolĭ private în Iași, și
22 » » » județe.
5 » armenescĭ în Iași, T.-Ocneĭ, Roman, Botoșanĭ și Focșanĭ.
4 pensionate evreescĭ în Iași.
11 scolĭ elementare în coloniile din Basarabia. [1])

De la Ministerul instrucțiuneĭ publice din Bucurescĭ, cerênd egalmente Comisiunea centrală informațiunĭ, ca de la cel din Iași, eată actele carĭ urmară:

Copiĭ scóse din dosarul No. 40, anul 1859. al Eforieĭ scólelor

Copie dupe ordinul Ministeruluĭ cultelor, cu No. 1.813, din 8 Iulie 1859, către Eforie

Domnilor Eforĭ,

Comitetul ales din sînul Comisieĭ centrale, însărcinat cu elaborarea proiectuluĭ de lege, privitóre la organisarea instrucțiuneĭ publice, prin raport către comisiune și care s'a primit aci, pe lângă adresa acesteia, cu No. 71, cere sciințe relative la ramura instrucțiuneĭ publice. Sub-semnatul grăbesce déră a comunica D-vóstre citatul raport în copie, și vĕ invită ca să bine-voițĭ a trimite sciințele cerute, cât maĭ neîntârdiat, spre a le putea transmite și dênsul dupe cerere.

Ministru, *Constantin A. Creţulescu.*

Copie dupe adresa menționată a Onor. Comisiunĭ centrale a Principatelor-Unite

Comitetul însărcinat cu elaborarea proiectelor de lege privitóre la organisarea instrucțiuneĭ publice, avênd trebuință de a avea la dispositia sa, atât legiuirile actuale, ce reguléză acest ram al administrațiuneĭ publice, cât și părerile Ministeruluĭ instrucțiuneĭ publice din Moldova și a Eforieĭ scólelor din Țéra-Românéscă, asupra îmbunătățirilor, ce socot că ar trebui a se face în învĕțătura publică din Principatele-Unite, are onóre a ruga pe Cmmisiunea centrală, ca să bine-voiască a mijloci către autoritățile maĭ sus citate, trimiterea cât maĭ în grabă a legiuirilor și sciințelor maĭ sus cerute.

C. N. Brăiloiu. Ștefan Golescu. Mălinescu. Kogălniceanu. P. Roset.

Rĕspunsul Eforieĭ dat Ministeruluĭ

Domnule Ministru,

La adresa D-vóstre din 8 ale aceștia, Eforia a chibzuit cu seriositate, asupra cereriĭ Onor. Comitet al Comisiuneĭ centrale. Reorganisarea instrucțiuneĭ, dupe trebuințele speciale ale țĕreĭ nóstre, este o cestiune, care cere mult lucru și multă deliberare. A se da numaĭ nisce ideĭ generale asupra moduluĭ cum să se reorganiseze acéstă instrucțiune, asupra principiilor fundamentale, lucrarea ar fi maĭ scurtă și Eforia ar putea-o face în

[1]) Dos. No. 1.308, arhiva Ministeruluĭ de culte.

mai puțin timp, dér ea se teme ca acéstă lucrare să nu fie prea incomplectă, și să nu presinte lacune a căror lipsă să facă a nu se înțelege fondul. Eforia dér ar fi mai dispusă a face un proiect complect, în care să'și dea ideile séle pe larg asupra tuturor cestiunilor, ce ating instrucțiunea, și trebuințelor ce Eforia cunósce din experiență; însă pentru acésta îi trebue un timp lung, meditații și consultări de legi din alte țări, căutări statistice, și altele cari nu se pot termina aproximativ, decât în timp de vre-o șése luni.

Bine-voesce dér D-le Ministru, a face acestea cunoscute Onor. Comitet al Comisiunei centrale, rugându'l, ca să ne răspundă despre cele arătate.

No. 1.676. $^{15}/_{7}$.

Ministerul prin adresa No. 2.390, din 25 August acel an, comunică Eforiei încuviințarea opiniunei emisă în 15 Iulie de către Onor. Comisiune centrală, în următorul mod:

Domnilor Efori,

Coprinderea adresei D-vóstre, cu No. 1.676, de la 16 Iulie din urmă, comunicându-se D-lui președinte al Comisiunei centrale, acesta răspunde, prin adresa cu No. 127, de la 19 curent, că comisiunea a declarat, că va avea mulțămire să priméscă de la acea Onor. Eforie un proiect, ca acela ce promite a elabora; prin urmare, sunteți invitați, D-lor, a vĕ ocupa în facerea ḑisului proiect, spre a se trimite în timpul ce ați promis.

p. Ministru, *Gr. Alexandrescu.*

*

Cursurile speciale și înalte, încă merg prosperând în Țéra-Românéscă. In 18 Iulie 1859, Directorul de atunci al scólelor V. Boerescu, conformându-se invitațiunei Ministeruluĭ justiției, îi trimite o listă de tinerii cari aŭ trecut facultatea de drept, spre a putea ocupa tribunalele cu ómeni speciali și luminați.

Lista e de 58 de nume, pe când în 1856—1857, era de 27. [1])

Pe lângă cursurile obligatorii de facultate, se mai deschid în 1858—1859 și cursuri libere. Așĭa, Dr. Iulius Baraș, este autorisat să reîncépă în Noembre 1858, în tóte Duminicile de la 12—1 p. m., un curs gratuit și popular de astronomie. [2])

Asemenea se aprobă luĭ Marsillac, facerea unuĭ curs liber de literatura francesă, dupe următorul program:

Cours d'histoire littéraire autorisé par le Conseil de l'instruction publique.

V-ème année

Histoire de l'éloquence sacrée en France

1-re période. — Lutte contre le Paganisme. St. Polycarpe; St. Pothin; St. Irénée.
2-e période. — Lutte contre l'Hérésie. St. Hilaire de Poitiers; St. Martin de Tours; Sulpice-Sévère.

[1]) Vedĭ anexa.
[2]) Vedĭ anexa.

3-e période. — Promulgation du dogme. St. Loup de Troyes; Eucher de Lyon; Germain d'Auxerre; Sidoine Apollinaire; Salvien; Avit de Vienne; Césaire d'Arles; Médard de Noyon; Grégoire de Tours; Fortunat de Poitiers; Eloi; Ouen, etc.

4-e période. — Justification et développement du dogme par la science. Scolastique. Alcuin; Flodoard; Sylvestre II; Bérenger; Lanfranc; Roscelin; St. Anselme; Abailard; Pierre le vénérable; Pierre Lombard; Royer Bacon; Bonaventure; Pierre d'Ailly; Gerson.

5-e période. — Prédication populaire. Pierre L'hermite; St. Bernard; Foulques de Neuilly; les Dominicains et les Franciscains.

6-e période. — La Réforme. Les Jésuites. Calvin. Anne Dubourg. Théodore de Bèze. Le cardinal de Lorraine. Le cardinal de Tournon. Les prédicateurs de la ligue.

7-e période. — Ascétisme. St. François de Sales; le père d'Argentan; le père Lejeune; le père le Colombier; le père Croiset; le père Crasset, etc.

8-e période. — Jansénisme. Port-Royal. Saint-Cyran-Antoine. Arnaud; Pascal; Nicole; Arnaud d'Andilly; Silvestre de Sacy.

9-e période. — Les gloires de la chaire. Bossuet; Fénélon; Bourdaloue; Fléchier; Massillon.

10-e période. — Lutte contre la philosophie. Don Calmet; Berthier; Guénée; Bergier; Nonotte; Poulle; Neuville, etc.

11-e période. — Controverse moderne. De Maistre; Chateaubriand; de Bonald; Lamennais; Frayssinous; Lacordaire; Gerbet; Veuillot; Ravignan; Nicolas; Desdouits, etc.

12-e période. — Prédication dogmatique contemporaine. De Quélin; Combalot; Coeur; Coquereau; Bautain; Félix, etc.

Ulysse de Marsillac.

«Se aprobă, reservându'şi direcţiunea dreptul de a face D-luĭ Marsillac observaţiĭ în curentul anuluĭ; i se va împărtăşi acésta.»

V. Boerescu.

*

In aniĭ de carĭ ne am ocupat până în acéstă parte a lucrăreĭ nóstre, se organiséză de neuitatul Dr. Davila scóla de chirurgie, acésta a fost înfiinţată în spitalul oştireĭ.

Am arĕtat, că prima scólă de chirurgie, se datoresce D-luĭ Dr. N. Creţulescu. Acesta a suferit apoĭ întrerumpere. Acum, cu circulară către institutoriĭ superiorĭ din capitală, din 29 Februarie 1856, li se face cunoscut, să vestéscă scolarilor din clasa ultimă, «că aceĭ dintr'înşiĭ, carĭ ar avea aplicare a se forma pentru cariera chirurgieĭ, să mérgă, însoţiţi de părinţiĭ lor a se înfăţişa Sâmbătă la D. Oberstab Dr. Davila, la 3 a viitóreĭ lunĭ, la 9 ore diminéţa, în cancelaria ḑisuluĭ spital. [1])

Tineriĭ se cer să fie de 15 anĭ, şi cel puţin cu 4 clase primare.

[1]) Dosarul No. 868.

Dăm în anexă actele diverse, împreună cu proiectul de organisare al scóleĭ, din care maĭ pe urmă avea să nască actuala facultate de medicină.

In primul an, scóla avea să priméscă 50 de elevĭ. La 23 Noembre 1857, în urmă asimilaţiunea scóleĭ de medicină din Bucurescĭ, cu scólele din Francia, prin decretul Impĕratuluĭ Napoleon [1]) No. 4, s'a adoptat un regulament noŭ, fixându-se studiile teoretice pe 5 anĭ, iar cele practice pe 3 anĭ, în total 8 anĭ. La 1861—1862, dupe unirea Principatelor, s'a primit în scólă 40 de elevĭ din Moldova [2]), pe lângă 67, carĭ eraŭ din ţéra Muntenéscă.

Importanţa acesteĭ scolĭ devine pe tótă ḑiua maĭ mare, graţie fundatoruluĭ eĭ Dr. Davila. In curênd scóla de medicină numĕră 46 de elevĭ din Bulgaria şi Rumelia şi 35 din alte provinciĭ române.

Până la 1861—1862, dintre eleviĭ scóleĭ de medicină, 14 aŭ isbutit să iea diploma de doctorĭ în Paris, 14 în Turino şi 2 în Florenţa. Ajunge aceste cifre, ca să se vadă însemnătatea spornică a scóleĭ. [3])

Pe lângă acésta se înfiinţâ în curênd şi scóla de veterinărie şi de farmacie.

*

De maĭ multe orĭ, dupe cum am vĕḑut, a fost vorba să se înfiinţeze în Bucurescĭ o scólă de comerciŭ.

In August 1855, Paharnicul Gr. Bengescu II, propuse Domnitoruluĭ organisarea uneĭ asemenea scolĭ. Domnitorul o recomandă luĭ Câmpineanu, Ministrul credinţeĭ, cu ofisul No. 558, şi acesta o trimite în studiul Eforieĭ, cu adresa No. 2.264, din 25 August. Numaĭ la 11 August 1857, Departamentul credinţeĭ, cu adresa No. 4.691, către Eforie, revine asupra înfiinţăreĭ scólei de comerciŭ. Eforia presentéză Domnitoruluĭ anaforaua sa, cu No. 804.

Asupra acesteea, Domnitorul pune următórea resoluţiune:

«Acéstă scólă a se întocmi de o dată este peste putinţă, din lipsa de profesorĭ specialĭ, carĭ să unéscă practica cu teoria, când tot scopul acesteĭ scolĭ este a forma acum tinerĭ bunĭ, bine deprinşĭ la ţinerea de socotelĭ comerciale şi apoĭ să păşéscă treptat la dirigiarea operaţiilor generale ale comerciuluĭ.

Drept care, spre a rosti formarea uneĭ asemenea scolĭ, Eforia va lua îndată mĕsurĭ a înfiinţa de o cam dată cursurile de aritmetică comercială, cu aplicaţia eĭ la aşternerea socotelilor şi la ţinerea registrelor şi cu cunoscinţĭ universale de moneḑĭ, greutăţĭ şi mĕsurĭ, însă persóna ce se va alege profesor, urméză a fi diriginte de cantor, orĭ de bancă séŭ casă neguţătoréscă însemnată, fie şi în limba străină, ca dintr'acestia, să se pótă forma ceĭ d'ântêĭ comptabilĭ.»

Apoĭ la 11 Ianuarie 1857, Principele Caimacam Alex. D. Ghica, ordonă Ministeruluĭ credinţeĭ: «Relaţiile comerciale şi industriale ale ţĕreĭ nóstre, desvoltându-se din

---

[1]) Dăm în anexă acest decret, cu corespondenţa relativă.

[2]) Dosarul No. 1.290. Davila cere, cu adresa No 205, din 28 Aprilie 1859, la Ministerul de culte din Moldova, să i se trimită 15 elevĭ, câte unul de fie-care judeţ. In 17 Septembre 1858, Domnitorul Cuza, ordonă, şi Directorul Ministeruluĭ V. A. Urechiă, a dispus alegerea prin concurs de băeţĭ, cu 4 clase gimnasiale.

[3]) Veḑĭ anexa.

ḑi în ḑi și devenind astăḑĭ cea mai principală condițiie a avuțieĭ nóstre naționale, trebuința de a se introduce și aci instituțiile, ce și în alte staturĭ, sunt destinate a desvolta și protege comerciul, a ajuns a fi fórte simțitóre, căcĭ nu este de tăgăduit, că desvoltarea ce a dobândit comerciul nostru până acum, provine din excepționala și fericita posițiie a ţĕreĭ nóstre, iar nu prin dispositiuni speciale luate de guvern...» Domnitorul cere înființarea uneĭ scolĭ de comerciŭ, și ordonă Eforieĭ să'ĭ presinte proiectul grabnic. Eforia ḑice, că nu are banĭ în budget pentru asemenea scólă, dér că va face subscripțiuni între negutitorĭ, pentru fundațiunea eĭ.

Cu multă înțelepciune, Eforia nu înființézá o anume scólă de comerciŭ, în care să învețe scolariĭ aceleași obiecte, în cea mai mare parte, carĭ se predaŭ și la gimnasiŭ, ci adaogă pe lângă aceste obiecte, pe cele speciale comerciale, în gimnasiŭ, și închee jurnalul No. 64, ce dăm în anexă. [1]), și prin care se explică în ce mod tineriĭ comercianțĭ, urmând de la clasa V-a liceală, materiile comerciale, în timp de duoĭ anĭ, vor avea drept la diploma de scóla de comerciŭ.

Cu referință la comerciŭ, găsim în 1859, următórea adresă a Ministruluĭ de finance, către cel de instrucțiune publică:

Ministerul financelor Ţĕreĭ-Românescĭ [2])

Domnule Ministru,

Am observat D-le Ministru, că mai pe tóte ḑilele mulțime de comercianțĭ și industriașĭ, încetând din viéță, încetézá tot-d'o-dată de mai multe orĭ, și operațiile stabilimentelor lor, mai cu sémă acolo unde rĕposatul nu se bucură de vre-un moștenitor de genul masculin, ajuns în vêrsta majoră. Acéstă împregĭurare m'a impresionat, căcĭ perind capul familieĭ, n'ar trebui să lăsăm a peri și elementele, ce ar aduce cu sine desvoltarea comerciuluĭ și a industrieĭ, isvor fórte necesar într'o societate ca a nóstră, care a intrat pe cale de regenerare și de progres. Acésta ḑic, m'a făcut, în preocupațiunile mele, să cuget la miḑlócele ce ne ar mântui de acest rĕŭ, încuibat în ţéra nóstră și am găsit, că singurul remediŭ în acest moment oportun de regenerare, ar fi acela de a se introduce în stabilimentele de institute, pentru crescerea și instrucțiunea junelor române, ținerea registrelor necesariĭ verĭ-cărui comerciant și industriaș.

Reușind la introducerea uneĭ asemenea sciințe, puteți judeca, D-le Ministru, la ce resultate salutariĭ vom ajunge pentru societatea nóstră; putem, ḑic în curênd, a avea resultatul, că junele române, chiar de n'ar deveni sóțe și mame de familie, tot ar putea aduce un mare bine părinților lor, fie eĭ de orĭ-ce profesiune, mai ales comercianțiĭ și manufacturieriĭ, căcĭ care tată n'ar avea o deplină satisfacere morală a îngrijirilor ce a depus pentru fie-sa? Cu atât mai mult când ele ar deveni sóțe, căcĭ atunci ar depune concursul lor la ușurarea ocupațiunilor bărbatuluĭ, tovărășie dréptă la ostenelĭ, precum legea naturală comandă. In fine, în casurile de mórte a soțuluĭ, o femee instruită ast-fel, în ținerea registrelor și cu cunoscințe complecte de tóte afacerile stabilimentuluĭ consórteluĭ sĕŭ, póte continua comerciul, séŭ industria ce moștenesce; ea devine ast-fel folositóre și sieși, pentru că nu declină din posițiunea sa; ea se face folositóre și societățeĭ, căcĭ cu cât comerciul se lățesce, cu cât industria se desvoltă și se

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Dosarul No. 36, din 1859.

întinde, cu atât concurența cresce, și din ea isvorește reducerea obiectelor de consumație, în sfîrșit ea, femeea, devine direct folositóre și Statuluĭ, căcĭ continuă a plăti impositiile fiscale, pentru comerciul, séŭ industria ce exercită.

Sper, D-le Ministru, că veți privi aceste considerațiĭ, cu tot interesul ce meritá și că acum, cu ocasiunea formăreĭ budgetuluĭ pentru anul viitor, veți insera și prevederile cuvenite, ca să ajungem la ținta ce ne propunem.

p. Ministru, *C. Bălcescu.*

No. 7.163.

*

O altă scólă specială, plătită din fondurile scólelor, este aceea militară, pentru fii de militarĭ, din Septembre 1859.

*

In Octombre 1858, pe lângă Eforia drumurilor de la Ministerul de interne, aflăm o scólă de elevĭ conductorĭ, din scóla practică de podurĭ și șosele.

*

La § bursierilor în străinĕtate, în 1856, dupe aprobația Consiliuluĭ administrativ extraordinar, asupra raportuluĭ Eforieĭ No. 777, din 25 Maiŭ, sunt trimișĭ la Paris D-niĭ Ananescu (sciințe matematice), N. Capșa, sciințe aplicate la arte și mestesugurĭ și Aurelian (agronomie).

In acestași an 1856, la Iunie 18, archidiaconul Iov, fost egumenul mŏnăstireĭ Văcărescĭ, lasă 20.000 leĭ [1]) pentru scólele naționale.

Eforia decide, ca cu venitul acestor banĭ, încă să se trimită tinerĭ la studiĭ.

Dăm în anexă [2]) raportul Eforieĭ, No. 308, pentru trimiterea ca bursierĭ a lor Mihail Caputineanu, D. Petrescu, Ión Maxim și Alex. Cretescu. Anexăm egalmente și unele acte relative la studiile D-luĭ Petrescu, cât și în genere la stipendiștĭ în Paris.

Observăm, că în 4 Decembre 1858, bursierul Paul Viorénu, terminându'și studiile de drept, din bursa luĭ s'a dat ajutor D-luĭ C. Boerescu, până la 1861.

In 1859, se dau ajutóre de câte 100 galbenĭ la Paris, pe 2 anĭ, pentru studiul dreptuluĭ luĭ P. Pizu și I. N. Șoimescu.

Asemenea D-luĭ Anastasie Stolojan. Maĭ mult, chiar și evreuluĭ Solomon Goldenstein, feciorul Minzeĭ Telelóicăĭ, se dă ajutor de studiĭ în Paris.

D. Ión Burlan, fost stipendist la Constantinopole, încă capĕtă un stipendiŭ de 100 galbenĭ, pentru duoĭ anĭ la Paris.

In August 1859, direcțiunea scóleĭ de arte din Bucurescĭ, cu raportul No. 134, din 18 August, cere Eforieĭ scólelor, să se trimită în Belgia și Franța elevĭ absolvenți: Pătărlăgeanu Ghiță, Ión Pavelescu, Stelian Stroe, Constantin Stan, Măcinescu Miha-

[1]) Dosarul No. 894.

[2]) Vedĭ anexa.

Iache și Albotescu Tache. Aceștia sunt trimiși pentru a terminat studiile technice și practice.

Eforia aprobă, prin jurnalul No. 73, din 17 August 1859. [1])

Deja în 13 Octombre 1858, Eforia a fost acordat subvențiune de 50 galbeni la duoi din scolarĭ aĭ scóleĭ de arte, carĭ la Viena învețaŭ la fabrica de mașinĭ K. K. Wurm.

Din Iunie 1857, era bursier la Paris și D. Spiridon Jorceanu, înscris la scóla politechnică. [2])

*

Despre scólele private din Muntenia se cade a înregistra actele din 1856.

Prin raportul Eforieĭ către Vodă Barbu Știrbeiŭ, sub No. 578, din 10 Aprilie 1856, se spune că: «în capitală se află 80 scóle private de ambele sexe, cu 4.614 scolarĭ, din care 9 internate de băeți și 9 de fete, și 62 scolĭ private de băeți și una de fete.»

Eforia arétă, că aceste scolĭ sunt obligate să păzéscă instrucțiunile ce li s'a dat. [3])

In 8 Martie 1852, cu jurnalul Eforieĭ, No. 539, Eforia cere, de astă dată, înființarea unuĭ revisor special, pentru revisuirea lor, cu léfă de 600 leĭ pe lună.

*

Puternică este bagheta patriotismuluĭ, cu care, în pustiul secolareĭ ignoranțe, a fost isbită stânca, din care țîșni isvorul cultureĭ. Pârâiaș mic de tot, la 1828, 30 de anĭ dupe acea, *pârâiașul* a devenit *gârlă mare* și de nu va întâlni stavile noĭ, va rĕcori și mănoșa, din ce în ce maĭ mult, câmpiile țĕreĭ.

Nu cunóscem dobândă maĭ mare culturală, ca aceea a lepĕdăreĭ alfabetuluĭ cirilic în favórea celuĭ latin în 1859—1860.

«Cea d'ântêiŭ autoritate din Moldova, care adoptă scrierea cu latine, fu Ministerul de culte în 1859 și 1860, adecă maĭ 'nainte de decretarea alfabetuluĭ latin de Ministrul din Muntenia D. I. Ghica. Pentru a se putea introduce scrierea cu litere latine cât maĭ uniform în scolĭ, autorul acestor anale a întocmit în 1860, un alfabet mic în tabele separate. Circularea No. 1.152, din *Monitorul oficial* No. 283, din 27 Septembre 1860, s'a anunțat editarea acesteĭ cărți, ȝicêndu-se:

«In vederea trebuinței de uniformitate în scrierea cu litere latine, în scólele publice din țéră, nu maĭ puțin și pentru a se înlesni copiilor începĕtorĭ cumpĕrarea celor d'ântêiŭ pagine de abecedar, (carĭ eĭ le rump atât de mult până să învețe), se publică, că s'a tipărit pentru scolĭ, alfabetul în paginĭ despărțite. Fie-care costă micul preț de 4 parale, încât presintă și înlesnirea de a și le procura și scolariĭ ceĭ maĭ sĕracĭ, carĭ, învețându'și lecțiunile pe asemenea paginĭ separate, vor avea și avantagiul a nu strica în câteva ȝile o carte întrégă.»

In puține lunĭ, se scrie cu litere latine la tóte Ministerele Moldoveĭ. Acest mare fapt se petrece și la Bucurescĭ.

---

[1]) Dosarul No. 1.728.

[2]) Veȝĭ în anexă tóte actele relative la bursieriĭ.

[3]) Veȝĭ anexa.

Raport la Domn

Literile cirilice séŭ slavone sunt o introducțiune străină în limba nóstră, încă din secoliĭ barbarismuluĭ, când s'a lepĕdat literile nóstre străbune cele latine, și când națiunea română s'a cotropit de alte elemente. Eforia instrucțiuneĭ publice a lepĕdat încă de maĭ mulțĭ anĭ literile cirilice și aŭ introdus pe cele latine cu un sistem de ortografie. Acum, dupe o nouă discuțiune a Comisiuneĭ gimnasiale, cu data de la 23 Octombre 1858, [1]) Eforia a adoptat o ortografie simplă, însă fondată pe rațiune și pe natura limbeĭ nóstre. Dér literile străbune nu se pot propaga destul de răpede, pe cât timp autoritățile publice vor întrebuința tot pe cele străine; pe de altă parte, din nerecunóscerea oficială și neexplicarea publică a unuĭ singur sistem de litere și ortografie, resultă o mare confusiune în scrierile autorităței.

De aceea, Eforia cu onóre recomandă Mărieĭ Vóstre sistemul séŭ de ortografie, pe care îl alătură aci, și décă îl veți încuviința, să bine-voițĭ, Prea Inălțate Dómne, a ordona tuturor autorităților civile și militare, ca de acum înainte să se serve cu literile străbune, dupe sistemul ce se presintă.

No. 1.382. 1859, Iunie 18.

Intervenind la Ministerul cultelor, pentru a 'l înainta acest raport Domnitoruluĭ, Ministerul îĭ întórce Eforieĭ rĕspunsul acesta:

Domnilor Eforĭ,

Raportul aceleĭ Onor. Eforiĭ, cu No. 1.382, pentru introducerea alfabetuluĭ latiu și a ortografieĭ chibzuită de Comisiunea gimnasială în cancelariĭ, de comun, subsemnatul nu l'a supus la cunoscința Mărieĭ Sale Domnuluĭ, fiind-că nu s'a crĕdut în stare a 'l susține, maĭ înainte de a lua o înțelegere cu toțĭ D-niĭ Miniștri întru acésta. Spre acest sfîrșit, subsemnatul s'a și adresat către toțĭ colegiĭ sĕĭ în parte, trimițêndu-le și câte un numĕr de exemplare dupe modelul primit. In adăstarea rĕspunsurilor, s'a primit acum de la D. Ministru al afacerilor interne, adresa cu No. 3.651, prin care declară, că este determinat a adopta sistemul de scriere cu litere și ortografia recomandată de acea Onor. Eforie, și a 'l practica, cel puțin acum în cancelaria sa; dér fiind-că spre acésta, are trebuință de maĭ multe exemplare modeluri, spre a se împărți amploiaților din diferitele secțiunĭ, cere a i se trimite un numĕr de 65 exemplare din cele tipărite. Subsemnatul, vĕ comunică cu onóre D-vóstre acéstă cerere, și vĕ invită, D-lor Eforĭ, ca să bine-voițĭ a trimite la acest Minister, un numĕr maĭ însemnat de aceste modeluri de scriere cu ortografie, spre a se putea trimite, atât Ministeruluĭ interior, cât și celor-alte, treptat dupe cererile ce i se vor presinta.

Ministru, *Constantin A. Crețulescu.*

No. 2.038. Iulie 27.

I s'a rĕspuns la 4 August, cu adresa No. 1.894, trimițêndu'ĭ spre sfîrșitul acesta 200 exemplare. Aci încheindu-se lucrările dosaruluĭ acestuia.

Decĭ introducĕtorul în cancelariile muntene a alfabetuluĭ latin, a fost D. președinte al Academieĭ române, Ión Ghica, fost Ministru de externe în 1859.

---

[1]) Dăm în anexă procesele verbale ale Comisiuneĭ rênduită cu regularea nouluĭ alfabet latin, pentru limba românéscă.

In acelaşĭ timp, în care limba 'şĭ relua haina strămbună atât de frumósă, în care latinitatea eĭ devenea necontestabilă chiar pentru duşmaniĭ ceĭ maĭ înverşunaţi, Eforia scólelor din Bucurescĭ, ca şi Ministerul instrucţiuneĭ publice din Moldova, se preocupaŭ şi de istoria ţĕreĭ.

Am vĕdut, că la 1856, Eforia din Bucurescĭ ceruse Domnitoruluĭ autorisare de a tipări unele manuscripte istorice de la biblioteca de la S-tul Sava. [1]) Am vĕdut iarăşĭ înfiinţarea Comisiuneĭ documentale.

In 1859, Comisiunea documentală, care nu făcé mare trébă, cere totuşĭ un adaos de 4 scriitorĭ, şi 200 leĭ sporire la léfa secretaruluĭ.

Acésta la 11 Maiŭ 1859, cu raportul sĕŭ No. 36, arétă că nu póte face marĭ progrese, din causă că n'are destuĭ scriitorĭ!

In 1859—1860, e vorba de a se face maĭ bine, constituindu-se o societate, cu misiunea de a aduna materialul necesar la istoria ţĕreĭ. Se prevĕd chiar fonduri, pentru asemenea constituire a societăţeĭ, prin budgetul Statuluĭ.

Eată jurnalul de constituire:

Dosarul No. 314/4, din anul 1860, relativ la Comisiunea întocmită pentru adunarea materialuluĭ necesar la Istoria Ţĕreĭ.

J u r n a l

Astăḑĭ la 5 Noembre 1860, subscrişiĭ, convocaţi de D. Ministru al cultelor şi instrucţiuneĭ publice, prin circulările cu No. 3.462, 3.468 şi 3.726, a compune o comisiune, cu scop de a se ocupa cu sorginţele istorice ale naţiuneĭ române, dupe ceĭ d'âncĕĭ termenĭ fixaţĭ de D. ministru, pentru 30 Septembre şi 25 Octombre, s'aŭ adunat în localul Ministeruluĭ cultelor, şi sub preşedinţia D-luĭ Ministru, a luat următórele decisiunĭ:

1. Am ales de preşedinte provisor pe A. T. Laurian, şi de secretar pe D. G. Sion.

2. In viitórea şedinţă, care se va ţinea în localul Academieĭ de la S-tul Sava, la 12 ale curenteĭ, séra la 6 ore, D. secretar va presinta Comisiuneĭ un proiect de statute, pentru constituirea şi modul lucrărilor Comisiuneĭ.

3. Aceste statute se vor determina prin deliberaţiunĭ comune, şi se vor decide prin majoritatea voturilor.

4. Statutele se vor înainta D-luĭ Ministru al cultelor, spre a le supune sancţiuneĭ Domnitoruluĭ.

Ministrul cultelor şi instrucţiuneĭ publice, *Dimitrie Ghica.*

Laurian, I. Maiorescu. G. Sion. Aron Florian. P. I. Cernătescu. Odobescu.

No. 4.085. 1860, Noembre 9.

D-luĭ Ministru secretar de Stat la Departamentul cultelor şi instrucţiuneĭ publice din Moldova

Dupe iniţiativa luată de Adunarea legislativă de aci, s'a luat dispositiunĭ prin acest Minister, spre a se constitui o Comisiune pentru elaborarea istorieĭ ţĕreĭ, la care s'a invitat a lua parte maĭ mulţĭ bărbaţĭ competinţĭ, şi anume D-niĭ Laurian, Maiorescu, I.

[1]) Veḑĭ anexa.

Eliade, Aron Florian, I. Brătianu, P. Cernătescu, G. Sion și Odobescu, carĭ adunându-se în ședințe, se procedez dupe nisce statute regulate la complectarea acestuĭ mare op. Și fiind-că la o asemenea lucrare națională și de mare importanță, are de o potrivă interes și țéra suroră, sub-semnatul are onóre a vĕ înainta în copie adresa circulară, cu care predecesorul meŭ Ministru, s'a îndreptat la fie-care din membriĭ aleșĭ, și tot-d'odată vĕ rógă, D-le Ministru, ca considerând importanța acesteĭ lucrărĭ, să bine-voițĭ a lua și din parte-vĕ dispositiile cuvenite, pentru constituirea uneĭ asemenea Comisiunĭ în țéra suroră. Din parte'mĭ vĕ promit a vĕ comunica și basele dupe care are a se conduce Comisiunea de aci, în lucrarea sa, ca avêndu-le în vedere, să putem printr'o prealabilă înțelegere să facem, să fie o omogenitate de lucrare ast-fel, ca producțiunile ambelor Comisiunĭ, să coprindă dupe una și aceeași sistemă, sorgintele ce vor servi maĭ în urmă, la complectarea istorieĭ țĕreĭ.

In adăstarea rĕspunsuluĭ D-vóstre, am onóre, cu acéstă ocasiune, a vĕ mărturisi simțimintele de stimă și prea osebita mea considerațiune.

Ministru, *Dimitrie Ghica.*

Ministerul Moldoveĭ, prin adresa No. 15.560, din 24 Noembre 1860, rĕspunde, că la votarea budgetuluĭ viitor, va mĭlloci la Cameră acordarea mĭlócelor pentru cheltuelile ce necesită o asemenea lucrare; că până atuncĭ el adastă realisarea promisiuneĭ de a i se trimite basele dupe carĭ se conduce Comisiunea din Bucurescĭ, spre a le avea în vedere.

Comisiunea a fost apoĭ convocată cu adresa următóre:

Domnilor,

«Istoria Românieĭ, așĭa precum o aŭ națiunile civilisate, este o operă, care încă nu o avem; D-vóstre însă simțițĭ ce este pentru o națiune istoria sa; ea este imaginea trecutuluĭ, din care resultă învĕțăminte și exemple pentru viitor, ea conservă drepturile și ne aduce aminte datoria, ea laudă virtutea, trâmbiță gloria, dă omagiŭ eroilor, și ne face a ne înfiora de viținŭ, a desprecia lașitatea, a admira bravura. In partea sa analitică istoria ne face a vedea trăind nisce fapte și evenimente, ce alt-fel s'ar crede mórte; prin partea sa sintetică, istoria ne arétă rațiunea de a fi a lucrurilor, și ne explică fenomele vieței sociale, precum sciințele naturale ne explică pe acele ale vieței fisice.

Cum dĕră o națiune ar putea progresa fără istorie, pe când nu póte progresa fără alte sciințe positive? cum o națiunalitate ar putea cresce, pe când îĭ lipsesce istoria, basa individualităței séle? Dĕră Românĭĭ sunt o națiune ce voesce a progresa; Românĭĭ aŭ o națiunalitate; istoria lor există prin faptă, se conservă prin acte, se constată prin drepturĭ; rĕmâne ca aceste elemente primordiale să se adune, să se compileze, să se coordoneze, și să se combine, spre a forma o adevĕrată istorie. Deja maĭ mulțĭ românĭ de merit, în trecut și în present, aŭ tractat istoria nóstră, în diverse epoce, séŭ sub diferite puncturĭ de vedere; dér tóte aceste opere, carĭ pot fórte mult a veni în ajutorul uneĭ istoriĭ naționale, se pot considera ca nisce părțĭ izolate ale unuĭ tot incomplect; despre acest tot este acum vorba.

Ceea ce ne lipsesce maĭ ales spre formarea uneĭ istoriĭ naționale este adunarea documentelor relative la dênsa. Acéstă singură lucrare preliminară póte cere maĭ mult timp, spre a se putea realisa. In budgetul Ministeruluĭ instrucțiuneĭ publice se află prevĕdută o sumă pentru premiĭ și încuragiărĭ sciințifice; ce altă încuragiare maĭ productivă s'ar putea face decât lucrarea pentru o istorie națională?

De aceea, o parte din acea sumă din anul acesta, se destinézĕ pentru acest scop.

In mijlocul preocupărilor nóstre politice și de reforme sociale, nu trebue să se uite sciința și mai ales istoria. Acéstă lucrare este cu atât mai necesar a se începe acum, că póte dura mai mulți ani, și un început de timpuriŭ ne face a câștiga în viitor.

De aceea, D-lor, m'am adresat la D-vóstre, ca împreună să formați o Comisiune spre adunarea materialurilor, și formarea uneĭ istoriĭ naționale. Singura mea preocupare în acéstă materie a fost specialitatea, și m'am adresat la tóte persónele ce am creḑut mai speciale în istorie; sciința le este ținta, și sciința este câmp întins de exploatare, abstractă de orĭ-ce altă considerațiune.

Aceeași măsură am comunicat și guvernuluĭ din țéra suroră, și sper că aceleași dispositiuni se vor lua și acolo.

Bine-voiți dér, D-lor, să vĕ uniți într'o ședință preparativă la Ministerul cultelor, la 30 ale acesteia, la 11 ore. In acea ședință se va trata cele d'ântêĭ măsurĭ, ce ar fi a se lua, apoĭ avênd și comunicarea ce ni se va face din Moldova, se va procede la alte măsurĭ, până ce se va constitui definitiv acéstă Comisiune. In orĭ-ce chip, până la acea epocă, bine-voiți a ne onora cu rĕspunsul D-vóstre. Sper D-lor, că apreciind interesul acesteĭ misiunĭ, nu veți lipsi a servi prin luminile D-vóstre o cestiune, ce intereséză atât de mult națiunea română.»

*

In anul în care România se gândea la istoria țĕreĭ, Domnitorul Alexandru Ión, nu putea să uite ce datorie are România pentru Nicolae Bălcescu. Cuza cere Miniștrilor, să se aducă în țéră cenușa mareluĭ istoric și să i se publice operile, cu adresa No. 450, din 12 Octombre 1859. [1])

Se scie că D. N. Ionescu, a fost însărcinat să mérgă la Palermo, pentru a readuce rĕmășițele luĭ Bălcescu.

Se scie și aceea, că D. N. Ionescu, n'a mai găsit nimic din ceea ce fusese altă dată marele scriitor....

*

Din respect al sciințelor, tot luĭ Davila se cuvine onorul inițiativeĭ luată în 1 Maiŭ 1856, de a se înființa o grădină botanică, pe câmpia de la Cotrocenĭ, plătindu-se pentru loc embatic la mŏnăstirea Cotrocenĭ. Domnitorul a aprobat propunerea luĭ Davila, cu resoluțiunea următóre:

«Recomandăm la șeful Departamentuluĭ credinței, ca să chibzuéscă asupra întocmireĭ uneĭ grădinĭ botanice. La ḑiua și ceasul hotărît, se vor afla față D-niĭ: Dr. Davila și Ogman grădinarul, spre a da tóte sciințele. Este un obiect din cele mai de neapĕrată trebuință în orĭ-ce societate ce începe a se regula. Urméză dér a nu mai întârḑia de a introduce și la noĭ asemenea înlesniri, făcênd începerea și desvoltând din an în an, dupe mijlócele ce vor avea.»

In 18 Februarie 1858, se înființéză societatea medicală, sub președința D-luĭ Dr. N. Crețulescu, avênd de secretar pe Dr. Davila.

Caimacamul aprobă statutele societățeĭ, cu ofisul No. 1.727.

---

[1]) Vedĭ anexele.

Ia Iași continuă a se desvolta societatea de medicĭ și naturaliștĭ, maĭ ales dupe ce, în 17 Maiŭ 1856, Domnitorul a ordonat Ministruluĭ instrucțiuneĭ publice, să i se plătéscă tóte sumele datorite din trecut. [1])

*

Biblioteca din Iași, la 24 Octombre 1859, este sub direcțiunea prea învĕțatuluĭ bărbat B. P. Hasdeŭ. In curênd D-sa o va înzestra cu un fórte frumos dar de numeróse cărțĭ, din partea părinteluĭ sĕŭ.

In Noembre 1856, Ministrul pe culte din Bucurescĭ G. Bengescu II, iea decisiunea să se înființeze o biblioteoă specială pe lângă Ministerul de culte. Acéstă bibliotecă n'a prosperat.

*

Acum, înainte de a termina, câte-va informațiunĭ relative la bibliografie.

In 2 Noembre 1859, directorul Ministeruluĭ de culte V. A. Urechiă, provócă înființarea uneĭ foĭ speciale, pentru instrucțiunea publică:

«Considerând sporul însemnat ce aŭ luat și trebue să iea în viitor afacerile relative la instrucțiunea publică;

«Considerând izolarea în care staŭ profesoriĭ din districte, și maĭ ales magistriĭ sătescĭ, cum și lipsa lor de tóte isvórele de luminare; librăriĭ, bibliotecĭ, musee, foĭ literare și sciințifice, etc., din care să'și pótă înmulți cunoscințele de tot felul, necesariĭ nobileĭ lor profesiunĭ;

«Considerând, că Ministerul este în imposibilitate de a povĕțui pe juniĭ magistriĭ sătenĭ, adesea și prin circulărĭ, în tóte cestiunile atât de importante ce se ridică, cu prima înființare, în anul acesta de pe urmă, de scolĭ elementare pe la sate;

«Se decide:

a) Se va înființa o *Revistă sĕptĕmânală a instrucțiuneĭ publice*, redactată sub privegherea directoruluĭ Ministeruluĭ și a secțiuneĭ respective, dupe impulsiunea subscrisuluĭ;

b) In acéstă fóie se vor publica tóte actele relative la instrucțiunea publică, prescripte-verbale ale Consiliuluĭ scolastic, examene, concursurĭ, etc. Asemenea se vor publica extracte din cele maĭ bune cursurĭ superióre, articole asupra scólelor, a instrucțiuneĭ, a metódelor, a pedagogieĭ, a statisticeĭ scólelor, etc.»

Acéstă fóie nu va apare decât la 24 Ianuarie 1860, și nu va putea continua din causa demisionăreĭ luĭ Urechiă, din postul de Director al Ministeruluĭ de culte din Iași. [2])

Maĭ cu temeiŭ se face lucrul la Bucurescĭ, prin actele următóre, din dosarul No. 47:

Jurnal

Fondul de 10.000 leĭ, prevĕdut prin budget, pentru întreținerea unuĭ jurnal, se va întrebuința la formarea unuĭ asemenea jurnal numit *Instrucțiunea publică*.

Leĭ 400 pe lună, carĭ se daŭ din ast-fel de fond, adecă 200 D-luĭ Barach, pentru

[1]) Dosarul No. 57 curent, archiva Statuluĭ.

[2]) Dosarul No. 1.314.

jurnalul luĭ *Isis*, și 200 leĭ D-luĭ Buescu, pentru jurnalul séŭ *Agronomia*, se vor desființa de la 1 Ianuarie 1860, căcĭ aceste ajutóre se daŭ pe cât timp Eforia nu avea un jurnal al sĕŭ, iar acum acest jurnal înființându-se, tot fondul cată să se întrebuințeze numaĭ pentru dênsul.

Numitul jurnal se va începe de la 1 Septembre, formatul sĕŭ va fi hârtia în patru, va eși o dată pe sĕptĕmână.

Acest jurnal va coprinde articole de fond, asupra instrucțiuneĭ, literatureĭ, sciințelor, agriculturei, economieĭ domestice și altor cestiuni instructive. Intr'însul, se va publica asemenea tóte jurnalele și actele Eforieĭ, carĭ merit publicitate.

Se va numi un administrator cu léfă de 400 leĭ pe lună, care să fie însărcinat cu aranjarea și publicarea acestuĭ jurnal, cu facerea unuĭ articol de fond, și cu aflarea materiilor, spre a se umplea colónele jurnaluluĭ.

Una sută leĭ pe lună, se va maĭ da la unul din impiegațiĭ tipografieĭ, care să fie însărcinat cu expediarea jurnaluluĭ, cu ținerea listeĭ de abonați și cu comptabilitatea.

Când trebuința va cere, se va maĭ da 2 galbenĭ pe lună la un împărțitor pentru Bucurescĭ.

Așĭa în cât cheltuiala redacțiuneĭ acestuĭ jurnal va fi :

	Leĭ	P.
400 leĭ pe lună, remunerarea administratoreluĭ, pe an	4.800	—
100 leĭ pe lună, remunerarea unuĭ expeditor, pe an	1.200	—
63 leĭ pe lună, léfa unuĭ împărțitor, pe an	756	—
Peste tot . . .	6.756	—

Din fondul de 10.000 leĭ, maĭ rĕmâne, prin urmare, peste 3.000 leĭ, cu care să se acopere în parte cheltuelile imprimatuluĭ.

Imprimarea se va face în tipografia scólelor, și fie-care numĕr, cu hârtie, va costa 93 leĭ, așĭa încât pentru 52 numere pe an, costul va fi de 4.836 leĭ. Acéstă sumă se va împlini parte din restul fonduluĭ menționat, parte din venitul ce va produce jurnalul, décă se va imprima 500 exemplare; iar pentru un maĭ mare numĕr, se va adăoga numaĭ hârtia.

Jurnalul se va trimite gratis pe la tóte scóle primare, câte un exemplar, precum și la membriĭ Eforieĭ, iar restul se va împărți numaĭ ca abonament, care va fi de 12 sfanțĭ pe an, séŭ un sfanț pe lună, și se va primi abonament chiar pentru o lună.

Redacția va fi la tipografia scólelor. Expeditorul, dirigiat de administrator, va ține o condică regulată de numele abonaților, precum și un registru dat de Eforie pentru comptabilitate. La finele fie-căruĭ an, se va presinta Eforieĭ, de către administrator, un tabloŭ de starea jurnaluluĭ; se vor extrage din venitul sĕŭ cheltuelile în total, séŭ în parte, de imprimărĭ, carĭ se va da caseĭ tipografieĭ, iar restul va intra în casa scólelor.

Décă cu timpul, acest jurnal, atât de trebuincios instrucțiuneĭ, va prospera și se va simți trebuință a se ameliora, se vor lua nouĭ mĕsurĭ.

De o cam dată se vor imprima liste de abonați și se vor invita Comitetele și profesoriĭ din districte, ca să intervină spre susținerea acestuĭ jurnal, prin scrierĭ și facere de abonați.

Poenaru. Aristide Ghica. G. Costaforu. Laurian. B. Boerescu.

Secretar, *St. Neagoe.*

No. 61. 1859, $^{17}/_{8}$.

Jurnal [1])

Pentru punerea în lucrare a jurnaluluĭ, cu No. 61. din 17 August a. c., Eforia, în ședința sa din 24 Octombre 1859, a aflat de cuviință a însărcina cu redacțiunea fóieĭ periodice, numită *Instrucțiunea publică*, pe D. Laurian, unul dintre membriĭ sĕĭ, cu condițiunile specificate în citatul jurnal, însă cu modificațiunea, ca în loc de a se publica câte o cólă pe sĕptĕmână, să se publice câte un fascicul de 4 cóle în quarto pe fie-care lună. Inceputul se va face cu luna luĭ Noembre a. c.

Acest jurnal, d'impreună cu cel din 17 August, se va comunica atât D-luĭ redactor, cât și inspectoruluĭ tipografieĭ colegiale și casierieĭ scólelor.

Poenaru. Ar. Ghica. I. Maiorescu.

No. 116. 1859, $^{24}/_{10}$.

In Aprilie 1859, D. Pană Buescu scóte *Gazeta agronomică* și Eforia (Ar. Ghica, Poenaru, G. Costaforu și B. Boerescu) o subvenționézĕ cu 200 leĭ pe lună, cu obligațiune să dea câte 2 exemplare de fie-care scólă de județ.

In Septembre 1860, s'a suspendat subvențiunea acésta. D. P. S. Aurelian, se asociésă în 1860, la redacțiunea acesteĭ foĭ. Apoĭ în 1861, iar i se dă subvențiunea. [2])

*

In privința cărților didactice în Moldova, Ministrul de instrucțiune publică aduce de la mŏnăstirea Neamțuluĭ o parte din tipografie [3]) și decide a institui o tipografie a scólelor în Iași, pentru tipărirea de cărțĭ didactice. Acéstă tipografie n'a putut funcționa, căcĭ a reclamat'o pentru sine Comisiunea Centrală de la Focșanĭ.

Pentru anul 1859 cu referință la cărțĭ didactice, V. A. Urechiă scrie:

«De la prima ți a intrăreĭ mele la Minister, ca director, m'am preocupat de cestiunea cărților didactice. In 1859, nu puteam face alt-ceva, în pripă, decât ceea ce se vede în notița de la vale, publicată în *Instrucțiunea publică* No. 1.

Deschiderea anuluĭ scolar la 1 Septembre anul contenit 1859, vederând o simțită lipsă de cărțĭ scolastice, Ministerul de culte și instrucțiune publică a întors asupra acestuĭ cas osebita sa îngrijire. Astădĭ putem anunța, că Ministerul posedă un deposit îndestulător de asemenea cărțĭ, format din osebite isvóre, precum se arĕtă maĭ jos.

Așĭa D. Poenaru, unul din Eforiĭ scólelor din Bucurescĭ, a dănuit scólelor Moldoveĭ 100 algebre de Apeltaer și 100 geometrĭ de Legendre. Cărțile s'aŭ și primit la Minister, care le a destinat a fi distribuite gratis elevilor celor diligenți din gimnasiile de la Iași, Botoșanĭ și Bĕrlad.

Prin Ministerul din Bucurescĭ, s'a cumpĕrat și s'a adus aci 200 desemne liniare a 4 $^1/_2$ leĭ, și 100 aritmeticĭ pentru scólele primare a 4 leĭ exemplarul.

In fine la tipografia «Buciumul Român» din Iași, s'a cumpĕrat, prin avansarea unuĭ

---

[1]) Dosarul ibidem.

[2]) Dosarul No. 27 din 1859.

[3]) Dosarul No. 129, din 18 August 1859. S'a scris Comisiuneĭ de luare a averilor mŏnăstirescĭ din Moldova, să trimită literile și teascurile de la mŏnăstire, spre a se face o tipografie a scólelor, »pentru grabnica rĕspândire a cărților didactice.«

capital de 20.000 lei, un deposit avut de cele mai trebuincióse cărți scolare, precum se arétă mai jos :

	Leĭ	B.
Abecedar român	1	10
» latin	2	20
» frances ilustrat	5	—
Prietenul tinerimeĭ	6	—
Evangheliĭ cu explicațiĭ	5	—
Gramatica română	3	20
» latină, de Columb	10	—
» latină, de Stoica	10	—
Istoria sânțită	3	20
Istoria biblică	4	—
» nouluĭ testament	3	—
Catechismul dogmatic	5	—
» începĕtor	2	20
Manual de catechism	1	—
Istoria naturală	3	—
Biografiĭ pentru clasa III-a	1	—
Dicționar frances-român	111	—
Dialoguri idem	6	—

Pe lângă acestea, Ministerul, cu spesele séle, a regulat tipărirea de Geologie, Aritmetica elementară și Manual de pedagogie.

Pentru tóte aceste cărți, D-niĭ profesori, séŭ doritoriĭ a le avea, sunt invitați a se adresa d'a dreptul la Minister.»

In Bucurescĭ, Eforia închee, în 15 Februarie 1857, (Arsaki, Florescu, Poenaru și Costaforu) un noŭ jurnal, cu referință la cărțile didactice. Il dăm în anexă, [1]) posedând chiar originalul.

Dupe acest jurnal, Eforia declară, că trebue să vină în ajutorul celor celor ce traduc și compun cărți, și mai ales de sciințele înalte, de care se pot vinde mai puține. «Vĕdênd Eforia, din experiență, că nicĭ sistemul ce a fost adoptat întêiŭ de a se cumpĕra proprietatea cărților didactice de la autor, cu prețul mai 'nainte fixat, nicĭ acela ce s'a adoptat în urmă, de a se lăsa adecă proprietatea cărței pe séma autoruluĭ, neputênd însă să o vîndă decât cu prețul determinat de Eforie, nu pot corespunde la principiile aședate mai sus, fiind-că, cât pentru cel d'âmtêiŭ, deosebit că suma fixată de atât pe cólă nu era de natură a încuragia îmmulțirea și îmbunătățirea cărților didactice, și mai cu sémă acelor mai nemeritorĭ, din punctul de vedere al calităței opereĭ, iar nu al cantităței...»

Eforia ḑice însă, că sistemul acela nu 'l-aŭ aflat bun, fiind-că se împedică progresul scólelor, fiind-că Eforia făcea monopol în favórea cărților cumpĕrate de ea, de și putea să se presinte cărți mai bune.

Cu al duoilea sistem, de asemenea, impunênd Eforia prețul de vînḑare a cărței, constituia tot un fel de monopol în favórea eĭ. De aceea Eforia adoptă pe viitor regulele următóre :

[1]) Vedĭ anexa.

1) Dreptul de proprietate literară este al autoruluĭ și Eforia nu póte impune un preț de vîndare;

2) Cărțile elementare bune, adoptate în scolĭ, Eforia le va cumpĕra de la autorĭ, pentru un an de ḑile, cu un preț maĭ scădut;

3) Cărțile didactice sunt obligatoriĭ și la scólele private séŭ subvențiunate;

4) Se póte ca Eforia să schimbe cartea didactică la începutul unuĭ an scolastic;

5) Cărțile didactice pentru clase maĭ 'nalte din gimnasiŭ, séŭ le cumpĕră Eforia de la autor, séŭ traducĕtor, séŭ iĭ vine Eforia în ajutor, prin cumpĕrare de cărțĭ, pentru examene, séŭ prin o gratificațiune;

6) Tóte cărțile didactice se vor tipări obligatoriŭ la tipografia scólelor.

Din cărțile tipărite, séŭ retipărite, în aniĭ aceștia, vom aminti pe cele următóre:

In 1856, manualul de geografie pentru scólele primare, al luĭ Genilie.

Mitologia, de A. Nestor.

Introductio in linquam latinam, de I. Maxim. [1])

Manual de S-ta Scriptură.

Copiĭ celebri, pentru clasa a IV-a primară.

In 1857, tractatul de punctuație, de I. Pop.

Aritmetica practică, de Dumitru Pavel, pentru clasa I-a și a II-a primară.

In 1858—1859, se relitografiază *colecția de orĭ-ce fel de scrisóre*, în 3.000 exemplare.

Prescurtare de Istoria universală de Duruy, traducere de Cernătescu.

O nouă ediție din lectura anuală de A. Pretorian, dupe cea tipărită în Martie 1857. Luĭ Pretorian Eforia i dă 30 galbenĭ pe cartea acésta, destinată claseĭ a duoa primare.

La Iașĭ se tipărésce harta Moldoveĭ, cu învecinatele țĕrĭ. [2])

Tot la Iașĭ și tot în Iunie, 1856, G. Asaki a pus sub tipar Psaltirea cu parafrasele Mitropolituluĭ Veniamin. Ministrul instrucțiuneĭ publice Ralet, cumpĕră din tomul I al acesteĭ opere pentru 6.800 leĭ, ca să pótă Asaki tipări tomul al II-lea. [3])

O lucrare fórte importantă proectéză Eforia, în 1856 Martie, aceea a confecționăreĭ dicționaruluĭ limbeĭ române. Dăm în anexă [4]) raportul Eforieĭ către Barbu Știrbeiŭ, prin care propune un premiŭ de 500 galbenĭ, celuĭ care va lucra cel maĭ bun vocabular românesc. Era o curată ilusiune, și Barbu Știrbeiŭ om practic, pune pe raportul Eforieĭ caracteristica resoluțiune: «găsitu-sa acel bărbat luminat, care să primésca acéstă sarcină?»

Maĭ practică este propunerea luĭ C. G. Florescu, din 24 Februarie 1857. [5]) Acesta propune Domnitoruluĭ, ca dicționarul limbeĭ române să 'l lucreze o Comisiune de învĕțațĭ, carĭ vor trimite prin sate persóne din sînul lor, să strângă ḑiceriĭ, și apoĭ vor confecționa dicționarul și vor face și o gramatică românéscă. Cam în sensul acesta am lucrat, convocând câțĭ-va aniĭ maĭ apoĭ, *Societatea academică*.

Eată, așĭa dér, originile cele maĭ recente ale Academieĭ române.

---

[1]) Dosarul No. 893.

[2]) Veḑĭ anexa.

[3]) Dosarul No. 695.

[4]) Veḑĭ anexa.

[5]) Veḑĭ anexa.

In Septembre 1858, Roul de Pontbriant cere Domnitoruluĭ ajutor să tipăréscă dicţionarul sĕŭ româno-frances. Eforia aprobă lucrarea, dér refusă ajutorul cerut. [1])

In Septembre 1858, Eforia din Bucurescĭ a publicat un conspect, pentru facerea uneĭ hărţĭ a Dacieĭ şi a uneĭ cărţĭ elementare de Istoria Românieĭ (jurnalul Eforieĭ din 18 Septembre, semnat de Aristide Ghica, Costaforu şi B. Boerescu.)

La concurs intră maĭ multe opere. Comisiunea, care va judeca manuscriptele, se compune din : Laurian, Eliad, Cernătescu, Maxim şi Nichefor.

Comisiunea respinge tóte elaboratele, dintre care era însăşĭ Istoria luĭ Aaron Florian, cum şi o hartă a Dacieĭ de D. Atanasie Marian Marinescu.

Eforia însărcinéză în urmă pe Laurian să lucreze istoria şi harta, plătindu-i-se pentru acésta un premiŭ de 200 galbenĭ.

La prima ediţiune se tipăresc 2.500 exemplare.

In 1856, Departamentul Credinţeĭ impune egumenilor de mŏnăstirĭ abonarea la *Biblioteca literară*, ce tipărea librarul editor G. Ionid.

Am arĕtat altă dată, care este opiniunea nóstră despre publicaţiunea librărieĭ luĭ Ionid. Dăm în anexă [2]) o adresă originală întru acésta, către egumenul de Bucovĕţ.

Ca o curiositate maĭ anexăm şi altă petiţiune a librărieĭ luĭ Ionid, în care el însuşĭ nu maĭ cere remuneraţiunĭ pentru romanurĭ tipărite, ci pentru cărţĭ scolastice editate, sĕŭ carĭ de acum înainte 'şĭ propune să le editeze. [3])

De altmintrelea Ionid obţine, în 1858, de la Caimacamul Alex. Ghica, ofis către guvern să fie ajutat cu banĭ, pentru că tipăresce cărţĭ românescĭ. Protestă însă în contra acesteĭ favorĭ librariĭ românĭ Christu Ionin şi Romanov [4]), Alex. Danilopulo, Socec şi Rusu et Petru. Ast-fel Ionid, nu obţine ajutorul promis de Caimacam.

Intre tipăriturile maĭ bune ale luĭ Ionid, rĕmân volumele de cronicĭ românescĭ. In Maiŭ 1856, profesorul A. Creţescu propusese Eforieĭ tipărirea a treĭ manuscripte de cronicĭ, ce le ţice necunoscute până astăţĭ, şi pe care le ar fi aflat la mŏnăstirea Cozia şi pe la alţĭ particularĭ, «precum şi alte câte-va notiţe monumentale, ce aŭ putut face într'o călĕtorie peste Olt.»

Răposatul Creţescu se înşĕlă, căcĭ unele din aceste cronicĭ eraŭ deja tipărite de D. M. Kogălniceanu. Totuşĭ Eforia face raport la Domn, sub No. 775, din 25 Maiŭ 1856, dér Vodă pune resoluţiunea : «Ne va arĕta ce manuscrise sunt şi gradul importanţeĭ lor.»

Eforia ceruse Domnitoruluĭ tipărirea descoperirilor luĭ Creţescu, împreună cu manuscrisele din biblioteca de la S-tul Sava.

Lucrul rĕmase baltă, iar în Februarie 1857, Ionid cere Eforieĭ, să se recomande profesorilor, să facă abonaţĭ pentru *Istoria Moldo-Românieĭ*.

In Septembre 1858, C. Aristia 'şĭ propune de a publica din noŭ «Iliada luĭ Omer» în versurĭ românescĭ.

---

[1]) Dosarul No. 1.004.

[2]) Veţi anexa.

[3]) Veţi anexa.

[4]) Librăria Christ. Ionin şi Romanov, asociaţĭ cu Dimitrie Bolintineanu şi A. Zane, aveaŭ dreptate să protesteze, căcĭ eĭ proectară, la 1858, publicaţiunea uneĭ bibliotecĭ clasice universale, de altă valóre, decât scrierile publicate de Ionid. Dăm în anexă programa publicaţiuneĭ proectată de aceştĭ bărbaţĭ. (Veţi anexa.)

Limba luĭ Aristia nu maĭ era limba modernă a Românilor, decĭ Eforia nu póte să 'l ajute cu alt-ceva, decât să 'ĭ promită a-ĭ tipări cartea pe credit, la tipografia scólelor.

Acéstă promisiune i se dă în Martie 1859.

Un important premiŭ istoric înfiinţéză, în 1859, Eforia aşeḑămintelor Brâncovenescĭ, care adreséză Eforieĭ scólelor actul următor:

Epitropia Aşeḑămintelor Brâncovenescĭ [1])

Onor. Eforiĭ a instrucţiuneĭ publice

Literatura uneĭ naţiunĭ devine producţiunea frumósă a spirituluĭ, şi 'şĭ revarsă cu abundenţă facerile de bine asupra societăţeĭ, numaĭ atuncĭ când se dă o direcţie înţeléptă, şi când i se face încuragiare atât morală cât şi materială.

Spre a contribui la desvoltarea acestuĭ puternic miḑloc de cultură pentru naţiunea română, am găsit de cuviinţă a institui, pentru tot-d'a-una, din fondul Aşeḑămintelor brâncovenescĭ ce se află sub ctitoria mea, un premiŭ şi un accesit, ce se vor da la fie-care duoĭ anĭ autorilor, carĭ vor compune, prin concurs, cea maĭ bună şi maĭ folositóre carte originală în limba română, de interes naţional românesc.

Alăturând cu onóre actul atingĕtor de acéstă fundaţiune, rog pe Onor. Eforie, ca dupe zelul cu care sprijină tot ce tinde la progresul bine înţeles al ţĕreĭ, să bine-voiască a primi asupra sa sarcina de a executa în modul, ce va socoti maĭ corespunḑĕtor, dispoziţiunile privitóre la acel institut. Pe cât cred, că cu acésta am îndeplinit intenţiunile ce le aŭ avut moşiĭ şi strămoşiĭ meĭ la fondarea acelor aşeḑăminte pentru facerea de bine în folosul publiculuĭ şi mărirea ţĕreĭ, pe atât sper, că sub auspiciile Onor. Eforiĭ, literatura română nutrită prin stimulĭ lăudabilĭ, nu va întârḑia a deveni expresiunea uneĭ culturĭ înaintate, spre a se adeveri ḑisa poetuluĭ: *Sint Maecenates, non deerent marones.*

Rog pe Onor. Eforie, ca să bine-voiască a mĕ onora cu rĕspuns.

Principele *Bibescu Basarab Brâncoveanu.*

Director, *Aaron Florian.*

No. 601. 1859, Iunie 28.

Eată în ce mod se regulamentéză premiul:

«Spre a se încuragia literatura română, dând ocasiune literaţilor de a 'şĭ exersa talentele, şi spre a înlesni rĕspândirea ideilor şi cunoscinţelor folositóre, am găsit de cuviinţă a crea din fondul Aşeḑămintelor Brâncovenescĭ, ce se află sub ctitoria mea, un premiŭ care se va numi «Premiul Brâncovenesc» şi un accesit numit asemenea.

«Premiul va fi de 300 galbenĭ, şi se va da la fie-care duoĭ anĭ autoruluĭ, care va compune cea maĭ bună carte originală românéscă de interes naţional românesc.

«Accesitul va fi de 150 galbenĭ, şi se va da autoruluĭ a căruĭ carte va fi maĭ aprópe de meritul aceleia care va repurta premiul.

«Materia, despre care va trebui să trateze cartea, va fi: Istoria, Geografia, Statistica Ţĕreĭ Românescĭ, industria, comerciul şi agricultura eĭ; pe lângă acestea, din literatura proprie se vor compune comediĭ din viaţa morală românéscă şi tragediĭ, ale cărora su-

[1]) Dosarul acelaşĭ No. 35.

biecte să fie luate din istoria Țĕreĭ Românescĭ; asemenea se vor compune și poeme maĭ lungĭ, orĭ alte scrierĭ morale, care să trateze subiecte naționale românescĭ.

«La fie-care duoĭ anĭ, începênd de acum de la creearea acesteĭ fundațiunĭ, se va publica prin foile publice, materia despre care este a se compune cartea, pentru care este a se da premiul și accesitul, precum și condițiile ce vor trebui să unéscă acele compuneri literare, ce se vor înfățișa la acest concurs.

«Literațiĭ carĭ se vor simți stimulațĭ a'șĭ exersa talentul, pentru onórea lor, și a intra în luptă pentru dobândirea premiuluĭ Brâncovenesc séŭ a accesituluĭ, vor trimite manuscrisele lor cu duoĕ lunĭ înainte de expirarea termenuluĭ, prevĕ̆dute dupe cum se va arĕ̆ta maĭ jos.

«Când materia ce se va tracta, va fi sciințifică, manuscrisul nu va putea coprinde maĭ puțin de . . . . cóle tipărite; comediile, tragediile séŭ alte poeme orĭ scrierĭ morale ce se vor compune, vor avea întinderea ce o vor cere proprietățile acestor felurĭ de scrierĭ literare și condițiile ce se vor pune.

«Manuscrisele, când se vor trimite, nu vor purta numele autorilor, decât o devisă ce 'șĭ va alege fie-care; pe lângă acestea vor fi însoțite și de un bilet sigilat, în lăuntrul căruia va fi însemnat numele autoruluĭ, iar pe d'inafară, devisa dupe manuscrisul respectiv.

«O comisiune compusă de notabilitățile literare române, va examina tóte manuscrisele trimise, și prin majoritate de voturĭ va alege maĭ întêiŭ pe cel maĭ bun dintre tóte manuscrisele care va meritа premiul; dupe acésta va procede la votarea manuscrisuluĭ, căruia i se va cuveni accesitul; în fine va vota și pentru al 3-lea manuscris, pentru care se va face numaĭ o mențiune onorabilă.

«Dupe operația acésta, Comisiunea povĕțuită de devisele dupe manuscrise, va deschide biletele carĭ însoțesc manuscrisele spre a cunósce numele autorilor, carĭ aŭ eșit învingĕtorĭ la acéstă luptă literară; dupe acésta se va încheia un proces-verbal, subscris de toțĭ membriĭ, în care se va constata resultatul examinăreĭ manuscriselor.

«Când manuscrisele, ce se vor înfățișa la acest concurs, vor fi puține, în cât să nu se pótă face comparație spre a cunósce pe cele maĭ bune, séŭ când i se va părea Comisiuneĭ, că din tóte manuscrisele câte le aŭ examinat, nu corespunde nicĭ unul cu materia dată, séŭ cu condițiile sub care trebue a se tracta, Comisiunea va fi liberă a nu se pronunța asupra nicĭ unuia din manuscrise, și va încheia proces-verbal, prin care se va constata acest cas.

«Alegêndu-se de Comisiune cele treĭ maĭ bune din tóte manuscrisele, se vor comunica ctitoruluĭ numele autorilor triumfanțĭ, spre a le da numaĭ decât premiul și accesitul ce le aŭ meritat, iar pentru al treilea autor se va face numaĭ o mențiune onoralibilă.

«Manuscrisele cele-l-alte, carĭ aŭ fost trimise la concurs, se vor înainta împreună cu biletele sigilate acelora carĭ le vor cere.

«Când din tóte manuscrisele trimise și date în examinarea Comisiuneĭ, n'ar merita nicĭ unul premiul séŭ accesitul, atuncĭ se va publica de al duoilea concurs, pentru următoriĭ duoĭ anĭ, rĕmânênd tot materia aceea a se tracta de literațiĭ, carĭ vor voi a intra din noŭ în luptă.

«Manuscrisul care a meritat premiul se va tipări cu cheltuiala din fondul Aședămintelor Brâncovenescĭ și, vîndêndu-se cu prețul ce a costat tipărirea, folosul va fi tot pe séma autoruluĭ, care a compus cartea.

«Pe carte se va însemna și se va tipări: «Carte încoronată cu premiul Brâncovenesc, și tipărită cu cheltuiala din fondurile Aședămintelor Brâncovenescĭ.»

«Manuscrisul care a meritat accesitul, se va întórce autoruluĭ, cu obligație, că de 'l va publica cu cheltuiala sa, să însemneze și să tipărésca și el pe carte: «Carte care a meritat accesitul Brâncovenesc.»

«Ctitorul avênd o desĕvîrșită încredere în luminile și zelul Onor. Eforiĭ a instrucțiuneĭ publice, pentru încuragiarea literatureĭ și rĕspândirea cunoscințelor folositóre, lasă asupra eĭ, pentru tot-d'a-una, executarea dispositiunilor acesteĭ fundațiunĭ, rĕmânênd asupra ctitoruluĭ Aședămintelor Brâncovenescĭ numaĭ darea premiuluĭ și accesituluĭ, dupe recomandația ce i se va face, și înlesnirea cheltueleĭ pentru tipărirea manuscrisuluĭ încoronat cu premiul.

«S'a făcut în Bucurescĭ la Iunie anul 1859.

Ctitorul Aședămintelor Brâncovenescĭ, *Principele Bibescu Basarab Brâncoveanu.*»

Eforia propune ca subiect pentru acest premiŭ, până la 30 August 1860:

«Un tractat despre coloniile romane în Dacia, coprinḑênd geografia Dacieĭ, dupe documente, organisarea coloniilor romane din Dacia, adecă modul administrațiuneĭ civile, militare, sacre, etc., drepturile coloniilor, municipiilor, corporațiunilor, etc., basate pe monumente și o colecțiune de tóte familiile și persónele ce figuréză în monumentele descoperite în Dacia.»

Din minuta actuluĭ, pe care o posedăm [1]) în original, se póte vedea, că asemenea premiŭ de 300 galbenĭ (pe lângă accesitul și menționea onorabilă), era destinat să 'l iea Laurian. El însuș, cu propriul condeiŭ, combină obiectul teseĭ, pentru un timp, când nimenĭ altul nu putea între românĭ să scrie asemenea carte.

*

Din regiunea artelor, vom aminti, că în 15 Aprilie 1858, Mitropolitul din Bucurescĭ, scrie Ministruluĭ bisericesc Gr. Bengescu, și apoĭ, împreună cu el, încheiă un jurnal pentru a se deschide în Bucurescĭ o scólă de musichie «căcĭ s'aŭ împuținat cu desĕvîrșire cântărețiĭ de pe la bisericĭ.» Scóla acésta, împreună cu alta, în duoĕ părțĭ ale orașuluĭ, vor costa 30.000 leĭ.

In 1857, teatrul din Craiova este sub direcția luĭ Teodorini. La 1858, V. Alexandri, într'o petițiune catre Caimacamul Vogoridi, arétă, că Domnitorul Ghica i-a cedat teatrul pe 10 anĭ. Acum D-sa 'l cedă pe 1858—1859 Spătaruluĭ Cracte și artistuluĭ Luchian, iar pe restul de 5 anĭ, până la 1864, Alexandri declară că 'l cedéză luĭ A. Fotino.

Nu maĭ este însă în aniĭ aceștia epoca de prosperitate a teatruluĭ național.... Opera italiană și alte spectacole absorb atențiunea și miḑlócele publiculuĭ, și în Bucurescĭ și în Iașĭ.

*

Nu ne putem împedica de a aduce aci, înainte de a închide istoria acestor 4 anĭ, și unele date din efemeridele acestor anĭ.

---

[1]) Veḑĭ anexa.

La Octombre 1856, mult lăudatul Efrosin Poteca, egumenul mănăstirei Motru, lasă prin diată scólelor 1.200 galbeni.

In acestaşi an, 1856, Comisul Christea Harisiade, murind la Paris, lasă scólelor din Iaşi 100 galbeni, şi alţi 100 galbeni pentru înzestrarea a 6 fete.

Moştenitorii aŭ făcut proces Ministeruluĭ, căutând să dărême acest testament.

La 5 Iulie 1858, răposatul neguţător Ión Gheorghiu, donéză scólelor din Bârlad nisce acareturi, o móră de vênt cu velniţă, séŭ povarnă, cu 2 căldări de rachiŭ.

In Iulie 1859, este donaţia de 39.000 galbeni, făcută scólelor de Episcopul de Buzĕŭ Filoteiŭ.

Tot în 1859, D. Ión Ghica, dăruesce scóleĭ publice din Târgovisce preţul a 15 ţigani desrobiţi. Comitetul scolar din Târgovisce numesce pe D. Ión Ghica, «unul dintre patroniĭ acestuĭ district.»

In 3 August 1859, sub No. 1.884, se comunică Domnuluĭ Ghica mulţămirile guvernuluĭ.

D. Antonie Negroponte în 1858, a donat 100 galbeni scóleĭ publice din Galaţi.

Dar nimic maĭ duios, ca donaţiunea Doctoruluĭ Fĕtu, el din ce nu are, consacréză 1.000 galbeni, pentru ca din venitul acesteĭ sume, şi al acelor ce se vor maĭ aduna prin subscrieri, să se ajute la învĕţătura în străinĕtate tineriĭ de merit. In 1858, Aga N. Negroponte, testéză 500 galbeni în favórea societăţeĭ, înfiinţată de marele patriot Anastasie Fĕtu.

*

Şi acum dupe atâtea bune, şi unele maĭ rĕle:

In 29 Ghenarie 1858, eleviĭ din seminarul R.-Vâlcea, făcură act de nedisciplină; 28 seminariştĭ fugiră din scólă.

Un alt act de nedisciplină se întâmplă în Bucurescĭ; scolariĭ claseĭ a VII-a sunt isgoniţĭ de Eforie, în 18 Noembre, anul 1858. [1])

[1]) Veḑĭ anexa.

CAP. VI

ANUL 1860—1864

Studiul asupra învĕţământuluĭ secundar din România, scris de D. profesor Vitzu, şi devenit carte oficială, prin faptul că a fost tipărit de Ministerul instrucţiuneĭ publice, despre istoria scólelor din România de dincóce de Milcov, nu aduce decât informaţiunile următóre :

«In fine în tómna anuluĭ 1859, se constitue definitiv facultatea de drept, cu un corp didactic aparte, distinct de cel al gimnasiuluĭ, şi dirigindu-se de un decan ales de profesorĭ.

Cursurile facultăţeĭ eraŭ divisate în treĭ anĭ, iar profesorĭ aĭ facultăţeĭ găsim, în programa diu 1859—1860, pe Bosian, decanul facultăţeĭ şi profesor de dreptul roman, Costa-Foru, profesor de dreptul civil şi Viorénu de procedura dreptuluĭ civil.

La 8 Octombre 1863, prin decretul domnesc No. 967, al Prinţuluĭ Alexandru Ión Cuza, se institue la Academia din Bucurescĭ *o scólă superióră de sciinţe*, cu scopul de a forma profesorĭ de sciinţe matematice, fisice şi naturale pentru gimnasiĭ, precum şi pentru pregătirea studenţilor la specialităţĭ de aplicaţie sciinţifice. Acésta este *facultatea de sciinţe*, creeată sub Ministrul de instrucţiune, A. Odobescu.

La 30 Octombre 1863, prin decretul domnesc No. 1.047, se institue la Academia din Bucurescĭ o *scólă superióră de litere*, cu scop de a forma profesorĭ gimnasialĭ în ramurile limbelor clasice şi moderne, a Literatureĭ şi şi Filosofieĭ, Istorie şi Geŏgrafie.

Acésta este *facultatea de litere*, creeată sub Ministrul de instrucţie D. Bolintineanu.

In fine, la 4 Iulie 1864, prin decretul domnesc No. 765, se decide, ca facultăţile unite din Bucurescĭ să pórte numele de *Universitatea din Bucurescĭ*, cu un rector ales de profesorĭĭ tutulor facultăţilor, avênd fie-care facultate câte un decan ales de profesorĭĭ respectivĭ aĭ facultăţeĭ. Ast-fel, în 1864, *se stabilesce în mod definitiv Universitatea din Bucurescĭ, cu patru anĭ în urma celeĭ din Iaşĭ.*

Asemenea D. Vitzu, istoriograful oficial al scólelor secundare, resumă istoria scólelor moldovene de la 1860—1864, în puţinele cuvinte de maĭ jos :

Perióda III. Invĕţământul public din a 3-a perióda, 'l consideräm de la 1860 şi până astădĭ.

Acéstă perióda este plină de fapte măreţe, pentru istoria nóstră naţională, şi în adevĕr, în ḑilele de 5 şi 24 Ianuarie 1860, aspiraţiunile seculare ale Românilor 'şĭ vĕd realisarea dorinţelor lor în unirea ţĕrilor surorĭ, sub **Domnul Alexandru Ión I.**

Invĕţământul naţional eşind triumfător din grelele încercărĭ, 'şĭ asigură stabilitatea

în definitiva întemeere a învățământului superior, representat prin Universitatea de Iași (1860) și Universitatea de Bucurescĭ (1864). De altă parte instrucțiunea publică capĕtă o **unitate** în ambele țĕrĭ surorĭ, prin legea de la 1864, sub imperiul căreia se conduce până astădĭ; de aceea este de cel maĭ mare interes a cunósce resultatele la care aŭ ajuns scólele din cele treĭ ramurĭ de învĕțĕment, stabilite prin legea organică maĭ sus citată, pentru a putea introduce ameliorările impuse, astădĭ maĭ mult decât orĭ când, de progresele sciinței realisate în alte țĕrĭ, cu o cultură clasică superióră nouă.»

Să cercăm acu n și noĭ a împlini lacunele ce istoriograful oficial al Ministeruluĭ instrucțiuneĭ publice a lăsat.

*

Budgetul scólelor moldovene pe anul 1860, votat de Adunarea legislativă și adoptat și de Comisiunea centrală din Focșanĭ, ne presintă următorul aspect, cât privesce scólele:

Se vor întreține 42 scolĭ sătescĭ, plătite câte 3.000 leĭ una pe an (2.700 învĕțătorul și 300 leĭ cheltuelĭ mĕrunte).

Se creează 10 scolĭ sătescĭ noue, de la 1 Iulie 1860.

Se acordă un fond de 6.000 leĭ, pentru dotațiunea acestor scóle.

Se acordă lefile a 31 de institutorĭ primarĭ la atâtea scolĭ. (Cl. IV.)

Lefile acestora variéză de la 650 la 750 leĭ pe lună.

Un egal numĕr de profesorĭ de clasa a III-a, și alțĭ 31 de clasa I și a II-a.

31 de catichețĭ la districte câte 3.000 leĭ pe an.

4 institutóre de clasa a IV-a la Bĕrlad, Galațĭ și Iașĭ, de la 7.200—8.500.

20 institutóre de clasa III-a și 20 de clasa I și a II-a.

Asemenea 20 de catichețĭ la aceste scolĭ.

O scólă nouă de fete la Botoșanĭ, o scólă nouă primară la Bĕrlad de la 1 Septembre.

In învĕțământul secundar se constată prin budget existența gimnasiuluĭ central din Iașĭ, cu 19 catedre.

Gimnasiul din Bĕrlad, cu 5 catedre.

Gimnasiul din Botoșanĭ, cu 4 catedre.

Scolĭ reale sunt una Iașĭ, cu 6 catedre, și a duoa în Galațĭ, cu 7 catedre.

La scólele secundare, se numeră și scóla centrală de fete din Iașĭ, cu 13 catedre.

Invĕțământul Inalt coprinde facultatea filosofică, cu treĭ catedre, cu câte 14.000 leĭ una; facultatea juridică, cu 6 catedre, și facultatea teologică pentru anul I, treĭ catedre.

La scolĭ speciale e trecută scóla de meseriĭ, cu 7 meșterĭ conducĕtorĭ de ateliere, și 2 profesorĭ pentru partea teoretică și 15 călfĭ salariate. Lângă acéstă scólă există un internat.

Internatul gimnasial de la așĭa ḑisa Academie, și internatul scóleĭ de fete, cum și al scóleĭ preparande, aŭ personal separat.

Inspecțiunea generală a scólelor se face de un inspector general plătit cu 15.000 leĭ pe an, și prin delegațiunĭ deosebite, pentru care s'a prevĕḑut un fond de 20.000 leĭ pe 1860.

Seminariile, coprinse la cap. XII al budgetuluĭ, ne arétă funcționând seminariul Veniamin, cu 16 profesorĭ, cel de Roman cu 6 profesorĭ, din care unul pentru clasa IV-a, ce se va deschide la 1 Septembre; cel de Huși cu 8 profesorĭ; cel din mŏnăstirea Neamțuluĭ, cu 5 profesorĭ.

Budgetul pe 1860, este primul budget regulat, votat de Adunare, pentru scóle.

Din el apare și unele mîntuitóre intenţiuni culturale, carĭ aŭ presĕdut la redacţiunea budgetuluĭ acestuia, graţie luminatuluĭ bărbat, care a dobândit de la Adunarea Camereĭ din Iaşĭ acest budget, D. M. Kogălniceanu. Budgetul acesta fu întocmit de autorul acestor anale.

Pe lângâ adăugirile semnalate maĭ sus peste scólele existente la 1859, budgetul creâ un musĕŭ de pictură; despre care avem să vorbim maĭ la vale; îmbunătăţi biblioteca consacrând sumĭ însemnate, pentru cumpĕrarea și legarea de cărţĭ; institui concursurĭ generale între toţĭ premianţiĭ de gimnasiĭ din ambele Principate, pentru limba latină și matematicĕ; dotâ cu câte 10 burse gimnasiile din Botoşanĭ și Bêrlad; acordâ 12 burse la studenţĭ de facultăţĭ din Iaşĭ; hotări îmmulţirea până la 25 a cifreĭ de stipendiştĭ trimişĭ la Paris, la scolĭ speciale, sub privegherea luĭ Royer Collard; destinâ 30.000 leĭ, pentru tipărirea de cărţĭ didactice și alţĭ 10.000 leĭ, pentru cabinetut de fisică și himie. [1])

*

In practică, în aplicarea luĭ, acest budget dete și maĭ marĭ resultate decât cele prevĕdute maĭ sus, în adevĕr, D. M. Kogălniceanu, Ministrul instrucţiuneĭ publice în Moldova la 1860, al căruia Director de Minister era autorul acesteĭ cărţĭ, desvoltă o activitate ce nicĭ până astădĭ n'a uitat'o corpul didactic din Iaşĭ, și ajunge să încoroneze lucrarea culturală a Moldoveĭ, prin înfiinţarea la 26 Octombre 1860, a universităţeĭ din Iaşĭ.

Dăm în anexă [2]) documentele înfiinţăreĭ acesteĭ înalte instituţiunĭ ale căreĭ lucrărĭ prealabile se află în dosarul de la Ministerul instrucţiuneĭ publice, din 15 Septembre 1860, cu No. 436.

Dr. Ión Strat a fost primul rector ales al universităţeĭ, în 6 Decembre 1860, iar prorector Filaret Stavropoleos Scriban. [3]) Totuși la 26 Octombre 1860, Barnuţiŭ fu primul rector provisoriŭ.

*

Incă din discursurile rostite la ocasiunea solemnităţeĭ distribuţiuneĭ premiilor, pe anul scolar 1859—1860, se putea vedea tótă iubirea de care Ministrul Kogălniceanu era onorat din partea întreguluĭ corp didactic, cât și îmbunătăţirile ce se aşteptaŭ de la el. Intre aceste îmbunătăţirĭ, era decretarea învĕţământuluĭ primar obligatoriŭ, îmmulţirea scólelor primare, înfiinţarea de grădinĭ de copiĭ, de cursurĭ și scolĭ speciale de adulţĭ; înfiinţarea facultăţeĭ de sciinţe, ca secţiunea a II-a a facultăţeĭ filosofice; complectarea facultăţeĭ filosofice. [4])

Rĕspunsul Ministruluĭ Kogălniceanu la cuvêntarea luĭ V. A. Urechiă, făcută în numele Consiliuluĭ scólelor, a fost plină de promisiunĭ pentru scólă și corpul didactic, promisiunĭ, carĭ cele maĭ multe le a și realisat ilustrul bărbat. [5])

---

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Veḑĭ anexa.

[3]) Dăm o facsimilă dupe baso-relieful frumos, cu care statuarul Hegel, autorul minunateĭ statuĭ a luĭ Miron Costin, va înzestra noua Universitate din Iaşĭ, baso-relief represintând solemnitatea inaugurăreĭ Universităţeĭ la 1860.

[4]) Veḑĭ anexa.

[5]) Veḑĭ anexa.

*

Intre diferitele creațiunĭ culturale sĕvêrșite în Iașĭ, la 1860, avem a menționa:

1) Creațiunea în 6 Septembre 1860, a scóleĭ de musică și declamațiune; [1])

2) Creațiunea scóleĭ de bele-arte și a muséuluĭ de pictură, în 29 August 1860; [2])

3) Lucrările înaintate pentru creațiunea unuĭ seminariŭ de ritul catolic.

Prin budgetul pe 1860, M. Kogălniceanu, a fost dobândit de la Adunare, un prim condeiŭ, pentru organisarea acestuĭ seminariŭ. D-sa a venit la acest plan, pentru a împedica propaganda ungurésca din satele catolice prin preoțiĭ maghiarĭ, carĭ împedicaŭ pe sătenĭĭ catolicĭ să'și trimită copii la scóla publică primară din sat.

Sub Ministerul luĭ Kogălniceanu, fiind Ministru interimar la instrucțiunea publică autorul acesteĭ opere, s'a isgonit din Moldova un numĕr de preoțĭ catolicĭ unguri, aplicându-li-se vechĭ decrete ale Congregațiuneĭ fidei, carĭ cereaŭ de la preoțiĭ dintr'o misiune, să cunóscă, până în 6 lunĭ, limba țĕreĭ unde sunt misionarĭ, orĭ să fie expulsațĭ.

Intrebațĭ despre limba românéscă, mulțĭ preoțĭ catolicĭ n'aveaŭ nicĭ o cunoscință; de aceea aŭ fost dațĭ peste hotar, grație energieĭ și patriotismuluĭ luĭ M. Kogălniceanu, și aŭ fost înlocuițĭ treptat cu preoțĭ catolicĭ italienĭ, până când vor fi formațĭ preoțĭ românĭ în înființându-l seminariŭ catolic.

Din nenorocire, națională idee a luĭ M. Koglniceanu și a nóstră n'a înțeles'o ceĭ carĭĭ aŭ urmat la Ministerul de culte și lucrul rĕmase fără nicĭ o urmare, spre marea plăcere a consululuĭ austriac, care protegea preoțimea și ideile ungurescĭ.

La 1864, se maĭ agită cestiunea seminariuluĭ catolic din Moldova.

Onor. D-l N. Crețulescu, fiind Ministrul instrucțiuneĭ publice la data acésta, și avênd Director al Ministeruluĭ pe autorul opereĭ acesteia, isbutesce să promulge chiar decretul de înființarea aceluĭ noŭ seminariŭ. Se și înaintéză lucrărĭ pentru închiriare de seminariŭ, a caselor din Iașĭ, ḑise ale luĭ Baston, dér lucrul iarășĭ rĕmâne baltă... Publiciștĭ necunoscĕtorĭ de afacere, prin jurnalul «Dâmboviță» al luĭ D. Bolintineanu, fac o stupidă oposițiune acestuĭ proiect, ḑicênd, că guvernul face interesele catolicismuluĭ... Oposițiunea acésta neașteptată mulțămia însă pe deplin pe agentul austriac, care și el din alte puncte de vederĭ, lucra să împedice fundațiunea seminariuluĭ catolic.

Dăm în anexă [3]) regulamentul din 1864, pentru seminariul catolic, cât și vorbele nóstre despre acest seminariŭ, din cartea «Didactica.»

4) In 9 Septembre 1860, s'a publicat deschiderea în T.-Neamțuluĭ a uneĭ scóle de silvicultură, cu un internat de 20 elevĭ, gratis și 40 solventĭ. [4])

Asemenea scólă nu putu a se realisa dupe căderea din Minister a luĭ M. Kogălniceanu și eșirea din directorat a luĭ V. A. Urechiă;

5) Se trimit, dupe stăruința nóstră, primiĭ bursierĭ în Italia: D-niĭ Petru Borș, G. A. Urechiă, Romul Scriban, Ión Morțun și G. Roșu.

Eată actele despre acésta din «Didactica» nóstră:

Bursierĭ în Italia

«In discursul ce am rostit la împărțirea premiilor pe 1859—1860, am propus să se trimită bursierĭ, maĭ cu sémă în țĕrĭ latine. Indată apoĭ, în Septembre, am și obținut de

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Veḑĭ anexa.

[3]) Veḑĭ anexa.

[4]) »Monitorul oficial« al Moldoveĭ No. 109.

la neuitatul meŭ Ministru de culte și instrucțiune publică, D. Kogălniceanu, să se trimită 5 juni bacalaureați la scólele superióre din Turin. Iată adresa No. 10.290, cu care acești juni studenți (D-nii Petru Borșiŭ, George A. Urechiă, Romul Scriban, Ión Morțun și George Roșu), aŭ fost recomandați Comiteluĭ Cavur, prin intermediul primuluĭ consul al Italieĭ în țéră, D. Strambio.

Domnule Ministru,

«Nevoia de a apropia pe România pe cât maĭ mult de Italia, tulpina de unde a eșit, este astădĭ viŭ simțită de către M. S. Domnitorul și de către guvernămêntul sĕŭ.

«Midlocul cel maĭ expeditiv, tot-d'o-dată și cel maĭ energic, e de a felicita și de a grăbi trecerea ideilor italiane la noĭ, ideĭ carĭ singure pot să readucă vechia unificare de tens dințe și de aspirațiunĭ ale stirpeĭ latine.

«Pentru de a ajunge la acest prețios scop, guvernĕmêntul nu voesce a perde nicĭ o ocasiune, ce i se presintă, și decĭ, junilor studenți, destinați a merge anul acesta la Paris, li s'a însemuat, în locul aceleĭ capitale, pe gloriósa capitală a Italieĭ, Turinul, pentru a studia acolo, în scólele italiene, deosebite specialităț. Aceștĭ juni sunt... Studiind la scólele italiene, eĭ vor putea maĭ bine pĕtrunde secretul gloriilor moderneĭ Italiĭ și a readuce în România, cetățenĭ desvoltați pentru binele și viitorul eĭ, precum sunt aceĭ ce împresóră tronul gloriosuluĭ vostru Rege.

«Permiteți'mĭ, decĭ, D-le Ministru, a recomanda, cu deosebire, pe maĭ sus numiții studenți, buneĭ voinți a D-vóstre și a guvernuluĭ din care faceți așĭa de însemnată parte, cu rugăminte de a regula admiterea lor în scólele naționale și spre a fi considerați ca fiĭ aĭ Italieĭ, légănul cel neperitor al străbunilor Românilor.»

Eată rĕspunsul primit de la Turino și de la Consulul italian:

Domnule Ministru,

«Cu plăcere m'am grăbit a comunica E. S. D-luĭ Ministru al afacerilor străine al M. S. Regeluĭ Augustul meŭ Suveran, nota D-vóstre, sub data 22 August, No. 9.344, prin care 'mĭ aț fost anuntat purcedarea la Turin a 5 junĭ românĭ, trimișĭ pentru a'și urma acolo studiile universitare.

Guvernămêntul a primit cu vie satisfacțiune aceste noue dovedĭ de simpatia, pe care o profesézĕ guvernămêntul M. S. Principeluĭ Stăpânitor și națiunea română pentru Italia.

D. Conte de Cavur s'a grăbit a recomanda în deosebĭ pe junĭĭ compatrioțiĭ D-vóstre, carĭ deja sunt sosiți la Turin, solicitudineĭ coleguluĭ sĕŭ, D. Conte Mamiani, Ministrul instrucțiuneĭ publice, care va avea pentru dênșiĭ o deosebită îngrijire.

Vĕ transmit aci alăturata scrisóre din partea D-luĭ Ministru al instrucțiuneĭ publice din Turin, și vĕ rog, D-le Ministru, să primiți încredințarea considerațiuneĭ mele celeĭ maĭ deosebite.»

Agentul politic și Consul general de Sardinia, absent.

Vice-Consul, *Cataneo.*

No. 208. Bucurescĭ, 1860, Octombre $^{20}/_{8}$.

Adresa ministrului italian

Domnule Ministru,

«Scólele din Turin vor fi fericite de a primi pe junii moldoveni, pe carî hotărîrea D-vóstre i a trimis, pentru a învĕța cursurile speciale la carî sunt destinați. Nu mĕ îndoesc, D-le Ministru, că vor găsi în studenții noștri amicî și frați, cu carî sunt ca și concetățeni, și autoritatea competentă nu va va uĭta sub ce patronagiŭ și în ce scop eĭ se presintă la aședămintele nóstre de instrucțiune publică. Din partea mea mĕ aplaudez, că mi se presintă o ocasiune favorabilă, pentru a mărturisi onorabiluluĭ meŭ colegŭ din Moldova, tótă simpatia, care o simț, pentru interesanta și nobila sa patrie, și cred a fi fidelul interprete al Italienilor, mulțămindu'ĭ cu ardóre de sentimentele ce exprimă pentru țéra nóstră. Identitatea de origină, ce există între Moldova și Italia, întărește amiciția lor pe basele nestrămutate ale natureĭ. Vĕ sunt recunoscĕtor de amintirea vechilor titlurĭ ale legăturilor nóstre, și mĕ mândresc de a fi părtaș dorinței pe care binevoiți a forma, de a restrînge legămintele nóstre prin comunitatea ideilor și a instrucțiuneĭ.

Primiți, D-le Ministru, asigurarea înalteĭ mele considerațiunĭ.

Ministrul instrucțiuneĭ publice din Turin, *Terenzio Mamiani.*

No. 1.158. Turin, 1860, Septembre 23.

Se citesce în *Gazetta di Turino*, No. 266:

«Aŭ sosit în Turin 6 românĭ, G. Urechiă, etc. De când Traian conduse colonia romană în Dacia, relațiunea între duoĕ popóre frați, fură întrerupte. Aĝĭ se începe alianța intelectuală între Italia și România, care în curs de atâția secolĭ a opus la frontierile séle milióne de cadavre năvălitorilor otomanĭ, și care, chinuită când de turcĭ, când de slavĭ, când de nemți, a păstrat în limbă numele mareĭ originĭ latine, caracterul și aspirațiunile Italieĭ.»

Jurnalul *Opinione* tot din Turino scrie:

«Legăturile între România și Italia s'aŭ strîns fórte tare. Acésta este maĭ mult o alianță între duoĕ popóre frați, în privirea evenimentelor ce vor schimba curênd fața Europeĭ. Guvernul Regeluĭ comptéză pe dênsa. Acel al luĭ Cuza s'a arĕtat demn de patria sa, punênd o colónă de fer ilustruluĭ edificiŭ al mareluĭ Traian; punênd fundamente noue vecheĭ și numeróseĭ coloniĭ a Italieĭ. De când imperiul roman căḑu sub ferul barbarilor, Auzonia uitase pe fata sa cea maĭ mică România. Ministerul actual din Moldova, o urcă pe marea scenă a popórelor, 'ĭ ardică vĕlul uĭtăreĭ și o arĕtă lumeĭ, frumósă și plină de viitor, ca și mama sa Italia.

«Istoria singură va sci să 'ĭ dea partea sa de glorie acestuĭ memorabil Minister, ea va pune pe fruntea luĭ, nu frunze de dafinĭ, dér de stejar, arborul vitejiilor, căcĭ a pus fundamentele uneĭ apropiate alianțe între România și vechia Italia. Décă Orientul 'și ațintesce ochiĭ asupra Românieĭ și aștéptă de la ea mult, apoĭ acésta din urmă se uĭtă spre Italia, iar Italia se uĭtă la dênsa, și cu vîrful sabieĭ luĭ Marte, i arĕtă viitorul. Momentele sunt aprópe, când rasa latină se va libera de jugul străin. Inteleginţa 'ĭ arĕtă drumul, ea precedă mișcările eĭ, și opiniunile merg tot-d'a-una d'inaintea acțiuneĭ.

«Eată pentru ce maĭ mulțĭ studenți românĭ aŭ venit aci ca să studieze, nu atâtea sciințe, pe cât acel spirit de libertate, de care însetézĕ.

«Acésta e un fapt, carele nu se póte explica, decât prin ideile generóse ce inspiră astăḑĭ pe popórele opresate, de la un capĕt la altul al Europeĭ. Acésta e aurora ce anunță marea ḑi a Unireĭ tuturor Românilor într'un singur stat.» (Din *Ateneul Român,* Iași, pag. 109.)

6) S'a reformat programul seminariilor, și s'a promulgat prin decretul luĭ Alexandru Ión I, No. 10.188, în coprinderea următóre:

PROGRAMUL PENTRU SEMINARIILE DIN MOLDOVA

CLASE	Religia	Limba Română	LIMBELE CLASICE OBLIGATORII		Istoria, Geografia și Statistica	Matematica	Istoria naturală, Chimia și Fisica	Caligrafia și Desemnul	
			Limba latină	Limba elenă					
I.	Istoria vechiuluĭ Testament.	Exerciții în Gramatica și scrierea română.	Gramatica limbeĭ latine, formele ordinariĭ și regulate, regulele generale ale Sintaxeĭ. Exerciții necurmat din limba română în cea latină, traducerea Istorieĭ sacre.		Istoria Românilor până la tractatele cu turcii.	Aritmetica în tótă întindorea.	Zoologia și botanica.	Caligrafiă, musică vocală și cântările bisericescĭ.	Limba francesă.
II.	Catechismul dogmatic și Istoria noului Testament.	Din limba română tot cele din clasa I-a.	Din limba latină repetarea celor de maĭ sus, apoĭ formele cele maĭ rariĭ și cele neregulate. Sintaxa concordanțeĭ și regulele principa'e ale Sintaxeĭ. Exerciții necurmate din limba română în cea latină. Traducere din Entropiŭ.		Istoria Românilor până în timpul de față.	Algebra.	Urmarea Zoologieĭ și Botaniceĭ.	Desemnul cu mâna liberă, musică vocală și cântărĭ bisericescĭ.	Limba francesă.
III.	Catechismul crestin și Tipicul bisericesc.	Din limba română tot cele din clasa I-a.	Din limba latină repetarea celor de maĭ sus. Exerciții necurmate din limba română în cea latină. Traducere din Corne'iu Nepote, Curtiu, Iustin.	Inceputurĭ din limba gréca	Istoria Românilor, în semestrul de iarnă. In cel de véra Istoria vechiă până la fundarea Romeĭ.	Algebra în semestrul de iarnă și geometria în cel de véră.	Mineralogia și Geologia.	Desemnul cu mâna liberă, musica vocală și cântărĭ bisericescĭ.	Limba francesă.
IV.	Morala evangelică și aplicația rênduneleor bisericescĭ.	Gramatica.	Din limba latină repetarea celor de maĭ sus, Sintaxa și maĭ vêrtos usul modurilor. Exerciții necurmate din limba română în cea latină. Traducere din Liviu.	Gramatica limbeĭ grece. Exerciții din limba latină în cea gréca. Cristomație din bucățĭ ușóre în limba gréca și maĭ cu séma din St. Parinți.	Istoria vechia de la fundarea Romeĭ până la căderea Imperiuluĭ de Occident	Stereometrie și Trigonometrie plană și sferică.	Introducerea în S-ta Scriptură.	Musica vocală.	Limba francesă.
V.		Retorica.	Din limba latină repetarea celor de maĭ sus. Anticitățile, Prosodia, Metrica. Exerciții: Cesare Ovidu și Ciceronc.	Gramatica limbeĭ grece cu tóte regulele eĭ. Exerciții din limba latină în cea gréca. Cristomatie din autoriĭ clasicĭ séŭ bisericescĭ, maĭ vêrtos din Xenofonte, Ciropedia.	Istoria evuluĭ mediŭ de la căderea Imperiuluĭ Occident și până la pacea Westfalica.	Introducerea în cursul sciințelor teologice.	Fisică, Cosmografia și elemente de Chimie.	Arbeologia biblică.	Istoria bisericéscă pe scurt până la desbinarea bisericilor.
VI.		Literatura bisericéscă.	Din limba latină repetarea celor de maĭ sus. Retorica. Mitologia. Traducerea din Lucrețiu. Tacit. și Cicerone.	Gramatica limbeĭ grece și a dialectelor, maĭ vêrtos acelui Ionic. Exerciții de limba latină în cea gréca și vice-versa. Xenofonte, Demostene, Erodot, Omer, Iliada și S-tul Grigore Teologul.	Istoria modernă.	Introducerea în S-ta Scriptură partea II.	Agronomia.	Explicația a tus-patru evangeliștĭ dupe regulele erminettice.	Istoria bisericéscă pe scurt până în ţilele nostre.
VII.	Propedeutica. Psihologia și Logica.		Istoria literaturel latine: Tacit., Virgiliŭ, Orațiu, Terențiu și Cicerone.	Istoria literaturel grece. Platon (Fedru), Aristofan, și St. Grigorie Nazianz.	Teologia dogmatică.	Teologia morală.	Medicina populară.	Pastorala.	

Avantagiile reorganisăreĭ seminariilor veneaŭ de acolo maĭ ales, că eraŭ întocmite ca și gimnasiile laice, așia, că in orașulŭ unde era un seminariŭ de patru clase, nu era nevoïe să se înființeze și un gimnasiŭ laic. Obiectele religióse eraŭ adause pe lângă cele din programul laic. Cine nu voia să se facă preot, n'avea decât să urmeze numaĭ obiectele din programul laic. Asemenea înțelepte și economice prevederĭ n'aŭ avut însă durată, și de aci va urma necesitatea înființăreĭ, de exemplu la Roman, unde există un seminariŭ mic, încă a unuĭ gimnasiŭ laic, adecă adăugirea în budget a unor sume, carĭ se puteaŭ utilisa maĭ bine aiurea.

7) Inființarea de scolĭ regulate în România și pentrn evreĭ.

Incă din anul 1858, Ministrul în vederea § 42, din așeḑământ și din motivul cererilor primite de la uniĭ din israeliță din capitală, s'aŭ adresat cu îndemnărĭ, către comunitatea respectivă, pentru înființarea de scolĭ regulate.

In Aprilie 1860, Epitropia acesteĭ comunităț, cu raportul No. 98, a arĕtat, că a pregătit localurile pentru înființarea de treĭ asemenea scolĭ, cerênd formarea unuĭ Comitet de inspecție, compus din D-niĭ Dr. Frenkel, Maierhofer, Big, Valdberg și Goldbaum, pentru a se ocupa cu regulamentarea organisăreĭ și deschidereĭ lor. Acest Comitet, aprobat de Minister, a presintat, în Maiŭ, un proiect de statute, prin care propune următórele modificărĭ pentru scólele evreescĭ, de la basele statornicite prin așeḑământul scolar:

a) Ca limba învățăturеĭ până la clasa IV-a primară, să fie acea germană, contra § 7, din legea scolară, pentru că în cursul acestuĭ timp, copiiĭ ce nu sciŭ românesce să se pótă deprinde cu limba românăă;

b) Ca copiiĭ avuților comunităț, contra § 1, să plătéscă o taxă graduală, pentru frecuentarea scóleĭ, spre a se putea cu ea ajuta pe copiiĭ sĕracĭ;

c) A se primi în scolĭ copiiĭ de la vêrsta de 6 anĭ, contra § 89, care statornicesce vêrsta de 7 anĭ;

d) Ținerea vacanțiilor în lunile Aprilie și Octombre, și contra 196, și acésta pentru că în aceste lunĭ religiunea comunităț prescrie cele maĭ multe sĕrbătorĭ; asemenea sĕrbătorile dupe ritul evreesc, contra § 199;

e) In privirea § 241, ceruse cercetarea prealabilă a cărților de învățătură de către Comitet, pentru a nu fi contrare dogmelor comuneĭ;

f) Numirea și depărtarea profesorilor dupe alegerea și recomandarea Comitetuluĭ, cu invalidarea § 140 și 154;

g) Maĭ multe modificărĭ în obiectele programuluĭ, contra § 23 și 24;

h) Modificarea § 193, prin sloboḑirea atestatelor numaĭ dupe clasificarea Comitetuluĭ de inspecțiune;

i) Maĭ multe modificărĭ la § inspecțiuneĭ, covêrșitóre latitudineĭ prevĕḑută de așeḑământ.

Asupra acestor statute, Consiliul scolar a opinat, că nu trebue a se urma nicĭ o abatere de la coprinsul § 40, carele ḑice, că scólele evreescĭ se vor înființa tocmaĭ dupe pilda acelor române, dupe care apoĭ Ministerul, prin adresa No. 5.100, din 22 Maiŭ, a comunicat Comitetuluĭ încheiărea, că modificările cerute la § 23, 24, 88, 243 și 192, 196 și 199, din așeḑământ, nu sunt de trebuință, nefiind ele în opunere cu înțelesul și întinderea ce le doresce Comitetul israelit, și Ministerul socotea, că nisce simple instrucțiunĭ parafrasate pe § § din o lege existentă, ar fi înzestrată maĭ cu puțină putere și supusă la tóte fluctuațiile politice, decât déca ar sta sub scutul statornic al legeĭ; iar

în ceea ce privesce cele-l-alte modificări, contrare principiilor generale înscrise ca base fundamentale a legeĭ scolare, Ministrul doresce a constata maĭ ântêiŭ necesităţile unor asemenea modificărĭ, ce nu se pot face decât pe cale legislativă şi numaĭ când s'ar dovedi urgente, prin funcţionarea maĭ multor scóle israelite.

Prin urmare, Comitetul se va povĕţui de aşeḑământul scolar, va propune programul trebuitor pe basele limbeĭ române, ca instrument de învĕţătură, va recomanda profesoriĭ, carĭ însă nu se vor numi decât dupe formalităţile prevĕḑute de aşeḑământ, şi va exercita inspecţiunea prevĕḑută de § 103—105, iar pentru cheltuelile scolare Comitetul va propune budget, spre aprobarea şi miḑlocirea sloboḑireĭ din veniturile comunităţeĭ prin Ministerul din lăuntru.

Pe asemenea base Comitetul a presintat, în Iunie, un program şi un budget, pentru deschiderea a treĭ scóle primare, care aprobându-se s'aŭ şi deschis pe la finele luĭ Octombre, una în dosul Academieĭ, una în târgul Cuculuĭ şi una pe podul Roşu, numĕrând peste 300 elevĭ şi funcţionând fie-care cu câte 2 clase primare şi cu câte 2 profesorĭ românĭ, 2 evreĭ, 1 german şi un profesor de religiune ebraică, iar în Decembre, aŭ cerut şi aŭ căpĕtat aprobarea pentru deschiderea încă a uneĭ scolĭ rituale de adulţĭ; iar întreţinerea lor se face de către comunitate, dupe budgetul propus de Comitet şi aprobat de acest Minister, şi pe temeiul căruia Ministerul din lăuntru regulase darea cheltuelelor trebuitóre.

Dăm în anexă [1]) hrisovul luĭ Alexandru Ión I, de fondaţiune a scólelor române, pentru israeliţĭ, sub Ministerul luĭ Kogălniceanu.

8) Una din cele maĭ importante lucrărĭ din anul 1860, a fost înfiinţarea de 4 scolĭ preparande, pentru pregătirea de învĕţătorĭ, căcĭ cu singura scólă preparandală nu se putea avea numĕrul necesar de candidaţĭ pentru învĕţătorĭ sătescĭ.

Eată în ce mod sună raportul la Domnitor, pentru aceste scolĭ:

«Lipsa de profesorĭ este una din cele maĭ simţite neajunsurĭ, pentru rĕspândirea învĕţătureĭ pe o cale maĭ întinsă în sînul naţiuneĭ.

Immulţirea aşeḑămintelor publice de învĕţătură, maĭ cu sémă astăḑĭ, de care ţéra are atâta trebuinţă, este în mare parte împedicată prin lipsa de profesorĭ, şi ades, chiar în scólele până acum de maĭ 'nainte înfiinţate, învĕţătura sufere din causă, că nu se pot găsi la îndemână persóne înzestrate, cu cunoscinţe speciale în pedagogie, căcĭ pentru un numĕr îndestul de însemnător de scolĭ elementare şi primare, abia se găsesce până acum creată o scólă pregătitóre, pentru profesorĭ în institutul basilian din Iaşĭ.

In vederea acestuĭ neajuns, subscrisul a cerut şi a dobândit de la Camerĕ, cu ocasiunea votăreĭ budgetuluĭ, patru scolĭ pregătitóre de profesorĭ elementarĭ, în Botoşanĭ, Bacăŭ, Tecuciŭ şi Ismail, dupe alăturatul proiect, la care vor fi chiămaţĭ şi toţĭ dascăliĭ de pe la bisericile din districtele împrejurătóre, dându-'i-se de ajutor spre viĕţuire în cursul petrecereĭ lor în scólă, câte 30 leĭ din cutiile sătescĭ.

Asemenea dispoziţiune pentru ajutorul viĕţuireĭ dascălilor la învĕţătură, subscrisul, a presentat'o şi deliberăreĭ Consiliuluĭ Miniştrilor, care prin jurnalul din 26 August contenit, a încuviinţat darea acelor 30 leĭ pe lună, din cutiile sătescĭ.

Subscrisul, decĭ, cu căḑutul respect, referă Mărieĭ Téle, aceste mĕsurĭ, proiectate pentru deschiderea scólelor pregătitóre, rugându-vĕ să bine-voiţĭ a le da domnésca încuviinţare.

Ministru, *M. Kogălniceanu.*

[1]) Veḑĭ anexa.

Prescript-verbal

Pe temeiul votăreĭ Adunăreĭ și a aprobăreĭ Mărieĭ Séle Domnitoruluĭ, se decide:

1. De la 1 Septembre, se vor deschide 4 scolĭ preparandale în politiile Botoșanĭ, Bacăŭ, Tecuciŭ și Ismail.

2. De fie-care dascăl, se va da din cutiile sătescĭ câte 30 leĭ pe lună pentru viețuire, în timpul ocupăreĭ luĭ la scólă.

3. La aceste scolĭ vor fi chiămațĭ toțĭ dascăliĭ de pe la bisericĭ din districtele împrejurătóre.

4. Timpul învățăturеĭ va fi în anul curent de 3 lunĭ.

5. Programul învățăreĭ va fi acel al anuluĭ I-iŭ, primar și practica pedagogică.

6. Fie-care dascăl ce va fi petrecut cursul de la scóla preparandală, stabilit dupe art. 4, pentru anul curent, va putea fi autorisat a deschide, orĭ unde ar voi, scólă, însă numaĭ pentru clasa I primară.

7. In anul următor scólele preparandale acum înființate, vor preda materiile anuluĭ al II-lea primar, și așĭa treptat pe fie-care an (în timpul ce prin special și anual reglement, se va determina de către Minister), se vor complecta scólele cu tóte clasele primare și acea pedagogică, pentru că dupe un spațiŭ de 4 anĭ, să aibă țéra un numĕr cât se póte maĭ mare de învățătorĭ elementarĭ, putêndu-se guvernul chiar și până atuncĭ folosi, de cunoscințele anuale dobândite de înscrișiĭ ascultanțĭ la maĭ sus numitele și din noŭ înființate scolĭ normale.

Acest proces-verbal s'a adus la cunoscința Consiliuluĭ de Miniștri, cu referatul No. 9.327, din 22 August 1860, și prin *Monitor*, s'aŭ deschis concursurĭ pentru profesoriĭ trebuitorĭ scólelor acestora, înaintea uneĭ Comisiunĭ examinătóre, în luna luĭ Septembre.

Consiliul de Miniștri (Kogălniceanu, E. Alcaz, Boginca, D. Cozadini, Florescu), aprobă înființarea scólelor și liberarea lefilor din cutiile sătescĭ, cu jurnalul No. 921, din 26 August 1860.

Urméză apoĭ raportul No. 11.326, din 19 Septembre, către Domnitorul Cuza. Acesta încuviințéză, cu decretul No. 11.327.

Scólele acestea preparandale, urméză a se deschide în Octombre, în localele primare de băeți, prin îngrijirea și sub privegherea Comitetuluĭ de inspecțiune.

Clasele se vor ține în orele libere ale scóleĭ primare, și mărginirea lecțiunelor, se lasă cu totul la dispositiunea profesorilor respectivĭ, cu acésta numaĭ, ca programul anuluĭ I primar, să fie trecut în termenul prescris de proiect. La Bacăŭ și Botoșanĭ sunt însărcinațĭ cu scóla preparandală istitutoriĭ sup. localĭ, plătindu-li-se $^1/_2$ din salariile destinate de 3.000 leĭ pe an.

La Ismail, institutorul I. Zmeu, primesce direcțiunea scóleĭ preparande, dér în urmă la Noembre, din causă că n'are scolarĭ, cu ofisul domnesc No. 13.698, scóla preparandă din Ismail, a fost strămutată la Pétra. Pentru Tecuciŭ s'a publicat concurs la 10 Octombre. Preparanda din Botoșanĭ, s'a deschis la 16 Octombre 1860, cu 14 elevĭ. S'a scris prefecților să îndemne pe dascălii de la bisericĭ de a intra în preparande;

9) Cu ordonanța din 12 August 1860, la 1 Septembre s'a deschis o scólă de adulțĭ în localul scóleĭ de meseriĭ; profesorul scóleĭ D-l Nanu. Ordonanța dispune cele următóre:

a) In localul scóleĭ de meseriĭ, se va deschide scólă publică de adulțĭ, de la 1 Septembre.

b) Programul acesteĭ scolĭ, va fi acel al scólelor.

c) Consiliul scolar, va fi provocat a hotărî ḑilele și orele de clasă, în considerarea ocupațiunilor diferite, la care frecuentătorii acesteĭ scolĭ pot fi dedați.

d) Nicĭ un elev începĕtor, în vêrstă maĭ mare de 14 anĭ, nu va fi primit în clasa I din cele-l-alte scolĭ primare din capitală, primiți fiind ceĭ maĭ în etate de cât 14 anĭ, numaĭ în scóla de adulți din noŭ înființată;

10) Se institue concursurĭ generale între eleviĭ secundanrĭ:

«Pentru a se putea constata gradele de desvĕlire a fie-căreĭ scolĭ secundare din ambele Principate, cum și pentru a se stabili un noŭ stimul la progresarea scólelor de acest grad, afectându-se prin budgetul scólelor, votat de Adunarea electivă, premiurĭ, și aceste pentru concursurĭ în materiĭ de litere și matematică; se publică nisce asemenea concursurĭ, ce se vor efectua pe următórele base:

1. La acest concurs aŭ a se înscrie numaĭ scolariĭ, carĭ în anul curent aŭ sĕvîrșit un curs secundar.

2. Inscrierea se va face la acest Minister și la cel din Bucurescĭ, până la 15 Septembre.

3. Materiile concursuluĭ se determină de Consiliul scolar.

4. Resultatul concursuluĭ din Iașĭ și Bucurescĭ, se va controla de Comisiunea extraordinară examinătóre, care va cerceta compunerile concurenților, și va hotărî cuĭ se cuvine premiile și accesitele de 1.500 și 1.000 leĭ. [1])

11) Se transformă scóla reală din Iașĭ, în facultatea de sciințe. Scóla reală dupe 2 anĭ de funcționare nu isbutise a avea de cât numaĭ 19 scolarĭ.

Prin raportul No. 9.913, către Domnitorul Alexandru Ión I, Ministru Kogălniceanu ḑice:

«Avêndu-se pe de o parte în vedere, că scóla reală din capitală. dupe duoĭ anĭ de funcționare, n'a putut aduna maĭ mulți scolarĭ decât 19, iar pe de alta, că lipsa de populațiune pentru acéstă scólă secundară, vine de acolo, că în Iașĭ maĭ sunt duoĕ scolĭ secundare: gimnasiul și seminariul din Socola.

«Avêndu-se de asemenea în privire, că programul în vigóre al scóleĭ reale, în cele d'ântêiŭ patru clase, pune maĭ fără de nicĭ o osebire, aceleași materiĭ, carĭ maĭ pe larg se predaŭ în gimnasiul central și în seminariĭ, în cât scopul de a forma bărbați specialĭ în aceste scóle, fiind lăsat maĭ mult singuruluĭ al 5-lea an, e cu neputință a se realisa;

«Subscrisul, în dorința de a evita o cheltuială fără de scop, cu întreținerea maĭ departe a uneĭ scolĭ de la care nu se póte avea bărbați specialiștĭ, atât de trebuitorĭ ţĕreĭ; și creḑênd tot-d'o-dată, că o asemenea cheltuială s'ar putea întrebuința maĭ nemerit și maĭ cu folos pentru ţéră, întru deschiderea secțiuneĭ a 2-a a facultăţeĭ filosofice de sciință, pentru neîntârziata formare de ingineriĭ civilĭ de punți și șosele, mecanicĭ și architecți; vine cu tot respectul, etc.»

Cu decretul No. 13.254, în Noembre 1860, s'a promulgat și programa facultăţeĭ de sciințe, secția 2-a:

No. 13.096. Pentru a se înlesni frecuentarea facultăţeĭ sciințelor, și pentru tineriĭ carĭ n'aŭ finit cursurile gimnasiale, și a se putea ajunge cât maĭ curênd scopul deschidereĭ citateĭ facultăți, prin formarea de ómenĭ specialĭ practicĭ, se publică spre obștésca

[1]) »Monitorul oficial« al Moldoveĭ, No. 256, din 22 August 1860.

sciință și regula cuĭ se cuvine, că la citata facultate se va ține și un curs extraordinar pregătitor pentru sciințele exacte, dupe alăturatul program:

Programul anuluĭ pregătitor, pentru sciințele exacte din facultatea filosofică, pentru tinerii carĭ n'aŭ finit cursul gimnasiuluĭ

Semestrul I.

1. Matematica elementară, Aritmetica și Algebra până la Teoria funcțiunilor.
2. Fisica experimentală.
3. Istoria naturală. Mineralogia.
4. Stilistica: Retorica, compuneri.
5. Desemnul liniar.

Semestrul II.

1. Geometrie, Planimetrie, Stereometrie, Trigonometrie plană.
2. Fisica experimentală, continuare.
3. Istoria naturală, Zoologia și Botanica.
4. Logica.
5. Desemnul liniar. [1])

12) De și nu în mod oficial, dér nu maĭ puțin cu tăcutul asentiment al nemuritoruluĭ Ministru al scólelor din Moldova, din 1860, prin stăruința Directoruluĭ sĕŭ, V. A. Urechiă, s'a creat în Iași societatea «Ateneul român», dupe statutele Ateneuluĭ din Madrid, și neîntârdiat în Septembre 1860, a apărut și fóia societățeĭ, purtând același nume, sub direcțiunea nóstră.

Acéstă asociațiune provócă în Iași o bună înțelegere, care dăinuesce până la 1864, când m'am strămutat în Bucurescĭ. [2])

Aci Ateneul român renasce ajutat de noĭ și puternice elemente și în mâna D-luĭ C. Esarcu, peste puținĭ anĭ, va dobândi cel maĭ frumos palat din țéră.

*

Inainte de a trece la budgetul, încă despărțit, al scólelor muntenescĭ, se cade a aduce aci câte-va date, cu referință la scóla urbană și rurală din Moldova, înainte de desființarea Ministeruluĭ instrucțiuneĭ publice din Iași.

La 1860, s'a înființat la Focșanĭ scóla de fete, cu 101 eleve. La 1861, se deschide a treia scólă de băeți în Pétra, județul Neamțu. In 1 Februarie același an, Ministrul D-l Cuciureanu, rógă pe V. A. Urechiă, care a demisionat din postul de Director al Ministeruluĭ instrucțiuneĭ publice, să continue a conduce clasele model de pedagogie de la Treĭ-Erarhĭ din Iași, unde introdusesem, pentru încercare, metóde nouĭ didactice. La acéstă clasă model s'aŭ perfecționat excelințiĭ institutorĭ: D-niĭ Grigorescu, I. Beiu, etc.

Tot în 4 Decembre 1861, s'a deschis scóla publică de la Târgșor, Nămolósa în județul Putna. Iar în 15 Decembre, scóla de fete de la Chilia. [3])

---

[1]) Că mĕsura era nemerită a probat neîntârdiata formare de studenți bine pregătiți, din carĭ dobândirăm o bună serie de inginerĭ. etc.

[2]) Vedĭ anexa.

[3]) Dosarul No. 28.

Tot în Octombre 1861, s'a deschis scóla de fete din Burdujeni, prin învĕţătórea Maria Torac.

Prin circulare s'a cerut aplicarea la tóte scólele primare a legeĭ vaccineĭ (§§ 12 şi 33), hotărîndu-se, ca copiiĭ nevaccinaţi, să nu se priméscă în scólă. [1])

La 30 Aprilie 1860, Directorul Ministeruluĭ instrucţiuneĭ publice din Moldova, trimite tuturor învĕţătorilor din sate o circulare, în care se arétă, că se pregăteaŭ lucrărĭ pentru facerea uneĭ legĭ obligatorii a învĕţămêntuluĭ primar. Eată acéstă circulare:

PRINCIPATELE-UNITE

Ministerul de culturĭ şi instrucţiune publică al Moldoveĭ

Circulare către profesoriĭ sătenĭ

Către D-luĭ profesorul al scóleĭ elementare din satul . . . . districtul . . . . .

In vederea studiilor trebuitóre la confecţionarea uneĭ legĭ de instrucţiune publică, gratuită şi *obligatorie*, cu care să se înlăture necontenitele pedicĭ şi greutăţĭ ce întêmpină desvĕlirea şi progresul instrucţiuneĭ elementare prin sate;

Se cere de la toţĭ profesoriĭ sătescĭ, cu încheerea a fie-căruĭ an scolastic, lămuririle dupe următorul tabloŭ:

Tabloŭ de copiiĭ ce nu urméză la scólă

No. de ordin	Numele şi pronumele copiilor de la 7—13 anĭ, carĭ nu frecuentéză scóla sătéscă	Numele şi pronumele părinţilor séŭ al tutorilor	Locuinţa	Profesiunea părinţilor	Data nascereĭ copiiluĭ	De sunt fruntaşi séŭ sĕrmanĭ părinţi	De învéţă copilul unde-va	Motivele pentru carĭ nu frecuentă scóla	La ce muncă sunt întrebuinţaţi	Dĕcă ajutându'ĭ cu cărţi ar frecuenta scóla?	Observaţiĭ

Magistriĭ sătescĭ sunt invitaţi de a împle cu exactitate rubricele acestuĭ tabloŭ, însă cu cea maĭ mare atenţiune de a nu da aer de *catagrafie* acestor culegerĭ de lămuririĭ, pe carĭ le vor face cât maĭ indirect şi în mod de a nu suscita vre-un prepus între sătenĭ. Magistriĭ viéţuind împreună cu locuitoriĭ, în acelaş sat, pot fără de a cerceta pe la case, cunósce pe fie-care familie. Cât pentru vêrsta şi ţiua nascereĭ acelora, o póte culege din registrele bisericescĭ.

Un tabloŭ identic ce va alcătui pentru copilele sătenilor ce nu frecuentă scóla, şi ambele se vor comunica Ministeruluĭ, îndeplinite la timpul cuvenit.

Acele pentru 1859, se cer până la 15 Maiŭ cel mult.

p. Ministrul cultelor, *V. A. Urechiă.*

No. 4.033. Iaşi, 1860, Aprilie 30.

---

[1]) Dosarul No. 1.161.

In 1860, se primesc fete în scólele publice de băeţĭ din sate, cu circularea următóre:

PRINCIPATELE-UNITE

Moldova şi Ţéra-Românéscă

Ministerul Moldoveĭ.—Departamentul de culturĭ şi iustrucţiune publică

Circulare la toţĭ profesoriĭ sătescĭ

Către profesorele scóleĭ publice elementare din satul . . . . districtul . . . .

Considerând, că § 26, lit. *c*, din regulamentul scolar, vede în scólele de fete mijlocul de a se forma din tinerele patrieĭ, soţiĭ şi mame bune, în care rézimă fericirea casnică a familieĭ, şi basa pentru crescerea cetăţenilor;

Considerând, că vitalitatea naţională reşede tot-d'a-una în masa poporuluĭ, şi că singurul mijloc de regenerare naţională, este regenerarea poporuluĭ;

Considerând, că numaĭ prin rĕspândirea învĕţătureĭ şi a moralităţeĭ, se póte ajunge la acest scop;

Considerând, că scolĭ pentru sexul bărbătesc, aŭ început a se face prin sate;

Considerând, că echilibrarea de inteligenţă între ambele sexe, este o garanţie a buneĭ armoniĭ şi a moralităţeĭ familieĭ;

Considerând, că educaţiunea sexuluĭ femeesc este cea d'întêiŭ necesitate în regenerarea poporuluĭ, fiind-că ele sunt menite a face din fie-ce familie câte o scólă, unde pe lângă educaţiunea sufletéscă, să pótă da copiilor şi primele noţiunĭ desvoltătóre inteligenţeĭ.

Ministerul simte viŭ trebuinţa de a se începe înfiinţarea grabnică de asemenea scolĭ şi pe la sate;

Considerând însă strâmtorirea de mijlóce, în care se află budgetul instrucţiuneĭ publice;

Ministerul, în unire cu Consiliul scolar, a chibzuit, ca învĕţătura fetelor pentru sate, să se facă în aceleaşĭ scolĭ înfiinţate şi pentru băeţĭ, regulându-se pentru acésta ore şi ţile hotărîte.

Executarea acesteĭ mĕsurĭ de cea maĭ d'întêiŭ urgenţă pentru ţéră, subscrisul o încredinţéză osebiteĭ D-tale chibzuinţĭ, D-le profesor, pentru a o pune de îndată în lucrare, ţinênd la scóla pusă sub a D-tale conducere şi un clas pentru fete, în care să li se predea învĕţăturile prevĕdute de program, în orele şi ţilele ce veţĭ găsi maĭ potrivite, aşĭa spre exemplu: băeţiĭ pot învĕţa înainte şi fetele dupe amiaţĭ, séŭ vice-versa, séŭ şi ambiĭ în aceleaşĭ ore, décă póte fi potrivit; cu acésta însă, ca profesoriĭ ne însuraţĭ, nu vor primi în clas, decât fete până la vêrsta de 10 anĭ.

Iar pentru încuragiarea D-tale, şi pentru sporul de îngrijire ce póte necesita acéstă nouă regulare, nu maĭ puţin şi pentru speranţele ce subscrisul are, că veĭ sci rĕspunde cu deplinătate la misiunea ce ţi se încredinţéză, subscrisul vĕ face cunoscut, că salariul D-tale va fi sporit la suma de 3.000 leĭ pe an, cu începere de la ţiua când în catalógele scóleĭ D-tale, se va vedea figurând cel puţin cifra de 10—15 eleve, până când subscrisul speră, că veţĭ raporta şi de punerea în lucrare a oficiuluĭ de faţă.

p. Ministru Secretar de Stat, la Ministerul de culte şi instrucţie publică, *V. A. Urechiă.*

No. 764. Iaşĭ, 1860, Ianuarie 29.

Dupe corespondență multiplă și varie cu prefecturele, revisoriĭ scolarĭ, Ministerul din lăuntru și Mitropolia, se ajunge a funcționa scólele sătescĭ, și în 20 Iulie 1860, Ministerul cultelor, secția scólelor, prin referatul No. . . . , iea următórele dispositiunĭ:

«In vederea budgetuluĭ pe 1860, se vor înainta la capitolul . . . § . . . . următórele lucrărĭ:

a) Se va alcătui liste de efectele și mobilele ce lipsesc pe la scólele elementare, și carĭ nu sunt a se face de nicĭ un arendaș. O asemenea se va presinta în pretoriŭ;

b) Se va publica concurs pentru facerea de sigiliĭ (a vrut să dică licitație), pentru scólele elementare. Aceste sigiliĭ vor fi alcătuite în modul următor:

Asemenea sigiliĭ vor fi în aplicare în ceară și în alb;

c) Se va presenta fără întârdiere tablourĭ de scólele unde clasele sunt frecuentate și de eleve;

d) Se vor expedui circulărĭ, către părinții locuitorĭ ce nu 'și trimit fiĭ la scólă dupe tablourile primite de la profesoriĭ sătescĭ;

e) Se vor trimite profesorilor câte un exemplar din instrucțiunile tipărite;

f) Se vor tipări și litografia tóte caetele citate prin instrucțiunile de la litera *e*.

p. Ministru, *V. A. Urechiă*.

Dăm în anexă [1]) explicațiunile anexate pe lângă budgetul anuluĭ 1860, cu referință la scólele sătescĭ și primare. Acolo se va vedea numĕrul scólelor existente în Moldova la data acésta, fie de băeți, fie de fete.

Pentru dotarea scólelor sătescĭ, cu aparate și mobilier metodic, aflăm înaintându-se lucrărĭ de Ministerul din Moldova. [2])

In 1861 și 1862, se deschid un numĕr de scolĭ sătescĭ în Moldova. Mai ales județul Neamțuluĭ și al Suceveĭ, beneficiază de candidațiĭ scóleĭ preparandale din Pétra, dupe frumósa stăruință a institutoruluĭ Nicolae Vicol.

Un cas curios se presintă în 1861. Preotul catolic Cosma Funtak, din satul Grozescĭ, propune să se dea de către Minister, léfă și pentru un profesor de limba ungurésca în scóla din sat. [3])

*

Budgetul instrucțiuneĭ publice din Țéra-Românéscă, votat de camera din Bucurescĭ și declarat de Comisiunea centrală din Focșanĭ, compatibil cu dispositiunile constitutive

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Veḑĭ anexa.

[3]) Dosarul No. 196.

ale noueĭ organisărĭ, ne arétă, că în 1860, existaŭ 1.966 de scolĭ sătescĭ. Invĕţătoriĭ eraŭ plătiţĭ cu câte 25 leĭ pe lună.

De la 1 Octombre, li s'aŭ adaos la léfă, încă câte 25 leĭ pe lună.

Se maĭ prevede înfiinţarea din noŭ a 234 de scolĭ sătescĭ.

Vor fi în 1860, 17 revisorĭ de judeţe, dér aceştia vor funcţiona numaĭ până la 1 Octombre, când se vor înfiinţa în locul lor 95 de inspectorĭ de plăşĭ, aleşĭ dintre candidaţiĭ maĭ capabilĭ.

La învĕţământul primar, cu 3 institutorĭ şi 4 clase, sunt 5 scolĭ primare în Bucurescĭ, scóla din Brăila, din Craiova, din Focşanĭ, din Pitescĭ, Ploescĭ, Slatina.

La scóla din Ploescĭ, continuă catedrele extraordinare de limbile grécă şi francesă.

Scolĭ primare, cu duoĭ institutorĭ la 4 clase sunt: în Severin, Jiŭ, R.-Vâlcea, Caracal, Turnu, Giurgiu, Buzĕŭ, Călăraşĭ, C.-Lung, Tĕrgovişte, Olteniţa, Ruşiĭ-de-Vede.

Există 12 scolĭ primare, cu câte 2 clase, şi numaĭ cu câte un institutor.

Se înfiinţézĕ din noŭ 2 scolĭ sucursale la Craiova, cu duoĭ institutorĭ, o scólă sucursală la Ploescĭ, cu duoĭ institutorĭ, 7 scolĭ primare, cu câte 2 clase şi un institutor în Cerneţĭ, Ocna, Calafat, Curtea de Argeş, Văleniĭ-de-Munte, R.-Sărat şi Alexandria.

La rubrica scólelor de fete, constatăm, în budgetul din 1860, 2 externate în Bucurescĭ, cu câte 2 clase, cu o directóre şi un institutor.

Asemenea duoĕ externate de fete, cu câte 2 clase, unul în Ploescĭ şi altul în Slatina.

De la 1 Septembre, se vor înfiinţa 9 scolĭ de fete, la Cerneţĭ, Ocna, Calafat, Curtea de Argeş, R.-Sărat, Văleniĭ-de-Munte, Olteniţa, Alexandria şi Roşiĭ-de-Vede, tóte cu o directrice şi un institutor de clasa I şi a II-a.

In Bucurescĭ, există internate de fete, până la 1 Septembre, cu 20 de bursiere, iar de atuncĭ, cu 30. Aceste bursiere se daŭ la pensionate private.

Internatul de fete Lazăr Otetelişanu, din Craiova, care a avut 25 de bursiere, până la 1 Septembre, va avea de atuncĭ 50 de bursiere.

Intre scolĭ profesionale, este scóla de arte şi meseriĭ de la Mavrogheni, cu un internat de 50 de ucenicĭ, până la 1 Septembre, şi de 80 de la 1 Septembre. Acestă scólă are ateliere de rotărie şi de strungărie.

Institutul de la Panteleimon de agricultură, cu 60 elevĭ, de la 1 Septembre, în loc de 35. Continuă pe lângă acest institut scóla de duḑĭ.

La rubrica gimnasiilor, se dă un stat noŭ de la 1 Septembre, cu lefĭ sporite. [1])

In Bucurescĭ există acum gimnasiul separat, cu 4 clase, numit Lazăr.

In Craiova gimnasiul devine cu 6 clase de la 1 Septembre, şi cu stat noŭ. [2])

In Septembre, se maĭ înfiinţézĕ în Bucurescĭ, un noŭ gimnasiŭ Mateiŭ Basarab, întocmaĭ ca gimnasiul Lazăr.

Internatul de lângă gimnasiŭ, are de la 1 Septembre 60 de bursierĭ, în loc de 50.

Se maĭ proectézĕ un noŭ internat de la 1 Septembre, [3]) acesta se va aşeḑa pe lângă Mateiŭ Basarab, tot cu 60 de elevĭ.

Un internat de 25 bursierĭ se înfiinţézĕ de la 1 Septembre, pentru Craiova.

---

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Veḑĭ anexa.

[3]) D-l I. Brătianu, a propus in Cameră, la ocasiunea desbatereĭ budgetuluĭ pe 1860, în şedinţa de la 5 Aprilie, crearea celuĭ al duoilea internat, pentru scolariĭ din districte. In 16 Decembre 1860, se deschise acest internat, pe lângă noul gimnasiŭ Mateiŭ Basarab.

Sub numele de *Academie,* budgetul prevede sporirea facultăţeĭ juridice, la care se adaogă al duoilea profesor de dreptul roman, de la 1 Septembre, duoĭ profesorĭ de dreptul civil, idem, un profesor de economia politică şi un profesor suplininte.

La facultatea filosofică, se înfiinţéză de la 1 Septembre 1860, catedra de Istoria Românilor (8.000 leĭ), literatura limbelor latină şi elenă (8.000 leĭ.)

Cursul de inginerie civilă continuă, cu duoĭ profesorĭ: profesorul de geometria descriptivă, architectură şi construcţiunĭ, al duoilea de mecanică şi geodesie.

Din budgetul scólelor pe 1860, se maĭ daŭ subvenţiunĭ:

74.000 leĭ scóleĭ militare, până la 1 Iulie, când apoĭ, întreţinerea scóleĭ trece la Ministerul ostăşesc.

8.400 leĭ scóla de fete Elisabetană.

Budgetul pe 1860 prevede un noŭ director al Muséuluĭ, carele se va aduce din Pier-Mond.

Pentru bibliotecă nicĭ un fond de îmmulţirea cărţilor.

Se prevĕd 2.000 leĭ pentru cărţĭ didactice, tipăriri de jurnale pentru instrucţiunea publică, catalóge, modele de desemn, harte, globurĭ.

10.000 leĭ se prevĕd pentru colecţiunea de aparate de fisică şi chimie.

6.000 leĭ, pentru instrumente agrimensoriĭ, pentru scólele din 4 judeţe, dupe pilda anuluĭ trecut.

Se ţin în 1860, 39 de stipendişti la universităţĭ străine, din carĭ 34 sunt din aniĭ trecuţi.

Se vor trimite 4 tinerĭ din scóla de chirurgie, să termine medicina la Paris.

Se înscriŭ 40.000 leĭ, pentru ajutoruri diverse, la studiĭ în ţéră şi străinĕtate.

Se institue de la 1 Septembre, o scólă de silvicutură, cu 4 profesorĭ şi 20 de elevĭ.

Asemenea scólă preparatóre, pentru instructorĭ de agricultură, 7 elevĭ şi un profesor.

Scóla de chirurgie şi farmacia costă în 1860, 161.912 leĭ. Despre ea vom vorbi maĭ la vale.

In fine, belele arte sunt representate în 1860, cu 4 maestri de musică vocală, la 4 scóle primare din Bucurescĭ.

Să nu uităm de a adăogi, că tipografia Academieĭ naţionale, continuă în 1860, cu un budget de 200.000 leĭ.

*

Să luăm însă maĭ de aprópe diferitele ramurĭ scolare din Muntenia.

Şi maĭ 'nainte de tóte, să înregistrăm proiectul de lege din 31 Martie 1860, dat de Ministrul A. G. Golescu, în desbaterea Adunăreĭ, dupe ce 'l a supus la Domnitorul Cuza, cu raportul No. 1.154. Acest proiect de lege are în vedere scóla sătéscă, şi este următorul:

«Instrucţia primară constitue fondul educaţiuneĭ naţionale. Ea este chiămată a forma inima şi intelegenţa poporuluĭ şi a 'l conduce la cunoscinţa datoriilor séle, către Dumneḑeŭ, către patrie şi către sine însuşĭ.

Acéstă instrucţiune n'a putut lua, până acum, la noĭ, desvoltarea, ce încă dintru început se hotărîse a i se da, prin dispoşiţiile legiuitóre ale regulamentuluĭ organic. Lipsa cea mare însă şi cea maĭ simţită, a fost şi este încă, nu în numĕrul scólelor, ci în cunoscinţele persónelor investite cu calitatea de institutor.

O scólă preparandă de fie-care județ, este o mĕsură transitorie de cea mai neapĕrată și mai urgentă trebuință, ca să ajungem să avem un sistem de educație mai solidă pentru popor.

Institutorii actuali vor putea frecuenta aceste scoli, în tot semestrul de véră, de li se va face mai cu sémă un ajutor de 25 lei pe lună, peste tot onorariul lor actual.

Persónele cari se vor însărcina cu acéstă instrucție pedagogică, sunt firesce chiămate a dirigia instrucțiunea scólelor sătesci, din tot coprinsul județului lor, și nimeni nu le va putea ajuta mai mult întru acésta, decât sub-inspectorii de plasă, eșiți chiar din scólele preparande, ce vor fi puse sub direcțiunea lor.

Mĕsurile ce se propun pentru a ajunge la acest scop, se reguléză prin alăturata lege în modul cel mai apropriat, cu mijlócele de care dispune țéra în ḑiua de astădi, și credem că instrucția primară va primi cu acésta, o răpede și simțitóre îmbunătire, încât să se deschidă un drum neted pentru alte îmbunătățiri mai importante, pentru care va dispune mai pe larg legea organică, care se va trimite peste puțin în deliberațiile Corpurilor legislative.»

Proiect de lege

Art. 1. De la promulgarea acesteĭ legi, în viitor, se va numi câte un inspector de fie-care județ, cu însărcinare de a inspecta scólele sătesci; el va primi 600 leĭ pe lună și 200 pentru cheltuială de transport.

Art. 2. Acești inspectori vor avea a iniția în véra acésta pe învĕțătorii actuali, în cunoscințele ce le sunt neapĕrat trebuincióse, pentru a corespunde mai bine la misia lor.

Art. 3. Se va închiria îndată un local încăpĕtor în fie-care capitală de județ, spre a servi de scólă preparandă, pentru acești învĕțători.

Art. 4. Pe lângă 25 leĭ pe lună, ce primesc acum învĕțătorii de sate, ca onorar, eĭ vor mai primi drept încuragiare un stipendiŭ de 25 leĭ pe lună, pentru întreținerea lor, în tot timpul cât va dura cursul pregătitor de véră, în acele scolĭ preparande.

Art. 5. Toți acești învĕțători vor avea a da un examen general de concurs, la finitul semestruluĭ de véră, și vor primi atestate de aptitudine, cu specificare de rangul ce li se cuvine dupe meritele lor.

Art. 6. Dintre ceĭ mai de frunte, se vor alege câte unul de fie-care plasă, spre a se numi aspirant la gradul de inspector de plasă, cu onorariŭ de leĭ 100 pe lună (afară de drepturile și scutirile de care se bucură învĕțătorii sătesci în ḑiua de astădi.)

Art. 7. Toți câți vor căpĕta atestaturi de aptitudine, vor fi numiți îndată aspiranți la gradul de institutori primari, cu onorariŭ de leĭ 50 pe lună (afară de drepturile și scutirile de care se bucură eĭ în ḑiua de astădi.)

Art. 8. Aceĭ cari nu vor fi dat nicĭ o dovadă de înaintare, vor rĕmâne cu caracter provisoriŭ de candidați și cu onorariŭ numai de la 25 leĭ pe lună, până se vor putea perfecționa în următórele semestre de véră; iar neisbutind la acésta, se vor depărta cu totul, pentru causă de neaptitudine.

Art. 9. Aceste onorariĭ sunt provisoriĭ, până ce o lege definitivă va regula posiția institutoruluĭ, și onorariul ce i se va cuveni din casa comunală.

Art. 10. Adaosul la chiăltuelĭ, ce va resulta din dispositiile precedente, se va acoperi cu un adaos de 2 leĭ de familie la contribuția pentru scólele sătesci; iar onorariile inspectorilor de județe și de plasă, precum și chiria localurilor pentru scólele preparande, se vor plăti din fondurile Ministeruluĭ, trecêndu-se în budgetul anuluĭ curent.

Art. 11. O lege specială va privi la înființarea a patru internaturĭ de scolĭ normale, pentru formarea și recrutarea institutorilor pe viitor.

Art. 12. Un regulament special de administrație publică, va regula imediata punere în lucrare a acesteĭ legĭ.»

Asemenea încercărĭ de legiferare în spre ḑiua definitivă a unireĭ Principatelor, nu puteaŭ să nu avorteze.

*

Intârḑierea votăreĭ budgetuluĭ de către Adunare, aŭ amânat și îmbunătățirile proiectate pe 1860.

Ca să judecăm de aceste îmbunătățirĭ, nu avem decât să cetim, în anexă, darea de sémă făcută de directorul scólelor I. Măcărescu, la 20 Iunie 1861.

Principala îmbunătățire a constat în aceea, că pregătirea candidaților sătescĭ n'a maĭ rĕmas pe séma institutorilor din județ, ci s'aŭ însărcinat cu învĕțătura lor pe inspectoriĭ de județ, ajutați de câte un sub-inspector de fie care plasă.

S'a încuviințat și programa scólelor sătescĭ, sub influința programeĭ maĭ bune, ce în asemenea scolĭ era în Moldova.

Desființarea contribuțiuneĭ de 2 leĭ, îngreună, dupĕ părerea luĭ I. Maiorescu, îmmulțirea scólelor sătescĭ, căcĭ caută să se mărginéscă Eforia la numĕrul de scolĭ, fixat prin budget.

Invĕțământul primar urban s'a ameliorat considerabil, prin faptul, că în 1860, la un numĕr însemnat de scolĭ primare, noĭ am dat câte 3 institutorĭ, în loc de unul, care nu putea să țină însușĭ 4 clase.

In 1860, s'a aflat în scólele primare urbane 6.115 scolarĭ, adecă pesté 1.000 maĭ mult decât în anul trecut.

Importanta îmbunătățire a fost în Ţéra Românéscă, nu crearea, ci îmmulțirea scólelor de fete. S'aŭ înființat din fondurile Brâncovenescĭ 5 scolĭ de fete în Cerneți, Jiĭ, R.-Vâlcea, Pitescĭ și Târgoviste, încă din 1859.

In 1860, Eforia maĭ înființéză câte una în cele 9 orașe secundarĕ, așĭa că la finea anuluĭ scolar 1860—1861, eraŭ 38 de scolĭ primare de fete, câte cu o directrice și un institutor, afară de scóla Lazaro Otetelesanu, care are câte 2 institutorĭ, ajutați de 2 directrice.

Populațiunea acestor scóle la 1860—1861, era de 2.461 fete, decĭ un progres asupra anuluĭ trecut.

Instrucțiunea primară, ca și cea privată, s'a pus sub inspecțiunea a treĭ inspectorĭ generalĭ, din carĭ unul pentru Bucurescĭ.

La învĕțământul secundar, Eforia propuse adausurĭ și îmbunătățirĭ în proiectul sĕŭ de budget pe 1860, dér Adunarea respinse proiectul, séŭ le amânase în vedere cu o legislațiune comună, pentru ambele Principate, ast-fel pe 1860, învĕțământul secundar este în *statŭ-quo* al anuluĭ anterior, dóră că s'aŭ primit maĭ mulțĭ internĭ la diferitele categoriĭ de scóle, că s'a despărțit cu totul gimnasiul Mateiŭ Basarab de S-tul Sava, că s'aŭ adaos clasa VII-a la Craiova, etc.

Eforia ceruse înființarea de scólă de comerciŭ. Am vĕḑut maĭ de mult timp, simțindu-se necesitatea uneĭ asemenea scolĭ. Adunarea refusă creditele necesare, și exprimă dorința, să se trimită duoĭ tinerĭ la Genova în Italia, pentru sciințele comerciale.

Acésta se și făcu în 1860, peste ceĭ 53 de bursierĭ, întreținuțĭ în străinětate cu spesele Statuluĭ.

Inființarea facultățeĭ filosofice, cu 2 cursurĭ, conform budgetuluĭ, se realisâ ; iar catedre nouĭ de la facultatea de drept, până în Iunie 1861, nu se ocupaseră.

Mult timp, până la 1864, ceĭ 4 profesorĭ vechĭ aĭ facultățeĭ de drept, se opuneaŭ în mod indirect la introducerea de nouĭ profesorĭ, respingênd de la concurs pe solicitatorĭ. Eĭ constituiră, ceea ce *Satira* numea în 1864 : Quadrilaterul de la drept.

Seminariile aŭ trecut și în Țéra Românéscă, sub administrațiunea Ministruluĭ cultelor, dér nu există o lege bine definită în privința lor.

Eforia a elaborat o nouă programă, pentru seminariĭ, maĭ desvoltată decât în trecut.

Cât privesce institutele de cultură generală, vĕdurăm, că budgetul n'a permis vre-o îmbunătățire.

In noul local al palatuluĭ Academieĭ, noul director al muséuluĭ de sciințe naturale, Fererati, începe a aședa în 1861, colecțiunile sale. Tot acolo se va muta, nu târdiŭ și biblioteca. [1])

Eată acum un tabel comparativ al stăreĭ instrucțiuneĭ publice și private din Muntenia, pe 10 anĭ, care se închee la finea anuluĭ scolar 1860—1861 :

ANUL	INSTRUCȚIUNEA PRIMARĂ									Instrucțiunea secundară		Instrucțiunea superiéră		TOTALUL
				PUBLICĂ				PRIVATĂ						
				Scolĭ prin sate		Scolĭ prin orașe și târg.								
	No. inspectorilor generali	No. inspectorilor de județe	No. sub-inspect. de plăși	No. scólelor	No. scólelor [2])	No. scólelor [2])	No. scólelor [2])	No. scólelor [2])	No. scólelor [2])	No. institutelor	No. scolarilor	No. institutelor	No. studenților	
1852						22	2.666	150	5.049	2	355	2	32	8.102
1853						23	3.813	147	3.210	2	376	1	21	7.422
1854						23	3.649	116	1.039	2	354	1	17	5.059
1855						23	3.432	118	4.614	2	310	1	21	8.477
1856						23	3.600	102	4.017	2	324	1	10	7.951
1857						23	3.658	124	3.917	2	420	2	27	8.022
1858				1.011	22.940	23	3.696	117	4.877	2	441	2	31	31.985
1859				1.381	35.450	34	4.540	108	4.807	2	530	2	31	45.362
1860				2.129	53.580	41	5.932	250	4.538	5	718	2	42	64.810
1861	3	17	93	2.157	56 460	75	8.584	120	3.734	17	1.406	4	55	70.250

In acest tabel intră numaĭ scólele carĭ aŭ fost sub directa inspecțiune a Eforieĭ.

*

Anul 1861, din primele ḑile, se anunță rĕŭ pentru unele scolĭ din Moldova.

Este anul în care se întêmplă conflictul între Cneazul Cantacuzin, Ministrul cultelor din Moldova, și între Consiliul superior al scólelor.

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Scóle și scolarĭ de ambe-sexe.

Faptele sunt încă prea recente, pentru ca să ne permitem de a le judeca aci.

Ne mărginim a anexa mai multe acte relative la acest conflict și pentru nouele generațiuni, carî nu 'l cunosc, vom adăugi scurta informațiune, că acest conflict s'a stârnit din causa înlăturăreĭ de la direcțiunea centrală de fete a bătrânuluĭ profesor N. Verdeanu, în favórea uneĭ străine D-na Gross.

Regulamentul în vigóre la scolĭ, cerea ca directorele scóleĭ de fete să fie dintre profesoriĭ românĭ, (§ 70.)

Un text positiv de lege era calcat.

Consiliul scólelor era în dreptul sĕŭ să céră respectul legeĭ, dér Cneazul autoritar împinge lucrul până la extrem, și atuncĭ un numĕr de 16 profesorĭ, ceĭ mai mulțĭ membrĭ aĭ Consiliuluĭ, demisionézá, protestând contra călcărilor de legĭ. Partea regretabilă începe apoĭ, căcĭ atât gimnasiul cât și facultățile se desorganiséză, iar scolariĭ petrec în numeróse scene de nedisciplină, nu numaĭ la internatele de băeți, ci și la cel de fete.

Conflictul, care a început în 29 Octombre 1861, [1]) duréză până târdiŭ în 1862, cu tótă protestațiunea preseĭ liberale, cu tótă intervențiunea Adunăreĭ, acum concentrată în Bucurescĭ.

Manifestațiunĭ, protestațiunĭ, cercetărĭ de diferite Comisiunĭ, se succed unele altora, fără a ajunge la scop. In primă-véra anuluĭ 1862, se strămut definitiv și cancelariile ministeriale, din Iași la Bucurescĭ. [2])

In Iașĭ, rĕmâne provisoriŭ, până se vor expedia dosarele Ministeruluĭ de culte, ca loco-țiitor de director D. Melidon, vechiŭ și laborios impiegat al scólelor. Acesta numaĭ este negrețit în stare, cu tótă bună-voința, să împace conflictul.

Numaĭ cu venirea la Minister a Generaluluĭ Tell, se aduce îndreptare situațiuneĭ scólelor din Iașĭ. Acesta înființează, în locul desorganisatuluĭ Consiliuluĭ scolar, un Comitet extraordinar de inspecțiune, sub președința luĭ V. A. Urechiă, din D-niĭ T. Maiorescu, G. Mârzescu, Octav Teodori, etc.

Aceștia cu mult tact, pe cât și energie, restabilesc liniscea în scóle, rechiamă pe profesoriĭ demisionațĭ la posturile lor și cursurile se redeschid peste tot.

Administrațiunea scólelor din Moldova și în special din Iașĭ, de către acest Comitet, a fost fórte seriósă și bine făcĕtóre. Comitetul duréză până la noua lege scolară din 1864.

*

Din faptele particulare ale anuluĭ 1861—1864, vom înregistra acum cele următóre:

Sub Ministru Barbu Catargiu, Ministrul instrucțiuneĭ publice din Țéra Românéscă, cere desființarea Eforieĭ muntene și a Consiliuluĭ superior din Moldova. Consiliul încheiă jurnalul ce dăm în anexă [3]), aprobând aceste disoluțiunĭ și formarea provisorie a unuĭ Consiliŭ de instrucțiune publică pentru ambele țĕrĭ unite. Acest Consiliŭ va dura până la organisarea definitivă printr'o lege specială [4]).

Creațiunea acestuĭ Consiliŭ provisoriŭ nu împedică funcționarea Comitetuluĭ din

---

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Dosarul No. 10, din Maiŭ 1862.

[3]) Veḑĭ anexa.

[4]) Acest jurnal al Consiliuluĭ de Miniștriĭ, s'aŭ publicat de V. A. Urechiă, în Anuarul instrucțiuneĭ publice.

Iași, cu tóte că el a protestat pentru supresiunea vechiuluĭ Consiliŭ al scólelor, prin următórele acte:

»Așeḑĕmêntul scolastic, carele dirige de la aniĭ.... învĕțămêntul public și privat din acéstă parte a Românieĭ, a fost în aceștĭ de pe urmă douĭ anĭ, în împregĭurărĭ triste, pe care ne abținem de a le maĭ aminti D-vóstrĕ, lovit în litera și în spiritul sĕŭ și putem ḑice, anulat, fășiĭ fășiĭ, prin ordonanțe și decrete administrative.

Una din cele maĭ marĭ loviriĭ, date Statuluĭ scólelor, a fost, D-le ministru, aceea prin care s'a desființat Consiliul scolastic, prevĕḑut la Secția III, cap. I, partea II a legeĭ acesteia, sub pretextul puțin serios, că unirea Moldoveĭ cu Valachia ar fi cerut acéstă călcare de lege.

Atributele asemnate de statut Consiliuluĭ școlar, în casul chĭar când un decret domnesc ar fi suficient ca să obóre o lege, acestea nu pot, D-le ministru, justifica desființarea aceluĭ Consiliŭ, din punctul de vedere al unireĭ românilor. In adevĕr, acéstă autoritate școlastică, nu are alte atribute, de cât acele a priveghia la îndeplinirea celor ce cer legile de la fie-care din impiegațiĭ scolasticĭ; de a propune în cunoscință de lucru, reformele și îmbunătățirile ce sunt de nevoĭă pe la fie-ce școlă; de a avea ca țintă neînlăturată, progresul și buna stare intelectuală și morală a generațiuneĭ june, ce națiunea încredințéză așeḑĕmintelor de educațiune publice și private.

Dĕră orĭ și care comitet de inspecțiune și chĭar subscrisul, nu are pe o tréptă maĭ sus sĕŭ maĭ jos, aceleașĭ sarcinĭ și atribute? Cu tóte acestea ele nu daunéză, nu știrbesc nicĭ de cât, existând, autoritatea centrală, scopurile marĭ politice și naționale.

Subsemnațiĭ nu cred, că *unirea* póte fi atât de puțin înrădăcinată în inima românilor, în cât să fie periclitată prin aceea, că scólelor din fosta Moldova, li se vor respecta *legile*, pe basa cărora dovediră că fac progrese. Unirea este maĭ tare, decât să pótă fi mișcată, prin acea împregĭurare, că pentru cumpĕrarea a douĭ leĭ cridă la școlĭ, nu se va maĭ cere deslegărĭ de la Bucurescĭ; că pentru suplinirea unuĭ învĕțător, institutor sĕŭ profesor bolnav, nu se va maĭ cere voïe de la Bucurescĭ, de unde să vină, după ce nu va maĭ fi de lipsă. Nu prin păstrarea în școlĭ de cărți scolastice, care să aibă și editura Iașilor, sĕŭ aprobarea consiliuluĭ de aci, în locul editureĭ și aprobăreĭ de la Bucurescĭ, se va aduce perturbare în sistema de guvernare din centru. Nu prin aceea, că se vor face la Iașĭ și nu la Bucurescĭ programe de óre pe la școlĭ, se va periclita unitatea națională. Ea nu va fi periclitată nicĭ din aceea, că interesele de tótă natura, ale școlelor din fosta Moldovă, vor fi protese și administrate de aceĭ carĭ, la fața loculuĭ fiind, maĭ Iesne pot face acésta, decât de ar fi la Bucurescĭ.

Domnule ministru,

Subsemnațiĭ membri aĭ comitetuluĭ și întregul corp profesoral a salutat ministerul, din care ați lua o așia de alésă parte, ca o sosire a *legalităței*, a reintrăreĭ școlelor, atât de bântuite de arbitrar, sub scutul legeĭ.

Tarĭ în acéstă convingere, eĭ cutézĕ, D-le ministru, a vĕ cere, ca mijloc, *sine qua non* de reintrare în acea sântă *legalitate, rechiămarea de îndată a consiliuluĭ scolastic,* demisionat în Februariŭ 1861, în urma conflictuluĭ ce cunóscețĭ.

Obiecțiunea, ce ar putea a se face acesteĭ reintrare în lege, că este deja la Bucurescĭ un alt consiliŭ pentru tótă țéra, nu póte avea loc:

a) Pentru că consiliul scolastic din Moldova este hotărît, este instituit de legea scólelor, lege votată de Adunarea Moldoveĭ și în regulă promulgată;

b) Pentru că ministerul e liber de a consulta, (după ce a consultat opiniunile consiliilor sale legali) și pe orĭ-care alte persóne, în care 'șĭ are încredere;

c) Pentru că, în extrem, chiar décă consiliul central ar rêmâne pe lângă D-vóstră în Bucurescĭ, atribuțiunile acestuia, *până la o altă lege școlară*, nu pot fi în coalițiune cu acele ale consiliuluĭ scolastic, instituit de legea în vigóre, pentru școlele din acéstă parte a Românieĭ.

Aceste considerente, din punctul de vedere al legalităței, sunt victorios întărite și de practica ḑilnică. Lipsa consiliuluĭ școlastic s'a simțit de îndată de însușĭ Ministerul de culte, din ḑiua când acesta a voit să se ocupe serios de interesele scólelor din Moldova. Inființarea chiar a acestuĭ comitet, din care iaŭ parte subsemnațiĭ, e o probă eclatantă la acele ce ḑicem.

Déră ce este acest Comitet din Iași? Este el comitetul de județ, prevĕḑut de legea școlelor și de reglementul de la 1831?

Subsemnațiĭ se bucură, în interesul școlelor, de atribute mult maĭ largĭ decât acele ale orĭ-căruĭ comitet de district; eĭ aŭ unele atribute chiar și maĭ întinse decât le avea consiliul cel legal ale școlelor.

Ast-fel, comitetul acesta din Iașĭ, nu este nicĭ comitet de județ, nicĭ consiliul hotărît de lege. Iată cum o călcare de lege e grea de neconsecuențiĭ!

Aci e locul să vĕ facem, D-le Ministru, o declarare. Décă noĭ am primit sarcina de membri aĭ consiliuluĭ acestuia, a fost numaĭ, ca să facem scândură de salvare a învĕțăturei publice, care pe fie-ce ḑi se scofundă și amenință perire, spre mulțămirea neamicilor românismuluĭ. Pe cât timp n'am zărit la orisont verĭ-o lucóre, care să vestéscă seninul pentru școlele din Moldova, noĭ am ascuns în inima nóstră și indignare și speranță. Astăḑĭ n'avem ce face cu întêia, dar nu ne înșelăm, creḑênd sosit momentul realisăreĭ celeĭ a duoa.

Vĕ rugăm, prin urmare, D-le Ministru, ca să primițĭ încredințarea prea distinseĭ nóstre considerațiunĭ.

V. A. Urechiă. T. Maiorescu. G. Mârzescu, etc.

*

Pentru a se vedea mersul scólelor din Moldova, anexăm discursul ce am rostit, în numele Comitetuluĭ scolar din Iașĭ, la ocasiunea solemnităței premiilor pe anul scolar 1863—1864, Iunie 29. [1])

Anexăm [2]) egalmente, cu titlul de document de consultat (însă cu óre-care îngrijire, fiind-că este elaborat din timpul confiictuluĭ, de care maĭ sus vorbirăm) și relațiunea statistică de starea scólelor din Moldova, memoriŭ presintat Ministeruluĭ de instrucțiune publică, la 1 lanuarie 1862, de Radu Melidon. Acest memoriŭ face de altmintrelea istoricul și al faptelor anterióre conflictuluĭ, și din acest punct de vedere este recomandabil.

Anexăm [3]), pentru cunoscința celor doritorĭ, programele gimnasiilor din Bucurescĭ pe 1861 până la 1863.

---

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Veḑĭ anexa.

[3]) Veḑĭ anexa.

In 1864 se înființéză prima și a duoa clasă a gimnasiuluĭ din Ploescĭ cu statul următor:

Statul personaluluĭ gimnasiuluĭ din Ploescĭ

1 profesore de limba română și latină, de istorie și geografie clasa I și II pe lună 1.000 leĭ, adecă pe an	12.000
1 profesore de matematică și sciințele naturale clasa I și II. pe an . . .	12.000
1 catehet clasa I și II, pe an	7.200
1 maestru de desen, pe an	3.600
1 profesore de limba francesă, pe an	4.800
Intreținerea a 10 internĭ pe séma Statuluĭ, pe an	10.400
	50.000

Aaron Florian. I. Maiorescu. Laurian. Veniamin.

In 1861 sunt marĭ perturbațiunĭ în Eforia scólelor din Bucurescĭ. La 11 Februarie, dupe raportul luĭ Barbu Vladoianu, Ministrul cultelor, Ioan Eliad este numit al 4-lea membru al Etorieĭ.

La Februarie 22, anul 1861, demisionéză din Eforie Aristide Ghica, care la Martie în 15 este înlocuit prin Simion Marcovicĭ; la 3 Aprilie 1861 Marcovicĭ ia direcțiunea scólelor, cu ofisul domnesc No. 154, dér neîntârdiat e înlocuit prin I. Maiorescu; în Iunie 21 demisionéză I. Maiorescu, fiind în conflict cu membriĭ Eforieĭ. La Iulie 10, acelașĭ an, noul ministru al instrucțiuneĭ publice, Melinescu, numesce pe A. Papiu, care îndată demisionéză, ḑicênd că »starea actuală a administrațiuneĭ superióre a instrucțiuneĭ publice m'aŭ convins, că în asemenea împrejurărĭ, serviciile mele nu ar putea să aĭbă efect«. Avea dreptate: confusiunea era fórte mare în Eforie. La 24 Iulie cu No. 9.792, e numit loco-țiitor de director al Eforieĭ I. Zalomit, iar I. Maiorescu rĕmâne membru.

O asemenea stare de lucrurĭ motivă desființarea Eforieĭ de care vorbirăm și înființa-Consiliuluĭ superior al instrucțiuneĭ publice.

In Iașĭ, în 1861 și 1862, Consiliul scolar nu era maĭ în regulă, în urma conflictuluĭ cu Cneazul Cantacuzin.

Profesoriĭ demisionațĭ ne maĭ luând parte la Consiliŭ, la 30 Maiŭ 1862, în Consiliŭ nu maĭ era de cât: Filaret, Scriban, Arch. Suchupan, S. Barnuțu, P. Suciu, A. Velini, D. Popp, Stef. Micle, Partenie, G. Ionescu preot. [1])

Va să ḑică lipsesc din Consiliŭ I. Strat, G. Mârzescu, V. A. Urechiă, Călinescu, G. Petrescu, Z. Columb, N. Ionescu, Stefan Emilian, etc., adecă maĭ cu deosebire elementul pur moldav.

Anul 1863, sub Ministerul întrunit al instrucțiuneĭ publice, lasă bune urme în istoria cultureĭ nóstre, grație trecereĭ la acel Minister a unor bărbațĭ ca D-niĭ Odobescu și D. Bolintineanu.

Ministrul A. Odobescu a cercat, în Septembre 1863, să impună unitatea de ortografie cu litere latine în tóte scólele, cum și fixarea programeĭ analitică a obiectelor ce se

[1]) Veḑĭ anexa.

predaŭ în liceŭ. Consiliul superior al scólelor admite continuarea în scolĭ a ortografieĭ, fixată în trecut de Eforie, cât şi detailarea programeĭ. [1])

Se respinge în acestaşĭ an, cererea Ministruluĭ de finance, de a se considera ca lege un vot dat de Adunare la 1860, stavilitór cumululuĭ de catedre.

Ministrul de culte din 1863, Iunie 22, rĕspunde celuĭ de finance, că asemenea vot n'a fost transformat în lege. [2])

*

In decursul anuluĭ 1862 avem de notat unele acte maĭ deosebite. Aşia în 22 August acel an, Consiliul scolar (Aaron Florian. Laurian, P. Poenar, I. Zalomit, I. Strat), încheiă jurnalul prin care ḑic, că: »avênd în vedere că cariera profesorilor este mărginită şi că pentru stimularea zeluluĭ şi a activităţeĭ lor, urméză a fi încuragiaţĭ, . . . verĭce licenţiat séŭ doctor în litere, în matematică, în sciinţele naturale séŭ fisice, carĭ aŭ învĕţat în ţéră, séŭ străinĕtate, să intre maĭântêiŭ profesor la clasele gimnasiale inferióre, apoĭ, când vor fi locurĭ vacante, se vor înainta la cele superióre, şi, în fine, la facultăţĭ *caeteris paribus*, observându-se dreptul de întâitate.»

Acéstă dispoşiţiune Ministrul Odobescu o primesce, cu reserva de a se exige concurs de la trecerea din gimnasiŭ la facultate.

Consiliul (aceiaşĭ membri, maĭ puţin Strat) revine asupra acesteĭ mĕsurĭ, prin procesul-verbal de la 6 Septembre, şi, de óre-ce Ministrul n'a primit înaintarea fără concurs, decât de la gimnasiul inferior la cel superior, Consiliul renuunţă cu totul la propunerea primitivă, iar Ministrul admite acéstă nouă propunere, pe considerare, că afacerea va fi definitiv resolvată în noul proiect de lege. [3])

La învĕţământul primar anexăm [4]) regulamentul întocmit de Consiliul superior din 1862, pentru externatele de fete, de curênd înfiinţate în Ţéra Românéscă, cu budgetul, egalmente aci anexat.

Vorbind de asemenea şcolĭ de fete, este ocasiunea să amintim, că în acestaşĭ an Comitetul şcolar din Iaşĭ a organisat o primă exposiţiune a lucrărilor confecţionate de tóte şcólele publice şi private din Iaşĭ.

Iată avisul cu care s'aŭ vestit solemnitatea deschidereĭ acesteia la Iaşĭ:

Şcóla centrală de fete

Exposiţiunea lucruluĭ de mână

1) Exposiţiunea lucruluĭ de mână de la tóte şcólele publice şi private de fete din Iaşĭ, se va deschide în salónele şcóleĭ centrale de fete.

2) Solemnitatea deschidereĭ se va face la orele 12, în 25 Iunie, de către comitetul şcólelor şi în presenţa Dómnelor din jurul exposiţiuneĭ.

Solemnitatea se va începe prin imnul naţional şi corurile vocale, cântate de elevele şcóleĭ centrale. Dupe acésta, D. V. A. Urechiă, preşedintele comitetuluĭ, prin câte-va cuvinte, va explica scopul exposiţiuneĭ şi va proclama deschiderea eĭ.

---

[1]) Veḑĭ anexa.
[2]) Veḑĭ anexa.
[3]) Veḑĭ anexa.
[4]) Veḑĭ anexa.

3) Expositiunea va dura de la 25—30 Iunie inclusiv.

4) Publicul este admis la ea în fie-care ḑi, de la 10—3 ore dupe amiaḑĭ.

5) Sunt invitate prin acest program, să asiste, la solemnitatea deschidereĭ expositiuneĭ, tóte autoritățile administrative și judiciare ale județuluĭ.

Membriĭ Comitetuluĭ școlar, *V. A. Urechiă, N. Culianu, T. I. Maiorescu, G. Mărzescu, I. Pangrate, O. Teodori.*

Anexăm [1]) aci un certificat de absolvirea școleĭ primare din Bucurescĭ 1862, spre a se vedea deaprópe coprinderea programelor învĕțământuluĭ primar la data acésta.

Exemplul Moldoveĭ începe a se impune la Bucurescĭ. Ministrul D. Bolintineanu, la Noembre 1863, simte nevoia a se crea în Bucurescĭ o școlă preparandă, cum era acea a luĭ Vasile Lupu din Iași.

Acésta apare din referatul sĕŭ No. 31.525, de la 4 Noembre 1863, către Consiliul de miniștri, propunênd crearea școleĭ acesteia normale, din baniĭ ce se vor obliga să dea mŏnăstirele pămêntene, ḑise închinate. Adevĕrat că acest referat al luĭ D. Bolintineanu rĕmase fără nicĭ o consecință [2])

La rubrica școlelor sătescĭ, maĭ înainte de tóte se cuvine să înscriem aci programul întocmit la 1862, de Consiliul superior pentru școlele din ambele principate.

Ministerul cultelor si al iustrucțiuneĭ publice

Consiliul superior de instrucțiune

Program de scólele sătescĭ din România

Despărțirea I

1. Cunóserea literilor, silabisirea, dupe table.
2. Formarea literilor dupe modele.
3. Scrierea numerilor și calcularea din memorie asupra celor patru lucrărĭ aritmetice, cu numere întregĭ.
4. Invĕțarea sântelor rugăciunĭ pe de rost.

Despărțirea II

1. Cetirea și scrierea caligrafică, dupe model și dictando.
2. Elemente de catechism, partea I-ia.
3. Din aritmetică, cele patru lucrărĭ cu numere întregĭ.
4. Din geografie, divisia pămêntuluĭ în continente și oceane pe chartă, fără text.
5. Culegere de animale, plante și minerale.

Despărțirea III

1. Cetirea pe cărțĭ bisericescĭ.
2. Elemente de catechism, partea II și III.
3. Istoria sacră, pe scurt.
4. Cele patru lucrărĭ aritmetice, cu numere complexe.

---

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Veḑĭ anexa.

5. Geografia Principatelor-române: împărţirea lor, oraşele, rîurile, lacurile, munţii. Numirea ţërilor vecine. Tóte acestea maĭ mult într'un mod practic şi cu arëtare pe chartă.

6. Scrierea caligrafică şi dupe dictando.

Despărţirea IV

1. Memorisaţia de parabolele din Evangelie, cu explicarea lor morală, şi datoriele creştinuluĭ.

2. Cetirea, cu înţelegere din cartea coprinzëtóre de cunoscinţe relative la economia de câmp şi casnică.

3. Memorisaţiunĭ din biografiile Domnilor românĭ celor maĭ renumiţĭ.

4. Părţile cuvêntuluĭ şi formele gramaticale într'un mod practic, precum şi aplicarea celor maĭ uşóre regule ortografice la scriere.

5. Impărţirea politică a Europeĭ numaĭ pe chartă. Mësurile de greutăţĭ şi lungime, mësurarea pogónelor şi fălcilor; cotitul vaselor.

6. Scurtă descriere a animalelor, a plantelor şi a mineralelor folositóre şi necesare la economia casnică, carĭ se pot cresce, produce şi afla în patrie.

7. Caligrafia dupe model şi dictando.

Ministru, *D. N. Racoviţia.*

Membri consiliuluĭ superior de instrucţiune: *Neofit Episcopul de Edes. Archimandritul Melchisedec. P. Donicĭ. I. Zalomit. Dr. Davila.*

Se aprobă pentru întocmaĭ aplicare în scólele sătescĭ.

Director pentru instrucţiune publică, *G. Melidon.*

Bucurescĭ, 1862, Septembre 1.

De la 1 Septembre 1862, urmând a se aplica în tóte scólele sătescĭ din România, programul de maĭ sus, cum şi acelaşĭ program pentru scólele primare, ce lectorul a putut vedea din atestatul scolar anexat maĭ sus, Ministrul din acel timp, Alexandru Odobescu, se vëdu în faţa uneĭ dificultăţĭ pentru numirea institutorilor şi a învëţătorilor. Acestora legea scólelor din Moldova le cerea maĭ multe studiĭ decât legea scólelor Muntenescĭ. Ministrul provocă în privinţa acésta pe Consiliul superior al scólelor, prin adresa următóre:

Ministrul cultelor şi instrucţiuneĭ publice

De la aspiranţiĭ la posturĭ din scólele primare, carĭ n'aŭ funcţionat până acum ca institutorĭ în acele clase, se va cere, ca condiţie neapărată, absolvirea celor patru clase gimnasiale inferióre; iar institutoriĭ, carĭ s'aŭ aflat, séŭ se află în posturĭ de institutorĭ aĭ claselor primare, vór fi dispensaţĭ de acéstă condiţiune, rëmâind însă, cu tóte acestea, ca să decidă concursul între maĭ mulţĭ aspiranţĭ.

Avênd în vedere, că de la 1 Septembre, anul contenit 1862, programul învëţăturilor primare este unul şi acelaşĭ pentru scólele de dincóce şi dincolo de Milcov;

Considerând, că pentru ocuparea posturilor de institutorĭ la scólele de dincolo de Milcov, regulamentul acolo în vigóre, prescrie absolvirea de 4 clase gimnasiale;

Subscrisul, la publicarea concursurilor pentru ocuparea posturilor vacante la scólele de dincóce de Milcov, a coprins condiţiunea a poseda aspiranţiĭ, şi pentru acestea, absolvirea aceloraşĭ 4 clase gimnasiale, cerute pentru ceĭ de peste Milcov, pentru a da instrucţiuneĭ primare garanţiĭ egale şi solide de propăşire;

Considerând însă, că mai mulți din aspiranții înscrișĭ pentru scólele de dincóce arétă, că de și nu posed absolvirea expresă a claselor gimnasiale, totuși, prin practică de mai mulți ani ca institutorĭ în clasele inferióre, ar poseda cunoscințele trebuitóre pentru ocuparea posturilor primare superióre, carĭ se găsesc vacante; sub-scrisul are onóre a invita pe onor. Consiliŭ de a opina asupra casurilor de mai sus.

Primiți, vĕ rog, D-lor, asigurarea distinseĭ mele considerațiunĭ.

Ministru, *Al. Odobescu.*

Capul biurouluĭ, *Ornescu.*

No. 26.445. Bucurescĭ, anul 1863, Septembre 10.

Eată resultatul dat de Consiliŭ:

Proces-verbal

Astădĭ Marți, 10 Septembre 1863, Consiliul superior de instrucțiune, deliberând asupra adreseĭ D-luĭ Ministru cultelor, sub No. 26.445, opinéză:

De la aspiranții la posturĭ din scólele primare, carĭ n'aŭ funcționat până acum ca institutorĭ în aceste clase, se va cere condițiе neapĕrată absolvirea celor 4 clase gimnasiale inferióre; iar institutoriĭ, carĭ s'aŭ aflat, séŭ se află în posturĭ de institutorĭ aĭ claselor primare, vor fi dispensați de acéstă condițiune, rĕmânênd însă cu tóte acestea, ca să decidă concursul între mai mulți aspiranți.

Aaron Florian. I. Zalomit. G. Costaforu. Laurian.

*

Am vĕdut incercările, carĭ aŭ succedat, pentru înființarea uneĭ scóle de comerciŭ în Bucurescĭ. In 28 Noembre 1861, D. D. Ghica președintele Consiliuluĭ de Miniștri, cu adresa No. 1.224, provocat de Ministrul financelor, îndémnă pe Ministrul instrucțiuneĭ publice, N. Nicolescu, să elaboreze un proiect de lege, pentru o scólă de comerciŭ. Eforia, provocată să facă acésta, de Ministrul cultelor, cu adresa No. 17.229, trăgăna afacerea, așia, că numaĭ în 1864, Ministrul N. Crețulescu, avu mulțămirea să subsemneze decretul de înființarea primeĭ scolĭ de comerciŭ.

Dăm în anexă [1]) discursul rostit la inaugurarea scóleĭ, de V. A. Urechiă, directorul Ministeruluĭ instrucțieĭ publice, cum și actele originale de fundațiunea scóleĭ, cu statul și programa.

Imediat, la 16 Septembre 1864, se decretézĕ și pentru Galațĭ o a duoa scólă de comerciŭ, numindu-se la direcțiunea eĭ pe D. C. Troteanu. [2])

Din inițiativa privată, încă a fost o cercare, la 1864, de a deschide o scólă de comerciŭ, prin subscriere dintre negutitoriĭ, cărora N. Flügel le a adresat anexatul apel.

Intreprinderea nu reuși, Flügel mai adresă Ministeruluĭ cultelor și instrucțiuneĭ publice din Bucurescĭ un memoriŭ în privința scólelor de comerciŭ, care memoriŭ de și rĕmase fără nicĭ o lucrare, contribui totuși, probabilmente, la activarea fundațiuneĭ scóleĭ de comerciŭ, de care ne am ocupat mai sus.

---

[1]) Vedĭ anexa.

[2]) Vedĭ anexa.

*

Invĕţămêntul înalt este cu deosebire în câştig la 1863. Am vĕdut deja înfiinţată de maĭ mulţĭ anĭ o scólă de inginerie. Din acésta scólă ministrul, D. A. Odobescu, la 8 Octombre 1863, face, cu decretul Domnitoruluĭ Cuza No. 997, o scólă superióră de sciinţe, cu anume programă şi statut. [1])

Duoĕ alte acte din acestaşĭ an, avem de înregistrat aci, la învĕţămêntul înalt, ambele ale ministruluĭ D. Bolintineanu, cel ântêiŭ transformă facultatea deja creată prin budgetul Adunăreĭ, cu duoĕ catedre de litere, în scólă superióră de litere, cu scop de a forma profesorĭ gimnasialĭ:

Alexandru Ioan I,

Cu mila luĭ Dumneḑeŭ şi voinţa naţională Domn Principatelor-Unite-Române.

La toţĭ de faţă şi viitorĭ, sănĕtate:

Asupra raportuluĭ presintat de Ministrul Nostru secretar de Stat la Departamentul cultelor şi instrucţiuneĭ publice, sub No. 30.222,

Am decretat şi decretăm:

Art. 1. Se institue la Academia din Bucurescĭ *o scólă superióră de litere* cu scop de a forma profesoriĭ gimnasialĭ în ramurile limbelor clasice şi moderne, ale literatureĭ şi filosofieĭ, istorieĭ şi geografieĭ.

Art. 2. Regulamentuĭ acesteĭ scóle se aprobă, şi se va pune în lucrare la Noembre anul curent.

Art. 3. Spesele necesare se vor acoperi, până la 31 Decembre 1863, din reservele budgetuluĭ instrucţiuneĭ publice, iar de la 1 Ianuarie 1864, se vor trece în budgetul Statuluĭ, conform trebuinţeĭ, până la complectarea cu tóte catedrele necesare.

Art. 4. Ministrul Nostru secretar de Stat la Departamentul Cultelor şi instrucţiuneĭ publice este însărcinat cu executarea decretuluĭ de faţă.

Dat în Bucurescĭ, la 30 Octombre 1863.

Alexandru Ioan.

Ministru cultelor şi instrucţiuneĭ publice, *D. Bolintineanu.*

No. 1.047.

Acest decret e apoĭ indirect infirmat cu un al duoilea decret, cu data din 4 Iulie 1864, în coprinderea următóre:

Alexandru Ioan I,

Cu mila luĭ Dumneḑeŭ şi voinţa naţională Domn Principatelor-Unite-Române,

La toţĭ de faţă şi viitorĭ, sănĕtate:

Asupra raportuluĭ Ministruluĭ Nostru secretar de Stat la departamentul cultelor şi instrucţiuneĭ publice sub No. 21.133,

Am decretat şi decretăm:

---

[1]) Veḑĭ anexa.

Art. 1. Facultățile din Bucurescĭ, unite împreună, vor purta numele de *Universitatea din Bucurescĭ*,

Art. 2. Profesoriĭ facultăților se vor aduna împreună și vor alege pe rectorul Universitățeĭ.

Art. 3. Profesoriĭ fie-căreĭ facultăți în parte vor alege pe Decanul facultățeĭ respective.

Art. 4 și cel de pe urmă. Ministrul Nostru secretar de Stat la Departamentul cultelor și instrucțiuneĭ publice este însărcinat cu executarea ordonanțeĭ de față.

Dat în Domnésca Nóstră capitală, Bucurescĭ, la 4 Iulie, în anul mântuireĭ 1864, iar al Domnieĭ Nóstre al șéselea.

Alexandru Ioan.

Ministru cultelor și instrucțiuneĭ publice, *D. Bolintineanu.*

No. 765.

Pe de o parte, în decretul acesta Bolintineanu, gelos de laudele bine meritate ale luĭ M.Kogălniceanu, ținea numaĭ decât să fondeze și dênsul o Universitate în Bucurescĭ, și pe de altă parte distrugea, cu decretul din 1864, unde vorbia de facultatea de litere din acéstă Universitate, scóla specială cu direcțiune *normală* creată în 30 Octombre 1863.

Deja în August 1863, *Monitorul oficial* din Bucurescĭ publicase un proiect de completarea facultăților de litere și de sciințe.

Acest proiect nu se aplică. In 31 August 1863, Consiliul superior propune ministruluĭ Odobescu programul pentru facultățile de litere și de sciințe. Ministrul Odobescu le respinge, dicênd că: »Consiliul superior elaborând o programă maĭ detailată pentru scóla superióră de sciințe; aceea se va pune la dosar, rĕmânênd ca la timpul oportun să se facă o asemenea lucrare pentru scóla superióră de litere«.

Indată apoĭ, succedând la Minister D-luĭ Odobescu, poetul D. Bolintineanu, acesta șterge resoluțiunea de maĭ sus a D-luĭ Odobescu și pune una nouă în coprindere: »pentru punerea in lucrare a facultățeĭ literare, nefiiind marĭ nevoĭ de marĭ cheltuelĭ, se póte pune de acum în lucrare. Va rĕmâne a se face formele«.

Iată cum s'a născut facultatea de litere, decretată apoĭ, precum vĕdurăm, de Ministru Bolintineanu.

Eată actele originale pe lângă cele ce vom da în anexă:

Proces-verbal

Sâmbătă, 31 August 1863

Avênd în vedere proiectul de completarea facultăților de litere și de sciințe, încuviințate de guvern și publicat prin *Monitorul oficial* din anul trecut;

Avênd în vedere trebuința cea simțită de a poseda, pe de o parte, profesoriĭ gimnasialĭ capabilĭ de misiunea lor, iar de altă parte, ingineriĭ civilĭ înzestrați cu cunoscințele necesare; și considerând, că prepararea lor nu se maĭ póte amâna fără o perdere învederată pentru instrucțiunea publică;

Consiliul superior a socotit de cuviință, pentru maĭ ușóră realisare a sus citatuluĭ proiect deja încuviințat, însă neaplicat până acum, a 'l restrînge la catedrele însemnate în alăturata programă, dintre carĭ patru sunt în ființă și alte patru se pot înființa numaĭ decât, rĕmânênd cele-alte pentru anul viitor, și opinéză: 1) a se supune D-luĭ

Ministru spre aprobare alăturata programă A) de facultatea literilor și B) de facultatea sciințelor; 2) a se invita D. Ministru ca să bine-voiască a lua mĕsurile necesare pentru remunerarea acelor patru profesorĭ pe anul acesta.

Acest diurnariŭ se va supune la aprobarea D-luĭ Ministru.

Aron Florian. P. Poenaru. Laurian, I. Zalomit. I. Strat. Davila.

A) Programa pentru facultatea literilor

Acéstă facultate va fi tot-d'o-dată și scólă normală, pentru formarea profesorilor gimnasialĭ în ramurele limbelor clasice și moderne, istorieĭ și geografieĭ, literatureĭ și filosofieĭ, și va coprinde următórele catedre:

a) Catedra de istoria filosofieĭ și de filosofie;

b) Catedra de istoria literatureĭ clasice și moderne;

c) Catedra de istoria critică și universală;

d) Catedra de istoria critică a ţĕrilor române, împreună cu istoria literatureĭ române;

e) Catedra de gramatica comparativă a limbelor elenă, latină, română, italiană, francesă, ispanică și portugalică;

f) Catedra de archeologia clasică;

g) Catedra de pedagogică (despre educaţiune) și de metodică (despre arta de a învĕţa).

Dintre aceste catedre duoĕ sunt în fiinţă, adică *b)* și *d)*; urméză a se înființa anul acesta încă duoĕ, adică *a)* și *c)*, rĕmânênd ca cele-alte să se înființeze în anul următor.

Sciințele mai sus indicate se vor împărţi pe un curs de duoĭ anĭ, și anume:

A n u l I

a) Istoria filosofieĭ;

b) Istoria literatureĭ clasice;

c) Istoria critică universală antică;

d) Istoria critică a ţĕrilor române;

A n u l II

a) Filosofia (Psichologia, Logica, Metafisica și Ethica);

b) Istoria literatureĭ moderne;

c) Istoria critică universală medie și modernă;

d) Istoria critică a românilor și a literatureĭ românê:

e) Gramatica comparativă,

f) Archeologia clasică;

g) Pedagogia și metodica;

B) Pentru facultatea sciinţelor

Acéstă facultate, în partea teoretică, va servi a forma profesorĭ gimnasialĭ, în ramul sciinţelor matematice și fisice, éră în partea practică, va servi a forma ingineri civilĭ; și va coprinde următórele catedre:

a) Catedra de geometria descriptivă, cu aplicarea eĭ la construcţiunĭ, de architectură și de drumurĭ;

b) Catedra de geometria analitică, de topografie și de geodesie;

c) Catedra de calcul infinitesimal și de Mecanica elementară și superióră;

d/ Catedra de desemnul topografic, architectonic și machinistic;

e/ Catedra de sciințe naturale.

Dintr'aceste catedre, treĭ sunt în ființă, adecă *a*, *c* și *e*; urméză a se înființa încă duoĕ, adecă *b* și *d*.

Sciințele maĭ sus indicate, se vor împărți pe un curs de duoĭ anĭ, și anume:

A n u l I

a/ Geometria descriptivă, cu aplicarea eĭ la umbre și perspectivă;

b/ Geometria analitică și topografia teoretică și practică;

c/ Mecanica elementară;

d/ Desemnul de topografie și de mașinĭ;

e/ Sciințe naturale.

A n u l I I

a/ Construcțiunĭ séŭ principiurĭ de architectură și de drumurĭ;

b/ Geodesia teoretică și practică;

c/ Mecanica superióră, precedată de cunoscința în calculul infinitesimal;

d/ Desemnul architectonic și de mașinĭ;

e/ Sciințele naturale.

Aaron Florian. P. Poenaru. Laurian. I. Zalomit. I. Strat. Davila.

Era dat, ca tot ilustrul bărbat, M. Kogălniceanu, și numaĭ puțin ilustrul séŭ colaborator D. N. Creţulescu, să complecteze opera, abia schițată, în parte, de D-niĭ Odobescu și Bolintineanu; eĭ trecură în noua lege a scólelor, din 1864, existența legală a universitățeĭ a doua române, din Bucurescĭ.

*

Seminariile Muntene și Moldovene încă preocupă atențiunea publică și a guvernuluĭ de la 1860—1864.

Seminariile muntene sunt tot inferióre celor din Moldova. Se póte vedea acesta din chiar programul examenelor anuluĭ școlar 1862—1863.

Seminarul Mitropolitan.

Anul 1862—1863.

Examenele acestuĭ an scolastic, de învĕțăturile urmate în acest institut, se vor începe la 24 Iunie, și vor urma până la 27; începêndu-se diminéța de la 9 ore și continuând până la 12, pentru sciințe; iar după amiaḑĭ de la 2—4 ore, pentru cântărĭ. Se invită dar, în preḑisul timp, toțĭ ceĭ ce vor avea plăcerea a asista la aceste examene.

PROGRAMUL SEMINARIULUI MITROPOLITAN.

Sciințe:

C l a s a I

Istoria vechiuluĭ Testament.

Aritmetica: Numere întregĭ, fracțiile vulgare, ḑecimale și complexe.

Istoria Românieĭ până la România pură.

Etimolopia limbeĭ latine în comparare cu cea română și traduceri din Istoria Sacră.
Zoologia.
Caligrafia.
Profesor, *M. Dimitreanu.*

Clasa II

Catechismul.
Geografia.
Gramatica și Santaxa limbeĭ române.
Istoria bisericéscă a vechiuluĭ Testament.
Profesor, *I. Germănescu.*

Clasa III

Principiĭ de Retorică, cu exerciții de compunere.
Istoria bisericéscă.
Liturgica.
Prescurtare de Istoria Românilor.
Profesor, *I. Ionescu.*

Clasa IV

Retorica cu exerciții de cuvinte bisericescĭ.
Teologia Dogmatică.
» Morală.
» Pastorală.
Profesor, *I. Benescu.*

Cântărĭ

Clasa I.

Principiĭ de Gramatică, și
Cântarea celor opt glasurĭ pe Anastasimatar.
Profesor, *O. Dumitrescu.*

Clasa II.

Un rînd de Docsologiĭ.
Heruvicele, Chinonicele și Acsiónele săptămaneĭ.
Podobiile.
Profesor, *O Dumitrescu.*

Clasa III.

Un rând de Docsologiĭ maĭ marĭ.
Partea I de Heruvice. Chinonice și Acsióne pentru Duminicĭ.
Parisimierul tot.
Acsiónele praznicelor și cele treĭ Liturghiĭ.
Profesor, *I. Zaharia.*

Clasa IV.

Partea II-a Herov. Chinon. și Acsióne.

Treĭ polielee.

Chenonicile praznicelor și alte Irmóse și un rînd de Herovice grecescĭ.

Profesor, *I, Zaharia.*

Cercetat de Consiliul superior : *Aaron Florian. I. Zalomitu. A. T. Laurian. I. Stratu. Boerescu. Davila. Costa-Foru.*

Aprobat de Ministerul instrucțiuneĭ și cultelor,

Ministru ad-interim, *A. Odobescu.*

Directorul Instrucțiuneĭ, *G. R. Melidon.*

Despre seminarul Veniamin amintim, că la 26 Octombre 1859, s'aŭ desființat Epitropia specială a seminariuluĭ, care trecu sub directa administrare a ministruluĭ instrucțiuneĭ publice.

La 1860, dupe secularisarea averilor monastirescĭ, ministrul de culte, M. Kogălniceanu, a reformat seminariul Veniamin.

Iată cum judecă acésta reformă D. profesor C. Erbiceanu:

«La 1860, fiind ministru de culte D. Mihail Kogălniceanu, aŭ reformat după secularisare și Seminariul, acéstă reformă este tot ce póte fi maĭ bun, pentru că studiile religióse se întrețin, sciințele năturale, fisice și matematice se adaugă, precum și limbile moderne, francesă în tóte clasele. De asemenea salariile profesorilor s'aŭ sporit fórte simțitor, așĭa că acéstă reformă va face tot-d'auna onóre acestuĭ bărbat de Stat distins. Spre a proba și maĭ evident beneficiile acesteĭ reforme, transcriem aicĭ budgetul anuluĭ 1860, care comparându-se cu cel trecut, face și maĭ bine vĕdută îmbunătățirea ce s'aŭ adus acestuĭ institut.

1) Profesor de obiectele Catihetice, cursul inferior salar 10.000 leĭ.
2) » » Limba română idem.
3) » » Latina idem.
4) » » Grécă, 5.000 leĭ.
5) » » Statistica, 10.000 leĭ.
6) » » Matematica 10.000 leĭ.
7) » » Istoria Naturală 10.000 leĭ.
8) » » Caligrafie și desemn 10.000 leĭ.
9) » » Limba francesă 10.000 leĭ.
10) Introducerea în Sf. Scriptură în clasa IV se va preda de rectorul seminariuluĭ obligător.
11) Profesor de Musica vocală 5.000.

Cursul superior

1) Profesor de propedeutică 12.000 leĭ.
2) Literatura latină, 12.000 leĭ.
3) » elenă 12.000 leĭ.
4) Istoria și statistica laică și eclesiastică 12.000 leĭ.
5) Fisica, Agronomia și Medicina populară 12.000 leĭ.
6) Arheologia, Ermineutica și Pastorala 12.000 leĭ.

7) Teologia dogmatică și morală 12.000 leĭ.

8) Literatura și Retorica 12.000 leĭ.

Se salariază catedra de introducere în teologie și Sf. Scriptură cu 9.000 leĭ.

Introducerea în Sf. Scriptură se va preda de Rector, obligator, în clasa V și VI.

Insemnăm, că punêndu-se în aplicație acest program, s'aŭ maĭ unificat unele catedre: desemnul, caligrafia și limba francesă aŭ fost o catedră, latina și română o catedră.

Pe lângă acésta s'a maĭ prevĕdut 6.000 leĭ pentru îmbrăcămintea elevilor și pentru Bibliotecă 500 leĭ. Budgetul anuluĭ 1860 este de 381.800 leĭ. Dar îndată dupe acest an, aŭ început a se ciunti încet, atât salariile profesorilor, maĭ ales acelor din cursul inferior, cât și din sumele pentru întreținerea scóleĭ, așĭa că la 1863, cifra totală a budgetuluĭ este numaĭ de 372.420.

Cu introducerea legeĭ de instrucție, sub Ministrul Crețulescu la 1864, s'a maĭ stabilit pentru un timp starea scólelor, adică nu se maĭ fac schimbărĭ și preschimbărĭ în fie-care an în studiĭ și catedre, până la 1873. Dar trebue să spunem, că prin legea actuală a instrucțiuneĭ publice învĕțământul religios a fost în cât-va diminuat; maĭ întêiŭ că nu s'a prevĕdut o facultate de teologie, și acea care și funcționa în Iași a fost suspendată la 1864, din lipsă de profesorĭ; apoĭ s'aŭ eliminat și unele sciinți din Seminar, carĭ existaŭ în 1860 și maĭ înainte. Aceste schimbărĭ fiind recente nu le maĭ amintim.»

In privința reformelor introduse în Seminariŭ, în 1862, părintele arch. Melchesidec și episcopul Neofit Scriban descuviințéză mĕsura luĭ M. Kogălniceanu, prin o adresă către ministerul instrucțiuneĭ publice, pe care o dăm în întregime posedând originalul [1]) *Audiatur et altera pars!*

In 1864 profesorul Drăghicĭ de la seminarul Veniamin cere adăogirĭ pe lângă catedra de agronomie, de pe lângă acel seminar, în sens de a se alipi o fermă din moșia de la Galata [2]).

După opiniunea luĭ P. Poenaru, expresă printr'un oficial raport, din 1864, Februarie 26, se respinge propunerile D-luĭ Drăghicĭ, primindu-se părerea luĭ Poenaru de a se institui când-va la Iași o scólă specială de agricultură, cu formă model. [3])

Maĭ slabe merg seminariile din eparchiĭ și chiar și cele din Huși și Roman.

Dar cu mult maĭ slab încă este seminarul da la monastirea Neamțuluĭ. La 9 Ianuarie 1861, ministerul instrucțiuneĭ publice ḑicea, prin jurnalul No. 3 (Dosarul No. 513), că »este de urgentă necesitate, ca seminarul din monastirea Neamțuluĭ să iasă din trista stare în care intrigile și împrejurările trecute 'l aŭ lăsat». Din asemenea stare seminarul nu s'aŭ maĭ ridicat și nu târḑiŭ s'aŭ desființat.

*

Scóla de medicină și chirurgie, merge îmbunătățindu-se în aniĭ aceștia.

Anexăm [4]) maĭ multe raporturĭ și programe, până în 1864.

Cam de la acéstă dată, scóla se numesce scólă națională de medicină și de farmacie.

In Iulie 1864, activul și energicul fundator al acesteĭ scolĭ, Dr. Davila, presentéză Ministruluĭ un regulament pentru trimiterea în străinĕtate, ca să iea diplomă de doctor, a câte un numĕr de absolvențĭ aĭ scóleĭ din fie-ce an.

---

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Veḑĭ anexa.

[3]) Veḑĭ anexa.

[4]) Veḑĭ anexele.

Dr. Davila are destule titluri la recunoscința națiuneĭ, dér față cu Universitatea din Iași, i se póte face o imputare. El a împedicat lung timp complectarea acesteĭ Universități, cu facultatea de medicină.

Dăm în anexă [1]) procesul verbal al consiliuluĭ din Iași, din 10 Octombre 1860, din care se póte vedea, că în contra înființăreĭ facultățeĭ de medicină din Iași, eraŭ și uniĭ din moldovenĭ. Acésta va fi scuza luĭ Davila.

Punem la îndemâna cercetătorilor, alăturându-le ca anexe aci [2]), diverselerapórturĭ și dărĭ de sémă generale, la ocasiunea examenelor din 1861—1863, însoțindu-le și cu notele explicătóre ale budgetuluĭ celuĭ ântêiŭ, regulat, în Moldova, de la 1860.

*

Aci noĭ terminăm lunga carieră percursă de condeiul nostru obosit, dér mereŭ admirator progresuluĭ cultureĭ naționale, înregistrând ultimele date despre scólele private, cu referințe la aniĭ aceștia :

In Decembre 1860, Mitropolitul din Bucurescĭ, cere Ministeruluĭ instrucțiuneĭ publice, ca scólele confesionale străine, de îndată ce aŭ scolarĭ românĭ, să aĭbă învĕțător de religiune un preot român; Ministerul dupe cererea Eforieĭ, exige acésta.

Anexăm [3]) lista tuturor scólelor private din Bucurescĭ, la Februarie 1860.

Acéstă listă ne arétă un lucru îmbucurător: scăderea numĕruluĭ acestor scolĭ și a populațiuneĭ lor.

Scólele dascălilor de pe la biserică, continue a fi tolerate de Eforie, în 1860.

Ba chiar directorul I. Maiorescu, cere din noŭ, ca Epitropiĭ bisericilor să dea local acestor scolĭ, carĭ sunt de trebuință, până ce să se pótă organisa scolĭ în regulă prin mahalale. [4])

*

Bursieriĭ moldovenĭ, se înmulțesc în August 1861, prin trimiterea în Bavaria (Aschaffenburg) a D-lor G. Gabrielescu și I. Pavlov, pentru Foresterie. Ministrul Kogălniceanu încuragiă mult asemenea studiĭ, el care voise să înființeze o scólă specială la Têrgul-Neamțu.

Adunarea Moldoveĭ, în 15 Octombre 1860, acordase unele subvențiĭ neregulate fiilor fabulistuluĭ Donicĭ, anume George și Vasile.

Tot în Decembre 1860, pictorul Anastaseanu, capĕtă din noŭ bursă, ca să mérgă din noŭ la Roma, să se maĭ perfecționeze în arta sa.

G. Anastaseanu, al căruĭ cap de operă, rĕmâne cavalerul cu zale, din care un exemplar se conservă în pinacoteca de la Iași și altul este în proprietatea mea, stete în Iași între 1857—1860, făcênd maĭ multe portrete particulare. De bursa de la 1860, luna Decembre, se folosi puțin timp Anastaseanu, căcĭ muri la Roma.

---

[1]) Vedĭ anexele.
[2]) Vedĭ anexa.
[3]) Vedĭ anexa.
[4]) Vedĭ anexa.

In Decembre 1861, s'a acordat bursă pentru drept studentului Mircea din Iași. In Iulie 1862. Lista generală a bursierilor moldoveni, e cea următóre:

Listă de subvențiunile elevilor din Moldova, trimiși în străinětate pe trimestrul luĭ Iulie 1862

NUMELE ȘI PRONUMELE	Suma cuvenită în galbeni	A D R E S E L E
Grigorie Bosie	65	La Paris, rue de Maçon-Sarbone No. 3.
Nicolae Culiano	65	» » » Soufflot No. 1.
A. Odescu	65	» » » Racine No. 6.
G. Cernătescu	65	» » » de l'école du Médecine No. 43
Petru Poni	65	» » » Monsieur le Prince No. 59.
Constantin Codrescu	65	» » » de l'Est No. 10.
Ión Ciurea	65	
B. Donicĭ	65	» » Collège St. Barbe, A. Mr. F. Fray.
N. Donicĭ	65	» » agent comptable de St. Barbe.
D. Ulea	65	Idem, la Paris.
Vasile Agapie	65	Idem, rue Maçon Sorbonne No. 5.
D. Duca	65	Idem, la Paris.
N. Grigorescu	65	Idem, Hôtel Corneille rue Corneille 5.
Ștefan Șendrea	65	Idem, rue de grés No. 12.
D. I. Morțun	17½	Idem, rue Vavin No. 21.
Gr. Melidon	65	Idem, Boulevard Mont-Parnasse No. 153.
Petru Borsiu	65	La Turin, via Po. 34, Piano III.
G. A. Urechiă	50	
Romulus Scriban	50	
Georgiu Roșiu	50	
Grigorie Roșie	65	La Münich, în Bavaria.
Titu Teodori	50	La Carlsruhe, în Baden.
Alexandru Peiu	65	La Metz, în Belgia, la scóla de aplicațiune militară.
C. Vasiliu Pilat	65	
D. Chinez	65	
N. Dabija	65	
L. Negrutzi	65	La Halle, în Germania.
I. Negrutzi	65	La Berlin.
Alexandru Teodori	50	La Bonn, în provinc. de la Rin din Prusia.
G. Gavrilescu	43¼	La Aschaffenburg în Bavaria.
G. Pavlov	43¼	
	1.849	

Anexăm [1]) diverse acte din 1860, cu referințe le bursieriĭ Muntenĭ și în spesial la D-l A. Petrescu student în astronomie și A. Crețescu.

*

O frumósă faptă are loc la acéstă rubrică a stipendiilor. In 1861, Septembre 19, dupe stăruința nóstră, în urma corespondenței cu profesorele Pumnul din Cernăuți,

[1]) Vedĭ anexa.

Consiliul de Miniştri (A. Panu, A. Rolla, D. Rosetti, S. Silion), dobêndesce de la Domnitorul Cuza aprobarea, să se dea câte 30 galbenĭ subventiune pe an studenţilor bucovinenĭ Vasile Burlă, Vasile Bumbac şi Ioan Boliga, din clasa 7-a gimnasială, ca să-şĭ continue studiile în Ardèl [1]).

Asemenea frumóse simţirĭ se manifestă de maĭ multe orĭ şi sub forme diverse. Aşĭa, ambele ministere de culte, cel din Bucurescĭ şi cel din Iaşĭ, aŭ acordat şcolilor şi bisericeĭ Sântu Nicolae din Braşov un important ajutor bănesc, ca despăgubire dupe nisce vechĭ hrisóve domnescĭ.

La 1864, Iunie 5, însuşĭ Mitropolitul Moldoveĭ şi Suceveĭ, cu adresa No. 4.970, intervine la Ministrul cultelor în favórea fraţilor noştrĭ de peste Carpaţĭ.

E, dupe noĭ, memorabilă acéstă adresă şi de aceea o dăm aci integrală dupe originalul care este în mânile nóstre. Ea constitue cel maĭ frumos monument al luĭ Calinic Miclesco :

PRINCIPATELE UNITE-ROMÂNE

Sânta Mitropolie a Moldoveĭ şi Suceaveĭ

Domnule ministru,

«Sciind că guvernul nostru român la maĭ multe ocasiunĭ s'a arătat cu multă căldură şi generositate pentru fraţiĭ noştrĭ de peste Carpaţĭ şi avênd deplina încredere, că şi de astă dată numaĭ puţin vor fi îmbrăţişaţĭ, îmĭ permit D-le Ministru, pe de o-parte a vĕ arăta nevoia şi lipsa materială cĕ se simţesce imperios de către fraţiĭ noştrĭ, iar pe de alta, a vĕ da ferbintea mea rugăminte ca să ţineţi sémă, acum maĭ mult de cât orĭ când altă dată, de acéstă lipsă, care fiind îndeplinită prin concursul mărinimosuluĭ nostru guvern actual, ar face fericit un numĕr de 3.000.000 fraţĭ românĭ aprópe !

Incă de la 1850—51 româniĭ transilvănenĭ ceruse de la regimul imperial învoire de aşĭ întemeia o Universitate pentru fiiĭ celor 500 miĭ familiĭ române locuitóre în câte-va ţerĭ ale imperiuluĭ. Rĕspunsul pe atuncĭ fusese: »Faceţi-vĕ décă aveţĭ banĭ, »că de la Stat nu vi se póte da nimic.« Dupe aceea, urmară reacţiunea şi încercarea de aĭ germanisa şi catolisa.

Astăzĭ însă, vĕzêndu-se maĭ liberĭ, voĭesc a se folosi de timp şi a se gândi la viitorul lor.

Cu tóte aceste, sciind eĭ că la fondarea uneĭ adevĕrate Universităţĭ se cer miĭlóce bănescĭ colosale, pe care încă nu le aŭ şi verĭ-o 20 profesorĭ prea bine pregătiţĭ, pentru ca să nu fie siliţĭ a introduce îndată la început profesorĭ de alte némurĭ şi confesiunĭ, de carĭ trebue să se feréscă pe cât se póte, décă nu din alte cause, încă, pentru onórea naţională, aşĭa s'aŭ mărginit în dorinţa de a întemeia de o cam dată numaĭ facultatea juridică românească, cu un curs de 4 anĭ, séŭ adecă aşĭa numita *Academia,* de care saşiĭ aŭ una în Sibiu şi Ungurĭ alta în Cluj, numaĭ bieţiĭ confraţiĭ noştrĭ n'aŭ de loc. Apoĭ veţĭ maĭ sci încă, D-le ministru, că astăzĭ se află 96 studenţĭ românĭ la Academia nemţéscă din Sibiu şi 32 la cea maghiară din Cluj.

---

[1]) Ministrul Moldoveĭ, în 1864, Septembre 9, cu jurnalul sĕŭ No. 675 (Panu, Rolla, Silion, D. Rosetti), aŭ apelat şi la toţĭ autoriĭ şi tipografiĭ, să doneze cărţĭ şcólelor române din Cernăuţĭ, Sucéva, Braşov, Blaj, Sibiu, Beiuş, Arad, Temişóra, Oradea-Mare şi teologilor românĭ din Viena. Anexăm adresa cu care I. Fetul însoţi un frumos dar de 210 volume.

Atâta junime românéscă studiósă merită a avea o *Academie națională*, la care apoĭ s'ar duce junii și din Bucovina, Banat, etc., póte și de la noĭ.

Insă și la conservarea uneĭ Academiĭ se cer pe an ca la 18 miĭ florinĭ, séŭ cam 3.500 galbenĭ. De unde însă? Statul lor n'are atâția banĭ pentru românĭ. Ce e drept Statul a inceput a da, însă numaĭ cleruluĭ și școlelor românescĭ gimnasiale (Brașov, Blaj), în total la 90 miĭ florinĭ, cam 17.000 galbenĭ pe fie-care an, iar maĭ mult nu voesce, ci-ĭ trimite la pungele lor.

Afară de banĭ însă maĭ este și altă dificultate, adică tot cea atinsă maĭ sus: *profesorĭ buniĭ*. Pe aceștia trebue să și-ĭ facă maĭ ântêiŭ. Indată ce vor avea, se vor apuca de lucru.

Decĭ modesta lor cerere, D-le Ministru, pentru care fac apel prin organul meŭ către mărinimosul actual guvern, este de a li se da un ajutor anual de 500 galbenĭ pe 4 anĭ, cu următórele condițiunĭ:

1. Cu 200 galbenĭ să se facă stipendiĭ de câte 20 galbenĭ la 10 tinerĭ juriștĭ, de națiune română, eminenți, însă lipsiți de mijlóce (de care sunt mulți), spre așĭ putea continua studiile juridice.

2. Din 300 galbenĭ să se facă duoĕ stipendiĭ pentru câte duoĭ tinerĭ carĭ aŭ făcut cu laude cursul juridic de 3 anĭ, pentru ca să se pótă pregăti la verĭ-o Universitate undeva, ca profesorĭ de drepturĭ, depunênd rigurósele, adecă câte 150 galbenĭ la unul pe câte 2 anĭ, dupe care termin stipendiul ar trece la alțĭ duoĭ din ceĭ 10, carĭ s'ar alege maĭ bunĭ.

Acești 500 galbenĭ se vor îngriji în modul arĕtat, de către comitetul înființat anume în Sibiu pentru ajutorirea juriștilor, sub președenția D-luĭ consilier Petru Manu, bărbat venerabil și neprihănit, precum póte îl veți fi cunoscênd și D-vóstre. Ast-fel D-le Ministru, frații noștri, de și ceva maĭ târdiŭ vor avea însă o Academie condusă cum trebue, de bărbați bine pregătiți, iar acésta vor avea a o mulțămi neam de neamul lor bine-voitoruluĭ și bine-făcĕtoruluĭ actual guvern.

3. Condițiunea ca dupe ce se vor fi pregătit în 4 anĭ 4 profesorĭ buniĭ, că 500 galbenĭ să se prefacă în duoĕ lefĭ de profesorĭ, câte 250 galbenĭ la unul, lefĭ cu care în Ardeal póte trăi o familie de profesor. Acésta ar fi apoĭ o fundațiune pe vecie.

Cele-alte lipsurĭ ale Academieĭ le-ar acoperi românii de acolo de îndată ce s'ar face un început atât de solid prin noĭ.

Ast-fel fiind împrejurările și lipsurile materiale de care aŭ grava necesitate confrații noștri de peste Carpați, vĕ maĭ adaug din parte-mĭ ferbinți rugămințĭ, ca să le dați căldurosul concurs al D-vóstre, ca ast-fel frățescul apel făcut, să capete rĕsunet în inimile generosuluĭ actual guvern, spre reușirea și fericirea lor.

Despre resultatul acesteia veți bine-voi a mĕ încunoscința.

Primiți, vĕ rog, D-le Ministru, încredințarea osebiteĭ mele considerațiunĭ.

Locot. Mitropolit, *Calinic Miclesco.*

No. 1.970. Iași, 1864, Iunie 1.

*

Pentru producerea de meseriași, se trămiserĕ tinerĭ în străinătate, In 16 Aprilie 1860, cu adresa No. 1.340 ministerul cultelor caută să așeze un numĕr de ucenicĭ la

agenția vapórelor Loyduluĭ, la lucrarea machinelor. Dar agenția refusă, sub pretext că n'are lucrărĭ importante.

Iată ce nu trebue uĭtat!

*

La 20 Iuiie 1862, scólele de arta și de agricultură s'aŭ trecut la ministerul agricultureĭ, comerciuluĭ și lucrărilor publice.

Apoĭ în 1864, ministerul de justiție se împreună cu ministerul de culte și instrucțiune publică, însă cu director special fie-care, de și avênd numaĭ un ministru.

*

Organele de cultură generală continuă în desvoltarea lor.

Bibliotece'e 'și înmulțesc colecțiunile, maĭ ales cea din Iași, precum vĕdurăm din budgetul pe 1860. In același an și pe lângă ministerul de instrucțiune publică din Iași se începuse o bibliotecă specială didactică, care se contopi apoĭ cu acea a ministeruluĭ din Bucurescĭ. [1])

La ocasiunea mergereĭ D-luĭ bibliotecar B. P. Hasdeŭ, se aducă din Basarabia un numĕr considerabil de cărțĭ donate de tatăl D-sale, guvernul rusesc cât pre ce să nu maĭ permită acum ilustruluĭ academician de a se maĭ reîntórce în România.

A trebuit seriósă intervențiune din partea guvernuluĭ Moldoveĭ până să pótă D. Hasdeŭ a trece vama de la Sculenĭ.

Pentru frumusețea casuluĭ și ca o pagină din biografia ilustruluĭ bărbat, aducem aci traducție dupe nota consuluĭ Rusieĭ, sub No. 749, din 20 Septembre, cu referință la D. Hasdeu.

Traducție de pe nota consulatuluĭ general al Rusieĭ sub No. 749, din 20 Septembre.

«Numitul Tadeŭ Hasdeŭ, fiul unuĭ proprietar din Basarabia, cu asemenea nume, viind în anul 1857, în calitate de intendent la moșiile prințuluĭ Constantin Moruzi, situate în partea Basarabieĭ anexate, s'aŭ domiciliat deja după stabilirea noueĭ frontiere și aŭ făcut a fi recunoscut ca supus român, fără a cere autorisația guvernămêntuluĭ imperial și fără a îndeplini formalitățile exigente de legĭ în asemenea casurĭ și în calitate de indigen aŭ ocupat de atuncĭ funcțiunĭ publice, maĭ întâiŭ ca membru la tribunalul judiciar al districtuluĭ Cahul și maĭ în urmă ca redactor al uneĭ foĭ politice redigiată la Iași.

Făcêndu-se maĭ în urmă profesor și bibliotecar, D. Hasdeŭ, în anul 1860 a făcut un voiagiŭ la Odesa și Chișinăŭ, sub nume de Stogon Petriceĭco, cu misiune de a cumpĕra cărțĭ pentru biblioteca națională din Iași. La sosirea sa în Basarabia guvernul acesteĭ provinciĭ, constatând adevĕrata sa națională 'ĭ opri pașportul și numaĭ dupe insistența repetată a guvernămêntuluĭ Moldoveĭ, și dupe ce acesta aŭ dat siguranțiĭ formale, că D. Hasdeŭ va fi înapoiat autorităților imperiale, îndată ce comisiunea va dovedi că trecerea sa în Moldova a fost ilegală, E. S. generalul Kanton de Verragon, aŭ consimțit a delivra numituluĭ individ un pașport rusesc.

Organisându-se o comisiune pentru a cerceta causa D-luĭ Hasdeŭ, consulatul impe-

[1]) Dosarul No. 1.489.

rial din Iași, în urmarea cererilor D-luĭ guvernor al Basarabieĭ, s'aŭ adresat prin notele din 26 Septembre 1860, No. 2.828, 11 Februarie No. 409, și la 25 August 1861, sub No. 2.140, atât către Ministerul trebilor străine, cât și către acel de interne din Iași, pentru a obține dovedile pe carĭ se bazéză Domnul Hasdeŭ, pentru a justica actul comis de el, și pentru a cunósce tot-d'o-dată opiniunea guvernămêntuluĭ princiar asupra acesteĭ cestiunĭ.

Aceste note rĕmânênd fără rĕspuns, D. Popow, s'a referit către acest general consulat, cerênd intervenția sa către cine se cuvine, pentru a căpăta sus citatele dovedĭ.

Prin urmare, der, subscrisul recomandând cele precedente bine-voitóreĭ atențiunĭ a Onor. Minister al trebilor străine, se flatéză cu speranța, că Principele Cantacuzin va bine voi a 'ĭ transmite actele ce pot avea vre-un raport la schimbarea naționalităței D-luĭ Hâsdăŭ.

Așteptând acea comunicațiune, subscrisul profită, etc.»

Cu ocasiunea călĕtorieĭ séle în Basarabia, și credem și la Odesa, D. Hasdeŭ descoperi în biblioteca din acel oraș, rara carte: «Histoire sommaire des choses les plus mémorables advenues aux derniers troubles de Moldavie,» de Charles de Ioppecourt, tipărită la Paris la 1.620.

O copie dupe acéstă însemnată carte, s'ă tras de către D. Hasdeŭ, pentru biblioteca din Iași. In *Ateneul Român* din Iași, am publicat o dare de sémă despre acéstă carte.

*

Liceul din Iași, s'a ajutat de cât-va timp la cursul de botanică, cu grădina botanică, organisată de câțĭ-vă anĭ, de Dr. Anastasie Fĕtu. Acéstă grădină, în 1864, numĕra 1.500 de plante, și primea o mică subvențiune de la Stat, ca remunerațiune pentru serviciile, ce aducea studiuluĭ. [1])

*

In 1863, D. G. M. Tătărescu, presintă Ministeruluĭ cultelor și instrucțiuneĭ publice din Bucurescĭ, următorul proiect de înființare al uneĭ scolĭ de pictură și sculptură în Bucurescĭ, cum era una în Iași.

Proiect de înființarea scóleĭ de pictură și sculptură în România

Spre acest sfârșit, ar trebui să se formeze o galerie de tablourĭ originale, dér fiind-că acestea în tot chipul, sunt rare și greŭ de găsit, și care negreșit că ar costa și sume fabulóse;

1. Socotesc dér, că miḑlócele cele maĭ nemerite de o cam dată, ar fi, potrivit și cu sorgintele țĕreĭ nóstre, de a forma o colecțiune de copiĭ exacte, dupe operile cele maĭ stimate; acésta se ḑice începutul unei galeriĭ, care va fi de ajutor indispensabil a acestor scóle. Sunt deja câțĭ-va artiștĭ românĭ, carĭ 'și a făcut studiile în străinĕtate (carĭ maĭ mult și carĭ maĭ puțin) și carĭ se vor însărcina voios cu reproducerea treptat a unor asemenea opere, îndatorindu-se însă, a înfățișa guvernuluĭ atestate formale din partea

[1]) Veḑĭ anexa.

autorităților competinte locale despre exactitatea reproducereĭ; acéstă îndeletnicire nu va putea popri pe artiștiĭ ce se vor însărcina cu dênsa, de a consacra o parte a timpuluĭ și la producțiunile lor originale.

2. Se va face asemenea o colecțiune aleasă de stampe, pentru înlesnirea și formarea gustuluĭ junimeĭ studióse.

3. Spre complectarea acesteĭ scóle, trebue asemenea o colecțiune de copiĭ exacte în gesso (ipsos) dupe cele maĭ stimate opere grece antice, precum și vre-o duoĕ modeluri de anatomie tot în ipsos, care se găsesc cu multă înlesnire, maĭ cu sémă pe la Florența și Roma, (cu 600 galbenĭ, se póte forma o colecțiune care să nu lase nimic de dorit.)

4. Aceste tablouri și sculpturi, se vor aședa cu ordin, fie-care câte într'o sală, séŭ maĭ multe, dupe cantitatea lor, și cu acéstă ocasiune vom putea forma *o galerie de tablouri* și un *muséŭ* de sculptură, care va servi tot-d'o-dată și spre popularisarea frumóselor arte, așĭa că cu încetul se va introduce simțul frumosuluĭ (ceea ce ne lipsesce cu totul.)

5. Intr'acéstă scólă eleviĭ vor face cursurĭ regulate de desemn dupe *stampe*, *statue* și *natură* maĭ cu sémă.

6. Curs de *Perspectivă*.

7. Curs de *Anatomie ;* și câțĭ dintr'înșiĭ se vor destina pentru pictură, vor studia sub direcțiunea profesorilor compositiunea și coloritul ; iar aceĭ carĭ se vor destina pentru sculptură, vor începe a modela în gesso dupe statue și natură. Acestea sunt adevěratele studiĭ, carĭ pot să formeze junĭ elevĭ, pe adevěrata cale a acestor duoĕ arte.

8. Acéstă scólă se va dirige de artiștĭ de la care se va cere probe de capacitate într'acéstă necesarie.

9. Intr'acéstă scólă se va pregăti junimea studiósă, destinată acesteĭ nobile arte, care dupe un studiŭ regulat de câțĭ-va anĭ, vor da concurs riguros de tóte cele coprinse maĭ sus, și câțĭ vor eși eminenți în tóte, un numĕr dintr'aceĭa, se vor trimite în străinětate a se perfecționa.

G. M. Tătărescu.

Intre lucrările din ramura pictureĭ, în aniĭ aceștia, se cade a se menționa albumul pictoruluĭ Trenk.

Muséŭl nostru din Bucurescĭ, posedă cele maĭ multe din frumósele lucrărĭ ale acestuĭ pictor.

Un numĕr de tinerĭ, cer egalmente la »7 Noembre 1863, înființarea uneĭ scóle de pictură. [1])

La 20 Noembre 1863, D-l Tătărescu, revine cu un noŭ proiect, maĭ desvoltat, ḑicênd, că l'a lucrat împreună cu D-niĭ Aman și Alexandrescu, dupe însărcinarea ce avusese din partea Eforieĭ încă din 1861. [2])

Consiliul superior, în 28 Neembre 1863, aprobă în principiŭ lucrul și-l recomandă Ministruluĭ a se lua în considerare cu noul budget pe 1864. Dér Ministrul D. Bolintineanul ḑice, că «nefiind fonduri nicĭ în noul budget, se maĭ amână ; la dosar.»

Vĕḑurăm, că D-luĭ N. Cretulescu, reveni acest merit al fundațiuneĭ scóleĭ de pictură din Bucurescĭ, dupe propunerea și proiectul ce am întocmit noĭ.

---

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Veḑĭ anexa.

La 13 Ianuarie 1861, Ministrul Vlădoianu din cabinetul luĭ M. Costachi, face referatul No. 309, către Consiliul de Miniștri, și 'ĭ propune un regulament, pentru facerea unuĭ tabloŭ în uleiŭ, represintând lupta de la *Teișanĭ* între Stroe Buzescul și nepotul Hanuluĭ tătăresc (1604), cu scop de a se conserva memoria unuĭ ast-fel de fapt istoric.

Premiul 300 galbenĭ.

Consiliul de Miniștri aprobă.

In preambulul regulamentuluĭ concursuluĭ se ḑice: «frumósele arte influințând cu tărie asupra spiritelor și a imaginațiuneĭ, aŭ privilegiul, precum ele se ocupă de creațiĭ nobile și perfecte în forme, a deștepta în inimele ómenilor sentimente 'nalte și generóse. Când ele reproduc cu energie și cu talent gloriósele evenimente ale uneĭ națiĭ, ele ațință și fortifică amorul patrieĭ într'acea nație, și o mână ast-fel la un patriotism luminat, la o adevĕrată și seriósă propășire națională.

Ministrul, spre a stimula desvoltarea picturĕĭ, ce începe abia a se introduce printre noĭ, propune concursul. Tabelul va fi depus în Museŭ, juriul va fi de 8 persóne artiștĭ și cunoscĕtorĭ competenți (?), pânza va fi de 1 m. 25 cm. și 1 1,35 înalt, termenul la 1 Septembre 1861. Regulat, adecă o dată pe an, asemenea concurs se va face «până se vor putea înființa și alte concursurĭ pentru desemn, architectură, sculptură musică și până când desvoltarea artelor și întinderea gustuluĭ în ţéra nóstră, vor permite a se cere de la artiștĭ, nu schițe, ci tablourĭ sĕvîrșite, care să pótă constitui o mică exposiție de frumósele arte. [1])

*

In 1863, D-l N. I. Voinescu, fost bursier al Statuluĭ pentru musică la Viena, din 1849, cere Ministeruluĭ cultelor și instrucțiuneĭ publice din Bucurescĭ, la întórcerea sa din Viena, un post ca profesor de violină la scóla de musică. Consiliul superior aprobă înființarea prin budgetul anuluĭ viitor al scóleĭ de musică, dér și acéstă instituțiune avea să fie creată la 1864. [2])

Nu putem totușĭ nega unele progrese ale acesteĭ arte.

Din faptele musicale, amintim publicația, în 1860, a melodiilor române de Alex. Berdescu. In Maiŭ acel an, prin raport către Domnitor, sub No. 1.540, să acordă luĭ Alexandru Berdescu 70 galbenĭ, cu titlul de împrumutare, ca să 'și tipăréscă melodiile române adunate; lucrarea a fost prealabil cercetată de D. Bengescu, dupe însărcinarea ce i a dat rĕposatul C. A. Roseti.

In Iulie 1860, artistul Flechtenmacher s'a mutat în Bucurescĭ este remunerat, ca să pună vorbe românescĭ sub musica din «Norma», ca lucrare începĕtóre de opera națională.

In Martie 1861, scóla de musică din Iașĭ, sub direcțiunea luĭ Spiru, numĕră 23 de elevĭ, din carĭ 8 pentru bell canto, 7 pentru piano, 16 pentru violină, 47 principiĭ elementare, 6 fete la bell canto, 9 la piano și 12 la principiĭ.

In Iunie 1861, Ministerul de resbel, No. 6.292, cere Ministeruluĭ cultelor, să rênduiască o comisiune, ca să cerceteze 13 imne naționale intrate la concursul publicat de acel Minister.

---

[1]) »Monitorul oficial«, din 24 Martie 1861.

[2]) Veḑĭ anexa.

Ministrul cultelor numesce în comisiune pe artiștiĭ Wist, Flechtenmacher, Wachman, Al. Berdescu, D. Florescu și Gr. Bengescu. [1])

Se scie, că imnul care a isbutit, a fost compositiunea D-luĭ Hübsch, actual inspector al musicilor militare.

*

Teatrul din Iași, cu strămutarea capitaleĭ la Bucurescĭ, cu îndepărtarea din Iași a luĭ Alexandri și a altor scriitorĭ, este în scădere din ce în ce maĭ simțită.

Se maĭ ridică din când în când prin intrarea în trupa Ieșană a luĭ Mihaiŭ și Matildeĭ Pascali, dér aceștia introduc și aci drama de Boulevard.

La Bucurescĭ, teatrul, la Noembre 1860, se administréză în regie de către guvern, dér Statul păgubesce considerabil, și G. Costaforu propune luĭ Vodă Cuza, la finea anuluĭ 1860, să se dea teatrul în arendă luĭ Mateiŭ Millo.

Domnitorul aprobă.

In Septembre 1860, Ministrul de interne C. Iliescu, prin raportul către Domnitorul Cuza, de la 30 Septembre, sub No. 940, a propus Domnitoruluĭ administrațiunea teatruluĭ de un Comitet de 5 membri.

Acest Comitet, la Septembre 1863, sub pretext, că teatrul nu maĭ este în regia Statuluĭ, se reduce la 3 membri, și anume: Gr. Bengescu, Cap. C. Silion și Iancu Samurcaș.

Apoĭ în 23 Noembre acelaș an, cere iarăș cu raport către Domn, No. 30.649, adăugirea a duoĭ membri în comitet, sub cuvênt, că în capitală sunt maĭ multe teatre și nu prididesc treaba numaĭ 3 membri. Cererea acésta o făcu D-l Ministru de interne M. Kogălniceanu, și se numi aceĭ membri: I. Strat, Nicolae Pâcleanu. [2])

Dupe stăruințele, din 1863, ale actoruluĭ M. Pascali, care mereŭ scria și pretindea, că Mateiŭ Milo duce teatrul la ruină, o Comisiune adause către vechiul Comitet, compusă din D-niĭ V. Boerescu și C. Cantacuzin, este însărcinată cu cercetarea unuĭ proect de reorganisare a teatruluĭ național presentat de artistul Pascali.

Acéstă organisare nu se făcu așĭa de curênd, iar publicul luminat, continuă în Bucurescĭ și Iași a frecuenta maĭ mult opera italiană, pentru care Statul plătea o subvențiune de 1.250 galb. la Iași, și maĭ mare la Bucurescĭ. [3])

*

O rubrică specială deschidem aci, pentru continuarea informațiunilor despre diverse lucrărĭ istorice din țéră. In 1860, Consiliul de Miniștri cercetéză referatul Ministruluĭ instrucțiuneĭ publice de la 22 Ianuarie, sub No. 255, relativ la conservarea obiectelor antice, archeologice și istorice, ce coprind mŏnăstirile închinate din țéră.

Consiliul decide, că nu ajunge numaĭ apelul făcut către egumenĭ și către toțĭ cetățeniĭ inteligențĭ, ca să privigheze nevětămarea obiectelor prețióse, ci pentru maĭ multă eficacitate, se unesce cu părerea Ministruluĭ de culte, de a rêndui o comisie de 4 membri, care împărțind mŏnăstirile în 4 circumscriptiĭ, fie-care din eĭ să visiteze câte una, alcătuind inventare noue de tóte obiectele mobile și imobile de interes istoric, și să

[1]) Dosarul No. 2, archiva ministeruluĭ de culte.

[2]) Dosarul No. 72, archiva Ministeruluĭ de Culte, din 1863.

[3]) Dosarul No. 34, din 1853 și No. 47.

aducă cu ei la Bucuresci tóte cărţile vechi uitate prin dulapurile mŏnăstirilor. Pe lângă fie-care din ceĭ 4 comisarĭ, va fi şi câte un secretar. Misiunea este retribuită cu câte 50 galbenĭ pe lună de fie-care. Jurnalul este semnat de Ión Ghica, G. Golescu, V. Alexandri, Florescu şi G. Creţeanu. [1])

Acéstă Comisiune a cam ingrămădit în podurile şi pivniţele Ministeruluĭ de culte fel de fel de obiecte, carĭ n'aveaŭ a face cu antichitatea. Când la 1864 şi 1865 am creat muséul archeologic, a fost mare chin pe mine, Director al Ministeruluĭ instrucţiuneĭ publice la acea dată, până să fac o primă alegere. Ni se pare că şi astăḑi la Musĕŭ sunt lăḑi cu obiecte ce n'aŭ ce căta acolo.

In timp ce Comisiunea cutreera mŏnăstirile, cea-l-altă Comisiune documentală primea prefaceri în personal. Aşĭa la 1861, D-l Florescu e numit membru la acéstă Comisiune în locul D-luĭ I. Brezoianu, cu ofisul Domnitoruluĭ Cuza No. 517, din 13 Septembre. N. Filimon, trece în locul D-luĭ Orĕscu, care e chiămat membru la Epitropia obştéscă. Gr. Mano devine secretar în locul luĭ Filimon. Aceste schimbărĭ se fac din causa neînţelegerilor dintre membriĭ Comisiuneĭ, ḑice Ministrul Niculescu în raportul către Domn.[2])

Am vĕḑut instituirea şi a uneĭ alteĭ Comisiunĭ istorice, în 1859 şi 1860.

Acéstă Comisiune presentéză în 15 Decembre 1860, Ministeruluĭ instrucţiuneĭ publice, un proiect pentru o societate Academică, cu scopul de a stimula sciinţele şi literile, şi a aduna şi publica materialele atingĕtóre de istoria naţională. Acea societate va fi compusă din 18 membriĭ actualĭ, împărţiţĭ în 2 secţiunĭ, una secţiunea istorică şi archeologică, şi a duoa secţiunea literară şi lexicografică.

Dăm în anexe întregul proiect şi raportul Comisiuneĭ. Pentru realisarea acesteĭ Comisiunĭ, se cerea 304.000 leĭ pe an, căcĭ membriĭ aveaŭ să fie plătiţĭ cu léfă fixă de 300 leĭ pe lună.

Şi acest lucru frumos închipuit, rĕmâne între *pia desideria*. Ministrul Barbu Vlădoianu, la 18 Ianuarie 1861, cu referatul No. 511, supune Consiliuluĭ de Miniştri, proiectul elaborat de Comisiune. Aci, se înmormîntă lucrul, până când, la 1864, cestiunea o reagitarăm noĭ tot cu D-l N. Creţulescu. Impregiurările politice ale timpuluĭ n'aŭ permis însă fundarea Academieĭ, chiar în 1864. Un alt ilustru patriot, D-l C. A. Rosetti, era menit să realiseze, mult modificând-o şi îmbunătăţind-o, acéstă bine-făcĕtóre instituţiune din care născu Academia română.

Când cugeţĭ, că cu 40 anĭ în urmă, limba românéscă era isgonită din biserica Treĭ-Erarchilor, şi când astăḑi urmăresc cultul eĭ în sînul Academieĭ române, nu maĭ poţĭ a te înduoi de marea eĭ vitalitate şi că cu adevĕrat este o mână providenţială asupra neamuluĭ românesc.[3])

Maĭ importante sunt studiile întreprinse deja pe atuncĭ de D-l Alex. Odobescu, asupra tesauruluĭ de Petroasa. In Decembre 1863, D-l Kogălniceanu, Preşedintele Consiliuluĭ de Miniştri, recomandă coleguluĭ séŭ, Ministrul de culte, să patroneze lucrarea importantă a D-luĭ Odobescu dupe anexatul prospect al D-séle. [4])

---

[1]) Veḑĭ anexa.
[2]) Veḑĭ anexa.
[3]) Veḑĭ anexa.
[4]) Veḑĭ anexa.

De mai mult timp, generalul Mavros donase numeróse obiecte de archeologie și numismatică. S'a rênduit o Comisiune, care să priméscă cu inventar frumósa donațiune a D-luĭ Mavros. In acéstă Comisiune, la 1862, se afla și D. Sturdza, actualul ilustru secretar general al Academieĭ. D-sa, dupe un obiceiŭ, care din norocire pentru țéră, l'a păstrat până astădĭ, donéză, la rêndul sĕŭ, Muzĕuluĭ de înființat la Bucurescĭ o colecțiune de 1.300 bucățĭ monede. [1])

Inventariarea colecțiuneĭ Mavros, cu tóte acestea, nu se putu face. La înființarea Muzĕuluĭ, Urechiă a aședat colecțiunea Mavros, sub povĕțuirea generosuluĭ donator. Nu scim décă chiar astădĭ inventariarea e făcută, și mai ales a secțiuneĭ numismatice.

Inainte de a termina cu acéstă rubrică, se cade să înregistrăm și cel de al duoilea regulament întocmit la 1864, asupra Comisiuneĭ monumentelor publice. [2])

Fiind-că ne ocupăm aci de lucrărĭ relative la Istorie, credem util să mai amintim, că în Decembre 1860, M. Kogălniceanu, dispuse, să se așeḑe mărcile județene pe la tóte autoritățile. D-sa ḑice, «că le am ales pe celea ce le am găsit din vechime, iar altele dupe cum am socotit a se întocmi.»

Acestea din noŭ întocmite, eraŭ mai cu sémă pentru județele din Basarabia.

Inainte de a păși la bibliografia anilor din urmă aĭ acestuĭ tratat, séŭ mai drept la obicĭnuitele câte-va indicațiunĭ bibliografice, anexăm un catalog de cărțile didactice adoptate la scolĭ, sub Ministerul D-luĭ N. D. Racoviță (1862. [3]) Acéstă listă ne arétă existând încă unele cărțĭ din cele mai vechĭ, adoptate de Eforia din Bucurescĭ.

Pe la acéstași dată, un raport (2 Martie 1862), arétă, că în scóla de Verde din Bucurescĭ, aŭ găsit în us următórele cărțĭ:

Clasa I.

Abecedar,	de	*Heliade.*
Lectura,	»	»
Rugăciunĭ	»	»
Caligrafia	»	*A. Pop.*

Clasa II

Cartea de lectură,	de	*B. Ştefănescu.*
Aritmetica	»	»
Catechismul	»	*Florian Aaron.*
Gramatica	»	*V. Stilescu.*
Geografia	»	*Vlădescu.*

Clasa III

Istoria	de	*Heliade.*
Caligrafia	»	*A. Pop.*
Catechismul	»	*F. Aaron.*
Aritmetica	»	*G. Pop.*
Geografia	»	*Vlădescu.*
Gramatica	»	*V. Stilescu.*

Clasa IV

Aritmetica,	de	*G. Pop.*
Comptabilitatea	»	*Iarca.*
Gramatica	»	*V. Stilescu.*
Geometria	»	*G. Eustațiŭ.*
Cosmografia	»	*Laurian.*
Istoria naturală	»	*Iarca.*
Istoria Românieĭ	»	*Laurian și Heliade.*

[1]) Veḑĭ anexa.
[2]) Veḑĭ anexa.
[3]) Veḑĭ anexa.

Iată acum și o listă de cărțile în uz la gimnasiĭ din Țéra Românéscă:

Listă de cărțile didactice ce se predaŭ în gimnasiul S-tul Sava

Clasa I.

Gramatica latină dupe Longchamp, de Beligniers, tradusă de Stilescul.
Epitome Istoriae Sacrae.
Istoria Românilor și Geografia, de Laurian.
Aritmetica, de Pavel.
Gramatica francesă, de Ciocaneli.
Nuvele morale.

Clasa II.

Gramatica latină dupe Longchan, de Beligniers, tradusă de Stilesticul.
Gramatica Română, de Maxim.
De viris Illustribus.
Fabulele luĭ Fedru.
Istoria Românilor și Geografia, de Laurian.
Aritmetica, de Pavel.
Geometria practică, de Pop.
Gramatica francesă mică, de Noël et Chapsal.
Fables de Lafontaine.
Duoĕ nuvele, de Poenaru.
Gramatica italiană, de Spinazola.

Clasa III.

Evangelia.
Cornelius Nepos.
Iulius Caesar.
Istoria și Geografia, de Laurian.
Gramatica francesă, de Noël et Chapsal.
Fables, de Florian.
Gramatica italiană, de Spinazola.

Clasa IV.

Evangelia.
Crispo Sallustio și Quinto Curtio.
Geometria dupe Legendre.
Gramatica francesă, de Poidevain.
Télémaque.
Coșiul cu florĭ.
Gramatica italiană, de Spinazola.

Clasa V.

Res Memorabiles, de Titu L. Patavin.
Ovidiu.
Gramatica elenă, de Colocotidi.

Xenofonte, idem.
Crestomatia elenă, de Colocotide.
Istoria veche, de Cernătescu.
Gramatica francesă mare, de Chapsal.
Literatura francesă, de Roques.
Gramatica germană, de Limburg.

Clasa VI.

Ciceronis Orationes Catilinariae.
Eneidele luĭ Virgilius. (Virgilius mare, compl.)
Isocrate şi Demosthene.
Istoria medie, de Cernătescu.
Istoria naturală, de Barach.
Literatura francesă, de Roques.
Racine (Athalie).
Crestomatia germană.

Clasa VII.

Platone.
Dialogul luĭ Criton.
Pro Milone de Cicerone, Ovidiŭ şi Virgiliŭ.
Literatura, de Marsillac.

Clasa VIII.

Tacit. Annalium Libr. XVI. Historiarum Libr. V. Germarorum.
Cicerone de oficiis.
Oraţiu.
Homeri Eliade.
Platon.
Phedon.
Sofocle.
Orleans (Schiller).

Multă vreme încă, precum se vede, cărţile didactice nu sunt aceleaşĭ în Iaşĭ, ca şi în Bucurescĭ.

La Bolgrad se înfiinţéză în 1861, o tipografie bulgaro-românéscă. Acésta urmăresce maĭ puţin scopurĭ didactice, decât propagandă politică. Cât datoresce actuala Bulgarie scólelor române şi protecţiuneĭ guvernelor Românieĭ, Istoria nepărtinitóre va spune-o când va.

*

Din perióda de timp în ultim cercetată, în urma reintrăreĭ în ţéră a tutulor emigraţilor de la 1848, literatura dispune de tot ce e maĭ capabil şi maĭ abil în arta condeiuluĭ. Dér şi nouele generaţiunĭ, de dupe 1848, sunt intrate în arenă şi încă cu marĭ succese. In jurul *Românieĭ* monumentala fóe publicată la Bucurescĭ, sub direcţia D-luĭ Odobesu, gravitézä noue pleade de scrisorĭ de invitaţĭ. *Ateneul din Iaşĭ* de asemenea adună pe

scurt timp pe mai mulți scriitori rămași încă acolo dupe unirea țerilor. D-l G. Sion, la Bucuresci, deschide în fóia sa *Revista Carpaților*, loc de întâlnire și de desvoltare a numeróse talente noue.

Dér mai ales jurnalistica politică, absórbe cele mai alese talente. D-nii C. A. Roseti, M. Kogălniceanu, C. Boliac, păsesc în fruntea jurnalismului politic. La scóla acestor atleți ai polemicei, se formézá o sumă de tinere pene, bine ascuțite și servite, multe, și de o cultură mai deosebită.

Nu putem da aci lista tuturor publicațiunilor apărute între 1860—1864, dér datori suntem a constata, că rěspândirea jurnalismului în țéră, a produs, pe lângă binele politic, și un mare rěu: a făcut, ca *cartea*, și mai ales cartea seriósă, să nu mai afle cetitori și cumpěrători.

Décă *cartea* mai trăesce, dupe 1860, acésta fu grație sacrificiilor ce pentru ea 'și impuneau sěracii membrii ai corpului didactic, cari singuri aprópe erau abonați și la gazete și la publicațiunile de cărți noue.

Ministerul de culte, nu 'i vorbă, protegiă și el unele cărți. Dér acesta nu era tot-d'auna bun alegětor de opere. Așia Ministrul D. Bolintinénu, la 1864, refusă ajutor profesorului Angel Pechmeja, pentru tipărirea colecțiunei séle de balade române, traduse în versuri franceze, [1]) pe când Ministrul de la August 1860, impunea, cu circularea No. 2.165, egumenilor mŏnăstirilor, să cumpere cartea lui N. Filimon: «Escursiuni în Germania meridională.» [2])

*

Intre publicațiunile oficiale, cu referință la scólă, vom aminti anuarele publicate de D. T. Maiorescu, fie ale gimnasiului din Iași, care stătu sub direcțiunea acestui învěțat bărbat, fie ale institutului Vasilian, care atât se îmbunătăți sub direcțiunea aceluiaș bărbat.

La 1863—1864, V. A. Urechiă publică Anuarul instrucțiunei publice, prima colecțiune de documente, relative la istoria scólei române.

In Octombre 1861, cu decret domnesc, No. 619, din 31 Octombre 1861, se acordă lui I. Ionescu 50 galbeni, pentru opera ce a lucrat și s'a tipărit la tipografia Statului, *Calendarul bunului cultivator*. Acéstă carte se distribui pe la scoli în multe exemplare.

In 1861, se publică la Iași gramatica germană, de Eivas.

Intre 1860—1862, Eforia adoptă cele 4 volume de D-r Baraș, Zoologia, Botanica, Mineralogia și Geologia.

O fórte importantă publicațiune istorică, apare în Bucuresci la 1862, Tesaur de monumente istorice de A. Papiŭ; acest jurnal va imbogăți Istoria națională, alăturea cu publicațiunea egalminte utilă, ce face în Iași D-l T. Codrescu, sub titlul de Uricar, încă din 1852.

*

Incheiăm lucrarea nóstră amintind, că, legea actuală a învěțământului, s'a lucrat de Consiliul de Stat, în timpul dictaturei Domnitorului Cuza. Ea nu fu terminată de-

[1]) Vedi anexa.
[2]) Vedi anexa.

cât cu fórte puține ḑile înainte de încetarea dictaturei, fiind Ministru de culte și instrucțiune publică D-l N. Creṭulescu.

Anexăm [1]) adresa No. 2 a Consiliului de Stat din 18 Iunie 1864, prin care cere Ministrului instrucțiunei publice, să permită D-lui P. Poenaru, unul din membrii Consiliului a consulta lucrările și cărțile, *începêndu-se studiarea proectului de lege pentru organisarea instrucțiunei publice.*

Va să ḑică la 18 Iulie, abia se începuse studiarea.

Luminile unor bărbați ca Bosianu, Poenaru, A. Creṭescu, asigurară acestui proiect de lege, orĭ cât de iute lucrat, sorți bunĭ. Revĕḑut într'o nópte de D-l N. Creṭulescu și de noĭ, Directorul sĕŭ de la instrucțiunea publică, proiectul fu promulgat și deveni de atunci încóce închezășuitorul a tótă cultura națiunei române.

De sigur, acéstă lege a Consiliului de Stat, lasă multe de dorit, dér nu maĭ puțin ea coprinde multe înțelepte dispositiunĭ, carĭ ne explică cum acéstă lege stă în picióre până astăḑĭ, într'o țéră unde numaĭ stabilitatea legei n'a înflorit, și dupe ce aprópe tóte guvernele, ba și însăși constituanta a propus să se modifice!

Nu cunóscem obiect, care să tenteze maĭ mult péna unui istoric, ca acel al naraṭiunei progreselor îndeplinite sub imperiul legei de la 1864. Ministeriile, carĭ s'aŭ succedat de la 1864 până la 1868 'și-aŭ tăiat largă parte de glorie, din aplicarea legei de la 1864, creând instituṭiunile prevĕḑute de ea, ba și neprevĕḑute.

Dér nu este acésta maĭ mult misiunea condeiului nostru, de a face istoricul acestor timpurĭ maĭ nouĭ, deci punem aci capĕt lucrărei nóstre.

[1]) Veḑĭ anexa.